

חוזר מס': 03/2019

אל:

לקוחות המשרד

עלונידע – סיכום לשנת המס 2019

שנת המס מגיעה לסיומה וכמדי שנה גם השנה אנו שמחים לערוך עבורכם "עלונידע – סיכום לשנת המס 2019" הכולל מכלול נושאים בתחומי המס השונים ודיני עבודה לסיומה של שנת המס 2019.

בתחום תכנון המס

שפע של מידע על ההיערכות לקראת תכנון הדיווח לסוף שנת המס. המידע מעודכן לפי השינויים שנעשו ברפורמות במס. בין הנושאים החשובים, כרגיל: איסוף מסמכים, תיאומים עם רשויות המס, ספירת מלאי, החזקת כלי רכב, הוצאות עודפות, נסיעות לחו"ל, מתנות ללקוחות, קופות גמל, ועוד כיוצאים באלה.

בתחום הביטוח הלאומי

סוגיות בתחום הביטוח הלאומי לקראת סוף שנת 2019, שיעורי דמי ביטוח מעצמאים, שיעורי דמי ביטוח משכירים וסוגי מבוטחים אחרים, התיישנות, חובות מעסיקים ועוד.

החומר בחוזר לקוחות זה הינו תמציתי ואינו מהווה תחליף לייעוץ אישי.

בכבוד רב,

אופיר בן חיים ושות'

רואי - חשבון

תוכן עניינים

מסים

היערכות לקראת סוף שנת המס 2019

8	הגשת דוח שנתי לרשויות מס הכנסה
9	דיווח ביוזמת נישום שכיר
9	הכנה להצהרת הון
10	ביקורת פנקסי החשבונות
10	חובת הגשת דוח שנתי
14	חובת הגשת דוח של יחיד באופן מקוון
14	הודעה על תחילת התעסקות
14	מעבר לשיטה הכפולה בניהול פנקסי חשבונות
15	ניהול חשבונות במטבע חוץ
15	מחזור
16	פיקדונות
16	סגירת פנקסי החשבונות
19	ריבית להלוואות
19	סעיף 3(ט) לפקודה
20	סעיף 3(י) לפקודה
20	ניכויים
20	חישוב נפרד לבני זוג
20	מס ערך מוסף
21	שמירת מערכת החשבונות
21	דחיית הדיווח על הכנסות או הקטנת שיעור המס עליהן
21	הכנסות פטורות ממס
21	עיתוי ההכנסות
22	מכירות
22	הקדמת מכירות
23	הקלות במיסוי מקרקעין
24	הכנסות בני זוג מרכוש
24	הכנסות מדיווידנד - השלכות מס
24	הכנסות הוניות
25	הכנסות ריבית
25	אופציות לעובדים

26 הגדלת הוצאות או הקדמת הוצאות
26 הגדלת הוצאות
26 הקדמת הוצאות
27 פחת
27 שיחלוף - החלפת ציוד
27 הכרה בהוצאות רכב
28 שווי רכב צמוד בשנת המס 2019 שיטת חישוב ישנה לפי קבוצות
29 שווי שימוש ברכב צמוד - שיטת חישוב חדשה המודל הלינארי
29 רכב - קיזוז מס תשומות
30 ניכוי הוצאות לפינוי דייר מוגן
30 הפסדים
31 סדר קיזוז הפסדים
32 הכרה בחובות אבודים
33 התחייבויות תלויות
34 תושבי חוץ
34 מתנות ללקוחות
34 אש"ל לעובדים
34 מס על שכר
35 נסיעות לחו"ל
36 סכומי התרת הוצאות נסיעה לחו"ל 1.1.2019
36 ניכוי הוצאות כיבוד
37 ניכוי הוצאות לינה וארוחת בוקר בארץ
37 הוצאות סוציאליות
37 ניכוי בשל דמי ביטוח לאומי
37 קופות גמל לפיצויים
38 הטבות מס בגין הפקדות בקופת גמל לקצבה בשנת המס 2019
39 חובת הפרשה לקופת גמל לקצבה לעצמאים
39 ניכויים וזיכויים - שכירים ועצמאים
41 זיכוי בעד סכומים ששולמו לביטוח חיים ובעד ביטוח שאירים
41 ביטוח מפני אובדן כושר עבודה
42 הפרשות לקרנות השתלמות
43 קרן השתלמות 2019
44 קרן השתלמות לבעל שליטה - סכומים ושיעורים להפקדה
44 פנסייה לעצמאים ושינויים במיסוי יחיד
45 זיכויים ונקודות זיכוי
45 זיכוי בעד הוצאות להחזקת קרוב נטול יכולת

46 נקודות זיכוי בגין ילדים
46 זיכוי על תרומות למוסד ציבורי מאושר
46 תשלומי מס
46 הקטנת מקדמות
46 תשלום מקדמה על חשבון רווח הון
47 תשלום יתרת המס לשנת המס השוטפת
47 סכומים מתואמים בשנת המס 2019
	דברי הסבר וטבלת תקרת הכנסה לקבלת קצבת זקנה -
49 קצבת אזרח ותיק החל מ-1 בינואר 2019
49 תקרת הכנסה מעבודה שאינה פוגעת בקצבת הזקנה – קצבת אזרח ותיק
 דברי הסבר לתקרות ההכנסות שאינן פוגעות בקבלת 49
49 קצבת הזקנה קצבת אזרח ותיק לשנת המס 2019

ביטוח לאומי

חידושים והדגשות לסוף שנת 2019

52 שיעורי דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות
53 נתונים לדיווח ולתשלום דמי ביטוח
53 מקדמות דמי ביטוח בסכום מינימום למי שאין הכנסות חייבות בדמי ביטוח
54 "הסכום הבסיסי" לגמלאות
54 סוגיות הקשורות לעצמאים ולבעלי הכנסות שאינן מעבודה
54 עובד עצמאי
55 מבוטח שאינו עובד ואינו עובד עצמאי
55 עצמאי שאינו כלול בהגדרת "עובד עצמאי"
55 החיוב בדמי ביטוח של מבוטח שאינו עובד שכיר
55 עובד לשעה
56 קביעת מעמד המבוטח
56 מועד שינוי הסיווג של עובד עצמאי
56 שינוי או סגירת עיסוק עצמאי בדיעבד – הוראות הביטוח הלאומי
57 מבוטחות שאינן חייבות בדמי ביטוח לאומי ו/או בדמי ביטוח בריאות
57 החבות בדמי ביטוח של "עקר בית"
57 ידועים בציבור
58 בחינת הסיווג הביטוחי של המבוטח (ההכנסה המדווחת ומועד השינוי)
58 חובת רישום ותשלום דמי הביטוח לעניין מיצוי זכויות לגמלאות דמי לידה והורות
58 גמלה חוסמת
59 צו סיווג מבוטחים וקביעת מעבידים שחל על עצמאים

59 תיקון מקדמות דמי ביטוח
60 הענקה מטעמי צדק
60 התרת דמי הביטוח הלאומי בניכוי לצורכי מס
61 הפחתת דמי הביטוח הלאומי בחישוב דמי הביטוח
61 פיגור בתשלום דמי ביטוח
62 פטור מתשלום דמי ביטוח לתלמיד על יסודי
62 פטור מדמי ביטוח למתגייס לצבא, או לשירות לאומי בהתנדבות, או לעתודאי
62 פטור מתשלום דמי ביטוח למשתחרר
62 הכנסות ממערכת סולארית ביתית – לוחות פוטו וולטאיים
62 עיסוקים מעורבים והוראות מיוחדות בדבר תשלום דמי ביטוח
 הכנסות פסיביות אשר אינן חייבות בתשלום דמי ביטוח
63 על פי סעיף 350(א) לחוק הביטוח הלאומי
64 חלוקת הכנסות שאינן מעבודה בין בני זוג
65 פנסיה מוקדמת וקצבת אובדן כושר עבודה – לפני גיל פרישה
66 עובד שכיר המקבל גם פנסיה או קצבת אובדן כושר עבודה לפני גיל פרישה
67 פנסיה מוקדמת מחו"ל
68 איגרת למשלם פנסיה מחודש ספטמבר 2019
68 מבוטחים הפטורים מתשלום דמי ביטוח באופן מלא או חלקי
69 סוגיות בעניין מעסיקים ושכירים
69 מבוטח שכיר במוסד לביטוח לאומי
69 חיוב בדמי ביטוח של הכנסת עבודה
70 ניכוי הוצאות מהכנסת עבודה
72 תשלום דמי ביטוח בתקופת חופשה ללא תשלום (חל"ת)
72 תזכורת לכללי פריסת שכר ותשלום הטבות
74 הפרשי גמלה
75 הבסיס לתשלום גמלאות מחליפות שכר כאשר השכר מורכב גם מעמלות
75 יישום התוספת הראשונה לצו סיווג מבוטחים
76 דגשים בעניין ספורטאים – ספורטאי מקצועי או ספורטאי חובב
76 העסקת עובדים זרים (תושבי חוץ)
77 תושב ארעי
 אחריות המעסיק לדיווח ולתשלום דמי הביטוח
78 ותיקון סעיף 369 לחוק הביטוח הלאומי
78 תשר (טיפ) למלצרים
79 חובת דיווח חודשית ורבעונית
80 תיאום דמי ביטוח מראש והחזר דמי ביטוח בדיעבד
81 תיאום דמי ביטוח בפנסיה מוקדמת (פנסיה המשולמת לפני גיל פרישה)
81 תיאום דמי ביטוח מראש בשיעור המופחת

83 תיאום דמי ביטוח בשל הכנסה שעולה על ההכנסה המרבית
83 ביקורת המוסד לביטוח לאומי
83 החזר דמי ביטוח בשיעור המופחת
83 החזר דמי ביטוח מעל ההכנסה המרבית לתשלום דמי ביטוח
84 התיישנות של החזר דמי ביטוח
84 החזר דמי ביטוח למקבל פנסיה מוקדמת
84 מדור התשלומים של צה"ל
84 חישוב דמי ביטוח של עצמאי שהוא גם שכיר
84 הגשת תביעה לדמי פגיעה בעבודה על ידי המעסיק
85 דמי פגיעה בעבודה
86 תגמולי מילואים
86 מעסיקי עובדים במשק בית
87 דמי ביטוח מופחתים בשל זכאות לגמלה
87 דגשים בביקורת ניכויים של המוסד לביטוח לאומי
88 ביצוע ביקורות ניכויים בביטוח הלאומי
88 זקיפת שווי הטבה בגין ימי גיבוש לעובדים
88 שווי שימוש ברכב
89 הוצאות עודפות שאינן ניתנות לייחוס
89 בני זוג העובדים בעסק משותף (שאינו מאוגד כחברה)
91 תושב ארעי
91 מבוטח השוהה בחו"ל
94 אמנות לביטחון סוציאלי
95 קצבאות לתושב חוזר ותיק (או עולה חדש)
95 הכנסות של עולה חדש ושל תושב חוזר ותיק – תיקון 168 לפקודת מס הכנסה

עבודה

- 97 בעלת שליטה בחברה (בסמוך להפסקת עבודתה בחברה) אינה זכאית לדמי אבטלה.....
- 98 הורים מאמצים אינם זכאים לקצבת לידה
- 99 פרמיות ששולמו טרם שמירת היריון וחופשת לידה יובאו בחשבון לעניין דמי פגיעה.....
- 101 האם רשאי המעסיק להוציא עובד לחופשה כפויה?
- נסיעות עובד מהבית לעבודה ובחזרה ברכב צמוד ייחשבו לנסיעה פרטית
- 102 לעניין קיזוז מס תשומות
- 103 סוף לניסיונות לתקוף את תקנות שווי השימוש ברכב
- 104 זקיפת שווי מס בגין הפקדות גבוהות מהתקרה
- 104 כיצד מטפלים בזקיפות מס בגין פיצויים בסיום העבודה?
- 105 מעסיקים של פחות 20 עובדים מחויבים בדיווח אחיד החל מ-1 בפברואר 2019
- 106 היטל מופחת בגין העסקת מסתננים בתעשייה, בניין ומסעדות אתניות
- הוצאת מכתב פיטורים לשם קבלת דמי אבטלה תחייב את המעסיק
- 107 בתשלום פיצויי פיטורים.....

מסים

היערכות לקראת סוף שנת המס 2019

תכנון מס איננו עבירה. במציאות הכלכלית שלנו תופסת שאלת המיסוי חלק נכבד מכל פעילות עסקית, ולכן טוב יעשה כל נישום אם יתכנן ויבדוק את חבות המס שלו על כל צדדיה. תכנון חבות מס פירושו בחירה מתוך כמה חלופות עסקיות ומשפטיות. כל נישום רשאי וזכאי לברור לעצמו את החלופה שעל פיה תהיה חבות המס שלו הנמוכה ביותר.

לפיכך, הבאנו לפני הקורא, לקראת תום שנת המס 2019, אוסף נרחב של עצות לתכנון מס בתחומים שונים ומגוונים. מטבע הדברים רוב העצות מיועדות למי שהרוויח בשנת המס.

לא נכללו כאן עצות המתאימות למספר קטן של נישומים, וכן כל הפרטים והסייגים לתכנון המס. חשוב לעיין בהפניות להשלמת הנאמר בתמצית במאמר זה, וכן יש לבדוק מחדש את העצה, שכן אין המחבר והמערכת אחראים לאי דיוקים ולטעויות. כדאי להתייעץ עם מומחה למסים, כדי לבחון את היישום לגבי מכלול הפעילות. אם, למרות הכול, קיים חשש וספק בעניין פעולה מסוימת, מוצע לציין זאת בדוח למס הכנסה, כדי שהפעולה לא תיכלל בתחום הפלילי.

אפשר להיעזר בהחלטה מקדמית, שהיא החלטה מראש, אשר נותנת רשויות המסים בקשר להיבטי מס הכרוכים בעסקה מסוימת שהנישום עומד לבצע, או שנמצאת בתהליך של ביצוע, ואשר המשכה תלוי בין השאר בהחלטה המקדמית.

הגשת דוח שנתי לרשויות מס הכנסה

המועד האחרון להגשת הדוח על ההכנסות של נישום עצמאי, אשר מנהל את פנקסי חשבונותיו בשיטה חד-צידית, (ולא חייב בהגשת דו"ח מקוון) או של נישום שכיר, או של מי שאין לו הכנסות מעסק - הוא עד 30.4. המועד האחרון האמור של העצמאי שמנהל את פנקסי חשבונותיו בשיטת החשבונאות הכפולה, של חברה ולהגשת דוח מקוון - עד 31.5. רשות המסים בישראל נוהגת לאשר ארכות להגשת הדוח האמור, בתנאים מסוימים.

באופן רגיל, אין מטילים סנקציה בדרך כלל על מי שאיחר עד חודש בהגשת הדוח. לאחר מכן מוטל קנס על מי שבלי סיבה מספקת לא הגיש את הדוח במועד.

לכן רצוי להיערך בהקדם להכנת הדוח. לשם כך כדאי לזכור כי הגשת הדוח כוללת עריכת דוח וספירת מלאי, מזומנים, שיקים, שטרות וכו'. כדי להקל את הספירה ואת התאמת היתרות מומלץ להפקיד בבנק עד ליום 31 בדצמבר את כל היתרה הנמצאת בקופה. יש להכין רשימה של השיקים הדחויים והשטרות שיימצאו בקופה.

דוח שנתי המצביע על הכנסה הגבוהה משנים קודמות משמש עילה להגדלת המקדמות במהלך שנת המס. מועד הגשת הדוח ישפיע במקרים רבים על שיעור המקדמות במשך השנה הבאה.

הגשת דוח על ההכנסות עד 31 בדצמבר של השנה העוקבת (כפוף לארכות) - מומלצת, משום שלפקיד השומה יש סמכות להוציא שומות עד 4 שנים מתום שנת המס שבה הוגש הדוח.

מי שחסרים בידיו מסמכים יכול להיעזר בהלכת "אפרת רונן" (ה"פ 1054/00), ולפיה הסכימה רשות המסים (ואף פורסם טופס מתאים) למסור לשכירים מידע בנוגע להכנסותיהם ובנוגע לניכויי המס מהכנסותיהם, ובנוגע לניכויים ולזיכויים משכרם של השכירים, על פי המידע שדיווחו מעבידיהם בטופס 126 לרשויות מס הכנסה.

המידע האמור לעיל יומצא לשכירים ו/או למיציגיהם, בקשר למעבידים ולשנות המס. את אלה יפרטו השכירים בבקשה בכתב, שתוגש לממונה על חופש המידע אצל המעוררת.

השכירים יצהירו בבקשתם כי המידע הנדרש אינו מצוי בידיהם. המייצג יכול להפיק מידע משע"מ. המידע שיימסר יוכל להיחשב תחליף לטופס 106, לצורך הגשת בקשה להחזר מס, בעבור אותם מעבידים ושנות המס שפורטו בבקשת השכיר.

המידע יימסר לשכירים ו/או למיציגיהם אשר אינם חייבים להגיש את הדוח, ואשר אליהם פקיד השומה לא פנה בדרישה להגיש את הדוח לפני פנייתם אל פקיד השומה, לשם קבלת המידע האמור.

דיווח ביוזמת נישום שכיר

כדאי להגיש דוח לרשויות מס הכנסה ביוזמת נישום שכיר ולקבל החזר מס במצבים אלה:

- א. עבודה אצל מעסיקים אחדים, והמס הכללי שנוכה גבוה מהמס המתחייב.
- ב. עבודה שלא בכל שנת המס, וללא עריכת תיאום מס על בסיס שנתי.
- ג. אם מגיעים לנישום זיכויים, כגון בעניינים אלה: הפקדות נוספות בקופת גמל, תשלומי ביטוח חיים, תרומות למוסד ציבורי והוצאות החזקת קרוב משפחה במוסד.
- ד. אם יש עבודה חלקית שהיא נוספת על העבודה העיקרית, אשר נוכה מהשכר ששולם בעדה מס בשיעור גבוה מהמס השולי של הנישום.
- ה. עצמאי בעבר שהיה לו הפסד מעסק, או שנתבקש לשלם דמי ביטוח לאומי בעבור העבר.
- ו. עבודה אצל מעסיק אחד תמורת משכורות בלתי שוות במשך השנה, ללא תיאום מס.
- ז. בכל עת שקיימת עילה לקבלת נקודת זיכוי לשנה שלמה והעילה נוצרה רק בחלק ממנה, כגון: זיכוי לתושב ישראל, זיכוי לעולה, זיכוי בעד נסיעה למקום העבודה, זיכוי בעד אישה שאינה עובדת או זיכוי לאישה עובדת בעד בעל שאינו עובד, זיכוי בעד אישה עוזרת לבעלה, זיכוי בעד ילדים, זיכוי לגרוש שנשא אישה אחרת ומשלם מזונות לאשתו לשעבר, הטבת מס בישוב מזכה, הטבת מס לנכה.
- ח. למשקיעים בני"ע יש לבדוק אפשרות לקזז הפסד הון כנגד רווח הון (מכל מקור ולא רק מני"ע) או שבח או ריבית/דיבידנד.
- ט. אם לנישום היה הפסד הון בשנה שוטפת שלא קוזז כדאי להגיש דוח כדי שניתן יהיה לקזז הפסד בשנים הבאות.
- י. פריסת שבח או רווח הון.
- יא. פריסת מענק פרישה / הפרשי שכר / היוון קצבה.

הכנה להצהרת הון

לקראת סוף שנת המס, רשות המסים בישראל נוהגת לדרוש הצהרות הון מנישומים, כדי לבדוק את סבירות הדוחות שהוגשו. בדיקת הסבירות מתבצעת מתוך: לקיחת הון בראשית התקופה, הוספת רווחים חייבים במס ורווחים פטורים. לאחר מכן, גריעת המסים והצריכה (הוצאות מחיה). והתוצאה המתקבלת היא: ההון לסוף התקופה. הנתונים לחישוב זה, פרט לצריכה, נלקחים מהדוחות השנתיים על ההכנסות.

מוטב להכין בעוד מועד את הנתונים ואת המסמכים לסוף השנה, כדי שאם תידרש הצהרת הון, יהיה קל להכינה. רצוי להתרכז במסגרת הדוחות השנתיים גם בהכנסות פטורות ממס. מידע על הכנסות כאלה נדרש בדוח השנתי, אף כי אינו רלוונטי לקביעת ההכנסה בשנת המס המדווחת. למידע זה חשיבות רבה במסגרת השוואת הצהרות הון, ולכן כדאי לכלול פרטים אלה במסגרת הדוח השנתי.

לנישומים המקבלים החזרי מס הכנסה כדאי לשמור על הספחים שבהם נקובים החזרי המס. החזרים אלה פטורים ממס, לרבות ריבית והפרשי הצמדה שנצברו בגינם. ההחזרים מהווים מקור כספי בידי הנישום, והם משמשים הסבר לגידול הון. שמירת הספח חשובה, בייחוד כאשר ההחזר הוא בסכום גדול וניכר, אולם גם כאשר הסכום קטן חשוב לשמור על הספח. אם הספח חסר, אפשר להיעזר ב"מצב חשבון" שניתן לקבלו מפקיד השומה. מידע זה ניתן להפיק בשעי"מ.

נישומים המקבלים מדי פעם מתנות של סכומי כסף, רצוי שיעשו זאת על ידי העברה בנקאית מחשבון הנותן לחשבון המקבל. על העברה כזו אפשר לקבל מהבנק מסמך, שבו נקוב הסכום המועבר ושמות נותן הכסף ומקבלו. הצגת המסמך לפני פקיד השומה תסביר את גידול ההון בעת בדיקת הצהרת הון.

בנייה לצורך פרטי מהווה הוצאה פרטית, ואין צורך בשמירת מסמכים בעניין הזה. אולם רצוי לשמור את המסמכים העשויים לעזור להצהרת הון, וכן לעזור לחישוב מס שבח, אם יתחייב תשלומם בעת מכירת הבית. חשוב לזכור כי להתנהלות עם פקיד השומה בדיוני השומות, במקרה של "גידול הון", יש חשיבות רבה במקרה שהכרעה בוויכוח בין פקיד השומה לבין הנישום עוברת לבית המשפט. עוד חשוב לדעת כי לייחוס גידול ההון לשנים סגורות יש חשיבות, ויש להצטייד בהוכחות לייחוס ההון לשנים סגורות.

ביקורת פנקסי החשבונות

אחת לכמה שנים נוהג פקיד השומה לבקר את פנקסי החשבונות לשם ביסוס הדוחות שהוגשו. נוסף על כך הוא גם מבקר במקום העיסוק של הנישום. לנישום יש את הזכות לדעת מה יודעים עליו שלטונות המס, וזה מקל במידה רבה את ההכנות לביקורת פנקסי החשבונות. יש כאן מעין הדדיות.

חובת הגשת דוח שנתי

סעיף 131 לפקודה

סעיף 131 לפקודה מפרט מי חייב בהגשת דוח. מומלץ לבחון את הסעיף בקפידה בכל מקרה לגופו בכדי להמנע ממצב בו מי שהיה חייב בהגשת דוח לא הגיש אותו, דבר היכול לגרור סנקציות מצד רשויות המס.

חשוב לזכור כי הסעיף מחייב בהגשת דוח גם כל אדם שפקיד השומה דרש זאת ממנו, ואפילו אינו חייב בהגשת דוח לפי הוראות הסעיף האחרות.

לפי הוראות סעיף 131(ב2) לפקודה, יחיד החייב בהגשת דוח כאמור (למעט נאמנויות), ויש לו הכנסה שמקור החיוב שלה הוא סעיף 12(1), (2) או (8) לפקודה, יגיש את הדוח לפי הוראות הסעיף באופן מקוון, כפי שיורה המנהל, בצירוף הצהרה בטופס שקבע המנהל שלפיה הפרטים והידיעות שמסר בדוח הם נכונים ומלאים, וכן פלט חתום בידי של הדוח האמור.

הדוח המקוון בתחולה על דוחות לשנת המס 2008 ואילך.

סעיף 134א לפקודה - סמכות לפטור מהגשת דין וחשבון

בעוד סעיף 131 לפקודה מטיל חובה בהגשת הדוח על כל האוכלוסייה כמעט, סעיף 134א לפקודה מעניק לשר האוצר, באישור ועדת הכספים של הכנסת, את הסמכות לפטור מחובת הגשת דין וחשבון את המפורטים להלן:

1. מי שעיקר הכנסתו היא הכנסת עבודה, קצבה או הכנסה ששילם עליה מס לפי סעיף 122 לפקודה (הכנסה מהשכרת דירת מגורים ומסלול מיסוי בשיעור 10%).
2. מי שהכנסותיו אינן מעבודה, מעסק או ממשלח יד, והן לא עלו על סכום שהוא פי שלושה מסכום נקודות הזיכוי שעל פי סעיפים 34-36 לפקודה.
3. תושב חוץ.
4. מי שקיבל הכנסה שנוכה ממנה מס במקור כדין, או שחל לגביה פטור ממס, וללא הכנסה זו היה פטור מחובת הגשת דין וחשבון.
5. נאמן, אם הוא תושב ישראל ואם לאו, שהיו לו בישראל רק הכנסה הפטורה ממס או שנוכה ממנה מלוא המס כדין, או נכס שהכנסות ממנו פטורות ממס.

תקנות מס הכנסה (פטור מהגשת דין וחשבון), התשמ"ח-1988

המחוקק ניצל את הסמכות שהוענקה לו מכוח סעיף 134א לפקודה, והתקין תקנות בנושא. התקנות משנות כמעט לחלוטין את כללי החיוב בהגשת דין וחשבון שנקבעו בסעיף 131 לפקודה.

בתקנה 1 לתקנות ישנן הגדרות ל"הכנסות" למיניהן. מלבד ההגדרות, חשוב לשים לב לסכומים שהוגדרו בכל הכנסה. ייתכן מצב שבו לגבי הכנסה מסוימת - מקור חיובה בפקודה יהיה סעיף 2(2), אולם לעניין התקנות ההכנסה האמורה לא תיחשב "הכנסה ממשכורת", אלא ייתכן שתסווג כ"הכנסה נוספת".

תקנה 2 לתקנות - פטור מהגשת דוח

א. יחיד תושב ישראל, שכל הכנסתו בשנת המס הייתה הכנסה ממשכורת או הכנסה מדמי שכירות, או שהייתה הכנסת חוץ, הכנסה מקצבת חוץ, הכנסה מריבית, הכנסה מנייר ערך או הכנסה נוספת, או צירוף של כולן או חלקן, יהא פטור מהגשת דין וחשבון לפי סעיף 131 לפקודה.

ב. בני זוג הזכאים לחישוב נפרד של המס על הכנסותיהם מיגיעה אישית, יחולו התקרות הקבועות בהגדרת "משכורת", "הכנסה מדמי שכירות", "הכנסת חוץ" או "הכנסה מקצבת חוץ" שבתקנה 1 לגבי כל אחד מבני הזוג על הכנסתו מיגיעה אישית.

תקנה 3 לתקנות - סייג לפטור שבתקנה 2

תקנה 2 פוטרת מהגשת דוח אדם שהכנסתו תואמת את תנאי ההגדרות שבתקנה 1. תקנה 2 פוטרת כמובן מהגשת דוח גם מי שחויב בהגשתו מכוח סעיף 131 לפקודה. תקנה 3 לתקנות מסייגת את הפטורים הגורפים שבתקנה 2.

תקנה 4 לתקנות - פטור במקרים מסוימים

יחיד תושב ישראל שכל הכנסותיו אינן מעבודה, מעסק או ממשלח יד, ושלא מתקיימות בו הנסיבות בתקנה 3 לתקנות (בפסקאות 6 או 7, השקעות בחו"ל), יהיה פטור מהגשת דין וחשבון על פי סעיף 131 לפקודה אם סך כל הכנסותיו בשנת המס לא עלה על סכום שהוא פי שלושה מסכום נקודות הזיכוי שהוא זכאי להן בשנת המס מכוח סעיפים 34 ו-36 לפקודה.

תקנה 5 לתקנות - פטור לתושב חוץ

תושב חוץ שהייתה לו הכנסה שנצמחה או הופקה בישראל (לכן ייתכן שיש חיוב במס על הכנסה זו מכוח סעיף 2 לפקודה) יהא פטור מחובת הגשת דוח לפי סעיף 131 לפקודה, אם מההכנסה האמורה נוכה מלוא המס לפי סעיפים 161, 164 או 170 לפקודה, והיא הכנסה אחת מאלה:

1. מעסק או ממשלח יד, אשר הפעילות בהם התמשכה בשנת המס תקופה או תקופות שאינן עולות בסך הכול על 180 יום.

2. לפי סעיף 2(2) או 5(2) לפקודה.

3. הכנסה לפי סעיפים 2(4), 2(6) או 2(7) לפקודה.

הפטור לא יחול אם תושב החוץ חייב ב"מס יסוף" על פי סעיף 121ב לפקודה.

תקנה 5א לתקנות - סייג לפטור בנאמנות

למרות תקנות 2-4 לתקנות, לא יחול פטור מהגשת דין וחשבון על יחיד תושב ישראל שיצר בשנת המס נאמנות, או שקיבל מכספי נאמנות, במישרין או בעקיפין, סכום בכסף או בשווה כסף העולה על 100,000 ש"ח, גם אם אינו חייב במס בישראל. את התקנה הזאת יש לקרוא במקביל להוראות הפקודה לגבי חובות הדיווח בגין נאמנויות מסוגים שונים.

תקנה 5 לתקנות – סייג לפטור למי שחייב בדוחות נוספים

- פטור מהגשת דוח יחול רק על מי שחייב להגישו מכוח סעיפים 131(א)(1) עד (5), כלומר נישומים המנויים בסעיפים 131(א)(5) עד (15) חייבים להגיש דוח אף אם חלים הפטורים לעיל:
- מי שמכר מקרקעין ולא שילם מס מרבי (אלא אם היה פטור)
 - נאמנויות (נאמנים, יוצרים ונהנים בתנאים המפורטים בסעיף)
 - בעל שליטה בחמ"ז או חנ"ז
 - מי שביצע תכנון מס חייב דיווח
 - מי שטעון כי אינו תושב ישראל אף על פי שמתקיימת לגביו חזקת תושבות על פי ימי שהייה בישראל (לפי הגדרת תושב בסעיף 1 לפקודה)
 - מי שהעביר לחו"ל 500 אלף ש"ח במהלך 12 חודשים

תקנה 6 לתקנות - סייג לפטור

כל הפטורים המנויים לא יחולו לגבי דוח שפקיד השומה דורש מן היחיד להגישו.

החייבים בהגשת דוח והפטורים מהגשתו

(המונחים בטבלה מבוססים על ההגדרות שבתקנות):

פטור מהגשת דוח	חייב בהגשת דוח, למרות הפטור בתקנה 2 לתקנות
1. יחיד <u>תושב ישראל</u> שכל הכנסתו בשנת המס הייתה "הכנסה ממשכורת" או "הכנסה מדמי שכירות", או שהייתה "הכנסת חוץ", "הכנסה מקצבת חוץ", "הכנסה מריבית", "הכנסה מנייר ערך" או "הכנסה נוספת", או צירוף של כולן או מקצתן (תקנה 2).	2.1 בעל שליטה כהגדרתו בסעיף 32(9) לפקודה חייב בהגשת דוח. אולם אם מדובר ביחיד שהיה לתושב ישראל לראשונה, והוא או בן זוגו בעלי שליטה בחבר בני אדם תושב חוץ שהוקם בעת היחיד או בן זוגו תושבי חוץ, ותושבי ישראל אחרים אינם בעלי שליטה באותו חבר בני אדם תושב חוץ, לא יחול חיוב בהגשת דוח, בתנאי שהוא ובן זוגו אינם בעלי שליטה בחבר בני אדם תושב ישראל, <u>והכול</u> לגבי הדוחות שיש להגישם לשנת המס שבה היה היחיד לתושב ישראל לראשונה או לשנת המס שלאחריה. הפטור מהגשת הדוח (בשינויים המחויבים) לעולה חדש יחול גם על יחיד שחדל להיות תושב ישראל, ושהה דרך קבע מחוץ לישראל עשר שנים רצופות לפחות לאחר שחדל להיות תושב ישראל [תקנה 3(א) ו-1(ג) (1) ו-2].
	2.2 הכנסתו החייבת כוללת הכנסה של בן זוגו, והם אינם רשאים לתבוע חישוב נפרד מכוח סעיף 66 לפקודה.
	2.3 הכנסתו או הכנסת בן זוגו בשנת המס כללה מענק פרישה או מוות או סכום שנתקבל עקב היוון קצבה, שלגביה התיר הנציב חלוקת הכנסות לשנים הבאות כאמור בסעיף 8(ג)3 לפקודה [תקנה 3(א)3].
	2.4 הכנסתו או הכנסת בן זוגו בשנת המס כללה שכר ספורטאים כהגדרתו בסעיף 1 לצו מס הכנסה (קביעת סוגי שכר כהכנסה), התשכ"ז-1967 [תקנה 3(א)4].
	2.5 היה חייב להגיש דוח בשנה קודמת לפי תקנה 2. אם החיוב בשנה הקודמת נבע מפני שהייתה לנישום הכנסת שכירות, שעליה לא שילם מס מכוח סעיף 122 לפקודה (מסלול 10%), אזי - אם אין סיבה אחרת - ימשיך ליהנות מן הפטור בהגשת דוח [תקנה 3(א)5 ו-1(ב)].
	2.6 לו, לבן זוגו או לילדו, שטרם מלאו לו 18 שנים, היה במועד כלשהו

<p>בשנת המס אחד מאלה :</p> <p>1. "זכות בחבר בני אדם תושב חוץ", למעט בחברה שניירות הערך שלה נסחרים בבורסה.</p> <p>2. נכסי חוץ אחרים ששוויים ביום כלשהו בשנת המס או יתרה בחשבון בנק זר הוא 1.878 מיליון ש"ח או יותר (בשנת 2018).</p>	
<p>2.7 הוא, בן זוגו או ילדו, שטרם מלאו לו 18 שנים, הם "בעלי חשבון בתאגיד בנקאי חוץ" במועד כלשהו בשנת המס, אם היתרה הכוללת בכל חשבונותיהם בתאגידי חוץ בנקאיים ביום כלשהו בשנת המס היא 1.855 מיליון ש"ח או יותר (בשנת 2017).</p> <p>האמור בסעיפים 2.6 ו-2.7 לא יחול על יחיד אם הוא, בן זוגו וילדו, שטרם מלאו לו 18 שנים, זכאים כולם בשנת המס לפטור ממס מכוח סעיף 14(א) או (ג) לפקודה, או לפי סעיף 90(ב) לחוק לתיקון הפקודה (מס' 132).</p>	
<p>2.8 הוא או בן זוגו חייבים במס יסף (כלל הכנסות עולות על 641,880 אלף ש"ח – בשנת 2018)</p>	
<p>למרות הפטורים שסקרנו עד עתה, לא יחול פטור כאמור אם יחיד <u>תושב ישראל</u> יצר בשנת המס נאמנות, או שקיבל מכספי נאמנות, במישרין או בעקיפין, סכום בכסף או בשווה כסף העולה על 100 אלף ש"ח, גם אם אינו חייב במס בישראל (תקנה 5א). כמו כן לא יחולו הפטורים לגבי המצבים המנויים בסעיפים 131(א)5(א) עד (15) וכן במקרה שפקיד שומה דרש להגיש דוח.</p>	<p>פטור למרות האמור בסעיף 2 לטבלה (למעט 2.6 ו-2.7 לטבלה) לגבי יחיד שהוא <u>תושב ישראל</u>, <u>ושכל</u> הכנסותיו אינן מעבודה, מעסק או ממשלח יד, יהא פטור מהגשת דוח אם סך הכנסתו בשנת המס לא עלתה על סכום שהוא פי שלושה מסכום נקודות הזיכוי שהוא זכאי להן בשנת המס (תקנה 4).</p>
	<p>פטור למרות האמור בתקנה 3 לגבי <u>תושב חוץ</u> שהייתה לו הכנסה שנצמחה או הופקה בישראל, אם מן ההכנסה נוכה מלוא המס לפי סעיפים 164 ו-170 לפקודה, וההכנסה היא מעסק או ממשלח יד, אשר הפעילות בהם התמשכה פחות מ-180 יום, או הכנסה לפי סעיפים 2(2), (4), (5), (6) או (7) לפקודה (תקנה 7) ובתנאי שלא היה חייב ב"מס יסף"</p>

יש סייגים נוספים לפטור: מחזור בני"ע, הכנסות גבוהות מריבית, שכ"ד, העברת כסף לחו"ל

כל הפטורים לא יחולו במקרה שפקיד השומה דרש מן הנישום להגיש דוח.

נפנה את תשומת הלב להגדרות שבתקנה 1 לתקנות, וכן לסכומים המפורטים בסוף התקנות בתוספות השונות.

חובת הגשת דוח של יחיד באופן מקוון

במסגרת תיקון 161 לפקודת מס הכנסה נדרש כל יחיד החייב בהגשת דוח שנתי למס הכנסה שהייתה לו במהלך אותה שנה הכנסה מעסק, ממשכורת או מחקלאות, להגיש את הדוח השנתי באופן מקוון.

דוח שנתי ייחשב כדוח מקוון אם שודר באמצעות האינטרנט או שודר באמצעות מערכת המחשב של רשות המסים (שע"ם) על ידי מייצגים (רואי חשבון, יועצי מס או עורכי דין) המחברים למחשב שע"ם.

היישום להגשת דוחות מקוונים מופיע באתר רשות המסים www.mof.gov.il/taxes תחת הכותרת "שידור נתוני דוח שנתי למס הכנסה ליחיד".

במסגרת היישום מתבקש היחיד למלא את נתוני הדוח (טופס 1301) "דין וחשבון על הכנסות בארץ ובח"ל בשנת המס 2017" באופן מקוון. המערכת ידידותית למשתמש ומאפשרת למלא את הדו"ח תוך הסתייעות באשפים המספקים הדרכה דינמית.

בסיום תהליך השידור יש להדפיס את טופס הדוח שמולא, והופק מהיישום, **לחתום, לצרף** את כל הנספחים והמסמכים הרלבנטיים **ולהגיש** למשרד השומה.

יחיד שימלא דוח באמצעות היישום ולא יגיש אותו חתום עם כל הצרופות והמסמכים הרלבנטיים למשרד השומה, **ייחשב כיחיד שלא הגיש דוח שנתי!**

ביום 16 ביוני 2010 אישרה ועדת הכספים של הכנסת את תקנות מס הכנסה המאפשרות פטור מהגשת דוח מקוון ליחיד שהכנסתו השנתית (קרי מחזור עסקי או משכורת) וגם הכנסת בן זוגו מעסק, מחקלאות, ממשלח יד, ומעבודה שאינה עולה על 80,510 ש"ח בשנת המס 2017 לגבי כל אחד מהם, ובתנאי שההכנסה החייבת השנתית של היחיד אינה עולה על 80,510 ש"ח ואם היה לו בן זוג - סך כל הכנסתם החייבת אינה עולה על 161,030 ש"ח.

בנוסף נקבע בתקנות פטור מחובת דוח מקוון ליחיד שהוא ובן זוגו הגיעו לגיל פרישה.

ההקלות הללו לא יחולו על מי שהוא או בן זוגו בעל שליטה בחברה על פי הגדרתו בפקודת מס הכנסה.

יודגש כי ההקלה האמורה פוטרת את האוכלוסיות שנקבעו מחובת הגשת דוח באופן מקוון אך אינה פוטרת מחובת הגשת הדוח השנתי על פי הוראות פקודת מס הכנסה.

הודעה על תחילת התעסקות

אדם שפתח עסק או שהחל לעסוק במשלח-יד, ששינה את מקום עסקו או ששינה את סוג עסקו, חייב להודיע לפקיד השומה על כך בכתב לא יאוחר מיום פתיחת העסק או תחילת העיסוק או ביצוע השינוי. אי קיום הוראה זו מהווה עבירה פלילית, שהעונש עליה הוא מאסר שנה או קנס כספי.

עבירה זו כלולה ברשימת העבירות המנויות בחוק העבירות המנהליות. העובר את העבירה צפוי לקנס מינהלי.

יש למסור הודעה לא יאוחר מיום תחילת פעילות או שינוי כאמור.

גם לעניין מע"מ - על החייב במס להירשם לא מאוחר מן היום שבו החל בעסקיו או בפעילותו.

אי רישום במועד גם ימנע את ניכוי התשומות שרכש האדם.

מעבר לשיטה הכפולה בניהול פנקסי חשבונות

הגדלת המחזור הכספי בעסק עלולה לאלץ את העסק, לפי הוראות ניהול פנקסי חשבונות, לעבור מניהול בשיטה החד-צידית לניהול בשיטה הכפולה.

ניהול חשבונות במטבע חוץ

מכוח הפקודה הותקנו תקנות ("התקנות הדולריות"), אשר קובעות מתי יהיה ניתן לבצע ניהול פנקסי חשבונות במט"ח ואת חישוב הכנסתו החייבת של תאגיד, אשר בחר בניהול פנקסי החשבונות על פי הוראותיהן. על נישום החושב כי תחולת התקנות עשויה להיות רלוונטית לגביו לפנות לייעוץ מתאים כדי לבחון את החלופות השונות.

מחזור

למחזור יש השפעה על ארבעת הגורמים האלה:

- א. טיב ניהול החשבונות שיידרש בשנה הבאה.
- ב. ניכוי מס במקור מנכסים או משירותים.
- ג. שיעור המקדמות לשנה הבאה.
- ד. מקדמות של נישומים המדווחים בשיטת המזומן.
- ה. חובת דיווח מפורט למע"מ.

להלן פירוט ארבעת הגורמים הללו:

א. טיב ניהול החשבונות שיידרש בשנה הבאה

בהתאם להוראות ניהול פנקסי חשבונות לצורכי מס הכנסה ומע"מ - נקבעו קריטריונים המבוססים בעיקר על מחזור עסקי ומספר מועסקים, הקובעים את טיב ניהול החשבונות שיידרש בשנה הבאה. לעתים, שינוי קל במחזור בשנה המסוימת יגרום לבעל עסק לנהל את פנקסי חשבונותיו בשנה שאחריה בשיטה אחרת מהשיטה שלפיה ניהל אותם בשנה המסוימת.

מומלץ לכל בעל עסק ללמוד מבעוד מועד את הקריטריונים הרלוונטיים לסוג הענף שבו הוא עוסק, ולבחון באיזו מידה שינוי כלשהו השנה יגרום בשנה הבאה לשינוי מהותי באופן ניהול פנקסי חשבונותיו - דבר שישפיע, כמובן, על עלויות ניהול החשבונות.

ינואר של שנת המס השוטפת הוא המועד לעדכון התקרות של המחזור השנתי, המשמשות לסיווגם של נישומים לקבוצות השונות לעניין ניהול פנקסי חשבונותיו לצורכי מס, וכן לעדכון סכומים אחרים שבהוראות ניהול פנקסי חשבונות.

ב. ניכוי מס במקור מנכסים או משירותים

חובת ניכוי המס במקור מתשלומים בעד שירותים או נכסים מוטלת על:

- א. מי שמחזור עסקיו עולה על הסכומים שנקבעו.
- ב. גופים מסוימים ללא קשר לסך המחזור.
- ג. מי שחייב בניהול פנקסי חשבונות לפי שיטת החשבונאות הכפולה, גם אם אינו חייב בניכוי המס לפי סך מחזור.

עם זאת, יש לשים לב באשר להקלה הפוטרת מחובת ניכוי המס במקור, כאשר לא הייתה חובה לנהל פנקסי חשבונות לפי שיטת החשבונאות הכפולה בשנים קודמות.

ג. שיעור המקדמות לשנה הבאה

- א. שיעור המקדמות נקבע כיחס בין הרווח לבין המחזור.
- ב. שיעור המקדמות נקבע בהתאם ליחס רווח נקי לפני מס חלקי המחזור העסקי.

ד. מקדמות של נישומים המדווחים בשיטת המזומן

להקטנת מחזור יש השפעה גם על מקדמות של נישומים.

רצוי לעקוב אחרי היקף מחזור המכירות ולהשוותו לסכום המחזור, שמעליו חלה חובה לנהל פנקסי חשבונות בשנת המס הבאה בשיטה הכפולה. זאת, כדי לבדוק את האפשרות לשלוט בגודל המחזור (כאשר מחזור השנה הקודמת מהווה קריטריון מכריע לשיטת ניהול פנקסי החשבונות בשנת המס הבאה, והוא גובר בכך על קריטריונים של מספר מועסקים וכו').

עד לסוף השנה אפשר לתכנן את הגדלת המחזור על ידי מבצעי מכירות, או הקטנתו על ידי הימנעות ממכירות. לאחר שנסתיימה השנה רצוי לבדוק את השפעת המחזור על הנושאים שהוזכרו, ואם יש לכך השפעה, יש להיערך לכך מבעוד מועד.

קביעת מקדמות על פי מחזור

תקנות מס הכנסה (קביעת מקדמות על פי מחזור) קובעות:

- הן יחולו על אדם הנדרש לתשלום מקדמות בהתאם לתקנות המקוריות, על פי הודעה, וכן על מי שחייב בהגשת דוח.
- מעתה, קיימת הפניה להגדרת "מחזור עסקאות" כפי שנקבע בתקנות מס הכנסה (כללי קביעת עסקאות, הכנסות, או מכירות לעניין מקדמות), התשס"ד-2004 - יובהר כי מההגדרה כאמור יופחתו "הכנסות מיוחדות", אשר נקבעו כהכנסות מדמי שכירות מחוץ לארץ, הכנסה מהימורים, מהגרלות או מפרסים, דיווידנד, ריבית ודמי ניכיון שאינם מעסק ורווח הון במכירת נייר ערך נסחר בבורסה מחוץ לישראל.

ה. דיווח מפורט למע"מ

מי שחייב לנהל הנה"ח כפולה או בעל מחזור מעל רף שנקבע (1.5 מיליון לחברה או 2.5 מיליון ליחיד) חייב לדווח באופן מפורט למע"מ, בנוסף חייבים בדיווח מפורט מוסדות כספיים בעלי מחזור מעל 4 מיליון ומלכ"רים בעלי מחזור מעל 20 מיליון (אלה ידווח רק על תשומות). משמעות הדיווח המפורט – דיווח נפרד לגבי כל עסקה מעל 5,000 ש"ח (רק אם לקוח עוסק, מלכ"ר או מסוד כספי), עסקאות בסכום נמוך יותר ידווחו בסכום אחד לתקופת הדיווח. כמו כן יש לדווח בנפרד כל חשבונית קניה שסכום תשומות בה עולה על 300 ש"ח, חשבוניות בסכומים נמוכים יותר ידווחו בסכום אחד לתקופת הדיווח. יש לבצע דיווח ותשלום עד 23 לחודש עוקב. דיווח מפורט נועד לאפשר למע"מ "להצליב" דיווחים של קונה ומוכר כדי למנוע ניכוי תשומות מחשבוניות פיקטיביות, עם זאת אין לצפות שדיווח מפורט מעביר אחריות בקשר לתקינות חשבונית לרשות המסים, על עוסק לבדוק כל חשבונית לפני ניכוי תשומות. סיכוי לאישור ניכוי תשומות מחשבונית שבדיעבד התבררה כפיקטיבית – נמוך מאוד

פיקדונות

עורכי דין ונישומים אחרים, המנהלים חשבונות בגין פיקדונות והוצאות לקוח, טוב יעשו אם יבדקו את הרכב יתרת הפיקדונות והוצאות הלקוח לפני תום שנת המס. זאת, כדי שיוכלו, בשעת הצורך, להוציא חשבוניות מס/קבלה בגין העודפים שנוצרו בפיקדונות ובהוצאות ללקוח והמהווים שכר טרחה בידם.

בדיקה מבעוד מועד מאפשרת גילוי טעויות ותיקון מבעוד מועד, באמצעות הגשת דוחות מתקנים; כך מונעים תשלום קנסות וריבית פיגורים.

סגירת פנקסי החשבונות

השלמת רישומים ותיאומים

על הנישומים לעדכן רישומים בפנקסי החשבונות ולהתאימם עם גורמי חוץ; לאסוף אישורי יתרות מלקוחות, ספקים, בנקים וכו'; ולהכין רשימות מלאי לסוף השנה. עליהם לאסוף אישורים שנתיים או זמניים מלקוחות על מס שניכו במקור במהלך שנת המס (טופס 857); וכן רשימת שיקים דחויים, רשימת חייבים וזכאים לעסק; להכין רשימת כלי-רכב של העסק, ששימשו אותם עד לסוף השנה, וכן קריאת מונה הקילומטרים ברכב עד ליום זה; ויש להכין אישורים על משכורות בעל העסק או בת-זוגו. עליהם לדאוג לאישורים על תשלום לקופות גמל ולביטוח חיים, ולאישורים על השקעות בסרטים, בחיפושי נפט, במחקר ובפיתוח.

יש להשלים את רישומי המשכורות ולערוך ריכוז שנתי של המשכורות והניכויים (טופס 126), ולהתאימם לרשום בפנקסי החשבונות, לרכז את טופסי ניכויי המס במקור שלא משכר. כן, יש להכין מאזן בוחן ולהשלימו לאחר התאמות ולאסוף אישורים ומסמכים על תשלום לקופות גמל, לביטוח חיים, לביטוח לאומי, למס הכנסה על ניכוי מס במקור וכו'.

יש צורך בתיאום מלא ושוטף בין הרישומים בפנקסי החשבונות לבין הדוחות השנתיים לרשויות המס, כמו: דוח על מחזור לעניין מקדמות ולעניין מע"מ; דוח על ניכוי במקור מעובדים ומאחרים; תשלום ודוח על מקדמות בשל "הוצאות עודפות", ועוד כיוצא באלה.

לעתים, נערך דוח תקופתי על פי סיכום מסמכים, ועוד לפני השלמת הרישומים בפנקסי החשבונות. במקרים כמו זה, ייתכן חוסר דיוק בדוחות. במהלך השנה נוצרים לעתים גם הפרשים הנובעים מתיקוני חשבונות, מהחזרים ומביטולים, מהבדלים בעיתוי הרישום, וכד'. אם ההפרש אינו מהותי, ניתן לתקנו במסגרת הדוח לתקופה הבאה. הפרש ניכר מחייב בדרך כלל הגשת דוח מתקן לתקופה הרלוונטית. התאמות בין הרישומים ובין הדוחות צריך לבצע באופן שוטף ולא להמתין עד לסוף שנת המס. האיחור במשלוח הדוח המתקן עלול לגרום, במקרים מסוימים, להטלת קנסות בידי רשויות המס, וזאת נוסף על חיוב בריבית ובהפרשי הצמדה.

יש להשלים את כל הפרטים הדרושים לצורכי ניהול פנקסי החשבונות והדיווח, ובעיקר להשלים ולעדכן את פרטי הזיהוי המלאים של מקבלי התשלומים, לרבות עובדים, ספקים ונותני השירותים, ושל המשלמים לעסק.

אם נוכח מס במקור, רצוי לרשום בפנקסי החשבונות, בחשבון נפרד, את הסכום שנוכה. את המשלם יש לזכות בתשלום ברוטו, דהיינו: כולל המס שנוכה.

יש לבדוק את הדוחות בדבר "הוצאות עודפות", ולהתאימם לדיני המס בנדון. חשוב מאוד כי הדוח במהלך השנה בדבר הוצאות עודפות יתאים לסכום "ההוצאות העודפות" שיופיע בסוף השנה בדוח התאמה לצורכי מס.

חשוב גם לבדוק אם קיזוז מס התשומות לעניין מע"מ בוצע אך ורק על פי "חשבונות מס" תקינות.

יש לערוך את השוואת המחזורים המדווחים לרשויות מס הכנסה לעניין מקדמות אל המחזורים המדווחים לרשויות מע"מ. אם מתגלית אי התאמה, ניתן להגיש דוח מתקן או לערוך את ההתאמות הדרושות בחודש דצמבר.

הספירה של המלאי והערכתו

יש לספור את המלאי שבעסק ביום 31.12. עם זאת, אפשר לערוך, ללא אישור, את הספירה בתוך 10 ימים לפני או אחרי תאריך זה, ולבצע את ההתאמות הדרושות, כדי להגיע למצב המלאי בתאריך הקובע. אפשר אף לערוך את הספירה בתוך 30 יום לפני או אחרי תאריך זה, בהודעה בכתב ומראש לפקיד השומה, ולערוך את ההתאמות. רשימות המלאי יכללו את כל הסחורות המצויות בבעלות העסק או ברשותו. סחורות המצויות במקום, ושייכות לאחר, יירשמו בנפרד. כן יש לערוך רשימה לסחורות השייכות לעסק ומצויות בידי אחרים.

אין חובה לסגור את העסק במועד המפקד. כדי להקל את המפקד ולצמצם את הזמן הדרוש לעריכתו, אפשר להכין מראש את גיליונות הספירה בציון סוגי הטובין המצויים בעסק ובזמן המפקד להשלים רק את רישום הכמות. ניתן גם לספור ספירה מוקדמת את תוכנם של ארגזים ואריזות או מדפים ומחסנים מסוימים ולציין על גביהם את הכמויות שנפקדו. ביום המפקד ניתן לרשום את הכמות על פי הספירה המוקדמת כאמור.

המפקד צריך לכלול את כל הטובין השייכים לעסק (לרבות טובין שנמכרו אך טרם נשלחו ללקוח). יש לרשום גם אותם, אך בנפרד ובציון שם הבעלים. מובן שטובין השייכים לאחרים לא יכללו בחישוב שווי המלאי.

לפני תחילת המפקד רצוי לרשום את פרטי המשלוח האחרון שנשלח מהעסק לפני תחילת הספירה (מספר תעודת המשלוח או החשבונתית) והמשלוח האחרון שהתקבל מהספקים.

גיליונות הספירה יהיו ממוספרים מראש במספר עוקב. חובה לרשום עליהם את תאריך המפקד ואת שמות הפוקדים, ועליהם לחתום על כל גיליון. ברשימות הללו יצוין מקום אחסון הטובין (אם יש מקומות אחדים כאלה) ופרטים המספיקים לזיהויים. יירשמו הכמות ויחידת המדידה. אין צורך לרשום מיד מחיר או שווי. חישוב השווי ייעשה כעבור זמן. טובין פגומים או מיושנים יירשמו בציון מצבם.

ניתוח כלכלי נכון של העסק יכול להועיל רבות בתכנון מס. אחד הנושאים הוא המלאי. סביב הערכת מלאי קם ונופל הרווח לצורכי מס. לשם כך יש להוכיח קיום "מלאי מת" או "מלאי גוסס". אפשר לעשות זאת על ידי מכירת סוף שנה. אם יימכרו פריטים אלה, ימומש ההפסד. "מלאי מת" הוא מלאי של פריטים שאין בהם שימוש, כמו רכיבים

להרכבת טלפון חוגה או למחשבים מלפני 10 שנים, או כל מלאי שהוצאות למכירתו עולות על מחיר המכירה הצפויה. במקרה של השמדת מלאי יש למסור הודעה לפקיד שומה 30 יום מראש ולערוך פרוטוקול בהתאם להוראת ביצוע 14/2018. פקיד שומה יכול להיות נוכח בעת השמדת המלאי.

בעלי מלאי עסקי יכולים להקטין את הכנסתם החייבת השנה, אם ימכרו בפועל פריטים שמחירם ירד ויממשו את ההפסד. אמנם ניתן להעריך פריטים אלה במחיר המימוש המשוער, אם הם ייוותרו במלאי, אך קל יותר יהיה להוכיח הפסדים שמומשו בפועל.

כך אפשר להוכיח שהמלאי נמכר בערך נמוך או לא נמכר כלל, ולכן אין לו כל ערך. מוטב שלא להשאיר "מלאי מת", שכן עצם קיומו פותח פתח לדיונים על אמיתותו.

מומלץ לרכוש מלאי חדש במחירים נמוכים. ערך המלאי ייקבע על פי מחירו בשוק, וחשבונית המעידה על ערך נמוך תעיד כי זהו ערכו בשוק.

כספים פנויים המושקעים באמצעים פיננסיים המניבים תשואה ריאלית יגרמו להגדלת ההכנסה החייבת בשנת המס. אם החברה תשקיע כספים פנויים במלאי או במקדמות לספקים, לא תיווצר תוספת להכנסה החייבת. זאת, מאחר שעליית ערכם של פריטים אלה מתחייבת במס רק בעת המימוש.

במקביל יש לשקול דחיית קבלת מקדמות מלקוחות; שכן, קבלתן יוצרת בדרך כלל הכנסות מימון חייבות במס, ללא מתן הגנה אינפלציונית עליהן.

עם תום שנת המס, ובמסגרת העבודה השוטפת, יערכו משרדי השומה בדיקות של שווי המלאי במספר מצומצם של עסקים, באמצעות ביצוע ספירות מלאי מלאות - בתיקים שייבחרו בתוכנית העבודה השוטפת - בידי אנשי השומה וכוח העזר. יש לציין כי הבדיקה נעשית בפריסה ארצית גדולה.

לנישומים המדווחים על בסיס מצטבר - מוזכר בזה כי אין כל טעם לרכוש מלאי עסקי נוסף לקראת סוף השנה, מאחר שמלאי של טובין שלא יימכרו יקטין ממילא את ההוצאה השוטפת וינטרל בכך את הרכישה הנוספת. נישומים בעלי מלאי עסקי יכולים עדיין להקטין את הכנסתם לפני סיום השנה ולהקטין את ערך המלאי של הפריטים ששוויים פחת. אמנם אפשר יהיה להעריכם במחיר השוק, אם הוא נמוך מהעלות גם אם יישארו במלאי, אך קל יותר להוכיח הפסדים שמומשו בפועל.

מכירת נכסים

יש לבחון עיתוי מכירת נכסים המתחייבים במס רווחי הון - לצורך ניצול הפסדי הון מועברים, ולצורך ניצול האפשרות לקבלת ניכוי בגין חילוף נכסים (סעיף 27 לפקודה) והאפשרות לדחות את רווח ההון בגין החלפת נכס בר-פחת (סעיף 96 לפקודה).

הוצאות עודפות

עריכת החשבון הסופי של סעיף ההוצאות העודפות אפשרית רק בסוף השנה, לאחר התאמת הוצאות, כגון: כיבודים, מתנות ונסיעות לחו"ל, עם הסכומים המותרים לניכוי וכו'.

את ההוצאות מהסוגים המחויבים במקדמות ניתן לחלק לשתי קבוצות: הוצאות שיש להן אופי אישי, שניתן ליחסן כהטבה לעובד פלוני; והוצאות שאינן ליחוס שכזה. כך למשל, ניתן ליחס לעובד את עלותה של נסיעה לחו"ל (החלק הבלתי מוכר), אש"ל, מתנות, החזקת טלפון בבית, וכד'. כל תשלום אשר נושא אופי אישי, המתווסף למשכורתו של המקבל לצורכי חישוב מס, הופך לתוספת לשכרו - וההוצאה מותרת לניכוי בידי המשלם.

מאחר שאין לקזז מס תשומות מרכיבי השכר השונים, יש להוסיף את התשלום העודף לשכר כשהוא כולל מע"מ, אם המס שולם.

פקיד שומה ניכויים נוהג להשוות את ההוצאות השנתיות הלא-מוכרות, שהן בגדר הוצאות עודפות לפי סעיף 181 לפקודה, להוצאות שהותאמו כהוצאות לא-מוכרות.

רצוי לערוך חישוב סופי להוצאות העודפות ולדווח לרשויות מס הכנסה לפני תום שנת המס, כדי להימנע מהטלת קנסות. יש לדווח לרשויות מס הכנסה על חוסר בתשלום. מאידך, אם משלמים יותר יש לזכור כי הסכום העודף, גם שהוא מנוכה מהמקדמות, אינו מוחזר לעולם, ויש רק אפשרות לצרפו לתשלומי המס אם יש רווח.

אפשר להשלים הפרשים או לתקן דוחות קודמים עד 16 בינואר - במסגרת התשלומים בעבור חודש דצמבר. מצוין בזה כי אם בדוח השנתי יעלה סכום ההוצאות העודפות על אלה שבגינן שולמו מקדמות, יוטלו על ההפרש, באופן אוטומטי, קנסות, ריבית והפרשי הצמדה. מכאן - חשיבותן של בדיקה עצמית מקדימה ושל עריכת תיאום מלא ומדויק של הדוחות עוד במסגרת שנת המס הנוכחית.

ניכוי מס במקור

מוצע להעביר ניכוי מס במקור במועד החוקי, ולבדוק אם הסכומים שנוכו במקור מספקים תואמים את האישורים שנתקבלו מהם, ולתקנם במידת הצורך.

ריבית להלוואות

הלוואות על פי סעיף 3(ט) לפקודה

לקראת תום השנה יש לזקוף למס "שווי הכנסה רעיונית", הנובע מיתרות חובה על הלוואות שניתנו ללא ריבית או בריבית נמוכה מזו שקבע שר האוצר, לעובדים, לספקי שירותים ולבעלי שליטה, אשר אי חיובם לפי סעיף 3(ט) לפקודה יגרום לעסק חיוב במס.

להלוואות עד 7,680 ש"ח (לשנת 2018), שניתנו לעובד שאינו בעל שליטה - שיעור הריבית הוא שיעור עליית המדד.

להלוואות לנותני שירותים, לבעלי שליטה, ולעובדים העולות על הסכום האמור לעיל - שיעור הריבית לשנת 2018 הוא 3.48% (ללא הצמדה למדד), כאשר הם מוכפלים במספר ימי ההלוואה ומחולקים ב-365.

יש לבדוק אם כדאי להעניק הלוואות בריבית זו, כאשר הכסף יוצא מן החברה. אולי כדאי למשוך דיווידנד ולקזז הפסד הון מניירות ערך באותה השנה.

בהערת אגב מצוין בזה כי רצוי לעגן, בהסכמים בכתב, הלוואות לעובדים והלוואות בין גופים הקשורים ביניהם.

על פי הוראות חוק מס ערך מוסף, התשל"ו-1975, חייבת הריבית בתשלום מע"מ על בסיס מזומן. עם זאת, על פי הוראות פנימיות של רשויות מע"מ - יש לזקוף מע"מ בכל סוף שנה בגין הלוואה שלא נקבע לה מועד פדיון. בהלוואות בין גופים קשורים ובין עוסקים מורשים, רצוי, בסוף כל שנה, לבדוק את מצבת הלוואות, ולהוציא חשבוניות מס בגין הריבית.

סעיף 3(ט) לפקודה

סעיף 3(ט) מחייב במס משיכת כספים במישרין או בעקיפין מחברה על ידי בעל מניות מהותי או קרובו. הגדרת משיכת כספים כוללת הלוואה, השאלה וכן העמדת ערבות על ידי חברה לטובת בעל מניות או קרובו. כמו כן, השימוש שלהלן על ידי בעל מניות מהותי או קרובו בנכסים של חברה ייחשב למשיכה: דירת מגורים, חפצי אמנות או תכשיטים, כלי שיט או כלי טיס. הסעיף לא יחול אם יתרת החובה של בעל מניות לא עולה על 100 אלף ש"ח במשך כל שנת המס ושנת המס הקודמת.

הכנסה תסווג בידי בעל מניות כדיווידנד אם לחברה יש עודפים או משכורת (או הכנסה לפי סעיף 102) לפקודה) אם אין עודפים. כספים שהושבו לחברה עד מועד החיוב ונמשכו מחדש במהלך השנתיים הקרובות יראו אותם כאילו לא הושבו (למעט משיכה לתקופה של עד 60 יום), לגבי משיכת נכס – אם שוב הועמד לשימוש בעל מניות במהלך שלוש שנים.

מועד החיוב במס לגבי משיכת כספים הוא תום שנת המס הבאה, לגבי שימוש בנכס – תום שנת המס השוטפת. כלומר אם בעל מניות ישיב כספים/ נכס עד מועד החיוב, הסעיף לא יחול.

סעיף 3(י) לפקודה

סעיף זה מסדיר את אופן המיסוי של מתן הלוואות "מוזלות". כך נקבע בו כי אדם שנתן הלוואה שנרשמה בפנקסי חשבונות שנוהלו בקשר להכנסה שבנוגע אליה הייתה חובה לנהל פנקסים לפי שיטת החשבונאות הכפולה, או חבר בני אדם שנתן הלוואה, וההלוואה היא בלא ריבית או בריבית נמוכה מהשיעור שנקבע בתקנות מס הכנסה (קביעת שיעור ריבית לעניין סעיף 3(ז)), התשמ"ו-1986. יראו את הפרש הריבית כהכנסה לפי סעיף 2(4) לפקודה בידי נותן ההלוואה.

הסעיף יחול רק במקרים שיש "יחסים מיוחדים" (כהגדרתם בסעיף) בין צדדי ההלוואה. סייגים לתחולת הסעיף: יתרה הנובעת מיחסי ספק/ לקוח, הלוואה עליה חל סעיף קטן (ט), הלוואה שנתנה חברה לחברה אחרת בשליטתה, כנגדה הונפק שטר הון ללא ריבית וללא הצמדה לתקופה של 5 שנים לפחות, ישנם כמה סייגים נוספים.

שיעור הריבית

שיעור הריבית מתעדכן מדי שנה, ונקבע לשיעור של 2.56% לשנת 2019. היה והנישום נתן הלוואה, ובסמוך לנתינתה קיבל הלוואה שאינה מקרוב (כהגדרת "קרוב" בסעיף 88 לפקודה), בסכום שאינו נמוך מהסכום שנתן כהלוואה, ותנאי ההלוואה זהים (מועדי סילוק של קרן וריבית, שיעור הריבית), אזי שיעור הריבית לעניין ההלוואה שנתן יהיה כשיעור ריבית על ההלוואה שקיבל. קיימים תנאים מיוחדים להלוואה במט"ח.

ניכויים

החל משנת 2016 מחוייבים מעסיקים בשלושה דיווחים במהלך השנה ישירות למוסד לביטוח לאומי, בדומה (ובנוסף) לדיווח השנתי המוגש למס הכנסה בגין העסקת עובדים. המוסד לביטוח לאומי פרסם הנחיות מתאימות כיצד יעשה הדיווח בפועל.

חישוב נפרד לבני זוג

החל בשנת 2014 תוקן החוק, ובני זוג זכאים לחישוב נפרד אם התקיימו כל אלה:

- (א) יגיעתו האישית של כל אחד מבני הזוג נדרשת לייצור ההכנסה ממקור ההכנסה המשותף;
- (ב) כל אחד מבני הזוג מקבל הכנסה התואמת את תרומתו לייצור ההכנסה ממקור ההכנסה המשותף ועומדת ביחס ישיר לתרומתו לייצור ההכנסה כאמור;
- (ג) אם ההכנסה מופקת בבית המגורים של בני הזוג – בית המגורים משמש, דרך קבע, את מקור ההכנסה המשותף ומרבית פעילות מקור ההכנסה האמור נעשית בבית המגורים;

מס ערך מוסף

שיטת הדיווח למע"מ עברה בשנים האחרונות בהדרגה לדיווח מקוון.

חובת הדיווח המפורט למע"מ חלה נכון להיום על עוסקים, מלכ"רים ומוסדות כספיים, בהתבסס על המחזור ועל תנאים נוספים. לאור מורכבות הנושא מומלץ לבחון כל מקרה לגופו בכדי לקבוע האם החובה חלה.

יובהר כי חובת הדיווח המפורט אינה תלויה בקבלת הודעה מרשות המסים, ובהתאם, אין באי קבלת הודעה בכדי לפטור מחובת הדיווח המפורט את חייבי הדיווח המפורט העונים לאחד מהקריטריונים המחייבים את הדיווח המפורט.

הדבר מאפשר לרשויות מע"מ לעקוב בזמן אמת אחרי כל חשבונית, וחשוב להפנים את המשמעויות.

כדאי להשוות את המחזור אשר רשום בפנקסי החשבונות למחזור אשר דווח לרשויות מע"מ, וכן את המחזור הרשום בפנקסי החשבונות למחזור שדווח לעניין מקדמות מס הכנסה. אם הבדיקה תגלה הפרשים, יש להגיש דוח מתקן לרשויות מע"מ. לא כדאי להמתין לביקורת של רשויות המס.

יש צורך להתאים את מס התשומות על רכב. כאשר השימוש ברכב הוא ברובו לצורכי העסק, מותר לנכות 2/3 ממס התשומות; וכאשר רובו פרטי, מותר לנכות 1/4 ממס זה. קביעת הסכום הנכון אפשרית רק בסוף שנת המס, כאשר מתבררים נתוני השימוש.

יש לבדוק השלכות מע"מ בשל ריבית שנתקבלה או ריבית רעיונית שלא נתקבלה על הלוואות לעובדים ולבעלי שליטה.

חברות קשורות מחייבות לעתים זו את זו בגין שירותים, השתתפות בהוצאות וכו'. יש להקפיד על הוצאת חשבונית מס בעבור שירותים והשתתפות בהוצאות כאמור, ו/או לבחון את השלכות תקנה 7 לתקנות מע"מ.

שמירת מערכת החשבונות

יש לשמור את מערכת החשבונות 7 שנים משנת המס שאליה היא מתייחסת, או 6 שנים מיום הגשת הדוח על ההכנסה לאותה שנה, לפי המאוחר.

מסמכים סטטיסטיים, הזמנות, רישומים פנימיים בין-מחלקתיים, חוזים ופרוטוקולים, פריטי תיעוד ופנקסים, שהנישום אינו חייב לנהל על פי הוראות ניהול פנקסי חשבונות, אך ניהל אותם מרצון או מכוח דין אחר, יש לשמור במשך 3 שנים לפחות מיום הגשת הדוח על ההכנסה לשנת המס שאליה הם מתייחסים.

האמור בסעיף זה הוא בדבר שמירת מסמכים לצורך בדיקתם בידי שלטונות המס בלבד. ייתכן שבענפים אחדים, או על פי דרישות חוקיות מסוימות, נדרשת שמירת מסמכים מסוימים לתקופות ארוכות מאלה.

רצוי לשמור דוחות שנתיים על עובדים לתקופה בלתי מוגבלת, משום שהם עלולים להתבקש למימוש זכויות בביטוח לאומי וכיוצ"ב.

דחיית הדיווח על הכנסות או הקטנת שיעור המס עליהן

הכנסות פטורות ממס

חלק מהכנסות הנישום פטורות ממס או ששיעור המס עליהן הוא אפס, לפי סעיפי פטור שונים בפקודה. יש ללמוד את הסעיפים האלה ולגרום שחלק מההכנסות ייכללו בהגדרת הכנסות פטורות ממס.

עיתוי ההכנסות

בסיס מזומן

בעבור המדווחים על בסיס מזומן מקטינה דחיית התקבול את ההכנסה החייבת בסכום התקבול שנדחה, אך גם זאת במסגרת הסבירות. תקבול בשיק מעותד אפשר ליחסו למועד פירעונו בתנאי שהוא לא הוסב לאחר.

דחיית גבייתן של הכנסות היא רלוונטית רק למדווחים בשיטת הדיווח על בסיס מזומן. דחיית הגבייה של הכנסות תיחשב לדחייה אשר אינה גובלת בפיקציה, כאשר לקראת סוף שנת המס הנישום אינו מוציא הודעת חיוב על שכר טרחה ללקוח בתמורה לשירות או למכר נכס, או שהוציא הודעת חיוב כזו, אך טרם קיבל את הכסף בגינה.

כל דחיית הכנסה למדווחים על בסיס מזומן משמעה דחיית גביית המס לשנה הבאה.

בסיס מצטבר

יש לבדוק אם כל ההכנסות הכלולות בחשבונות אכן גובשו והופקו כהכנסה עד תום שנת המס, ואם אינן כוללות הכנסות מראש או הכנסות שטרם מומשו.

אי רישום מכירה השנה יקטין את ההכנסה החייבת במס, בשיעור הרווח הגלום בעסקה בלבד ולא בסך התקבול כולו. למדווחים על בסיס מצטבר - דחיית הגבייה של ההכנסות פירושה עיכוב מתן השירות או מסירת הנכס לידי הרוכש או המזמין.

בשיטה מצטברת - עסקאות שגלום בהן רווח, אפשר לדחות לשנה הבאה את השלמתן ואת רישומן, וזאת בתנאי שהעסקה אמנם תצא לפועל בשנה הבאה.

כספים פנויים, המושקעים באמצעים פיננסיים נושאי ריבית או הפרשי הצמדה, יגרמו להגדלת ההכנסה החייבת בשנת המס. אם החברה תשקיע כספים פנויים במלאי או במקדמות לספקים, לא תיווצר תוספת להכנסה החייבת; וזאת, מכיוון שעליית ערכם, הריאלית והאינפלציונית, של פריטים אלה, מחויבת במס רק בעת המימוש.

כדאי לציין שבמקרים מסוימים, על פי פסיקת בתי המשפט, רשאית גם חברה בע"מ לדווח על בסיס מזומן. בסיס מזומן אינו פועל תמיד לטובתו של הנישום, ובמקרים מסוימים עדיף לבחור בבסיס מצטבר. כדאי לדעת שרשויות המס אינן מאפשרות מעבר מבסיס לבסיס מדי שנה, ובחירתו של הנישום בבסיס המסוים תחייב אותו גם לשנים הבאות.

לא תמיד כדאי לדחות הכנסה לשנה הבאה. כך למשל: עצמאי שפתח עסק חדש, ויש לו הכנסה קטנה כבר השנה, ישקול אם כדאי לדחותה לשנה הבאה. בשנה הבאה תצורף הכנסתו להכנסה גבוהה יחסית ותחייבו לשלם עליה שיעור מס שולי גבוה יחסית, תוך הפסד הניכויים והזיכויים האישיים בשנה העכשווית.

הפרשי הזמנים גורמים לא רק לדחיית גביית המס או להקדמתה, אלא לפעמים גם לשינוי שיעורו. וכך, מי שיש לו השנה הכנסה חייבת ובשנה הבאה צפוי לו הפסד, ישלם השנה את מלוא המס ולא יוכל לקזז את הפסדיו בעתיד אלא כנגד הכנסתו בשנים הבאות.

מכאן, שכדאי בדרך כלל להקדים מימוש הפסדים.

מכירות

אם נעשתה מכירה באשראי, שבה הופרדו מראש קרן המכירה והאשראי לשתי עסקאות נפרדות, ידווחו קרן המכירה וחלק האשראי השייך לשנת המס כהכנסה בשנה השוטפת, ואילו ההכנסה הגלומה באשראי שניתן לאחר שנת המס תדווח רק מהשנה העוקבת.

כדאי גם לגמור התחשבוניות עם לקוחות, בייחוד כאשר צפויים מתן הנחות וביטול חיובים ללקוח, או קבלת הסחורה בחזרה, או כל פעולה אחרת המקטינה את המכירות.

צריך לדאוג כי בעת החזרת הסחורה או מתן הנחה וכד' יהיו המסמכים המקובלים חתומים בידי הצד שכנגד, כדי להפחית את החיוב במס ערך מוסף. כללי מע"מ קובעים, בנהלים מפורשים, באילו תנאים יכול המוכר להחזיר לעצמו את המע"מ שנכלל בחשבונית שבוטלה או שהופחת סכומה.

הקדמת מכירות

אם העסק מפסיד, ואם יש מקרקעין המהווים השקעה בת-מימוש - מומלץ למכור את המקרקעין עד ל-31 בדצמבר ולקזז את שבח המקרקעין מההפסד העסקי.

מומלץ למכור מלאי שערך השוק שלו נמוך מעלותו (מלאי פגום וכד'), כדי שההכנסות ממכירות בהפסד יובאו בחישוב ההכנסה בשנת המס העכשווית. יש לבחון עיתוי מכירת נכסים המחויבים במס רווחי הון ואפשרות קיזוזם של הפסדי הון מועברים מרווחי הון, וכן אפשרות דחיית רווחי הון בגין החלפת נכס בר-פחת (לפי סעיף 96 לפקודה).

ראוי לתת את הדעת כי יש להודיע לפקיד השומה, בתוך 30 יום מיום המכירה, על קיום רווח ואף הפסד הון. אם הפסדים משנים קודמות מקוזזים מרווח ההון, אין חובה לתשלום המקדמה בגין רווח ההון (אך בכל אופן ישנה חובת הודעה לפקיד השומה בתוך 30 יום). קיזוז הפסדי ההון השוטפים, המאוחרים ממועד מכירת הנכס שיצר רווח הון, אינו מהווה עילה, לפי עמדת רשויות מס הכנסה, לאי תשלום המקדמה; וזאת, אף אם הפסד ההון נוצר בתוך 30 יום מיום יצירת רווח ההון - עדיין אין הפסד ודאי, והוא יוכר למוכר עם תום השנה.

מוזכר בזה כי המקדמה בגין מס רווח הון אינה פוטרת מתשלום ריבית והפרשי הצמדה על כל יתרת המס ממועד המכירה ועד לתום שנת המס.

מקדמת מס רווח הון ששולמה ביתר תוחזר כשהיא צמודה למדד מיום תשלומה.

הקלות במיסוי מקרקעין

שכר דירה יכול להיחשב הכנסה מעסק לפי סעיף 12(1) לפקודה - הכנסה זו מאופיינת במושכרים אחדים ובניהול משרד לשם כך.

נוסף על כך, אם ההכנסה נובעת מגוף המוגדר "עסק", ייתכן שאפשר ליחסה לבן-הזוג שהכנסתו נמוכה מהכנסות בן-זוגו. הכנסה מפעילות פסיבית מיוחסת לבן-הזוג שהכנסתו מיגיעה אישית גבוהה מהכנסות בן-זוגו, אלא אם הכנסה נובעת מנכס שהתקבל בירושה ע"י בן זוג שני או היה ברשותו לפחות שנה לפני נישואין. לנושא זה יש גם היבטים בביטוח הלאומי. יש לשלם דמי ביטוח לאומי אם ההכנסה היא מעסק. ההכנסה מההשכרה פטורה מדמי ביטוח לאומי, בתנאי שאינה עולה על כ-25 אש"ח. זאת בעקבות תיקון 103 לחוק הביטוח הלאומי. על פי החוזר שהוציא המוסד לביטוח לאומי, השכרה למגורים בישראל אשר אינה מגיעה לכדי עסק פטורה מדמי ביטוח ללא הגבלת סכום גם אם היא מחויבת במס הכנסה בשיעור מס שולי. לנושא זה יש גם משמעות בהכרה בהוצאות המימון. לקביעת ההכנסה ממקרקעין כהכנסה מ"עסק" ולא כהכנסה מ"אחוזת-בית" - יתרונות נוספים..

בסעיף 1 לפקודה נקבע כי שיעור נמוך של המס, כמו על יגיעה אישית, יחול גם על דמי שכירות מנכס ששימש לפני השכרתו, לפחות 10 שנים, להפקת הכנסה מיגיעה אישית, מעסק או ממשלח יד. בכך מתאפשרת מדרגת המס של 10% גם על בעל מונית, למשל, שפרש מעיסוקו אחרי 10 שנים ומשכיר את "המספר הירוק", או על בעל חנות מכולת שפרש מעיסוקו אחרי 10 שנים ומשכיר את עסקו. מאחר שהכנסתם של אלה דלעיל מדמי השכירות נמוכה יחסית, הם יוכלו ליהנות ממדרגת המס הנמוכה ביותר אף על פי שהכנסתם אינה מיגיעה אישית, גם אם פרשו מעיסוקם לפני גיל 60.

סעיף 8 לפקודה קובע כי הכנסות מהשכרת מקרקעין שסעיף 62(6) או סעיף 72(7) לפקודה חלים עליהן - כלומר, הן אינן ממוסות כהכנסות מעסק - ייחשבו על בסיס מזומנים, אף על פי ששיטת המיסוי המצטברת היא השיטה הנאותה ביותר לעניין זה.

כל תקבול בגין שכר דירה שנתקבל בשנת המס, גם אם הוא בעבור שכר דירה מראש לשנים אחדות, יירשם כולו כהכנסה בשנה שבה נתקבל. לפיכך, למעוניינים לדחות גביית הכנסות, מוטב שימתינו לתחילת השנה הבאה לגביית שכר דירה. תקבול במזומן נחשב גם כשיפורים של המושכר, וכך נקבע בפסיקה. כדי להימנע ממיסוי מוקדם על הכנסה משכר דירה רצוי לקבל הכנסה משכר דירה בתוך שנת המס, ולא לקבל שכר דירה מראש.

אם יש לנישום רווח, והוא אינו מעוניין להגדילו בתקבולי שכר דירה, מוטב שידחה את קבלת התקבולים לשנה העוקבת. כאשר יש הפסד מעסק שאין ממשיכים בו, כדאי להקדים את רישום ההכנסה, משום שהפסד מעסק אפשר לקזז מכל רווח שהוא בשנת המס שבה הוא נוצר, ואין אפשרות לקזזו מהכנסה ממקור אחר, כגון: ממשכורת ומשכר דירה בשנות המס הבאות.

השכרת נכס עסקי

בעיקרון, המיסוי יהיה לפי הוראות סעיף 121 לפקודה. ייתכן שהכנסה זו תמוסה כאילו מדובר בהכנסה מיגיעה אישית. ראו חלופה (7) להגדרת "הכנסה מיגיעה אישית" בסעיף 1 לפקודה.

אם הכנסה זו תיחשב הכנסה מיגיעה אישית, ניתן ליהנות כאן מהוראות סעיף 9(5) לפקודה. יש מסלול נוסף שרואה בהכנסת שכירות כאילו מדובר בקצבה, כמובן כפוף לתנאים שבסעיף 9 לפקודה.

הכנסות שכירות מחו"ל

קיים מנגנון המיסוי הרגיל מכוח סעיף 121 לפקודה. מסלול מיסוי נוסף מופיע בסעיף 122 לפקודה. ההכנסה החייבת תמוסה בשיעור 15%. במסלול זה ניתן לנכות רק פחת, ואין בו קיזוז, זיכוי או פטור. אין גם קיזוז בגין המס הזר שמופיע בסעיפים 210-196 לפקודה (בחלק "פרק שלישי).

תנאי להפעלת סעיף 122 לפקודה הוא שאין מדובר בהכנסה מעסק. במיסוי הכנסות שכירות מחו"ל אין הבחנה בין דירות מגורים לבין נכס עסקי. הכנסה שתמוסה מכוח סעיף 122 לפקודה פטורה מדמי ביטוח.

הכנסות בני זוג מרכוש

נקבע כי ההכנסה מרכוש תיזקף לבן הזוג שהכנסותיו מיגיעה אישית גבוהות מהכנסות בן זוגו. סעיף 66(ב) לפקודה מאפשר לבני זוג לבקש, ולקבל, שהכנסות מרכוש, שהוא מהמקורות שיפורטו להלן, יתווספו לעניין חישוב המס להכנסות אותו בן זוג שהוא בעל הרכוש האמור. הרכוש שאפשר לבקש, ולקבל, חישוב נפרד לגבי הכנסות הנובעות ממנו הוא:

- רכוש שהיה בבעלות אחד מבני הזוג שנה לפחות לפני נישואיו.
- רכוש שנתקבל בירושה במהלך הנישואין אצל אחד מבני הזוג.

הכנסה מרכוש שיתבקש לגביה חישוב נפרד כאמור לעיל תיתוסף להכנסות האחרות של אותו בן זוג, וחישוב המס ייעשה על סך כל הכנסתו, והיא כוללת את ההכנסה הזו.

הכנסות מדיוידנד - השלכות מס

יחיד (או חברה משפחתית) שמקבל דיוידנד ישלם עליו מס בשיעור 25%. אם מקבל הדיוידנד (או נישום מייצג בחברה משפחתית) הוא יחיד שהוא "בעל מניות מהותי" - ישולם מס בשיעור 30% על הדיוידנד האמור.

דיוידנד - היבט הביטוח הלאומי

החל משנת 2008, עקב תיקון 103 לחוק הביטוח הלאומי, אין חבות על דיוידנד שמקבל יחיד.

דיוידנד שמקבלת חברה

סעיף 126(ב) לפקודה מוציא מבסיס המס דיוידנד שקיבלה חברה תושבת ישראל שמקורו בהכנסות שהופקו או שנצמחו בישראל, שנתקבלו במישרין או בעקיפין מחבר-בני-אדם אחר החייב במס חברות.

סעיף 4 לפקודה קובע מבחנים למקום הפקת ההכנסה ולמקום צמיחת ההכנסה. בדרך כלל מקובל לבחון את המקום שבו מתקיימת הפעילות העסקית מניבת ההכנסה.

אם מדובר בדיוידנד שחולק מרווחים שנוצרו ונצמחו מחוץ לישראל, וכן מדיוידנד שמקורו מחוץ לישראל - יחול מס בשיעור מס חברות. אם מדובר במדינה שכרתה עם ישראל אמנת מס, אזי יכולה החברה שקיבלה את הדיוידנד מחו"ל ליהנות ממנגנון הזיכוי העקיף הקבוע בסעיף 126(ג).

הכנסות הוניות

אם לחברה יש הפסדים עסקיים והפסדי הון המועברים משנים קודמות, או אם צפויים להיות לחברה הפסדים עסקיים בשנה השוטפת, ובכוונת החברה למכור נכסי הון שבגינם צפויים לה רווחי הון - קיימת אפשרות לקזז את ההפסדים מהרווחים האלה. על החברה להודיע לפקיד השומה על קיום הפסדים אלה ועל כוונתה לקזז מרווח ההון. דרך נוספת להקטין את תשלום מס רווח ההון והמקדמה הנובעת ממנו היא ביצוע של חילוף נכסים וקיצוץ רווח ההון הנובע מהמכירה מעלות הנכס שנרכש לחילופו, בהתקיים התנאים המנויים בפקודה (ובהודעה מתאימה לפקיד השומה).

מובהר בזה כי סעיף 27 לפקודה מתיר במקרים מסוימים את הניכוי של הפסדי הון הנובעים ממכירת מכוונות וציוד, מהכנסות הנישום. כתנאי לכך נקבע כי על הנישום לרכוש מכוונות וציוד, אשר עלותם גבוהה מהפסד ההון שנוצר במכירה, באותה שנת מס.

למותר לציין כי רווח ההון האינפלציוני, אשר נצמח מ-1.1.1994 ועד מועד מכירת הנכס, לא יחויב במס. בגין רווח הון אינפלציוני אשר נצמח מיום רכישת הנכס ועד ליום 31.12.1993 ישולם מס בשיעור 10%.

המס על רווח הון נקבע בשיעור 30%-25%, במקום המס בשיעור השולי של הנישום - הכול תלוי בזהות המוכר.

הכנסות ריבית

באופן כללי הכנסות ריבית חייבות במס בשיעור 25%, אלא אם כן הנכס אינו צמוד למדד או מט"ח או נקוב במט"ח ואז המס יהיה בשיעור 15%. לגבי תוכניות חיסכון ותיקות ייתכנו כללי מעבר ויש לבחון כל מקרה לגופו.

סעיף 125ג(ד) לפקודה מונה את המקרים שבהם לא יחולו על הכנסות המימון שיעורי המס המוטבים אלא שיעור מס שולי.

הקלות במיסוי ריבית

סעיף 125ד לפקודה מעניק ניכוי מהכנסות הריבית במקרה שהכנסות הנישום (ולא ההכנסה החייבת) לא עלו על תקרה מסוימת. כמו כן הניכוי כפוף לגיל הנישום.

סעיף 125ה לפקודה מעניק בתנאים מסוימים מיסוי הנהוג לעניין קצבה, קרי פטור בשיעור 35% מ"ריבית מזכה".

התנאי לפטור הוא שאחד מבני הזוג הגיע לגיל פרישה.

אפשר לשלב את הניכוי שבסעיף 125ד לפקודה עם אפשרות הזיכוי שבסעיף 125ה לפקודה.

ניכוי ופטור מריבית על פיקדונות ותוכניות חיסכון למעוטי הכנסה וגיל פרישה

הסעיף בפקודה		ינואר 2019 לשנה
125ד(א) לפקודה	תקרה מוטבת	62,880 ש"ח
125ד(ב) לפקודה	ניכוי למעוטי הכנסה	9,840 ש"ח
125ד(ג)(1) לפקודה	ניכוי גיל פרישה ליחיד	13,440 ש"ח
125ד(ג)(2) לפקודה	ניכוי גיל פרישה לזוג	16,560 ש"ח
125ה לפקודה	פטור מרבי של 35%	35,616 ש"ח

אופציות לעובדים

אופציות לעובדים מטופלות בסעיפים 3(ט) ו-102 לפקודה.

סעיף 102 לפקודה דן במקרה שבו "עובד" או "נושא משרה" מקבלים אופציות/מניות במחיר נמוך ממחיר השוק. חשוב להדגיש שסעיף 102 לפקודה לא יחול אם המקבל הוא "בעל שליטה" כהגדרתו בסעיף 32(9) לפקודה.

בתקופה 1.7.2016-30.6.2019 חלה הוראת שעה כדלקמן:

"בעל שליטה" - כהגדרתו בסעיף 32(9); למעט עובד שהוא בעל שליטה בחברת מחקר ופיתוח כהגדרתו בסעיף 92א, לגבי מניה אשר ניתנה לו בקשר עם יחסי עובד ומעביד;

סעיף 102 לפקודה מאפשר להקצות אופציות לעובדים בלי נאמן ועם נאמן. אם האופציה תוקצה ללא נאמן, "ההטבה" תמוסה כהכנסת עבודה בידי המקבל. אם מדובר באופציה לקבלת מניה כאשר האופציה אינה רשומה בבורסה, אירוע המס יהיה במועד המימוש.

אם הוקצתה אופציה שאינה נסחרת, אזי במסלול ללא נאמן, אירוע המס יהיה במועד ההקצאה, ובשלב המימוש יהיה אירוע הוני.

חשוב להדגיש כי עניין ההכרה בהוצאה במסלול של הקצאת אופציות שאינן סחירות שלא בידי נאמן (שיש אירוע פירותי לעובד בעת המימוש) לא הוסדר - לא לחיוב ולא לשלילה. יש צדדים לכאן ולכאן לעניין הכרה בהוצאה. באפשרויות האחרות של הקצאת אופציות שלא בידי נאמן יהיה אירוע (הוצאה) למנפיק במועד שבו יש הכרה בהכנסה למקבל (במועד ההקצאה). אפשרות נוספת שהוסדרה בסעיף 102 לפקודה היא האפשרות להקצות אופציות בידי נאמן. בהקצאה כזאת יש אפשרות שההכנסה בידי המקבל תהיה הכנסה הונית או הכנסה פירותית.

בהקצאה באמצעות נאמן, הנאמן אמור להחזיק את המניות בין 12 חודשים ועד 24 חודשים ממועד ההקצאה. משך ההחזקה תלוי במסלול המיסוי, במסלול פירותי 12 חודשים, ובמסלול הוני של 24 חודשים.

בחרה החברה במסלול נאמן והכנסת עבודה, תותר הוצאה לחברה - הכול באותו המועד של ההכרה בהכנסה.

במסלול נאמן ורווח הון המיסוי יהיה בשיעור 25% ולחברה לא תותר הוצאה.

במסלול נאמן ורווח הון, גם אם הייתה הפרה, ולכן מסלול ההכנסה נהפך לפירותי, עדיין ההוצאה לא תותר לחברה. מובן שבהוראות הסעיף ובתקנות שמכוחו יש הוראות נוספות, שעוסקות בדיווידנד ובהפיכת עובד לבעל שליטה בעקבות ההקצאה.

לעניין בעל שליטה, מסלול המיסוי שלו יהיה פירותי. מועד המיסוי אמור להיות בהקצאה ולדבר יש חריגים. לדוגמה, בחברה לא נסחרת מאחר שקיימת בעיה בקביעת השווי. הדבר מצריך פנייה לרשות המסים כדי לדחות את מועד אירוע המס.

בכל המקרים, מימוש אופציות במסלול הכנסת עבודה גוררת חבות בדמי ביטוח. מועד החבות בדמי ביטוח הוא בעת מימוש אופציות, אם מימוש נעשה לאחר ניתוק יחסי עבודה – במועד ניתוק יחסים, על הכנסה זאת יחולו כללי פריסה (ראו בנושא את פסק הדין בעניין שרון טופז ושרון זלצמן).

הגדלת הוצאות או הקדמת הוצאות

הגדלת הוצאות

רכישת שירותים ומוצרים מסוימים, שאינם מלאי עסקי, תיחשב להוצאה גם אצל עסקים מסחריים וגם אצל המדווחים על בסיס מזומן. ההבדל ביניהם יהיה: מי שמדווח על בסיס מזומן חייב גם לשלם את התמורה בפועל עד סוף השנה. כל זאת, אם הרכישה היא בסכומים סבירים והיא נעשתה במהלך הרגיל של העסק. כל הפרזה בנדון עלולה לגרום לפסילת ההכרה בהוצאה לצורכי מס השנה וייחוסה לשנים הבאות.

ההוצאות לעניין זה הן בדרך כלל לפרסום, ליחסי ציבור, לתיקונים, לאחזקה, לשיפוצי מנועים לפי סעיף 17(3) לפקודה, לספרות, לייעוץ עסקי ומשפטי, לייעוץ שיווקי ולאנשי מקצוע אחרים הנותנים שירותים לעסק, לדמי חבר לארגונים מקצועיים, לנסיעות לחו"ל, להשתתפות בכנסים, בוועידות, בתערוכות וכו'.

הוצאות אלה אפשר להקדים לשלם לפני סוף השנה. כמו כן אפשר להקדים ולשלם מענקים, פיצויים לעובדים מכספי המעביד, פדיון חופשה, בונוסים ותמריצים לעובדים, שלפי המוסכם הם צריכים לקבלם בשנה הבאה.

הקדמת הוצאות

קיימת דילמה בכל הקשור להקדמת תשלומים תקופתיים, כגון: שכר דירה, דמי ביטוח. קיימת מחלוקת בין נציבות מס הכנסה לבין מומחי מס שונים בכל הקשור לתשלומים שכאלה מראש לתקופה ארוכה. אנשי מס הכנסה אינם רואים בתשלומים תקופתיים מראש לשנים אחדות הוצאה בייצור הכנסה, גם לאלה המדווחים על בסיס מזומנים. עם זאת, אנשי המס גמישים בדרך כלל עם תשלומים המשולמים בסוף השנה, לשנה אחת מראש, ובתנאי שמדובר במהלך עסקי קבוע מדי שנה בשנה.

ריבית הנובעת מניכיון שטרות ומניכיון שיקים של לקוחות היא הוצאה מוכרת למס באותה שנה שבה בוצע ניכיון השטרות או ניכיון השיקים.

מבחינת תכנון המס, מוצע לשקול אפשרות לבצע לקראת סוף השנה ניכיון שטרות או ניכיון שיקים כלעיל, כאמצעי חלופי לקבלת אשראי אחר, כפוף למחיר האשראי.

תשלום שכר עבודה בעבור חודש דצמבר, אם ישולם במועדי תשלום רגילים בתחילת ינואר, עלול להיחשב הוצאה לא מוכרת לשנת המס השוטפת למדווחים על בסיס מזומן. עם זאת חשוב לדעת כי בדרך כלל, ולפנים משורת הדין, מתירה נציבות מס הכנסה למעסיקים לכלול הוצאה כזו במסגרת הוצאות שכר בשנה שבעדה שולמו, שאם לא כן ייפגם גם מערך הדיווח המקובל על הכנסות העובד השכיר.

למי שאינו מוכן "לקחת סיכון" מוטב שישלם לעובדיו עד ליום 31 בדצמבר את משכורת חודש דצמבר עם התוספות הנלוות לה. לכן, בעסק המתנהל על בסיס מזומנים מומלץ לשלם לעובדים, למוסד לביטוח לאומי ולביטוחי הפנסיה את יתר ההוצאות עד סמוך לסוף השנה. הוצאות אפשריות כדאי להקדים ולשלם בתוך שנת המס.

תשלומים לתושב חוץ, שהם הכנסה חייבת לפי סעיף 18(ה) לפקודה, יותרו בניכוי רק אם שולמו לפני תום שנת המס, או שהמס עליהם נוכה לא מאוחר משלושה חודשים לאחר תום שנת המס, והועבר אל פקיד השומה בתוך שבעה ימים מיום הניכוי בתוספת ריבית והפרשי הצמדה.

פחת

ייתכנו מקרים שבהם נכסים יוגדרו בו-זמנית בקטגוריות שונות, המקנות שיעורי פחת שונים. במקרים כאלה עלולה להתעורר מחלוקת בין הנישום לבין פקיד השומה בקביעת שיעור הפחת הראוי אשר מותר בניכוי.

בבואנו לקבוע את סיווגו של נכס לצורך קביעת שיעור הפחת בו, המבחן הראשון העומד לפני הנישום הוא קביעת ייעוד הפעלתו של הנכס.

לאחר קביעת סיווגו של הנכס יש לבחון אם אפשר לפצל אותו ליחידות משנה, שיש להן קיום עצמאי, או שכל היחידות בו משרתות תכלית אחת כוללת. זהו מבחן "העצמאות התפעולית".

שיעורי פחת נקבעים בתקנות מס הכנסה (פחת) 1941. כמו כן נקבעו שיעורי מס מוגברים בסעיף 51 לחוק לעידוד השקעות הון ובסעיף 3 לחוק לעידוד בניית דירות להשכרה ותקנות מס הכנסה (תיאומים בשל אינפלציה) (שיעורי פחת), התשמ"ו-1986. תוקף תקנות 2(א)(6), (7) ו-2(ב)(2) הוארך עד תום שנת 2016. כמו כן תקנה 4 לתקנות פחת 1941 מאפשרת שיעור פחת עד כפל השיעור הרגיל אם נישום ישכנע פקיד שומה כי חלה כליה או בליה גבוהה מהרגיל עקב עבודה במשמרות.

שיחלוף - החלפת ציוד

אם רוצים למכור נכסים, אפשר להיזקק לסעיף 96 לפקודה, המאפשר לנישום שבבעלותו נכס בר פחת לרכוש נכס אחר במקום הנכס שמכר, בתוך תקופה של 4 חודשים לפני המכירה ועד 12 חודשים לאחריה, לחילוף הנכס שמכר במחיר העולה על מחירו המופחת. חריגים בסעיף – רכבי השכרה ומקרקעין בחו"ל.

הפעלת סעיף זה גורמת להקטנת הפחת של הנכס שנרכש. לכן בסעיף זה מוטב להשתמש לצורכי כלי רכב שמוגבלים בניכוי ההוצאות, ובכללן הפחת.

באפריל 1991 נפסק בפסק הדין צ'רני ישראל (עמ"ה 193/89) כי הנישום יכול למכור נכס אחד, ובתמורתו לקנות נכס אחר בלי לשלם מס רווח הון לפי סעיף 96 לפקודה. במקרה הנידון בפסק הדין נמכרו 50% ממחפרון ונקנה טרקטור. ציוד או מכונות אשר יצאו מכלל שימוש, כדאי לממשם, כדי שאפשר יהיה לתבוע ולקבל את ההפסד ממכירתם בשנת מס זו.

נפנה את תשומת הלב גם להוראות סעיף 27 לפקודה, שמאפשר להפוך הפסד הון להפסד עסקי, בתנאי שהתקיימו התנאים בסעיף (הסעיף לא חל על רכב פרטי).

הכרה בהוצאות רכב

מכוח סעיף 31 לפקודה חוקקו תקנות מס הכנסה (ניכוי הוצאות רכב), שקובעות כללים לעניין שיעור הניכוי של הוצאות הרכב. יש לבחון לגבי כל כלי רכב לאיזו הגדרה הוא משתייך בתקנות.

כללי הניכוי

- רכב תפעולי - ההוצאה תותר במלואה.
- רכב שהמעביד העמיד לרשות עובדו - ההוצאות יותרו במלואן (תקנה 3 לתקנות).
- רכב ששימש לייצור הכנסת עבודה (משכורת) – הוצאה לא מוכרת כלל.
- רכב ששימש ליצור הכנסה מעסק או משחל יד - תלוי בסוג הרכב

- רכב, למעט אופנוע שסיווגו L3 ולמעט רכב כאמור להלן - סכום הוצאות החזקת הרכב בניכוי שווי השימוש ברכב כפי שנקבע בתקנות מס הכנסה (שווי השימוש ברכב), התשמ"ז-1987 (להלן - תקנות שווי השימוש), או סכום בגובה 45% מהוצאות החזקת הרכב, לפי הגבוה.
- לגבי אופנוע שסיווגו L3 - סכום הוצאות החזקת רכב בניכוי שווי השימוש כפי שנקבע בתקנה 2(ב) לתקנות שווי השימוש, או סכום בגובה 25% מהוצאות החזקת הרכב, לפי הגבוה.
- לגבי רכב שסיווגו M1, שסיווג המשנה שלו הוא אוטובוס ציבורי או מונית, כאמור בתקנה 271א(ד)(1) לתקנות התעבורה, התשכ"א-1961 (להלן - תקנות התעבורה) - סכום הוצאות החזקת הרכב בניכוי שווי השימוש ברכב כפי שנקבע בתקנות שווי השימוש, או סכום בגובה 90% מהוצאת החזקת הרכב, לפי הגבוה.
- לגבי רכב שסיווגו M1, שסיווג המשנה שלו הוא רכב סיור או רכב מדברי, כאמור בתקנה 271א(ד)(1) לתקנות התעבורה - סכום הוצאות החזקת הרכב בניכוי שווי השימוש ברכב כפי שנקבע בתקנות שווי השימוש, או סכום בגובה 80% מהוצאות החזקת הרכב, לפי הגבוה.
- לגבי רכב שסיווגו M1, שסיווג המשנה שלו הוא רכב שצוין ברישיון הרכב שלו כרכב להוראת נהיגה, כאמור בתקנה 271א(ד)(1) לתקנות התעבורה - סכום הוצאות החזקת הרכב בניכוי שווי השימוש ברכב כפי שנקבע בתקנות שווי השימוש, או סכום בגובה 77.5% מהוצאות החזקת הרכב, לפי הגבוה, ובלבד שבבעלות הנישום רכב כאמור אחד בלבד, ולגבי מי שבבעלותו רק שני כלי רכב כאמור, שלגבי אחד מהם בלבד צוין ברישיון הרכב שהוא בעל תיבת הילוכים אוטומטית, במקום "77.5%" יקראו "68%".
- ברכב של חברה להשכרת רכב לתקופה קצרת מועד (להלן - החברה) - כל הוצאות החזקת הרכב לגבי כלי הרכב שמספרם עולה על מספר עובדי החברה.

שווי השימוש ברכב

החל משנת 2010 זקיפת השווי נעשית כאחוז מסוים ממחיר הרכב. טבלאות מפורטות בנושא פורסמו על ידי רשות המסים.

להלן טבלאות סכומי שווי השימוש ברכב בשנת 2019 על פי שיטת החישוב הישנה (קבוצות מחיר) – לרכבים שעלו לכביש לפני שנת 2010.

שווי רכב צמוד בשנת המס 2019 שיטת חישוב ישנה לפי קבוצות

קבוצת מחיר - רכב פרטי	שווי שימוש בש"ח לחודש החל מ-1.1.2019
1	2,740
2	2,970
3	3,820
4	4,580
5	6,340
6	8,220
7	10,570

אופנוע L3 שנפח מנועו עולה על 125 סמ"ק והספק מנועו מעל 33 כוח סוס - 900 ש"ח לחודש.

שווי שימוש ברכב צמוד - שיטת חישוב חדשה המודל הלינארי

החל משנת המס 2010 מחושב שווי השימוש ברכב צמוד, בנוגע לכלי רכב שנרשמו לראשונה החל מ-1.1.2010, כשיעור מתוך מחיר המכירון של הרכב בהיותו חדש.

שיעורי שווי השימוש ברכב החדש החל משנת 2013 ואילך:

2.48% ממחיר הרכב לצרכן.

תקרת מחיר המכירון לעניין חישוב שווי השימוש ברכב: 507,530 ש"ח שנת המס 2019

נוסחה לחישוב שווי שימוש ברכב צמוד היברידי נכון ל-1.1.2019

שיעור שווי שימוש X מחיר מתואם X הצמדה למדד - 500 ש"ח לרכב היברידי

הפחתת שווי רכב חשמלי צמוד –

החל מ-1.7.2015 נכנס לתוקף תיקון לתקנות שווי שימוש ברכב צמוד הקובע הפחתה גם בגין רכב חשמלי דלקמן:

הפחתת שווי רכב צמוד - רכב חשמלי ופלאג אין החל מ-1.1.2019 - 1,000 ש"ח לחודש

רכב - קיזוז מס תשומות

כמה תקנות בתקנות מס ערך מוסף, עוסקות ב"רכב": תקנה 1 - הגדרות; תקנה 14 - אי התרה בקיזוז מס תשומות במקרה של רכב פרטי; ותקנה 18 - תשומות מעורבות.

הנוסחה שהייתה קבועה בתקנה 18 לתקנות מע"מ לגבי תשומה מעורבת - הכרה ב-2/3 או ב-1/4 מהתשומות - נפרצה כלפי מעלה, והותרו אף 90% מהתשומות. זאת נקבע בפס"ד על רד הנדסה מעליות (ע"ש 1097/04).

הגדרות:

רכב פרטי" - רכב נוסעים פרטי, רכב פרטי דו-שימושי רכב נוסעים פרטי, רכב פרטי דו-שימושי, רכב מסחרי אחוד ורכב מסחרי בלתי אחוד כמשמעותם בתקנות התעבורה, התשכ"א-1961, ובלבד שמשקלו הכולל המותר של רכב מסחרי כאמור אינו עולה על 3,500 ק"ג וכן רכב המפורט בתוספת הרביעית, דומה לו במהותו או זהה לו אך למעט גיף המועסק דרך קבע בתנאי שדה או בחצרי העסק או המפעל

כלומר, לא יותר ניכוי מס תשומות עפ"י תקנה 14 (א) לתקנות בגין רכישה (לרבות יבוא והשכרה) של רכב מסחרי שמשקלו אינו עולה על 3,500 ק"ג ובכלל זה טנדרים, רכב מסחרי אחוד, מסחריות קלות, וואנים וכדומה. תקנה 14 (ב) לתקנות קובעת רשימה סגורה של עוסקים הרשאים לנכות את מס התשומות להלן סוגי העוסקים:

1. רכישת רכב בידי עוסק שעסקו מכירת רכבים

2. לימודי נהיגה בבית ספר לנהיגה;

3. השכרת רכב בידי מי שעסקו השכרת רכב;

4. הסעת נוסעים במהלך העסק, בידי מי שעסקו הסעת נוסעים;

5. סיורים וטיולי שטח בידי מי שעסקו ארגון סיורים כאמור.

6. גיף המועסק דרך קבע בתנאי שדה או בחצרי מפעל:

ניכוי מס תשומות בגין הוצאות שוטפות (אחזקה, דלק וכיו"ב)

מס התשומות שהוטל על עוסק בגין הוצאות שוטפות הקשורות לשימוש ברכב הפרטי או המסחרי יותר בניכוי כאמור בהוראות תקנה 18 לתקנות בשיעור יחסי, שהוא כיחס השימוש העסקי לכלל השימוש.

היה בשימוש שלא לצורכי עסק שימוש בלתי מסוים ינהגו בו לפי הכללים כדלהלן:

א. קבע המנהל את השימוש היחסי שלא לצורכי עסק - יראו את קביעתו כשומה וינהגו על פיה כל עוד לא נקבע אחרת.

ב. לא קבע המנהל את החלק היחסי, ועיקר השימוש בנכס או השירות הוא לצורכי עסק רשאי העוסק לנכות שני שלישים ממס התשומות.

ג. לא קבע המנהל את החלק היחסי, ועיקר השימוש בנכס או בשירות הוא שלא לצורכי עסק רשאי העוסק לנכות רבע ממס התשומות.

ניכוי מס תשומות בגין רכישה או יבוא אופנוע

קטנועים ואופנועים אינם בגדר "רכב פרטי" כמשמעותו בתקנה 1 ולפיכך לא יחול בגינם האמור לעיל.

יחד עם זאת בהתחשב באופי השימוש המעורב באופנועים וקטנועים יש להחיל בגין רכישתם (לרבות יבואם או השכרתם) את הוראות תקנה 18 לתקנות מע"מ כלומר בשיעור יחסי, שהוא כיחס השימוש העסקי לכלל השימוש.

במילים אחרות, שימוש באופנוע אשר אינו ניתן לייחוס מסוים יזכה את העוסק בניכוי מס יחסי, כך שבמקרים בהם עיקר השימוש הוא לצורכי העסק (כגון שליחויות וכו') יוכר 2/3 ממס התשומות, בעוד שביתר המקרים יוכר ניכוי של 25% ממס התשומות.

במקביל, מכירת האופנוע בעתיד ע"י העוסק תחויב במס באופן יחסי למס התשומות שנוכה, כאמור בסעיף 31(4) לחוק.

השכרת רכב פרטי

בהתאם להוראת פרשנות 1/2002 אם במסגרת עסקת ליסינג תפעולי ניתנים שירותי תחזוקה הבאים ניתן לנכות תשומות בגינן ובלבד שעלותן לא תעלה על 15% ממחיר עסקה כולל:

-תחזוקה שוטפת (טיפולים, החלפת שמנים, החלפת מצבר וכו').

-תיקונים מכניים שלא במסגרת אחריות יצרן/יבואן.

-שירותי נהגים.

ניכוי הוצאות לפינוי דייר מוגן

כללי מס הכנסה (ניכויים מסוימים לבעלי בתים המושכרים בשכירות מוגנת), התשל"ח-1977 מאפשרים לנכות דמי פינוי דייר מוגן, שהתגורר במושכר שרכשו כשהוא פנוי או שרכשו תפוס, והפינוי היה מעל שלוש שנים מיום רכישתו.

תנאי בסיסי לסיווג הוצאות דמי הפינוי כהוצאה פירותית אצל בעל מושכר, שרכש את המושכר כשהוא **תפוס**, הוא תשלום דמי הפינוי **לאחר תום שלוש שנים** מיום רכישת הנכס. מי שרכש את המושכר כשהוא פנוי, ולאחר מכן השכירו בשכירות מוגנת, יכול לשלם דמי פינוי בשל פינוי הדייר המוגן בכל עת שיחפוץ [סעיף 1(א)].

דמי פינוי ששילם נישום בשל פינוי דייר מוגן ממושכר, **שרכשו תפוס לפני שחלפו שלוש שנים** מיום הרכישה, יותר לנכותם החל משנת המס שבה שולמו לפי שיעור הפחת המתאים למבנים (2%, 4% וכו'), ובלבד שאם התקבלו בשנה מסוימת דמי מפתח מהמושכר, ינוכו דמי הפינוי בשיעור הפחת מדמי המפתח תחילה [סעיף 1(ב)].

הרציונל שבבסיס ההגבלה של התרת הניכוי ברכישת נכס תפוס, בחלוף תקופה של שלוש שנים מיום רכישת הנכס ועד לתשלום דמי הפינוי, הוא: מניעת הרכישה של נכס ברכישה לשיעורין. המחוקק ראה צורך לעודד את התרת הקשר הכפוי, שבו מצויים גם בעל המושכר וגם הדייר המוגן, שמקורו בחוק אנכרוניסטי, שאינו עולה בקנה אחד עם היתרונות הכלכליים שהמחוקק חפץ ביקרם כיום.

הפסדים

הפסד עסקי שנוצר בשנה השוטפת ניתן לקיזוז מכל הכנסה באותה שנה של שני בני זוג במקרה של חישוב משותף. הפסד עסקי המועבר משנים קודמות יקוזז מהכנסות מעסק או ממשלח יד, לרבות מרווח הון מעסק. החל משנת 2007 ניתן לקזז הפסד מועבר מעסק שנוצר משנת 2007 לעומת הכנסה ממשכורת, בהתקיים תנאים כגון שהפסיק את התעסקותו וכו'. מאידך, הפסד מהשכרת בניין ניתן לקזז מהכנסות מאותו בניין בלבד בשנים הבאות, לרבות שבת, אם יימכר הבניין. **ראו גם הוראות סעיף 8 לפקודה, שמרחיבות מעט את אפשרות הקיזוז.**

אם צפויות לחברה הכנסות מדמי שכירות בשנים הבאות, אשר לא ניתן לקזז מהן הפסדים מועברים מעסק, מומלץ במידת האפשר לגבותן עוד השנה כדי לקזז מהן את ההפסדים השוטפים.

בהתאם לנוהלי רשות המסים, חברה המתכוונת לממש נכסי מקרקעין אשר יניבו שבח ריאלי בשנת המס הבאה, וברשות נכסים אחרים המיועדים למכירה ומכירתם תניב הפסדי הון, מומלץ כי תממש את נכסי ההון הללו עד לתום שנת המס העכשווית; שכן, קיזוז הפסדי ההון משבח המקרקעין בשלב שומת מס שבח יהיה מורכב יותר.

בפסק הדין בעניין עמ"ה 91/96 נקבע כי כאשר מתברר שבעל חוב דרש להכיר בסכום החוב כהפסד הון בדוח האישי, משמעות הדבר היא, בהכרח, כי הוא מבחינתו השלים עם העובדה שחוב זה לא ייפרע עוד בידי; ואם אותו בעל חוב הוא גם מנהלה של החייבת, הקובע כיצד היא תפעל ומה היא תעשה, משמע שגם מבחינתה מדובר בחוב שהיא לא תידרש עוד לפורעו.

בית המשפט קבע כי נכון עשה המשיב כאשר החליט בנסיבות העניין ליישם בנושא שבמחלוקת את עקרון ההקבלה, שהוא עיקרון יסודי בדיני המס, ולראות בהפסד ההון שתבע המנהל בתיקו האישי בבחינת הכנסה חייבת בתיק החברה שבניהולו.

הפסיקה הנ"ל התערערה מעט בשנים האחרונות.

בתנאים מסוימים ניתן לקזז הפסדים בין חברות, העומדות בדרישות חוק עידוד התעשייה (מסים), התשכ"ט-1969. בעזרת הקיזוז אפשר להעביר הפסדים מחברה לחברה. אפשר להגיש דוח מאוחד לחברה-האם ולחברה-הבת, ולהעביר הפסדים מחברה לחברה מהתקופה שלאחר שהחברה-האם רכשה את החברה-הבת.

הפסד הון ניתן לקיזוז מרווח הון בלבד. יתרת הפסד הון שלא קוזה בשנת המס השוטפת ניתנת לקיזוז במשך שנות המס הבאות לאחר השנה שבה נוצר הפסד. הפסד הון יקוזז תחילה מרווח הון ריאלי, ויתרת הפסד ההון שטרם קוזה תקוזז ביחס של 1 ל-3.5 מן הסכום האינפלציוני.

"הפסדים על הננייר" כדאי להפוך להפסדים ממשיים, כדי לרשום אותם כהוצאה בשנת המס השוטפת, כגון:

א. "קבלנים מבצעים" שעלולים להפסיד בבנייה - כדאי שיזדרזו להשלמת 50% מההיקף הכולל של הבנייה, כדי שיוכר להם ההפסד לפי סעיף 8א(ב)(2) לפקודה.

ב. מי שמחזיק מלאי שערכו ירד - מוטב שימכור אותו ויממש את ההפסד (יש דעה שלפיה אין צורך לממש מלאי כדי להכיר בהפסד).

נישום שהוציא בשנת המס סכום לחילוף מכונות וציוד המשמשים בעסק, יותר לו ניכוי סכום השווה להוצאות שהוציא לרכישת המכונות והציוד הישנים בניכוי הפחת; או, לחלופין, הסכום שהוציא לרכישת המכונות והציוד החדשים - לפי הנמוך. המשמעות היא הפיכת הפסד הון להפסד עסקי (ראו סעיף 27 לפקודה).

לפי סעיף 103 לפקודה, אפשר לקזז הפסדים שנצברו בחברות מתמזגות עד לפני המיזוג החל משנת המס שלאחר המיזוג מהכנסתה של החברה הקולטת. בכל שנת מס לא יותר לקיזוז סכום העולה על 20% מסך כל ההפסדים של החברות המעבירות והחברה הקולטת או סכום העולה על 50% מהכנסתה החייבת של החברה הקולטת באותה שנת מס לפני קיזוז ההפסד משנים קודמות - לפי הנמוך ביניהם.

בחברות תעשייתיות שחל עליהן חוק עידוד התעשייה (מסים), התשכ"ט-1969, והמגישות דוח מאוחד - הפסד שהיה בחברה-האם או בחברה-הבת לפני שנת המס, שעליה הוגש דוח מאוחד, לא יותר לקיזוז בדוח המאוחד. הפסד כאמור יותר לקיזוז מההכנסה של החברה שבה נוצר.

סדר קיזוז הפסדים

המישור הפירותי

1. הפסד שוטף של אדם מעסק או ממשלח יד, שאילו היה רווח היה נישום לפי הפקודה, ניתן לקזזו כנגד הכנסה חייבת של אותו אדם. הקיזוז מבוצע בשנה שבה נוצר ההפסד ושבה נוצר הרווח. כלומר, אין אפשרות שבשנה אחת יש רווח ובשנה לאחר מכן - הפסד, ויותר קיזוז. אין קיזוז אחורנית.
2. היה ומבוצע חישוב נפרד לבני זוג, ניתן להעביר הפסד בין בני הזוג. החישוב בעצם יהפוך למאוחד, כך שלא יותר להעביר הפסד של אחד מבני הזוג לבן הזוג השני, אם לבן הזוג שלו יש הפסד קיימת גם הכנסה שממנה ניתן לקזז את ההפסד, לאור פסק הדין בן אליהו (עמ"ה 9025/06).
3. במקרה שאי אפשר לקזז את ההפסד בשנה שבה נוצר, יועבר ההפסד לשנים הבאות. הפסד המועבר מעסק או ממשלח יד "נחות" מהפסד שוטף, כלומר - אי אפשר לקזז הפסד מועבר מכל מקור; הפסד מועבר אפשר לקזז מול הכנסה חייבת מעסק או ממשלח יד, לרבות רווח הון בעסק או במשלח יד.
- אפשר לקזז הפסד מועבר מעסק או ממשלח יד שנוצר משנת 2007 ואילך אף מול הכנסה משכר (שמקור חיובה הוא סעיף 2(2) לפקודה), בהתקיים התנאים להלן:
 - א. לאותו אדם לא הייתה הכנסה מעסק או ממשלח יד בשנת הקיזוז.
 - ב. אותו אדם חדל לעסוק בעסק או במשלח יד שיצרו את ההפסד המועבר.
 - ג. מקור ההפסד המועבר אינו מחברת בית, מחברה משפחתית או מחברה שקופה.
 4. לעניין נושא קיזוז הפסדים, "הכנסה חייבת" ו"רווח הון" כוללים שבח מקרקעין.
5. למרות הוראות סעיף 28(א) לפקודה שדן בקיזוז הפסד שוטף, והוראות סעיף 28(ב) לפקודה שדן בקיזוז הפסד מועבר, הנישום יכול לבקש שלא לקזז הפסד, שוטף או מועבר, מול סכום אינפלציוני או כנגד רווח הון, ריבית או דיווידנד, אם שיעור המס החל עליהם אינו עולה על 25%.
- סעיף 28(ח) לפקודה קובע שהפסד שהיה לאדם מהשכרת בניין, אפשר לקזזו כנגד הכנסתו מאותו בניין בשנים הבאות. בשנת המס השוטפת ניתן לקזז את ההפסד כנגד הכנסה מכל בנין אחר.
- סעיף 29 לפקודה דן בקיזוז הפסדים שנוצרו מחוץ לישראל. במרבית המקרים הקיזוז יהיה רק כנגד הכנסות מחוץ לישראל, ורק במקרים מסוימים יותר קיזוז גם כנגד הכנסות בישראל.
- סעיף 92 לפקודה דן בקיזוז הפסד הון.
 1. הפסד משבח כמוהו כהפסד הון לעניין קיזוז ההפסד, כך נקבע בסעיף 92(א)(1) לפקודה.
 2. הפסד מנכס מחוץ לישראל יקוזז תחילה מול רווח מנכס שמחוץ לישראל. אם אין רווח על נכס מחוץ לישראל, יקוזז ההפסד מול רווח מנכס בישראל. הכלל הזה נכון לגבי הפסד שוטף והפסד מועבר.
 3. הפסד הון שוטף במכירת נייר ערך, אפשר לקזזו (בתנאים מסוימים) אף מ:
 - הכנסה מריבית או מדיווידנד ששולמו בשל אותו נייר ערך.
 - הכנסה מריבית או מדיווידנד ששולמו בשל נייר ערך אחר, ששיעור המס החל על הריבית או על הדיווידנד שקיבל אותו אדם אינו עולה על שיעור מס חברות (לגבי חברה) או 25% (לגבי יחיד).
- משמע, אפשר לקזז הפסד שוטף ממכירת נייר ערך אף מול דיווידנד וריבית מניירות ערך. ואולם, מאחר שהחל משנת 2012 משיכת דיווידנד על ידי בעל שליטה מחברה בבעלותו חייבת במס בשיעור 30% - לא ניתן לקזז הפסד הון כנגד דיווידנד זה.
- חשוב לזכור כי הפסד הון ממכירת נייר ערך הוא אף במקרה של נייר ערך זר. כך עולה מהגדרת "נייר ערך" בסעיף 88 לפקודה.
- נספח ג' לדוח השנתי לגבי רווחים מניירות ערך מכיל טבלאות עזר לביצוע קיזוז הפסדי הון מריבית ודיווידנד כאמור..

הכרה בחובות אבודים

רצוי להקדים ולסכם טיפול בחובות בעייתיים, דהיינו: לקבוע את סכום ההפחתה כפי שמוסכם עם החייב ולזקוף אותו בחשבונות או להביא לסיום הליכי גבייה או פשרה. דבר זה יקל את תביעת ההוצאה לצורכי מס. מצוין בזה כי חובות אבודים מוכרים כהוצאה רק אם מוכח להנחת דעתו של פקיד השומה כי נעשו כל המאמצים לגבותם. לפיכך, רצוי להיערך לביצוע פעולות לגביית החובות, כגון פנייה חוזרת לחייבים, פנייה לעורכי דין, הגשת תביעות משפטיות וכו'.

את ההנחיות העיקריות כפי שהובאו בחוזר מס הכנסה, המבטאות את עמדת רשות המסים בנושא הנדון, אפשר לסכם כלהלן:

א. חוב אבוד יוכר רק אם הוא עסקי.

ב. החוב בלתי אפשרי לגבייה (למשל, החייב פשט את הרגל או שהוא חברה בפירוק).

ג. חייב להתקיים התנאי, שליוס המאזן הגיע מועד פירעון החוב. אם מועד פירעון החוב הוא לאחר תאריך המאזן והחייב עדיין פעיל, לא קיים חוב אבוד, גם אם לאחר מכן כאשר הגיע מועד הפירעון החייב פשט את הרגל. המצב שונה אם מועד הפירעון הוא לאחר תאריך המאזן, ולתאריך המאזן ידוע שכבר לא יהיה אפשר לגבות את החוב (למשל, מכיוון שהחייב פשט את הרגל), יהיה אפשר להכיר בחוב כחוב אבוד.

ד. ויתור על חוב עסקי של חברה-אם, עליו מוותרת חברה-אם זו לחברה-הבת שלה, לא יוכר כחוב אבוד. החברה-האם צריכה להראות כי התאמצה לגבות את החוב.

מומלץ להיערך ולפעול לאיסוף ההוכחות אשר מראות את פעולת גבייתם של החובות, לרבות פנייה אל עורכי דין ואף הגשת תביעה משפטית. בגבייה חלקית של חובות ובהסכם פשרה על היתרה שלא נגבתה, יש צורך לשכנע את פקיד השומה כי לפני ההסכם נעשו כל המאמצים לגביית החוב במלואו.

מחילת חוב - אלה הם חובות של לקוחות שאינם יכולים לעמוד בתשלום חובותיהם. באלה - מוטב להגיע להסכם עם החייב עד 31 בדצמבר, או עד מועד עריכת הדוחות הכספיים, כדי שהחוב האבוד או המסופק יותר לניכוי בשנת המס העכשווית ולא בשנה הבאה.

לשם כך רצוי להוציא תעודת זיכוי לחייב ולקבל ממנו אישור על קבלתה.

יש גם אפשרות להמחות חובות רעים לחברת גבייה ולנכות את ההפרש בין סך החוב לבין הסכום שיתקבל בעבורו כהוצאה לצורכי מס.

אם מימש צד ג' את הערבות שנתנה החברה, תוכל החברה, בהתאם לעמדת נציבות מס הכנסה, לבקש להכיר בהפסד הון רק אם היא תוכיח כי החייב, שחובו שולם, הוא חדל פירעון לחלוטין, וכי אין הוא יכול לפרוע את הערבות, כולה או מקצתה. הוכחה כאמור היא כי החייב הפסיק את פעילותו, וכי הליכי הפירוק הסתיימו.

לפיכך, מומלץ לפעול במידת האפשר כדי לסיים את הליכי הפירוק ולגבש את הפסד ההון.

מצוין בזה כי עצם הדרישה להכיר בחוב כהוצאה אינה מונעת מבעל עסק מלהכחישו בבית המשפט. מומלץ גם כאן לנסות לגבש פשרה עוד לפני תום שנת המס, כדי ליהנות לפחות מסכום הפשרה כהוצאה.

התחייבויות תלויות

אם תלויות ועומדות נגד העסק תביעות כספיות מגורמים שונים, בגין אירועים הקשורים למהלך העסקים הרגיל (כמו תביעה משפטית של לקוח בגין פגם במוצר או איחור באספקה), אפשר לדרוש להכיר בסכום התביעה או בחלק ממנו כהוצאה. התנאים לכך הם: ידוע בוודאות כי החוב ישולם; יש אומדן מבוסס ביחס לסכום החוב; ואי הכללת החוב בין הוצאות העסק תגרום לעיוות התוצאה העסקית.

ההוצאות בגין הפרשה לחוב תלוי ייבחנו לפי העקרונות שהתגבשו בפסיקה, כמפורט להלן:

א. הפרשה נדרשת לפי מבחנים חשבונאיים.

ב. אפשר לאמוד את ההוצאה.

ג. ההוצאה תהפוך לחוב מוחלט בעתיד בדרגת ודאות גבוהה.

יש לציין שגם אם החברה מתנגדת לחוב התלוי, ותובעים ממנה לשלם חוב זה, אין זה מונע ממנה את ניכוי ההפרשה כהוצאה.

יש לבדוק אם ההכנסות כוללות רכיב בגין אחריות טיב. אפשר ליצור הפרשה לאחריות טיב שתקטין את הכנסות השנה רק אם ניתן לאמוד את ההוצאה העתידית על בסיס סביר, כגון: חישוב לפי ניסיון העבר או לפי בסיס אחר, וכן חייב להתקיים תנאי של התחייבות כלפי צד ג' (להבדיל מ"התחייבות פנימית" של החברה כלפי עצמה).

כמו כן נקבע בפסיקה כי פקיד השומה רשאי לבדוק את נחיצותה של ההפרשה בעת הדיון על השומות.

תושבי חוץ

הוצאה ששולמה לתושב חוץ במהלך השנה, המהווה בידו הכנסה שיש לנכות ממנה מס במקור, יותר לנכותה בשנה השוטפת, אם היא מתייחסת לשנת המס, והמס נוכה מהכנסתו של תושב החוץ לא יאוחר מתום שלושה חודשים מתום השנה, בתוספת ריבית והפרשי הצמדה מתום שנת המס ועד מועד הניכוי מהעברת תשלום ההוצאה.

יש תשלומים לתושבי חוץ שאינם נחשבים בישראל להכנסה; ולכן העברת התשלומים הללו אליהם פטורה ממס. לדוגמה: דמי ניהול ודמי ייעוץ שמקבל תושב חוץ על ניהול ועל ייעוץ שנתן, כאשר העבודה בוצעה מחוץ לישראל, ועד לסכום של 250,000 דולר בשנה.

מתנות ללקוחות

כדאי להכין לפקיד השומה רשימת עובדים ישראלים (כולל עובדים לרגל אירועים אישיים) שקיבלו מתנות. תקנות מס הכנסה מאפשרות ניכוי הוצאות על מתנות, אשר ניתנו במסגרת העיסוק ולשם ייצור הכנסות, בשיעור של 210 ש"ח לשנה בשנת המס 2019.

הרשימה צריכה להיות נכונה, וצריך שיהיה יחס סביר בין עלות המתנה לבין היקף העסקים המתנהלים עם אותו לקוח.

אש"ל לעובדים

בפסק הדין בעניין עמ"ה 156/96 נקבע כי יש לראות בארוחות לעובדים בבחינת טובות הנאה שקיבלו עובדי המערכת מידיה בשווה כסף. בתור שכאלה, יש לראותן בבחינת הכנסת עבודה אצל העובדים, ולזקוף את שוויין במלואו להכנסת העובדים, לפי סעיף 2(2) לפקודה. הנושא מקבל יתר חיזוק לאור ביטול ההכרה בהוצאות אש"ל כהוצאה מוכרת החל משנת 2011. כנ"ל באשר לאפשרות קיזוז מס התשומות מחד גיסא, וחיוב העובדים במס עסקאות מאידך גיסא.

מס על שכר

בעסק המנהל את חשבונותיו על בסיס מזומן, ניכויים משכר יש לשלם עד 31 בדצמבר. בעסק שאינו עובד על בסיס מזומן אפשר לפצל את הדיווח בין בעלי השליטה לבין יתר העובדים בשני טופסי 102, ובעבור יתר העובדים - לשלם כרגיל.

אם לעובדים מגיעים ימי חופשה או דמי הבראה והם מעוניינים לפדות אותם, והנישום מעוניין להקטין את ההכנסות באותה שנה מכל סיבה שהיא, יש לבצע את התשלומים בחודש דצמבר.

בחברות פרטיות רצוי לבחון מחדש את שיעור המשכורות של בעלי השליטה. יש מקרים שבהם נזקפת המשכורת אמנם לזכותם של בעלי השליטה, ומשולמים עליה מס ודמי ביטוח לאומי, אך בפועל העסק אינו מסוגל לשלמה. יש מקרים שהרווח נמוך וייווצר הפסד או שלא ניתן לקזז את המקדמות ששולמו בשל הוצאות עודפות. יש מקרים שהמקדמות הוקטנו והרווח גדל מהמשוער. הגדלת המשכורת היא אפשרות להקטנת הרווח ולאי חיוב בריבית ובהפרשי הצמדה, לפי סעיף 190(א)(2) לפקודה.

אם התוצאות העסקיות הן שליליות - אין טעם בזקיפת משכורות גבוהות לבעלי השליטה. מצד שני, יש חברות פרטיות שביטלו בזמן מקדמות מס, בטענה שכל רווחיהן מחולקים כשכר למנהלים. כדאי לבדוק אם זהו המצב בפועל.

כל שכר אשר משולם לבעל שליטה בגין השנה השוטפת, ואשר ניכויי המס בגינו ישולמו עד תום שלושה חודשים מתום השנה, יוכר כהוצאה, בתנאי שניכויי המס ישולמו עד תום אותם שלושה חודשים בצירוף הפרשי הצמדה.

נסיעות לחו"ל

הזמנות לתערוכות, לקונגרסים ולהשתתפות בהשתלמויות ובירידים, וכן כל מסמך המעיד כי הנסיעה לחו"ל הייתה לצורך עסקים - כדאי לשמור. כך גם מסמכים המעידים על יעדי הנסיעה ומועדי הנסיעה, יומן פגישות והתעניינות במוצרים, מסמכי משא ומתן עם יצרנים וספקים בחו"ל, או כל מסמך התקשרות הכרוך בחו"ל.

רצוי גם לשמור על כל הקבלות בגין הוצאות שונות הכרוכות בנסיעה לחו"ל. אסמכתות אלה ישכנעו את פקיד השומה שההוצאות היו עסקיות.

לפי התקנות יוכרו ההוצאות הבאות הכרוכות בנסיעה לחו"ל בשנת 2019 :

א. כרטיס טיסה

אם הטיסה היא במחלקת תיירים - 100% ממחיר הכרטיס ; אם הטיסה היא במחלקת עסקים או במחלקה ראשונה - 100% ממחיר כרטיס טיסה במחלקת עסקים באותה טיסה.

מי שטס במחלקה ראשונה רצוי שיצטייד באישור על מחיר הטיסה במחלקת עסקים.

ב. לינה בחו"ל

בנסיעה שכללה עד 90 לינות : בעבור שבע לינות ראשונות - כל הוצאות הלינה לפי קבלות או 284 דולר ללינה, לפי הנמוך ביניהם.

בעבור שאר הלינות : עד 122 דולר ללינה - לפי קבלות ; מעל 125 דולר ללינה – 75% לפי קבלות, אך לא פחות מ-125 דולר ללינה ולא יותר מ-213 דולר.

בנסיעה שכללה יותר מ-90 לינות - לפי קבלות, אך לא יותר מ-125 דולר ללינה.

שתי נסיעות או יותר, שלא הייתה ביניהן שהייה רצופה בישראל של 14 יום לפחות, ייחשבו לנסיעה אחת (רק בנסיעה של למעלה מ-90 לינות).

ג. שכירת רכב

סכום ההוצאות שיוכר : עד 62 דולר ליום. לפי הבהרות נציבות מס הכנסה, סכום ההוצאה כולל גם הוצאות הפעלת הרכב, כגון לדלק ולחנייה.

ד. הוצאות אחרות

אם נדרשו הוצאות לינה - יוכרו הוצאות אלה עד 80 דולר ליום ; אם לא נדרשו הוצאות לינה - יוכרו הוצאות אלה עד 133 דולר ליום.

ה. שכר לימוד

בשהות של יותר מעשרה חודשים בחו"ל יוכרו הוצאות שכר לימוד עד גובה 711 דולר לחודש לכל ילד.

קיימת רשימת מדינות בהן ניתן להגדיל ב-25% את הוצאות הלינה וההוצאות האחרות.

סכומי התרת הוצאות נסיעה לחו"ל 1.1.2019*

סוג ההוצאה	הגבלות ההוצאה	שאר העולם	למקומות בהם יותר בניכוי 125% מסכומי ההוצאות המותרות לניכוי
כרטיסי טיסה	1. למחלקת תיירים או עסקים	מותרות מלוא ההוצאות במחלקת עסקים	מלוא ההוצאות עד לגובה מחיר כרטיס
	2. למחלקת ראשונה	כרטיס באותה טיסה במחלקת עסקים	
לינה בפועל	1. לנסיעה שכללה עד 90 לינות		
	7 הלינות הראשונות	מותרות כל ההוצאות, אך לא יותר מ-\$284 ללילה	מותרות כל ההוצאות, אך לא יותר מ-\$355.00 ללילה
	מהלילה ה-8 ועד הלילה ה-90	עד-\$125 ללינה יותרו במלואן	עד-\$156.25 ללינה יותרו במלואן
		מעל-\$125 ללינה - 75% מההוצאה, אך לא פחות מ-\$125 ולא יותר מ-\$213.01	מעל-\$156.25 ללינה - 75% מההוצאה, אך לא פחות מ-\$156.25.50 ולא יותר מ-\$266.26
2. לנסיעה שכללה יותר מ-90 לינות			
---	ההוצאות עד-\$125 ללינה	ההוצאות עד-\$156.25 ללינה	
הוצאות אחרות	אם נדרשו הוצאות לינה	עד-\$80 לכל יום שהייה	עד-\$100.00 לכל יום שהייה
	אם לא נדרשו הוצאות לינה	עד-\$133 לכל יום שהייה	עד-\$166.25 לכל יום שהייה
שכירות רכב	---	הוצאות השכירות בפועל עד-\$62 ליום.	
חינוך בחו"ל	בעבור ילדים שטרם מלאו להם 19 שנים	עד-\$711 לילד לחודש	

ניכוי הוצאות כיבוד

מותרים בניכוי 80% מההוצאות שהוציא הנישום לכיבוד קל במקום העיסוק שלו, דהיינו: המקום שבו הנישום מנהל דרך קבע את עיסוקו. יתרת 20% מההוצאות לא תותר בניכוי, ויחולו עליה הוראות בדבר מקדמות בשל הוצאות עודפות. כ"כיבוד קל" ייחשבו משקאות קרים ומשקאות חמים, עוגיות וכיו"ב פריטי מזון קלים וכן פירות וירקות הניתנים לאורח, המבקר במקום העיסוק לצורכי פעילותו של הנישום, וכן לעובדים. הוצאות אחרות למזון ולמשקה לא ייכללו בגדר "כיבוד" (לדוגמה: ארוחה עסקית הניתנת לאורח).

יצוין כי לא מותר ניכוי הוצאות בשל אירוח בארץ, למעט ניכוי הוצאה סבירה לאירוח אדם מחו"ל (תקנה 3 לתקנות).

ניכוי הוצאות לינה וארוחת בוקר בארץ

יותר בניכוי הוצאות לינה שהוצאו בייצור הכנסה, בשל לינה במרחק של 100 ק"מ ויותר ממקום העיסוק או ממקום המגורים, או לינה במקום קרוב יותר שפקיד השומה אישר. יש תקרה לסכומים המותרים בניכוי.

התקרה היא בסך התקרה הקבועה בתקנה 2(ב)(1)(ב) לתקנות מס הכנסה (ניכוי הוצאות מסויימות), התשל"ב-1972, לגבי לינה בחו"ל, החל מהלינה השמינית ואילך, כשהיא מתורגמת לשקלים לפי השער הידוע במועד הלינה. נכון לשנת 2019 סכומי התקרה הם כלהלן:

- לינה שעלותה נמוכה מ-125 דולר - מלוא הסכום.
 - לינה שעלותה גבוהה מ-125 דולר - 75% מהסכום, אך לא פחות מ-125 דולר ולא יותר מ-213 דולר.
- הוצאות לארוחת בוקר הכלולה במחיר לינה יותר בניכוי אם הלינה מותרת בניכוי כאמור.
- ההכרה בהוצאות אש"ל [תקנה 3(2) לתקנות ניכוי הוצאות מסויימות] בוטלה החל משנת 2011.
- האמור אינו חל על לינה הנדרשת לצורך השתתפות בכנס בתחום עיסוקו של הנישום, ועל כך חלים כללי ניכוי ההוצאות על פי סעיף 17 לפקודה ואילך.

הוצאות סוציאליות

ניכוי בשל דמי ביטוח לאומי

מועד הפירעון האחרון של תשלום דמי ביטוח לאומי לעצמאיים הוא עד 15 לינואר. למרות זאת, רצוי ומומלץ להקדים ולשלם את הסכומים, אשר חובה לשלם, עוד בשנת המס השוטפת, ולקבל אישור על כך. בלי האישור לא יוכרו התשלומים בידי פקיד השומה.

לפי פקודת מס הכנסה, 52% מדמי הביטוח הלאומי מותרים בניכוי מהכנסה החייבת במס.

מומלץ להסדיר את תשלום חובות דמי הביטוח הלאומי בהקדם האפשרי, ולא לחכות עד היום האחרון של שנת המס. מבוטחים שהכנסתם גדלה בשנת המס, והיא מעבר לסכום שלפיו הם משלמים דמי ביטוח, רצוי שיגדילו את התשלום השנה, כדי לקבל את הניכוי ממס הכנסה עוד בשנה זו.

שלא כרשויות המסים, הזוקפות לזכות החשבון כל תשלום המשולם - המוסד לביטוח לאומי זוקף אותו לאחר שייקלט החיוב במחשב.

אפשר להסדיר את חובות העבר באמצעות פנייה אל המל"ל לפני שיווצר בו לחץ ועומס בעבודה (מומלץ שבוע לפני תום השנה), כדי שתשלומים אלה ייקלטו במחשב.

נשים העובדות בעסקי בעליהן נחשבות ל"אישה עוזרת". הן משלמות דמי ביטוח לאומי כעצמאיות.

אם פקיד השומה השתכנע שהאישה עובדת ביגיעה אישית בעסק שההכנסה ממנו נזקפת לבעל, יותרו דמי הביטוח הלאומי בניכוי כתוספת לניכוי שמקבל הבעל על דמי הביטוח הלאומי שהוא משלם בעבור עצמו.

קופות גמל לפיצויים

בעקבות תיקון 3 לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (קופות גמל), התשס"ה-2005, קופות פיצויים ימשיכו להתקיים עד תום שנת 2010. כמו כן אי אפשר להפקיד בקופה בגין עובד שעד תום שנת 2007 לא הפקידו בעבורו בקופה.

המשמעות - החל מחודש ינואר 2008 מעביד אינו יכול לפתוח חשבון חדש בקופה מרכזית לפיצויים.

על פי חוזר 4/2017 על מעסיקים למשוך "עודף" כספים מקופה מרכזית לפיצויים, כלומר סכום צבירה בקופה העולה על החבות לעובדים שהתחילו לעבוד בעסק עד תום שנת 2007 (עובדים ותיקים). בכל שנה יש למשוך מהקופה המרכזית סכום בגובה ההפרשות השוטפות לרכיב פיצויים לכלל עובדי העסק עד איפוס "העודף". יש לבצע משיכה עד תום חודש מארס בשנה העוקבת. לגבי שנת 2018 ניתנה ארכה עד סוף ספטמבר 2019. בעל קופה מרכזית שאינו

מעסיק עובדים יראו כאילו משך את כל הקופה בשנת 2018. החל משנת 2019 רווחי הקופות יחויבו במס והקופות ינכו מס במקור. מעסיק שלא ימושך "עודף" לא תוכר לו הפרשה שוטפת לפיצויים לכלל עובדיו.

הפרשה על הכנסה משכר המהווה בסיס לפנסיה

החל משנת 2008 חלה חובה על כל מעביד לדאוג לכל עובד שאין לו "הסדר פנסיוני מטיב", שיפקיד בעבורו לביטוח פנסיוני מקיף באמצעות הפקדת עובד ומעביד.

הפקדות עובד ומעביד - כל אחד - עלו בהדרגה והגיעו ל-18.5% בשנת 2017 ואילך (6% חלק העובד, 6.5% חלק מעסיק לקצבה ו-6% חלק מעסיק לפיצויים).

ההפקדה אמורה להיות על השכר המשולם לעובד, או על השכר הממוצע במשך, הנמוך מביניהם.

הטבות מס בגין הפקדות בקופת גמל לקצבה בשנת המס 2019*

תיקון מס' 3 לחוק הפיקוח על שירותים פיננסיים (חוק קופות הגמל) הגדיר החל משנת 2008 שני סוגי קופות בלבד: קופה משלמת לקצבה וקופה שאינה משלמת לקצבה. לפיכך הפכו קופות הגמל ההוניות לקופת גמל לא משלמת.

קופת גמל לא משלמת היא קופת גמל לכל דבר, פרט לכך שבמועד הפרישה הכספים שנצברו בה לא יימשכו כקצבה באמצעותה, אלא באמצעות קופת גמל אחרת - משלמת לקצבה - שאליה יועברו הכספים שנצברו כדי שתשלם קצבה לפורש.

בכך התבטל למעשה מסלול התגמולים ההוניים.

החוק אינו מאפשר למשך כספים שנצברו באופן חד-פעמי (הוני). עם זאת, בהגיע העמית לגיל פרישה, יוכל להוון חלק מכספי הצבירה כחוק. זאת, אם יוכיח הפורש שמובטח לו סכום קצבה מזערי בסך כ-4,512 ש"ח בשנת המס 2019 (שיעורן בכל שנה לפי שיעור עליית המדד), וכפוף להסדרי ההיוון הקבועים בתקנון הקופה.

משיכת הכספים באופן חד-פעמי על ידי מי שאינו עומד בתנאים האמורים (גיל, הוכחת קצבת מינימום), מהווה "ימשיכה שלא כדין", שחייבת במס מינימלי בשיעור 35% (עד לגובה המס השולי - הגבוה מביניהם), על פי סעיף 87 לפקודה.

הזיכוי בגין הפקדה בכל סוגי הקופות עומד לכן על 35%.

בעל שליטה

על פי סעיף 32(9)(א)(2) לפקודת מס הכנסה, מוגבל סכום ההפרשה לפיצויים בעבור חבר (כהגדרתו בסעיף) המוכרת לחברה בשנת המס (בשנת 2019 – 8.33%, אך לא יותר מ-12,380 ש"ח בשנה). החל משנת 2012 תנאי ההפרשה לקופת גמל לקצבה בעבור בעל שליטה זהים לאלה של עובדים רגילים.

סוגי העמיתים

מלבד ההבחנה הבסיסית בין עמית שכיר (שמעבידו מפקיד בעבורו לקופ"ג) ועמית עצמאי (שייתכן שהוא שכיר, אולם המעביד אינו מפקיד בעבורו לקופ"ג, והעובד מפקיד בעבור עצמו בקופ"ג), ישנה הבחנה בין עמית מוטב לעמית שאינו עמית מוטב.

בשנת המס 2019 עמית מוטב הוא כל עמית שנעשתה בעבורו הפקדה לקופת גמל לקצבה בסכום שלא פחת מ-16% מהשכר הממוצע במשך.

השכר הממוצע במשך בשנת 2019 – 10,273 ש"ח לחודש.

בחישוב שנתי: 19,724 ש"ח = 16% X 12 X 10,273

חובת הפרשה לקופת גמל לקצבה לעצמאים

החל בשנת 2017 מחויבים עצמאים להפריש לעצמם לקופת גמל לקצבה לפי שיעורים הבאים:

עד חצי השכר הממוצע – 4.45%

בין חצי השכר הממוצע עד השכר הממוצע – 12.55%

לפיכך סכום הפקדה חובה מרבי (למי שמרוויח שכר ממוצע ומעלה) בשנת 2019 – 10,478 ש"ח.

אם העצמאי הוא גם שכיר, מהסכום המחושב לפי הנוסחה שלעיל מנכים הפרשה במעמד שכיר (חלק העובד וחלק המעסיק).

חובת הפרשה לקופת גמל לקצבה הינה לעצמאים עד גיל 60 (על פי הוראת מעבר מ-2017 נקבע כי עצמאי שהיה בן 55 ב-1/1/2017 פטור מחובת הפרשה לקופת גמל לקצבה).

מי שפתח תיק עצמאי במחצית שנייה של שנה (החל מראשון ליולי) לא חייב להפקיד בגין אותה שנה.

החל משנת 2018 יוטל קנס בגין אי הפרשה לקופת גמל לקצבה למעט בעלי הכנסה הנמוכה משכר המינימום.

ניכויים וזיכויים – שכירים ועצמאים

ניכוי בגין הפקדה לקופת גמל לקצבה – סעיף 47 לפקודה

עמית מוטב יוכל ליהנות מניכוי בגין הפקדות, ששילמו הוא או בן זוגו, לקופת גמל לקצבה לטובת העמית המוטב, וכמו כן בגין סכומים ששילם לטובת ילדו, שגילו בשנת המס 18 שנים ומעלה.

עמית שאינו עמית מוטב ייהנה מניכוי (בהתקיים תנאים מסוימים) בגין ההפקדות שלו או של בן זוגו בלבד לטובת אחד מהם (כלומר ניתן להעביר הפקדה בין בני זוג, בהתקיים תנאים מסוימים).

1. הניכוי לעמית מוטב

פרמיה לניכוי - סעיף 47(ב) לפקודה:

רובד ראשון

ניכוי בשיעור 11% מהכנסה עד 105,600 ש"ח לשנה (8,800 ש"ח לחודש) בניכוי הכנסה מבוטחת.

רובד שני

7% מ"הכנסה נוספת" שהיא הנמוכה מבין:

סך ההכנסה החייבת שאינה הכנסה מבוטחת עד לסכום של 105,600 ש"ח לשנה.

סך ההכנסה החייבת עד לסכום של 264,000 ש"ח לשנה, בניכוי הכנסה מבוטחת או 105,600 ש"ח, לפי הגבוה ביניהם. ברובד השני ניתן לקבל ניכוי רק על תשלומים העולים על סכום של 19,724 ש"ח (סכום הפקדה הדרוש כדי להיות עמית מוטב).

אם הסכומים ששולמו עולים על 12% מההכנסה הנוספת, בשל החלק העולה על 12% יותר ניכוי נוסף של עד 4%. ניכוי מרבי ברובד שני - 11%.

אם השכר המבוטח עולה על 22,000 ש"ח לחודש (264,000 ש"ח בשנה) - לא מגיע ניכוי.

2. הניכוי לעמית שאינו עמית מוטב – סעיף 47(ב)

עצמאי ללא הכנסת עבודה

הסכום ששולם, אך לא יותר מ 7% מהכנסה שאינה הכנסת עבודה, עד תקרה של 148,800 ש"ח.

אם הסכומים ששולמו עולים על 12% מההכנסה, בשל החלק העולה על 12% יותר ניכוי נוסף של עד 4% (ניכוי מרבי 11% מתקרה של 148,800 ש"ח = 16,368 ש"ח).

לעצמאי ושכיר ניכוי לא יעלה על :

- הסכום ששולם, אך לא יותר מ 7% מהכנסה עסקית, עד תקרה של 148,800 ש"ח בניכוי הכנסה מבוטחת או 105,600 ש"ח לפי הנמוך. אם הסכומים ששולמו עולים על 12% מההכנסה, בשל החלק העולה על 12% יותר ניכוי נוסף של עד 4%.

- הנמוך בין :

1. הסכום ששולם, אך לא יותר מ-5% ממשכורת לא מבוטחת עד תקרה של 105,600 ש"ח.

2. 5% מההכנסה חייבת ממשכורת עד תקרה של 264,000 ש"ח לשנה בניכוי הכנסה מבוטחת.

עמית שאינו עמית מוטב, אשר ביום 01/01/2019 או לפני כן מלאו לו 50, זכאי לניכוי בשיעורים מוגדלים כפוף לתקרות.

אם השכר המבוטח עולה על 22,000 לחודש (264,000 ש"ח בשנה) - לא מגיע ניכוי.

זיכוי בגין הפקדה לקופת גמל לקצבה- סעיף 45א

עמית מוטב יכול לקבל זיכוי בגין הפקדה בקופ"ג לקצבה גם בעבור ילדו, אם ילדו מעל גיל 18.

כל העמיתים יכולים לקבל זיכוי גם בגין הפקדה בעבור בן זוג.

הזיכוי ניתן רק מהחלק שלא ניתן זיכוי בגינו למישהו אחר

1. עמית מוטב - סעיף 45א(ה)

הגבוה מבין :

1. 2,040 ש"ח.

2. הנמוך מבין

• סכומים שהופקדו (הן לקופת גמל והן לביטוח חיים)

או

א. אם לא הייתה לעמית הכנסה מבוטחת, 5% מן ההכנסה עד תקרה של 211,200 ש"ח.

ב.. אם הייתה לעמית הכנסה מבוטחת, אזי סיכום של :

1. 7% מהכנסתו המבוטחת עד למקסימום של 105,600 ש"ח.

2. 5% מהכנסתו, שאינה הכנסה מבוטחת, עד לסכום של 211,200 ש"ח, בניכוי סכום של 105,600 ש"ח,

או סכום הכנסתו המבוטחת כנמוך, רק בתנאי שהייתה הפקדה באופן עצמאי (כעמית עצמאי).

גובה הזיכוי - 35%.

2. עמית שאינו עמית מוטב 45א(ד)

הגבוה מבין :

1. 2,040 ש"ח.

2. הנמוך מבין :

• סכומים שהופקדו (הן לקופת גמל והן לביטוח חיים)

או

א. בגין הפקדה כעמית עצמאי שאינו גם שכיר - 5% עד לתקרה של 148,800 ש"ח לשנה.

ב. עצמאי שהוא גם שכיר - 7% מהכנסת עבודה עד תקרה של 105,600 ש"ח והכנסה מעסק עד

148,800 ש"ח בניכוי 105,600 ש"ח או הכנסת עבודה - כנמוך.

גובה הזיכוי - 35%.

3. זיכוי נוסף – סעיף 45א(ו)

ניתן לקבל זיכוי נוסף על פי סעיף 45א(ו). הזיכוי ניתן רק בגין הכנסה מעסק או משלח יד ורק במקרה שלא נדרש ניכוי בגין ביטוח אובדן כושר עבודה. זיכוי יינתן בגין הפרשה נוספת, דהיינו מעל הפרשה שבגינה קיבל זיכוי לפי סעיפים קודמים. תקרת הפרשה לזיכוי – 0.5% מהכנסה עסקית (עד 211,200 ש"ח בשנה) בניכוי הכנסה מבוטחת. שיעור זיכוי – 35%. לא ניתן להעביר הפקדה לבן/ בת זוג לצורך זיכוי לפי סעיף זה.

זיכוי בעד סכומים ששולמו לביטוח חיים ובעד ביטוח שאירים

הזיכוי לעמית מוטב

הזיכוי בגין ביטוח חיים מוגבל ל-5% מהכנסה חייבת, כפוף לתקרה של 211,200 ש"ח. הזיכוי בגין תשלום לביטוח קצבת שאירים לא יעלה על 1.5% מהכנסה מזכה.

הזיכוי לעמית שאינו עמית מוטב

לגבי מי שלא היתה לו הכנסת עבודה, הזיכוי בגין תשלומים עבור ביטוח חיים, מוגבל ל-5% מהכנסה מזכה, כפוף לתקרה של 148,800 ש"ח. הזיכוי בגין תשלום לביטוח קצבת שאירים לא יעלה על 1.5% מהכנסה מזכה.

לגבי מי שהיתה לו הכנסת עבודה, הזיכוי בגין תשלומים עבור ביטוח חיים מוגבל ל-5% מההכנסת עבודה עד 105,600 ש"ח בתוספת הכנסה עסקית עד 148,800 ש"ח בניכוי הכנסת עבודה או 105,600 לפי הנמוך. הזיכוי בגין תשלום לביטוח קצבת שאירים לא יעלה על 1.5% מהכנסה מזכה.

הסכום הכולל לביטוח חיים וקצבת שאירים, לא יעלה על 5% מההכנסה המזכה.

גובה הזיכוי בגין ביטוח חיים - 25%.

גובה הזיכוי בגין ביטוח קצבת שאירים - 35%.

ביטוח מפני אובדן כושר עבודה

מדיניות רשות המסים בדבר התרת ניכוי בגין פרמיה המשולמת לתוכנית ביטוח מפני אובדן כושר עבודה לשכיר שמעבידו אינו רוכש אותה בעבורו, היא כדלקמן:

א. עובד שכיר, שמעבידו אינו רוכש בעבורו פוליסה בגין אובדן כושר עבודה רשאי ליהנות מהטבת מס בגין פרמיות ששילם לפוליסה כאמור.

ב. הטבת המס היא התרת הוצאה בניכוי בשיעור של עד 3.5% ממשכורתו (שאינה מבוטחת, כאמור בסעיף א' לעיל), תקרת המשכורת לצורך הפקדה היא פעמיים וחצי השכר הממוצע במשק. 25,683 ש"ח לחודש בשנת 2019 = פרמיה מרבית של 899 ש"ח לחודש. אם על אותה המשכורת מפריש המעסיק לגמל מעל 4% אזי הניכוי לאובדן כושר יהיה בשיעור של 3.5% פחות שיעור הפרשת המעסיק העולה על 4%.

ג. תוכנית הביטוח לא תוכר כקופ"ג, ולא תותר בגין הפרמיה הטבת מס נוספת באמצעות זיכוי לפי סעיף 45א לפקודה, או ניכוי לפי סעיף 47 לפקודה.

ד. ההוצאה תותר בניכוי כפוף להגשת דוח לפקיד שומה על הכנסות המבוטח.

ה. הכנסות המתקבלות על פי הפוליסה או הנספח לביטוח מפני אובדן כושר עבודה, חייבות במס לפי סעיף 3(א) לפקודה, ובדרך כלל נחשבות להכנסה מיגיעה אישית.

ו. לפי סעיף 3(ה) לפקודה, הסכום המרבי שאותו רשאי המעביד להפריש לעובד למרכיב התגמולים ולאובדן כושר עבודה גם יחד, בלי שהעובד יהיה חייב במס במועד ההפקדה, הוא בשיעור 7.5% מהשכר עד פעמיים וחצי השכר הממוצע במשק (25,683 ש"ח) = פרמיה מרבית של 1,926 ש"ח לחודש. דהיינו, פרמיה זו כוללת גם הפרשה למרכיב התגמולים וגם הפרשה לביטוח מפני אובדן כושר עבודה.

ז. כללי ההפקדה בביטוח מפני אובדן כושר עבודה לעצמאי ולבעל שליטה זהים למפורט לעיל.

ח. משכורת לעניין זה, למעט שווי שימוש ברכב.

הפרשות לקרנות השתלמות

א. קרן השתלמות לעצמאי

העצמאים מקבלים ניכוי בגין הפרשה לקרן השתלמות החל מהשקל הראשון עד 4.5% מהכנסה הקובעת ועד תקרה של 264,000 ש"ח. לפיכך סכום מרבי לקבלת ניכוי לעצמאי בעל הכנסה שנתית של 264,000 ומעלה הוא 11,880 ש"ח.

אם נישום הוא גם שכיר וגם עצמאי, ועל הכנסתו כשכיר שילם לו מעבידו לקרן השתלמות, יהיה סך ההכנסה לצורכי הניכוי הנמוך מבין אלה:

1. הכנסת הנישום מעסק או ממשלח יד.

2. סכום התקרה, בניכוי המשכורת שבעבורה שילם המעביד לקרן השתלמות.

לדוגמה (הסכומים בש"ח):

	1. הכנסת הנישום כעמית עצמאי - 250,000 ש"ח וכשכיר 70,000 ש"ח	1.	
264,000	2. סכום ההכנסה המרבי שבעבורו מותר ניכוי לקרן השתלמות	2.	
70,000	- פחות הסכום, שבעבורו שילם המעביד לקרן השתלמות		
194,000			
	194,000	סכום התקרה - הנמוך בין 1 ל-2	
		חישוב הניכוי:	
8,000		סכום ששולם	
8,730		הגבלת הניכוי עד 4.5% מ-194,000	
730		סכום שלא נוצל לניכוי	

הסכום בגינו יקבל ניכוי הוא 8,000 ש"ח.

בסעיף 9(16ב) לפקודת מס הכנסה (נוסח חדש), התשכ"א-1961 (להלן: "הפקודה") נקבע פטור ממס לסכומים שמשך יחיד עצמאי מקרן ההשתלמות שלו, ובכלל זה סכומי הריבית, הפרשי ההצמדה ורווחים אחרים שמקורם בהפקדה מוטבת (בשנת 2019 - 18,480 ש"ח לשנה). זאת בניסיונות ובתנאים מסוימים, כלהלן:

- לאחר שלוש שנים ממועד התשלום הראשון - אם שימשו הכספים לצורך ההשתלמות של העצמאי, וכן אם היחיד הגיע לגיל פרישה.
- לאחר שש שנים ממועד התשלום הראשון - ללא כל תנאי.
- ללא הגבלת תקופה ממועד התשלום הראשון - אם הסכום נמשך בידי הזכאים לקבלת סכומים של היחיד בעל החשבון, שנפטר.

הפטור ממס על רווחים ניתן ללא קשר לגובה הכנסה של עצמאי (ובהתאם ללא קשר לניכוי שקביל במסגרת סעיף 17(5א) לפקודה) לכן כדי ליהנות מהטבה זו כדאי להפקיד בקרן השתלמות בגובה "הפקדה מוטבת" של 18,480 ש"ח.

סכומים שמשך עצמאי מקרן ההשתלמות, אשר לא נתקיימו בהם התנאים שבסעיף 9(16ב) לפקודה, יהיו חייבים במס כהכנסה מעסק או ממשלח-יד בעת קבלתם, למעט הסכומים שהפריש העצמאי לקרן השתלמות, שלא הותרו בניכוי לאור הוראת סעיף 3(ה2) לפקודה.

ב. קרן השתלמות לעובד

סכומים שמשך עובד מקרן השתלמות, לרבות ריבית, הפרשי הצמדה ורווחים אחרים, שמקורם בהפקדה מוטבת כהגדרתה בסעיף 9(א16) לפקודת מס הכנסה יהיו פטורים ממס:

אם נמשכו לאחר שלוש שנים מיום התשלום הראשון לחשבון, ובלבד שישמשו לצורך השתלמותו או אם העובד הגיע לגיל פרישה;

או אם נמשכו לאחר שש שנים, ללא כל תנאי.

כמו כן, אם נפטר העובד, הזכאים לסכומים מקרן ההשתלמות רשאים למשוך אותם בפטור ממס, ללא הגבלה בנוגע לזמן המשיכה.

סכומים שמשך עובד מקרן השתלמות שלא בתקופות ובנסיבות כאמור יחויבו במס, למעט סכום הקרן שמקורה בתשלומי העובד.

המשכורת המרבית שבגינה ניתן להפקיד היא 15,712 ש"ח לחודש (בשנת המס 2019). שיעור ההפקדה מרבי הוא: הפרשת המעביד - 7.5%, הפרשת העובד - 2.5%. ניתן להפקיד בשיעורים נמוכים יותר, חלק העובד אמור להיות לפחות שליש מחלק המעסיק. אם חלק המעסיק עולה על 7.5% ייזקף שווי לעובד.

קרן השתלמות 2019

תיאור	סכום (בש"ח)
משכורת מרבית שההפרשה בעדה לקרן השתלמות פטורה ממס בעת ההפרשה	15,712
הכנסה קובעת (קרן השתלמות לעצמאי)	264,000 לשנה

ג. קרן השתלמות לבעל שליטה

לפי סעיף 32(9)(א)(2) לפקודה, מותר לחברה שבשליטתם של לא יותר מחמישה בני אדם כמשמעותה בסעיף 76 לפקודה, לנכות בעבור חבר בה (כהגדרתו בסעיף) תשלומים שמשלמת חברה כאמור לקרן השתלמות בעבור חבר. סכום זה מוגבל ל-4.5% ממשכורת החבר עד לתקרה הקבועה בסעיף.

"חבר" - בעל שליטה שיש לו לבדו או יחד עם בן-זוג, או שיש לבן-זוג, במישרין או בעקיפין, לפחות 5% מהון המניות שהוצא או מכוח ההצבעה או מהזכות להחזיק או לרכוש כל אחד מאלה או מהזכות לקבל רווחים; ובלבד שלא יובאו בחשבון לענין זה זכויותיו של בן-זוג שנרכשו לפני הנישואין או שנתקבלו בירושה;

הסכום המרבי שיכולה חברה לנכות מהכנסתה בשנת 2019 בשל תשלומים לקרן השתלמות בעבור חבר בה הוא 8,485 ש"ח (4.5% מ-188,544 ש"ח); זאת, אם חבר ישלם לקרן 2,828 ש"ח לפחות (1.5% = $\frac{1}{3}$ מ-8,484 ש"ח), אשר הרווחים עליהם יהיו פטורים ממס (יש להדגיש כי אחרי שש שנים גם חלק המעסיק פטור ממס), אם ישולמו לו בתנאי הפטור שלפי סעיף 9(א16) לפקודת מס הכנסה (בדרך כלל בתום שש שנים מפתחת החשבון).

הפרשות בשיעור שמ-4.5% ועד 7.5% ממשכורת בסך 188,544 ש"ח ומטה, לא יותרו כהוצאה בידי המעביד, ולא ייחשבו להכנסה בידי בעל השליטה אך משיכה תהיה פטורה ממס (כולל רווחים) אם נמשכו בתנאי סעיף 9(א16), קרי לאחר שש שנים או שלוש שנים בגיל פרישה או לצורך השתלמות. ואולם דבר זה מותנה בתשלום מקביל של בעל השליטה בסך של $188,544 \times 2.5\% = 4,714$ ש"ח.

קֶרֶן הַשְּׁתַלְמוֹת לְבַעַל שְׁלִיטָה - סְכּוּמִים וְשִׁיעוּרִים לְהַפְקָדָה

תשלומי העובד		תשלומי מעביד-תקרת הוצאה		משכורת קובעת	שנת מס
סכום	%	סכום	%		
2,828	1.5%	8,485	4.5%	188,544	2019
2,828	1.5%	8,485	4.5%	188,544	2018

פְּנִסִּיָּה לְעִצְמָאִים וְשִׁינוּיִים בְּמִסּוֹי יַחִיד*

בחוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה ליישום המדיניות הכלכלית לשנות התקציב 2017-2018), התשע"ז-2016 (להלן: "החוק") הידוע בכינויו "חוק ההסדרים" לשנות המס 2017-2018, נקבע שינוי מהפכני לעניין הפרשות לפנסיה לעצמאים - חובת הפרשה לקצבה ולאבטלה.

לנוחותכם מובא להלן לקט מתמצית השינויים שחלו בנושא זה.

השִׁיעוּרִים שִׁיִּדְרָשׁ עִצְמָאִי לְהַפְרִישׁ לְפְנִסִּיָּה (קֶצְבָּה) וְלֵאבְטָלָה

החל בשנת 2018 יידרשו עצמאים להפריש לקצבה ולאבטלה את השיעורים הבאים מ"הכנסה חייבת בהפקדה" כהגדרתה בחוק:

עד מחצית השכר הממוצע – 4.45%

בין מחצית השכר ממוצע לשכר הממוצע המלא – 12.55%

יש להדגיש כי לגבי שכיר ועצמאי תהיינה ההפרשות שלעיל בניכוי סכום שהופקד עבורו כשכיר (חלק עובד וחלק מעסיק).

בשנת 2019 השכר הממוצע במשק הוא 10,273 ש"ח.

"הַגְּדֵרֵת "הַכְּנֶסָה הַחַיִּיבֵת בַּהַפְקָדָה"

הכנסה החייבת בהפקדה היא הכנסה חייבת לפני ניכויים כדלקמן:

- ניכוי בגין הפרשה לקצבה (סעיף 47 לפקודת מס הכנסה (נוסח חדש), התשכ"א-1961 (להלן: "הפקודה"))
- ניכוי דמי ביטוח לאומי כעצמאי (סעיף 47א לפקודת מס הכנסה)
- ניכוי בגין אובדן כושר עבודה (סעיף 32(14) לפקודה)
- וכן לפני קיזוזים ופטורים (כגון קיזוז הפסדים ופטור לנכה לפי סעיף 9(5) לפקודה).

סוּג הַקּוּפָה שְׂאֵלִיָּה יוֹפְרָשׁוֹ הַכְּסָפִים

יש להפריש לקופת גמל לקצבה.

מִי אֵינּוֹ חַיִּיב לְהַפְרִישׁ

- מי שביום 1/1/17 הוא בן/בת 55 ומעלה
- מי שטרם הגיע לגיל 21 בתום שנת המס
- מי שהגיע לגיל פרישה מוקדמת (60) בתום שנת המס
- מי שבתום שנת המס טרם עברה חצי שנה מאז פתח תיק מע"מ

מועד ההפקדה וקנס בגין איחור בהפקדה

יש להפקיד עד תום שנת המס. מי שהפקיד פחות מהסכום שנקבע יקבל התראה ממרכז גביית קנסות (אשר יקבל מידע מרשות המסים) ויהיה עליו להפקיד את הסכום החסר בתוך 90 יום. אי הפקדה בתוך 90 יום תביא לקנס בסך 500 ש"ח. ייתכן שעצמאים רבים יקבלו התראה ממרכז גביית הקנסות משום שאת הדוח על ההכנסה יגישו במהלך השנה הבאה (ולעיתים אף אחרי יותר משנה) ולרוב לא ידעו את סכום הכנסה המדויק בתום השנה. בחוק נקבע כי התראות וקנסות יינקטו רק נגד אלה שמרוויחים מעל שכר המינימום אף שהם אינם פטורים מחובת ההפקדה.

מצב אבטלה לעצמאי

חלק מתוך הסכום שיופקד לקופת גמל לקצבה ייועד לעצמאי במצב של אבטלה.

החלק שייועד לדמי אבטלה לעצמאי יהיה הנמוך מבין שליש סכום ההפקדה ותקרת הפיצויים הפטורים לפי סעיף 9(א7) (בשנת 2019 – 12,380 ש"ח).

התנאים למשיכת כספים בידי עצמאי במצב של אבטלה

למצב אבטלה לעצמאי יחשבו סגירת עסק או גיל פרישה, אך ניתן למשוך כספים במצב אבטלה לעצמאי רק אם העצמאי הפקיד בקופה במשך שנתיים מתוך שלוש השנים שקדמו למועד המשיכה. המשיכה תהיה בשלושה תשלומים (למי שהגיע לגיל פרישה – בתשלום אחד). שר האוצר יקבע תנאים נוספים לעניין משיכת כספים במצב של אבטלה לעצמאי.

סכום המשיכה במצב אבטלה לעצמאי

עצמאי שגיע למצב אבטלה יוכל למשוך את הגבוה מבין סך שלוש פעמים שכר המינימום לבין תקרת פיצויים פטורים מוכפלת בשנות ההפקדה לקופה (מאז המשיכה הקודמת), אך בכל מקרה לא יותר מחלק ההפקדה המיועד למצב אבטלה כאמור לעיל. סכום המשיכה יהיה פטור ממס בתנאים מסוימים (סעיף 9(ב7) לפקודה שנוסף בתיקון) לחוק זה.

זיכויים ונקודות זיכוי

זיכוי בעד הוצאות החזקת קרוב נטול יכולת

יחיד תושב ישראל זכאי לזיכוי בעד הוצאות החזקת קרוב משפחה נטול יכולת שהוא משותק, מרותק למיטה, עיוור או בלתי שפוי בדעתו, וכן בעד ילד מפגר.

סעיף 44 לפקודה קובע כי בחישוב הכנסתו החייבת של יחיד תושב ישראל, שהוא או בן זוגו שילם בשנת המס בעד החזקה במוסד מיוחד של ילד, בן זוג או הורה משותקים לחלוטין, מרותקים למיטה בתמידות, עיוורים או בלתי שפויים בדעתם, או בעד החזקת ילד מפגר במוסד מיוחד, יותר זיכוי ממס בשיעור 35% מהסכומים ששילם, העולים על 12.5% מהכנסתו החייבת.

יחיד תושב ישראל יהיה זכאי לזיכוי בעד הוצאות החזקת קרוב במוסד לפי סעיף 44 לפקודה, או לנקודות זיכוי בעד ילד נטול יכולת לפי סעיף 45 לפקודה, לפי העניין (להלן: "המזכה"), אם ההכנסה החייבת של המזכה ושל בן זוגו לא הייתה יותר מהתקרה הקבועה בסעיף ליחיד או לבני זוג.

סעיף 45(א) לפקודה קובע כי יחיד תושב ישראל, שהיה לו בשנת המס ילד משותק, עיוור או מפגר, או שהיה לבן זוגו ילד כאמור, יובאו בחשבון בחישוב המס שלו או של בן זוגו שתי נקודות זיכוי בשל כל ילד, כאמור.

ישנם ילדים הסובלים מליקויי למידה, הפרעות קשב והיפראקטיביות. בגין ילדים אלה זכאים ההורים להקלות במס.

נקודות זיכוי בגין ילדים

בעקבות תיקון 170 לפקודה, החל משנת 2012 יינתנו שתי נקודות זיכוי בשל כל ילד החל בשנת המס שלאחר שנת לידתו ועד לשנת המס שבה מלאו לו חמש שנים, ונקודת זיכוי אחת בשל כל ילד החל בשנת המס שבה מלאו לו שש שנים ועד לשנת בגרותו (כפי המצב לפני התיקון). כמו כן, בעקבות המלצות ועדת טרכטנברג ניתנות נקודות זיכוי לאבות לילדים עד גיל שלוש: נקודת זיכוי אחת בשנת הלידה של הילד ובשנה שבה מלאו לילד שלוש שנים, ושתי נקודות זיכוי בשנים שבהן מלאו לילד שנה ושנתיים.

בהוראת שעה לשנים 2017 – 2018 הוגדלו נקודות הזיכוי והן ניתנות גם לאבות בגין ילדים עד גיל 5. הוראת שעה הפכה להיות הוראת קבע, במסגרתה אב ואם זכאים ל 1.5 נק"ז בשנת לידה של הילד ו 2.5 נק"ז בחמש שנים הבאות. בשנת הלידה האם זכאית לדחות 1 נק"ז מתוך 1.5 לשנה הבאה (ע"י מילוי טופס 116ד). זכאות האם לנק"ז החל מגיל 6 לא השתנה.

זיכוי על תרומות למוסד ציבורי מאושר

הזיכוי על תרומות בשיעור 35% מסכום התרומה, שנתרמו למוסדות ציבוריים מאושרים, יינתן אם סכום התרומות עלה מעל 190 ש"ח בשנת המס 2019.

הזיכוי יינתן מסכום כולל של תרומות שאינו עולה על 30% מההכנסה החייבת, או שאינו עולה על סכום מרבי בסך 9,322,000 ש"ח בשנת המס 2019, לפי הנמוך מביניהם. סכום התרומה העולה על תקרה כאמור לעיל ניתן להעביר לשלוש שנים הבאות.

תשלומי מס

הקטנת מקדמות

המקדמות לרשות המסים נקבעות על פי שיטת האחוזים או על פי שיטת הסכום הקבוע. אפשר להקטין את המקדמות, אולם מי שמקטין אותן שלא כדיון, צפוי לשלם ריבית בשיעור מסוים ובהפרשי הצמדה, לפי סעיף 190(א)(2) לפקודה.

לכן, כדאי לבדוק את שיעור המקדמות במהלך השנה, ולוודא שאין הפרשים ניכרים בין המקדמות המוקטנות לבין המס לפי הרווח המשוער. אם יימצאו הפרשים יהיה אפשר להגדיל את המקדמות בהתאם לזאת.

נישום שביקש להקטין מקדמה, ולאחר מכן השתנה מצבו לטובה, מוטב שישלם את ההפרש; שכן, מרוץ הריבית והפרשי ההצמדה באשר לסכום הנוסף יופסק למי שישלם סכומים נוספים על חשבון המקדמות, והם יחושבו רק בעבור התקופה שתחל מיום 1 ביולי ועד לתאריך התשלום בפועל, במקום עד יום 31 בדצמבר.

כדי להפחית ריבית והפרשי הצמדה אפשר גם להקדים הוצאה חריגה. אם אפשר, רצוי להגדיל את הניכויים במקור מתקבולים מלקוחות באמצעות אי השימוש באישור להקטנת ניכוי המס במקור.

חברה יכולה לחסוך ריבית והפרשי הצמדה אם תחלק את מלוא הרווח במשכורת לבעלי המניות, אך לא לפני שתבדוק את חישוב הכדאיות של חלוקת הרווח במשכורת לעומת השארתו בחברה.

תשלום מקדמה על חשבון רווח הון

קיימת חובת דיווח בעסקה הונית בתוך 30 יום, אף אם הסתיימה בהפסד או ללא חבות במס.

תשלום יתרת המס לשנת המס השוטפת

נישום חייב לשלם ריבית בשיעור 4% והפרשי הצמדה על סכום חובו לרשות המסים - מתום שנת המס ועד למועד התשלום בפועל.

נישום זכאי לפטור מדורג מן הריבית בשיעור 4% והפרשי הצמדה המוטלים על פי סעיף 187א(א) לפקודה, באשר לסכומי המס שהוא מקדים לשלם.

וזהו פירוט הפטור המדורג האמור:

- על סכום מס ששילם הנישום **בחודש הראשון** שלאחר תום שנת המס - **פטור מלא** מן הריבית והפרשי הצמדה.
- על סכום מס ששילם הנישום **בחודש השני** שלאחר תום שנת המס - הפטור הוא **ממחצית** מן הריבית והפרשי הצמדה.
- על סכום מס ששילם הנישום **בחודש השלישי** שלאחר תום שנת המס - הפטור הוא **מרבוע** מן הריבית והפרשי הצמדה.

לפיכך כדאי לערוך דוחות משוערים בהקדם, כדי להשלים הפרשים במקדמות, אם נוצרו, או כדי לשלם את יתרת המס, אם נותר חוב, וליהנות מהנחה ניכרת בגין פטור מחיובי הריבית והפרשי הצמדה. על משמעות ניפוח החוב - ראו רשימת מקדמים לחישוב ריבית מס הכנסה בירחון "ידע למידע", במדור 'מס הכנסה', מדי חודש.

יש להתחשב גם בעובדה שנציבות מס הכנסה נוהגת **להטיל** מקדמות, או **להגדיל** מקדמות, לאחר ששולמו תשלומים נוספים בשל הכנסות משנה קודמת.

נישום שביקש ביטול מקדמות או הקטנת מקדמות, ובסוף השנה מתברר כי הקטנת המקדמות הייתה לא מוצדקת, יחויב בריבית לפי סעיף 190א(2) לפקודה ובהפרשי הצמדה בעבור סכום ההפחתה ועד הפרש המס שעליו להשלים לפי הדוח. כדי למנוע חיוב זה מוצע לשלם את החסר בהקדם

סכומים מתואמים בשנת המס 2019

א. נקודת זיכוי		
נקודת זיכוי	218	לחודש
ב. קופות גמל וקרנות השתלמות		
הכנסה מזכה שהיא הכנסת עבודה - סעיף 47א(1)(1)	8,800	לחודש
הכנסה מזכה שאינה הכנסת עבודה - סעיף 47א(1)(2)	12,400	לחודש
סכום החיסכון המזערי - סעיף 45א(ד)	170	לחודש
סעיף 45א(ה)	170	לחודש
סעיף 45א(ה)	17,600	לחודש
הכנסה לעמית עצמאי - סעיף 47א(3)	8,800	לחודש
הכנסה נוספת - סעיף 47א(5)	22,000	לחודש
תקרת קצבה מזכה - סעיף 9א(א)	8,480	לחודש
פטור מקצבה לפי סעיף 9א - 49% בין השנים 2016-2019	4,155	לחודש
סכום ההפרשה המרבי למרכיב הפיצויים בקופ"ג לקצבה - סעיף 32(9)א(2)	12,380	לחודש
"שכר מינימום" לצורך משיכה בפטור מקופת גמל	5,300	לחודש

לחודש	15,712	משכורת קובעת מרבית שההפרשה בעדה לקרן השתלמות פטורה ממס בעת ההפרשה (הכנסת עבודה)
לשנה	264,000	הכנסה קובעת משוקללת לקרן השתלמות לעצמאי
לשנה	18,480	הפקדה מוטבת - סעיף 9(16א) ו 9(16ב) לפקודה
לחודש	25,683	תקרת הסכום להפרשת המעביד לקופת גמל לקצבה הפטורה ממס בעת ההפרשה - סעיף 3(ה3) (1)
לשנה	34,000	תקרה להפקדה לפיצויים - סעיף 3(ה3)(א1)
לחודש	2,833	תקרה להפקדה לפיצויים - סעיף 3(ה3)(א1)
		חוק הפיקוח על קופות גמל
לתקופת הצבירה	93,748	סכום צבירה מזערי
לחודש	4,512	סכום קצבה מזערי
		<u>מענקים פטורים ממס לפי סעיף 9(א7)</u>
לכל שנת עבודה	12,380	עקב פרישה
לכל שנת עבודה	24,770	עקב מוות
לתקופת הצבירה	365,400	רצף קצבה - סעיף 9(א7)(ז1)
לשנה	180,454	משכורת מרבית שמלכ"ר משלם, הפטורה ממס שכר
		שכר דירה החייב במס בשיעור של 10% אין תקרה מ- 1.1.2003
לחודש	5,090	שכר דירה פטור ממס
		<u>תקרת הכנסה חייבת של נטול יכולת לעניין הזיכוי לפי סעיפים 44 או 45</u>
לשנה	169,000	ליחיד :
לשנה	271,000	לזוג :
		<u>הכנסת עיוור ונכה 100% :</u>
לשנה	615,600	תקרת הכנסה מיגיעה אישית הפטורה ממס - סעיף 9(5)(א)
לשנה	73,800	תקרת הכנסה שאינה מיגיעה אישית הפטורה ממס - סעיף 9(5)(ב)
לשנה	303,600	תקרת הכנסה מרבית בשל פיקדון שמקורו בפיצויים עבור נזקי גוף
<p><u>הכנסה מיגיעה אישית 9(5)(א):</u> 185-364 יום - חלק יחסי עד לתקרה של 73,800 ש"ח. 365 יום או יותר - חלק יחסי עד לתקרה של 615,600 ש"ח כשהיא מוכפלת במספר ימי הפטור ומחולקת ב-365.</p>		

הכנסה שאינה מיגיעה אישית (סעיף 9(5)(ב)):

עד 184 יום - אין פטור.

185-364 יום - פטור יחסי עד לתקרה של 73,800 ש"ח כשהיא מוכפלת במספר ימי הפטור ומחולקת ב - 365.

אם מדובר בהכנסה מריבית בשל פיקדון שמקורו בפיצויים עבור נזקי גוף - עד לתקרה של 303,600 ש"ח.

כל האמור לעיל כפוף להוראות סעיף 9(5) לפקודה.

דברי הסבר וטבלת תקרת הכנסה לקבלת קצבת זקנה - קצבת אזרח ותיק החל מ-1 בינואר 2019

תקרת הכנסה מעבודה שאינה פוגעת בקצבת הזקנה – קצבת אזרח ותיק

החל ב-1.1.2019	תקרת הכנסה מעבודה שאינה פוגעת בקצבת הזקנה
ש"ח לחודש	
5,856	מקבל קצבת יחיד
7,807	מקבל קצבה עם בן/בת זוג תלוי
719	בגין כל תלוי נוסף

החל ב-1.1.2015	החל ב-1.1.2016	החל ב-1.1.2017	החל ב-1.1.2018	תקרת הכנסה מעבודה שאינה פוגעת בקצבת הזקנה
ש"ח לחודש	ש"ח לחודש	ש"ח לחודש	ש"ח לחודש	
5,278	5,394	5,514	5,646	מקבל קצבת יחיד
7,038	7,193	7,351	7,529	מקבל קצבה עם בן/בת זוג תלוי
648	662	677	693	בגין כל תלוי נוסף

דברי הסבר לתקרות ההכנסות שאינן פוגעות בקבלת קצבת הזקנה קצבת אזרח ותיק לשנת המס 2019

מבחן הכנסות לקבלת קצבת אזרח ותיק למי שיש הכנסות מעבודה בלבד החל מ-1 בינואר 2019

למי שאין בן /בת זוג (יחיד), או שיש לו בן /בת זוג שאינם עונים על הגדרת בן זוג / בת זוג לפי החוק:

אם הכנסתך החודשית מעבודה (ברוטו) נמוכה מ-5,856 ש"ח - אתה עשוי להיות זכאי לקצבת אזרח ותיק מלאה.

אם הכנסתך החודשית מעבודה (ברוטו) גבוהה מ-5,856 ש"ח אבל נמוכה מ-9,228 ש"ח - אתה עשוי להיות זכאי לקצבת אזרח ותיק חלקית או לא להיות זכאי לקצבת אזרח ותיק. החישוב נעשה לפי תקופות הביטוח שצברת.

אם הכנסתך החודשית מעבודה (ברוטו) גבוהה מ-9,228 ש"ח - אינך זכאי לקצבת אזרח ותיק.

למי שיש בן זוג /בת זוג לפי ההגדרה בחוק, ובן/בת הזוג אינו מקבל/ת קצבה מהביטוח הלאומי:

אם הכנסתך החודשית מעבודה (ברוטו) נמוכה מ-7,807 ש"ח - אתה עשוי להיות זכאי לקצבת אזרח ותיק מלאה.

אם הכנסתך החודשית מעבודה (ברוטו) גבוהה מ-7,807 ש"ח אבל נמוכה מ-13,040 ש"ח - אתה עשוי להיות זכאי לקצבת אזרח ותיק חלקית או לא להיות זכאי לקצבת אזרח ותיק. החישוב נעשה לפי תקופות הביטוח שצברת.

אם הכנסתך החודשית מעבודה (ברוטו) גבוהה מ-13,040 ש"ח - אינך זכאי לקצבת אזרח ותיק.

למי שיש בן זוג / בת זוג לפי ההגדרה בחוק, ובן/בת הזוג מקבל/ת קצבה מהביטוח הלאומי:

אם הכנסתך החודשית מעבודה (ברוטו) נמוכה מ-7,807 ש"ח - אתה עשוי להיות זכאי לקצבת אזרח ותיק מלאה.

אם הכנסתך החודשית מעבודה (ברוטו) גבוהה מ-7,807 ש"ח אבל נמוכה מ-11,110 ש"ח - אתה עשוי להיות זכאי לקצבת אזרח ותיק חלקית או לא להיות זכאי לקצבת אזרח ותיק. החישוב נעשה לפי תקופות הביטוח שצברת.

אם הכנסתך החודשית מעבודה (ברוטו) גבוהה מ-11,110 ש"ח - אינך זכאי לקצבת אזרח ותיק

**תקרת ההכנסה המזכה בקבלת קצבת אזרח ותיק;
למי שיש הכנסות שלא מעבודה בלבד**

למי שאין בן/בת זוג (יחיד), או שיש לו בן/בת זוג שאינם עונים על הגדרת בן זוג / בת זוג לפי החוק:

אם הכנסתך החודשית שלא מעבודה (כגון משכירות או מריבית על השקעות) נמוכה מ-17,568 ש"ח (החל ב-01.01.2019) - אתה עשוי להיות זכאי לקצבת אזרח ותיק מלאה.

אם הכנסתך החודשית שלא מעבודה גבוהה מ-17,568 ש"ח (החל ב-01.01.2019) - אבל נמוכה מ-20,520 ש"ח (החל ב-01.01.2019) - אתה עשוי להיות זכאי לקצבה חלקית או לא להיות זכאי לקצבה. החישוב נעשה לפי הכנסתך ותקופות הביטוח שצברת.

אם הכנסתך החודשית שלא מעבודה גבוהה מ-20,520 ש"ח (החל ב-01.01.2018) - אינך זכאי לקצבת אזרח ותיק.

למי שיש בן זוג /בת זוג לפי ההגדרה בחוק:

אם הכנסתך החודשית שלא מעבודה נמוכה מ-23,421 ש"ח (החל ב-01.01.2019) (ההכנסה המרבית כפול 3) - אתה עשוי להיות זכאי לקצבת אזרח ותיק מלאה.

אם הכנסתך החודשית שלא מעבודה גבוהה מ-23,421 ש"ח (החל ב-01.01.2019) (ההכנסה המרבית כפול 3) אבל נמוכה מ-28,098 ש"ח (החל ב-01.01.2019) - אתה עשוי להיות זכאי לקצבה חלקית או לא להיות זכאי לקצבה. החישוב נעשה לפי הכנסתך ותקופות הביטוח שצברת.

אם הכנסתך החודשית שלא מעבודה גבוהה מ-28,098 ש"ח (החל ב-01.01.2019) - אינך זכאי לקצבת אזרח ותיק.

למי שיש בן זוג /בת זוג לפי ההגדרה בחוק, ובן/בת הזוג מקבל/ת קצבה מהביטוח הלאומי:

אם הכנסתך החודשית שלא מעבודה נמוכה מ-23,421 ש"ח (החל ב-01.01.2019) (ההכנסה המרבית כפול 3) - אתה עשוי להיות זכאי לקצבת אזרח ותיק מלאה.

אם הכנסתך החודשית שלא מעבודה גבוהה מ-23,421 ש"ח (החל ב-01.01.2019) (ההכנסה המרבית כפול 3) אבל נמוכה מ-26,168 ש"ח (החל ב-01.01.2018) - אתה עשוי להיות זכאי לקצבה חלקית או לא להיות זכאי לקצבה. החישוב נעשה לפי הכנסתך ותקופות הביטוח שצברת.

אם הכנסתך החודשית שלא מעבודה גבוהה מ-26,168 ש"ח (החל ב-01.01.2019) - אינך זכאי לקצבת אזרח ותיק.

לתשומת לבך,

אם אינך זכאי לקצבת אזרח ותיק בתקופה מגיל הפרישה ועד גיל הזכאות בגלל הכנסות שלא מעבודה, לא תהיה זכאי לתוספת דחיית קצבה עבור התקופה הזו.

תקרת ההכנסה המזכה לקבלת קצבת אזרח ותיק למי שיש הכנסות מעבודה וגם שלא מעבודה

למי שאין בן/ בת זוג (יחיד), או שיש לו בן/בת זוג שאינם עונים על הגדרת בן זוג / בת זוג לפי החוק:

אם הכנסתך החודשית מעבודה (ברוטו) נמוכה מ- 5,856 ש"ח והכנסתך החודשית שלא מעבודה (כגון משכירות או מריבית על השקעות) נמוכה מ-11,712 ש"ח - אתה עשוי להיות זכאי לקצבת אזרח ותיק מלאה.
אם הכנסותיך החודשיות גבוהות מהסכומים האלה, אתה עשוי להיות זכאי לקצבה חלקית או לא להיות זכאי לקצבה כלל, בהתאם לגובה הכנסותיך.

למי שיש בן זוג / בת זוג לפי ההגדרה בחוק:

אם הכנסתך החודשית מעבודה (ברוטו) נמוכה מ-7,807 ש"ח, והכנסתך החודשית שלא מעבודה (כגון משכירות או מריבית על השקעות) נמוכה מ-15,614 ש"ח - אתה עשוי להיות זכאי לקצבת אזרח ותיק מלאה.
אם הכנסותיך החודשיות גבוהות מהסכומים האלה, אתה עשוי להיות זכאי לקצבה חלקית או לא להיות זכאי לקצבה כלל, בהתאם לגובה הכנסותיך.

ביטוח לאומי

חידושים והדגשות לסוף שנת 2019

שיעורי דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות

שיעורי דמי ביטוח בעבור עובדים שכירים החל מינואר 2019 (דוגמאות)

מלא (באחוזים)			מופחת (באחוזים)			
מעסיק	עובד	סה"כ	מעסיק	עובד	סה"כ	
						טור 1 בטופס 102
7.60	12.00	19.60	3.55	3.50	7.05	עובדים "תושבי ישראל" שמלאו להם 18 שנה וטרם הגיעו ל"גיל הפרישה"
						טור 2 בטופס 102
7.38	11.79	19.17	3.51	3.49	7.00	בעלי שליטה "תושבי ישראל" שמלאו להם 18 שנה וטרם הגיעו ל"גיל הפרישה"
						טור 3 בטופס 102
2.12	5.00	7.12	0.48	3.10	3.58	אישה וגבר מעל "גיל הזכאות" לקצבת אזרח ותיק, שאינם מקבלים קצבת אזרח ותיק
2.12	5.00	7.12	0.48	3.10	3.58	מבוטחים המקבלים קצבת נכות יציבה מעבודה בשיעור 100%, או קצבת נכות כללית יציבה מלאה (75% או 100%), או קצבת נכות כללית בלתי יציבה בשיעור 100% לתקופה רצופה של שנה אחת לפחות (או הטבה לפי סעיף 220א לחוק)
2.95	7.28	10.23	0.82	3.24	4.06	אישה וגבר מתחת לגיל פרישה, שנעשו לראשונה תושבי ישראל מעל גיל 62
2.12	5.00	7.12	0.48	3.10	3.58	אישה וגבר מעל גיל זכאות, שנעשו לראשונה תושבי ישראל מעל גיל 62
6.96	9.86	16.82	3.25	3.37	6.62	נשים וגברים בין "גיל הפרישה" ל"גיל הזכאות" לקצבת אזרח ותיק שאינם מקבלים קצבת אזרח ותיק
2.12	-	2.12	0.48	-	0.48	נשים וגברים שמקבלים קצבת אזרח ותיק מהמוסד לביטוח לאומי

בעלי שליטה בחברת מעטים אינם מבוטחים לענף אבטלה ולענף זכויות עובדים בפשיטת רגל ובפירוק מעסיק.

שיעורי דמי הביטוח הרגילים בגיל 18 עד גיל פרישה בשנים 2008 ואילך:

מי שאינו עובד ואינו עובד עצמאי %	עובד עצמאי %		פנסיה מוקדמת %	
	מ-1/17	עד 12/16		
4.61	2.87	6.72	0.39	שיעור מופחת של דמי ביטוח לאומי שיעור מופחת של דמי ביטוח בריאות
5.00	3.10	3.10	3.10	
9.61	5.97	9.82	3.49	
7.00	12.83	11.23	6.79	שיעור מלא של דמי ביטוח לאומי שיעור מלא של דמי ביטוח בריאות
5.00	5.00	5.00	5.00	
12.00	17.83	16.23	11.79	

נתונים לדיווח ולתשלום דמי ביטוח

2019	2018	2017	2016	2015	2014	2013	2012	2011	
ש"ח לחודש	ש"ח לחודש	ש"ח לחודש	ש"ח לחודש	ש"ח לחודש	ש"ח לחודש	ש"ח לחודש	ש"ח לחודש	ש"ח לחודש	
43,890	43,370	43,240	43,240	43,240	43,240	42,435	41,850	73,422	ההכנסה המרבית לתשלום דמי ביטוח
6,164	5,944	5,804	5,678	5,556	5,453	5,297	5,171	4,984	הכנסה מרבית לעניין שיעור מופחת
10,273	9,906	9,673	9,464	9,260	9,089	8,828	8,619	8,307	השכר הממוצע במשק, לעניין תשלום דמי ביטוח

(1) שיעור מופחת - עד הכנסה בשיעור 60% משכר ממוצע במשק

(2) שיעור מלא - עד הכנסה מרבית

מקדמות דמי ביטוח בסכום מינימום למי שאין הכנסות חייבות בדמי ביטוח

מבוטחים במעמד של "לא עובד ולא עובד עצמאי" (ללא הכנסות חייבות בדמי ביטוח), תלמיד, תלמיד ישיבה, עובד בחל"ת, מי שמצוי בהכשרה מקצועית ומי שמשלם דמי ביטוח בריאות בלבד, משלמים מקדמות דמי ביטוח בסכום מינימום, בהתאם לסיווג הביטוחי.

המקדמות הרבעוניות נגזרות מן השכר הממוצע במשק שהוא 10,273 ש"ח בשנת 2019. בסיס המינימום שלפיו מחושבים דמי ביטוח לאומי למבוטח שאינו עובד ואינו עובד עצמאי שאין לו הכנסות - הוא 4,623 ש"ח לרבעון (15% כפול שכר ממוצע במשק לכל חודש), ולתלמיד (לרבות תלמיד ישיבה) ולמי שמצוי בהכשרה מקצועית - 1,541 ש"ח לרבעון (5% כפול שכר ממוצע במשק בכל חודש).

דמי ביטוח בריאות מחושבים בסכום קבוע של 104 ש"ח בחודש בשנת 2019.

התשלום מחושב כדלקמן:

$$\text{לרבעון } 525 = 4,623 \times (9.61\% - 5\%) + 312 \text{ (שהם 175 ש"ח לחודש).}$$

$$\text{לרבעון } 383 = 1,541 \times (9.61\% - 5\%) + 312 \text{ (שהם 128 ש"ח לחודש).}$$

”הסכום הבסיסי” לגמלאות

הסכום הבסיסי לגמלאות, כגון: נכות כללית, דמי פגיעה, מענק לידה ודמי לידה, דמי תאונה וגמלאות ניידות, הוא 8,888 ש”ח לחודש (הכנסה מרבית – 44,440 ש”ח לחודש) בשנת 2019.

הסכום הבסיסי לגמלאות, כגון גמלאות אזרח ותיק (זקנה) ושאיירים וכן חישוב ההכנסה המרבית לעניין תגמולי מילואים ולעניין דמי ביטוח, הוא 8,778 ש”ח לחודש (הכנסה מרבית – 43,890 ש”ח לחודש) לשנת 2019.

דמי אבטלה מרביים מבוססים על השכר הממוצע במשק (10,273 ש”ח לחודש בשנת 2019).

סוגיות הקשורות לעצמאים ולבעלי הכנסות שאינן מעבודה

האחריות על הדיווח למוסד לביטוח לאומי ולתשלום דמי הביטוח חלה רק על העצמאי.

אי רישום כ”עובד עצמאי”, או אי תשלום דמי הביטוח במועד, או דיווח על הכנסה נמוכה מדי לצורך תשלום מקדמות, יכולים בתנאים מסוימים, לשלול זכויות לגמלאות, כולן או חלקן.

עובד עצמאי

”עובד עצמאי” על פי סעיף 1 לחוק הביטוח הלאומי הוא מי שעוסק בשנת מס פלונית (או חלק ממנה) במשלח ידו שלא כעובד שכיר (בקשר לאותו משלח היד), ומתקיים בו אחד מאלה:

הוא עוסק במשלח ידו לפחות שנים עשרה שעות בשבוע בממוצע, והכנסתו החודשית הממוצעת ממשלח ידו היא לפחות 15% מהשכר הממוצע במשק.

הוא עוסק במשלח ידו לפחות 20 שעות בשבוע בממוצע.

הכנסתו ממשלח ידו היא לפחות 50% מן השכר הממוצע במשק.

מי שמתקיימת בו אחת החלופות לעיל נחשב ”עובד עצמאי” במוסד לביטוח לאומי.

מבוטח מוגדר גם כעובד עצמאי על פי התוספת השנייה לצו סיווג מבוטחים וקביעת מעבידים, לדוגמה: נהג מונית (כאשר לא מתקיימים יחסי עובד ומעסיק) ומי שעובד רק בביתו - בתנאים שמפורטים בצו.

רישום עובד עצמאי

יש לבצע רישום עובד עצמאי במוסד לביטוח לאומי מיד עם תחילת העיסוק, שמא המבוטח ייפגע תוך כדי ועקב העבודה ולא יהיה מבוטח. על פי תקנות הרישום, עובד עצמאי חייב אמנם להירשם תוך 90 ימים מהיום שבו החל לעבוד כ”עובד עצמאי”, אך לעניין ביטוח נפגעי עבודה עליו להירשם מיד (סעיף 77 לחוק הביטוח הלאומי).

סעיף 77 לחוק הביטוח הלאומי קובע לעניין ביטוח נפגעי עבודה, שלגבי עובד עצמאי, התנאי לגמלה הוא שהמבוטח היה בעת הפגיעה רשום במוסד לביטוח לאומי כעובד עצמאי, או שעשה את המוטל עליו כדי להירשם.

תקנות הרישום קובעות שעובד עצמאי רשום במוסד לביטוח לאומי אם מילא את אחד התנאים שלהלן:

- נרשם במוסד לביטוח לאומי באמצעות מילוי טופס שכולל את הפרטים המפורטים בתקנות (דוח רב שנתי - ט' 6101).

- הגיש דין וחשבון שממנו ניתן ללמוד כי הוא עובד עצמאי.

- שילם בתקופה שקדמה לפגיעה בעבודה את כל דמי הביטוח בציון הפרטים האישיים שלו.

מבוטח שאינו עובד ואינו עובד עצמאי

בקבוצה זו נכללים סוגי מבוטחים החייבים בתשלום דמי ביטוח בעד עצמם, כדלקמן:

1. מבוטח שיש לו הכנסות שאינן מעבודה או מעסק או ממשלח יד (להלן גם: "הכנסות שאינן מעבודה" או "הכנסות פסיביות").
2. עצמאי שאינו עונה להגדרת עובד עצמאי.
3. מובטל.
4. תלמיד במוסד להשכלה גבוהה, או בישיבה, או במכללה, שאין לו הכנסות.
5. תושב ישראל השוהה בחו"ל שהות של ארעי (למעט מי שנשלח לעבוד בחו"ל מטעם מעסיק ישראלי).
6. ספורטאי - בתנאים שנקבעו בתוספת השלישית בצו סיווג מבוטחים וקביעת מעבידים.
7. מבוטח שאין לו הכנסות.
8. הכנסות מועברות מחברה משפחתית או מחברת בית כהכנסות מחברה משפחתית (לא הכנסות ממשלח יד או ממשכורת).

עצמאי שאינו כלול בהגדרת "עובד עצמאי"

קיימים מצבים שבהם אדם נחשב עצמאי אצל רשויות המס, אך במוסד לביטוח לאומי ההכנסה מסווגת כהכנסה פסיבית. המצבים הללו מתקיימים כאשר לא מתקיימים התנאים שבהגדרת "עובד עצמאי" בסעיף 1 לחוק הביטוח הלאומי.

מי שלא מתקיימים בעניינו התנאים אינו מוגדר "עובד עצמאי" והכנסותיו כעצמאי נחשבות להכנסה אחרת: הכנסה של מבוטח שאינו עובד ואינו עובד עצמאי (הכנסה פסיבית).

נניח למשל שלמבוטח בן 40 יש משכורת חודשית ממוצעת בסך של 10,000 ש"ח והוא אינו רשום כ"עובד עצמאי". הכנסתו ממשלח ידו כעצמאי בכל שנת המס היא 35,000 ש"ח ושעות עבודתו הן חמש שעות בממוצע בשבוע. מאחר שאינו עונה להגדרת עובד עצמאי, ההכנסה נחשבת להכנסה פסיבית. ההכנסה החייבת בדמי ביטוח בשיעור של 12% היא בסכום ההכנסה שעולה על סכום בשיעור של 25% מן השכר הממוצע במשק. ההכנסה שחייבת בדמי ביטוח אינה מבוטחת לעניין פגיעה בעבודה. לכן, אם המבוטח נפגע במהלך עיסוקו כעצמאי, אזי הפגיעה הזו לא תוכר כפגיעה בעבודה, והמבוטח לא יקבל דמי פגיעה גם בעבור המשכורת שלא יקבל בתקופת אובדן הכושר.

החייב בדמי ביטוח של מבוטח שאינו עובד שכיר

החייב בדמי ביטוח של מבוטח שאינו עובד שכיר הוא שנתי ומבוצע בהתאם לשומת המס של המבוטח, כאמור בסעיף 345 בחוק הביטוח הלאומי.

החבות בדמי ביטוח היא על ההכנסות בשומה של המבוטח על פי סעיפים (1)2 ו-(8)2 לפקודת מס הכנסה לפני כל פטור, ניכויים או זיכויים לפי פקודת מס הכנסה, למעט ניכויים בשל תשלומים לקופת גמל ודמי ביטוח לאומי, המותרים בניכוי לצורכי מס. מי שאין לו הכנסות משלם דמי ביטוח מינימליים.

כל עוד לא נערכה שומה סופית, המבוטח משלם מקדמות על חשבון דמי הביטוח על פי הצהרה, או לפי שומה אחרונה המצויה במערכת הביטוח הלאומי.

עובד לשעה

לפי סעיף 1 לחוק הביטוח הלאומי ולפי התקנות, עובד לשעה הוא מבוטח שהקשר בינו לבין מעסיקו הוא לתקופה שאינה עולה על שבעה ימים רצופים. עובד לשעה כפוף לחובת הרישום לעניין זכאותו לגמלאות בשל פגיעה בעבודה.

חובת הרישום ותשלום דמי הביטוח הם כדלקמן:

"עובד לשעה" בעבודה שאינה לצורך עסקו או משלח ידו של המעסיק, משלם את דמי הביטוח בעד עצמו.

"עובד לשעה" בעבודה לצורך עסקו או משלח ידו של המעסיק, אם כלל מספר שעות העבודה אצל אותו מעסיק אינו עולה על 4 לשבוע, מדווח ומשלם את דמי הביטוח בעד עצמו. אם מספר שעות העבודה אצל אותו מעסיק עולה על 4 שעות, המעסיק חייב בניכוי ובתשלום דמי הביטוח בעדו.

קביעת מעמד המבוטח

מעמד מבוטח במוסד לביטוח לאומי נקבע בדרך כלל על פי הצהרת המבוטח, בהתאם לחוק ולתקנות. מומלץ לבחון את ההתאמה בין המעמד האמיתי למעמד המוצהר, כדי למנוע שלילת גמלאות בעת הצורך, או לחלופין - כדי למנוע תשלום מיותר.

עב"ל 430/07 רונן הורביץ נ' המוסד לביטוח לאומי – אין רישום כעובד עצמאי ביום הפגיעה

ביום 3.4.2005 נפצע המערער פציעה קשה בתאונת דרכים, בדרכו לביתו מהעבודה. ביום 28.4.2005 שלח רואה החשבון שלו מטעמו בקשה לפתיחת תיק כעצמאי החל בחודש מארס 2005 (למס הכנסה נשלח מכתב לפתיחת תיק בחודש פברואר 2005). התביעה לדמי פגיעה נדחתה משום שהמבוטח לא היה רשום כ"עובד עצמאי" בעת הפגיעה.

בית הדין האזורי קיבל את עמדת המוסד לביטוח לאומי. בית הדין הארצי לעבודה קיבל אף הוא את עמדת המוסד לביטוח לאומי, תוך שהוא מזכיר את ההלכה הפסוקה שלפיה מעשה או מחדל של מייצג ברישום מבוטח כעובד עצמאי - לא יועיל למבוטח. כלומר, אי ידיעת החוק לרבות "התרשלות" המייצג - אינה מועילה.

קידום שומה והפרשיים בעקבות קבלת מידע במוסד לביטוח לאומי

המוסד לביטוח לאומי מחייב בהפרשי שומה לשנים קודמות בעת קבלת שומה ממש הכנסה. אולם, יש מקרים שבהם נוצרים הפרשיים לשנים קודמות בעקבות קבלת מידע חדש במוסד לביטוח לאומי. לדוגמה, משומה שהתקבלה ממש הכנסה או מטופס 126.

כאשר עיסוקיו של המבוטח אינם מעודכנים במחשב הביטוח הלאומי (לדוגמה, יש למבוטח הכנסות חייבות בדמי ביטוח מדמי שכירות, או שהוא עובד כשכיר, או שהפסיק לעבוד כשכיר) ומגיע למוסד לביטוח לאומי מידע מעודכן על עיסוקיו, נוצרים הפרשיים גם בשנים הבאות באופן אוטומטי.

אם המידע אינו נכון, יש להודיע בכתב על העיסוקים הנכונים ולתקן את הדרישה. אם המידע נכון, תיקון לשנים קודמות יתקבל רק עם קבלת השומה לשנים אלה.

עצמאי שאינו רשום יקבל הודעה על דרישת דמי הביטוח החל משנת השומה ועד מועד ההודעה (לרבות מקדמות לשנה הנוכחית).

כאשר עצמאי מקבל הודעה על קביעת מעמדו כעובד עצמאי וחולק על כך, עליו לפנות מיד למוסד לביטוח לאומי לשינוי המעמד (בטופס 6101).

מועד שינוי הסיווג של עובד עצמאי

בסעיף 5 לחוק הביטוח הלאומי נקבע שמי שחדל להיות עובד עצמאי והפך למבוטח שאינו עובד ואינו עובד עצמאי נחשב לעובד עצמאי עד ליום שבו הודיע למוסד לביטוח לאומי, או שהמוסד לביטוח לאומי הודיע לו, על היותו למבוטח כאמור. המוסד לביטוח לאומי רשאי, לפי שיקול דעתו ולבקשת העובד העצמאי, לראותו כעובד עצמאי או כמבוטח שאינו עובד ואינו עובד עצמאי למרות ההודעה האמורה או אף בהיעדרה.

שינוי או סגירת עיסוק עצמאי בדיעבד – הוראות הביטוח הלאומי

הביטוח הלאומי פרסם ביום 28.5.2018 חוזר ביטוח/1457 (חוזר גל"ש/1440) בנושא סגירת עיסוק עובד עצמאי בדיעבד וכן שינוי עיסוק בדיעבד מעובד עצמאי שעונה להגדרה למי שאינו עונה להגדרה ולהיפך (מעצמאי שאינו עונה להגדרה לעובד עצמאי שעונה להגדרה), ופרסם עדכון לחוזר בחודש מאי 2019 שכולל הבהרות בדבר מצבים חריגים.

החוזר פונה למייצגים בבקשה שלא לעכב את הבקשות האלה ולפנות לביטוח הלאומי בזמן אמת, ככל שניתן. המוסד לביטוח לאומי מצפה מהמייצג לנהוג בנאמנות, בזהירות וביושר כלפי המבוטח וכלפי המוסד לביטוח לאומי. שימוש לרעה באופן שיטתי בהוראות האלה יועבר לבחינת המשרד הראשי (יבוצעו שליפות ממוקדות לפי מבוטחים או לפי מייצגים).

לפני כל תביעה לגמלה כדאי להקפיד על עדכון העיסוק בזמן, כי כאמור שינוי רטרואקטיבי לא בהכרח יתקבל. לדוגמה, בעת תביעה לקצבת נכות כללית, או לדמי אבטלה.

החוזר קובע נוהל אחיד לגבי הדיווח הרטרואקטיבי לשינוי העיסוק העצמאי ולסגירת התיק העצמאי בביטוח הלאומי. להלן תמצית הדברים:

1. ההוראות קובעות כי המבוטח חייב למלא טופס 6101 שבו הוא מצהיר על שינוי העיסוק או על סגירת התיק.
2. שינוי רטרואקטיבי בשנה השוטפת - פקיד הגבייה מקבל ללא אסמכתאות הצהרה מתחילת השנה השוטפת בלבד, כפוף לחריגים המפורטים בחוזר המתוקן.
3. שינוי רטרואקטיבי בשנים קודמות - כל שינוי לתקופה קודמת מחייב המצאת אסמכתאות אובייקטיביות. לדוגמה לפי החוזר (לסגירת תיק) - סגירת התיק במס ערך מוסף, במס הכנסה או סגירת העסק.
4. לא יאושר שינוי רטרואקטיבי מעבר לשנה השוטפת מעובד עצמאי העונה להגדרה לעצמאי שאינו עונה להגדרה.
5. בעת ההחלטה לאשר שינוי רטרואקטיבי יש להביא בחשבון את הזכות הביטוחית שהמבוטח נהנה ממנה לאורך השנים, גמלאות שקיבל המבוטח, הודעות שהביטוח הלאומי שלח למבוטח מהם עולה שהוא ידע על המעמד שלו בביטוח הלאומי ועוד.
6. אם הפקיד אינו מאשר שינוי רטרואקטיבי הוא חייב לנמק מדוע.

מבוטחות שאינן חייבות בדמי ביטוח לאומי ו/או בדמי ביטוח בריאות

עקרת בית היא אישה נשואה (לרבות ידועה בציבור ולמעט עגונה, כמפורט בחוק), שבן זוגה תושב ישראל המבוטח בביטוח הלאומי כחוק לענף אזרחים ותיקים ושאינם, והיא אינה עובדת כשכירה (לרבות בחל"ת) ואינה "עובדת עצמאית" על פי ההגדרות בחוק הביטוח הלאומי ("עקרת בית נכה" נחשבת "מבוטחת חובה" כמפורט בחוק הביטוח הלאומי).

עקרת בית כאמור פטורה מתשלום דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות, אף על פי שהיא מבוטחת בביטוח בריאות ומבוטחת באופן חלקי לענפי הביטוח הלאומי.

אלמנה בת קצבה היא אלמנה, המקבלת קצבת שאירים או קצבת תלויים מן המוסד לביטוח לאומי בישראל. כאשר אלמנה בת קצבה אינה עובדת כשכירה ואינה "עובדת עצמאית" על פי ההגדרה בחוק הביטוח הלאומי, היא אינה משלמת דמי ביטוח לאומי. דמי ביטוח בריאות מנוכים מהקצבה. לאלמנה בת קצבה יש מעמד מיוחד בתקנות הביטוח הלאומי (הוראות מיוחדות בדבר תשלום דמי ביטוח).

החבות בדמי ביטוח של "עקר בית"

בג"ץ דחה עתירה כנגד החלטת בית הדין הארצי לעבודה, שדחה ערעור של בעל ואישה אשר ביקשו מהמוסד לביטוח לאומי להכיר בבעל כ"עקר בית" ולפטור אותו מתשלום דמי ביטוח (בג"ץ 1046/09 מיום 15.8.2010).

ידועים בציבור

ידועים בציבור הם בני זוג אשר מנהלים משק בית משותף וקשרו גורלם לחיות ביחד כנהוג בין בעל לאישה.

ידועים בציבור אמורים לעדכן את המעמד במוסד לביטוח לאומי באמצעות טופס שמצוי באתר הביטוח הלאומי באינטרנט ולצרף מסמכים מאמתים. המעמד של ידועים בציבור משפיע על תשלום דמי ביטוח ועל זכויות לגמלאות.

המוסד לביטוח לאומי רשאי להכיר גם בבני אותו מין כידועים בציבור. בנות זוג מאותו המין חייבות להצהיר בטופס בל/673 מי תהיה בת הזוג "המבוטחת" ומי תהיה "עקרת הבית". המוסד לביטוח לאומי מסר כי ההצהרה חד פעמית, כל עוד המבוטחות הן במעמד של ידועות בציבור.

בחינת הסיווג הביטוחי של המבוטח (ההכנסה המדווחת ומועד השינוי)

חשוב מאוד לבדוק התאמה בין סוגי העיסוקים של המבוטח לבין הרישום במוסד לביטוח לאומי, ולבחון את סכום ההכנסה המדווח למוסד לביטוח לאומי המהווה את הבסיס למקדמות.

אפשר לראות את הסיווג הביטוחי ואת ההכנסה האמורה בהודעה על המקדמות או במערכת ייצוג הלקוחות.

חשוב לעדכן רישום עובד עצמאי לביטוח למקרה של פגיעה בעבודה ודמי לידה, וחשוב להגדיל המקדמות כאשר הבסיס למקדמות נמוך מההכנסה האמיתית, לאור חסימת השומה כאשר מבוטח נפגע בעבודה או נפטר כתוצאה מפגיעה בעבודה וגמלתו תהא חסומה.

ההכנסה שעל פיה מחושבות המקדמות בשנה השוטפת נקבעת על פי אחת מהאפשרויות הבאות:

1. לפי הצהרה עדכנית על ההכנסות.
2. אם לא הייתה הצהרה עדכנית – לפי שומת המס האחרונה שהתקבלה במוסד לביטוח לאומי.

חובת רישום ותשלום דמי הביטוח לעניין מיצוי זכויות לגמלאות דמי לידה והורות

המוסד לביטוח לאומי פרסם חוזר ביטוח מספר 1468 ביום 27.5.2019 שנועד להסביר למבוטחים שעוסקים במשלח ידם כעצמאים כדלקמן:

1. יש חשיבות גדולה לרישום במוסד לביטוח לאומי של "עובד עצמאי העונה להגדרה" למיצוי זכויות לגמלאות בשל פגיעה בעבודה וגמלאות אימהות.

2. יש חשיבות גדולה גם לתשלום דמי הביטוח ללא דיחוי בעיקר לנשים בהיריון.

כאשר עצמאי נרשם בעיסוק של "עובד עצמאי שעונה להגדרה" בדיעבד, הוא מקבל דרישת תשלום לתאריך עתידי של 60 יום ממועד הוצאת הדרישה. לעניין זכאות לגמלאות אימהות כמו דמי לידה והורות וגמלה לשמירת היריון, יש חשיבות לתשלום דמי ביטוח לפני הלידה/שמירת היריון, גם אם מועד החיוב העתידי טרם הגיע.

יש חשיבות רבה לעדכון מעמד מבוטחת בהיריון כ"עובדת עצמאית" אם היא עונה על הגדרת "עובדת עצמאית" ואינה רשומה כנדרש. הרישום ובעיקר חובת התשלום חייבים להתבצע לפני היום הקובע לשמירת היריון או הלידה.

חשוב לזכור כי אם יש למבוטחת חוב של דמי ביטוח לפני הלידה, בשל סדר זקיפת תשלומים, התשלומים המאוחרים מכסים את החוב הישן ולכן משויך החוב לתקופה שלפני הלידה.

הדבר נכון גם לכל מי שבכוונתו לתבוע דמי לידה והורות, לרבות בן הזוג שמתכוון לצאת לחופשת לידה ולתבוע דמי לידה, להורה מאמץ, להורה מיועד ולמשפחות אומנה.

למייצגים - מומלץ למסור את החוזר לכל לקוח חדש שפותח תיק עצמאי במס הכנסה ובמס ערך מוסף ומבקש לחכות עם ההודעה למוסד לביטוח לאומי על פתיחת העיסוק, או שהוא מבקש להירשם בעיסוק של "עצמאי שאינו עונה להגדרה".

גמלה חוסמת

ההכנסה החייבת בתשלום מקדמות דמי ביטוח של עובד עצמאי היא הבסיס, בדרך כלל, להכנסה שממנה מחושבת גמלה בעת פגיעה בעבודה, או פגיעה בעת התנדבות מוכרת, המזכה בדמי פגיעה לתקופה של 90 ימים לפחות, בין שהם רצופים ובין שאינם רצופים, או פגיעה המזכה בקצבת נכות מעבודה, בקצבת תלויים או במענק לנכה ולאלמנה ("גמלה חוסמת").

בעבר נהג המוסד לביטוח לאומי במקרים שבהם הבסיס לחישוב הגמלה התפרס על שנתיים, לקבוע את השנה החסומה - השנה הקודמת לשנת הפגיעה. זאת, כפי שנאמר בחוזר משותף של אגף ביטוח ובריאות ואגף נפגעי עבודה מספר 46/06 מיום 2/2/06.

בעקבות פסק דין של בית הדין הארצי לעבודה (עב"ל 377/03 לוי סלומון נ' המוסד לביטוח לאומי) הודן בפרשנות של תקנה זו, הוחלט במוסד לביטוח לאומי כי לגבי מבוטח שנפגע בעבודה בחודשיים הראשונים של שנת מס, יופעלו כללי "גמלה חוסמת" הן על השנה שבה אירעה הפגיעה והן על השנה שקדמה לה

צו סיווג מבוטחים וקביעת מעבידים שחל על עצמאים

אם למבוטח יש הכנסות כעצמאי שמהן מנוכים דמי ביטוח כעובד שכיר על פי צו הביטוח הלאומי (סיווג מבוטחים וקביעת מעבידים), התשל"ב-1972 (להלן: "צו הביטוח הלאומי בדבר סיווג מבוטחים וקביעת מעבידים", או "צו סיווג מבוטחים" או "הצו") אזי אין לכלול הכנסות אלה בחשבון בעת עריכת החישוב בדבר סך ההכנסות של המבוטח כעצמאי. זאת כיוון שהמוסד לביטוח לאומי מתייחס להכנסות אלה כעיסוק נפרד - כאילו המבוטח שכיר.

כדי להימנע ממצב של כפל דמי ביטוח על אותן הכנסות בשנים הקודמות - פעם אחת כשכיר לפי הצו, ופעם שנייה מההכנסה המדווחת ממקור עצמאי למס - יש להעביר לפקיד הגבייה בסניף הביטוח הלאומי את אישור מקבל השירות על ניכוי דמי הביטוח הלאומי ודמי ביטוח הבריאות, כדי שיפחית מהשומה את ההכנסות שמהן נוכו דמי הביטוח.

חשוב שהאישור יכלול את כל המידע הקשור להכנסות שמהן נוכו דמי הביטוח ולחודשים שבהם בוצעה העבודה. המוסד לביטוח לאומי מבקש להשתמש בנוסח של טופס 806 (אישור שנתי על ניכוי מס הכנסה מתשלומים המחייבים ניכוי מס במקור) שנמצא באתר רשות המסים (מי שמגיש תביעה לגמלה אמור להגיש פירוט חודשי לפי מועדי מתן השירות ולא סכום שנתי).

ניכוי דמי הביטוח לפי צו סיווג מבוטחים נעשה על ידי המשלם כברירת מחדל בשיעור המלא. יש לבקש מהמשלם לערוך תיאום בשיעור המופחת או להצהיר בטופס 103 על העיסוק כעיסוק יחיד.

אם לא נעשה תיאום, אפשר לתבוע את החזר השיעור המופחת באינטרנט (כמו כל עובד שכיר) או להסב את תשומת לב פקיד הביטוח הלאומי שעורך את ההתחשבונית של דמי הביטוח כעצמאי, שיש להחזיר גם דמי ביטוח בשיעור המופחת מסכום התשלום שכלול במסגרת הצו

תיקון מקדמות דמי ביטוח

אם הכנסות המבוטח בפועל שונות מההכנסה שעל פיה חושבו מקדמות דמי הביטוח, אפשר להגדיל או להקטין את המקדמות באמצעות טופס מיוחד שנועד למטרה זו, שנמצא באתר הביטוח הלאומי באינטרנט.

התנאים להוכחת הצורך בשינוי בשיעור המקדמה מצויים בתקנה 4 לתקנות הביטוח הלאומי (מקדמות), התשמ"ד-1984 והם: שומה לשנה הקודמת, שינוי מקדמות במס הכנסה, שינויים במחזור העסקאות שדווחו לצורכי מס במהלך שלושה חודשים רצופים בשנה השוטפת מול הדיווחים המקבילים למס הכנסה בשנה הקודמת, או נימוקים משכנעים אחרים.

נימוקים משכנעים הם לדוגמה: אישור רפואי המצביע על ירידה בכושרו התפקודי של המבוטח, הצהרת המבוטח שחל גידול בהכנסותיו ביותר מ-10%, או הודעת מייצג על ההכנסה המשוערת הצפויה לשנה השוטפת.

מייצגים רשאים להגדיל את המקדמות באמצעות קובץ ייצוג לקוחות כאשר המבוטח רשום במוסד לביטוח לאומי כעובד עצמאי.

מבוטח שמגדיל מקדמות באופן עקבי מדי שנה ובסוף כל שנת מס מגיש שומה נמוכה באופן משמעותי מההצהרה שמסר למוסד לביטוח לאומי, מוזמן לבירור במוסד לביטוח לאומי. כאשר ההגדלה נעשתה על ידי מייצג, המייצג מוזמן לבירור במוסד לביטוח לאומי. המוסד לביטוח לאומי בודק אם הייתה הגדלת כיסוי ביטוחי שלא בהתאם לתקנות.

בהתאם לתקנות, שינוי מקדמות אפשרי עד 31 בדצמבר באותה השנה פעם אחת בכל רבעון: ארבע פעמים בשנה. כאשר הטופס משמש להגדלת מקדמות רשאי לחתום עליו המבוטח או המייצג, ואילו הקטנת מקדמות מחייבת בכל מקרה חתימה של המבוטח על הטופס. מייצג אינו רשאי לחתום במקום המייצג על הקטנת מקדמות. המייצג רשאי למסור הודעה על ההכנסות הצפויות.

שינוי מקדמות אינו משנה את מעמדו של המבוטח במוסד לביטוח לאומי. כלומר, שינוי סוג מעצמאי שאינו כלול בהגדרת עובד עצמאי ל"עובד עצמאי", או ההיפך, מחייבים דיווח של המבוטח בטופס בל/6101 (דין וחשבון רב שנת).

רצוי ומומלץ לתקן מקדמות במהלך השנה. כאשר בוחנים את ההכנסה השנתית, יש להביא בחשבון את ההכנסה הגבוהה ביותר הרלוונטית (כפוף לתקנות) בשל סוגיית "הגמלה החוסמת". לעניין הגמלה החוסמת, ההכנסה המתוקנת המהווה בסיס למקדמות בשנה השוטפת - היא הבסיס למקדמות בשנה הבאה אחריה.

כאשר מבוטח משלם מראש מקדמות (בדרך כלל בחודש דצמבר), עליו לבקש מפקיד הביטוח הלאומי לעכב את החזר התשלום שבוצע ביתר, כדי שהתשלום לא יוחזר אוטומטית למבוטח. המייצג רשאי לעכב החזר במערכת ייצוג הלקוחות.

תשלום בשל הגדלת מקדמות לשנה השוטפת עד יום 31.12 בשנת המס השוטפת, ייכלל באישור השנתי לשנה השוטפת רק אם מועד החיוב העתידי שלו הוא עד יום 3 במארכ בשנת המס הבאה.

הגדלת מקדמות למי שבכוונתו לתבוע גמלה לשמירת היריון ודמי לידה והורות

יש לזכור שנשים עצמאיות בהיריון, החייבות דמי ביטוח או המגדילות מקדמות, חייבות לשלם את הפרשי דמי הביטוח ואת המקדמות עוד לפני הלידה או לפני שמירת היריון והדבר נכון גם לכל מי שבכוונתו לתבוע דמי לידה (היולדת), בן הזוג שמתכוון לצאת לחופשת לידה במקום בת זוגו, הורה מאמץ, הורה מיועד ומשפחות אומנה). זאת כדי שהגמלה לא תישלל, בחלקה או במלואה, עקב פיגור בתשלום דמי ביטוח לפי סעיף 50 לחוק הביטוח הלאומי.

במקרים שבהם נשללה הזכאות לדמי לידה או לגמלה לשמירת היריון ממבוטחת רק בשל הגדלת מקדמות בשנה השוטפת שלא שולמה בזמן, יש לפנות לסניף. הגמלה תשולם לפי ההכנסה המקורית בשלב הראשון ובעת קליטת השומה, תיערך ממילא התחשבנות. הסניף יבטל את הגדלת המקדמות ולכן, במקרה כזה יש לזכור להגדיל את המקדמות בחזרה מיד לאחר שהמבוטחת חוזרת מחופשת הלידה.

הענקה מטעמי צדק

בעת שלילת גמלה בשל פיגור בתשלום דמי ביטוח או בשל אי רישום כעובד עצמאי, אפשר להגיש תביעה להענקה מטעמי צדק. לעתים המוסד לביטוח לאומי עורך מבחן הכנסות למבקשי הענקה.

התרת דמי הביטוח הלאומי בניכוי לצורכי מס

לצורך תשלום דמי ביטוח חייב המבוטח לקבל הודעת חיוב שאותה יש לשלם. דמי ביטוח המשולמים ללא הודעת חיוב, נחשבים לתשלום ביתר ואינם כלולים בתשלומים המותרים בניכוי לצורכי מס הכנסה.

יש לשים לב שרק 52% מדמי הביטוח הלאומי ששולמו בפועל מותרים בניכוי לצורכי מס. דמי ביטוח הבריאות אינם מותרים בניכוי.

תשלום דמי הביטוח באמצעות הסדר תשלומים מכל סוג (בהמחאות, בהוראת קבע בכרטיס אשראי, בהוראת קבע בבנק או בקיזוז מגמלה) מותר בניכוי לצורכי מס רק בשל התשלומים שנפרעו עד תום שנת המס. תשלום ששולם בעסקה בודדת בכרטיס אשראי מותר במלואו בניכוי במועד ביצוע העסקה (אף אם חולק לתשלומים או בקרדיט).

באישור השנתי נכללים תשלומים **ששולמו עד סוף שנת המס** בשנה השוטפת בגין החיובים הבאים:

1. חיוב לתקופה רטרואקטיבית עם מועד חיוב עתידי לתשלום עד יום 14 בפברואר בשנת המס הבאה.
2. הפרשי שומה שמועד החיוב העתידי לתשלום הוא 14 בפברואר בשנת המס הבאה.
3. מקדמת חודש דצמבר של השנה השוטפת שמועד תשלומה הוא 15 בינואר בשנת המס הבאה.
4. מקדמת חודש דצמבר בשנה השוטפת המשולמת בהוראת קבע בבנק או בכרטיס אשראי.
5. הגדלת מקדמות שמועד החיוב העתידי בגינה הוא עד 3 במארכ בשנה הבאה.

ייתכנו תקלות בקליטת התשלומים אשר משולמים ביום האחרון של שנת המס והם נקלטים באישור השנתי של שנת המס הבאה. אם המועד לתשלום הוא לפני 14 בפברואר בשנה העוקבת (או לפני 3 במארכ לעניין מקדמות), אזי יש לשלוח למוסד לביטוח לאומי את צילום הקבלה, כדי לתקן את האישור.

הפחתת דמי הביטוח הלאומי בחישוב דמי הביטוח

הפחתת ניכוי דמי הביטוח הלאומי שמותרים בניכוי מהשומה מופעלת כבר בשלב חישוב המקדמות. זאת מתוך מגמה לחשב את הבסיס לחישוב דמי הביטוח באופן קרוב ככל האפשר לחישוב העתידי שיבוצע בעת קבלת השומה מרשות המסים. בדרך זו המבוטח "נהנה" מההפחתה כבר בשלב חישוב המקדמות.

ככל שההכנסה החייבת שתיווצר בסופו של דבר בשומת מס הכנסה גבוהה יותר מההכנסה שלפיה נקבעו מקדמות דמי הביטוח, דמי הביטוח יוגדלו בהתאם להכנסה חייבת זו, וינכוי מההכנסה דמי ביטוח לאומי המחושבים תיאורטית, אף שטרם שולמו בפועל. בהתאמה יחולו הדברים על קיטון בהכנסה החייבת.

פיגור בתשלום דמי ביטוח

סעיף 366 לחוק הביטוח הלאומי - כללי

סעיף 366 לחוק הביטוח הלאומי כולל סנקציות נגד מי שלא שילם דמי ביטוח (למעט חריגים, כגון מי שנפגע בעת התנדבות מוכרת ומי שתובע דמי לידה והורות).

הסעיף דן במקרים שבהם פיגור בדמי ביטוח מפחית או שולל את רוב הגמלאות שמשולמות על ידי המוסד לביטוח לאומי:

פיגור בדמי ביטוח שאינו עולה על 12 חודשים אינו פוגע כלל בגמלה.

בפיגור מעל 12 חודשים שאינו עולה על 18 חודשי פיגור - תופחת הגמלה ברבע.

בפיגור העולה על 18 חודשים ואינו עולה על 36 חודשים - תופחת הגמלה בחצי.

בפיגור העולה על 36 חודשים - תישלל הגמלה במלואה.

למי שמבוטח במשך תקופה העולה על עשר שנים, תוארך התקופה עד 60 חודשים, כמפורט בסעיף.

לעניין זה לא יראו בחוב של עד 15% מהשכר הממוצע במשק (בשנת 2019 - כ-1,540 ש"ח) כפיגור בתשלום דמי ביטוח, וגם לא בחוב שמועד תשלומו חל בתוך 90 ימים שלפני קרות המקרה המזכה לגמלה (לעניין גמלאות אימהות חלות ההוראות שבסעיף 50 לחוק הביטוח הלאומי).

מסעיף 368 לחוק עולה כי עם עריכת הסכם תשלומים יהיה המבוטח זכאי לגמלה מיום עריכת הסדר התשלומים ואילך, וכפוף לעמידה בו.

הסכם תשלומים אפשר לערוך גם בדרך של ניכוי החוב לשיעורין מסכום הגמלה שמתקבלת, כפוף להוראות המוסד לביטוח לאומי בעניין זה

על פי הסעיף, אי תשלום דמי ביטוח, לרבות הפרשי דמי ביטוח, במועד הנקוב בדרישה, יוצר עומק פיגור בדמי ביטוח שעלול לשלול גמלה באופן מלא או באופן חלקי. כלומר, כל עוד לא הוסדר החוב:

1. במקרה של שליחה חלקית יקבל המבוטח, לדוגמה, 75% מהגמלה בקיזוז חלק מהחוב.

2. במקרה של שליחה מלאה לא תשולם גמלה.

הפיגור בתשלום דמי הביטוח נבחן מהיום שבו דמי הביטוח היו אמורים להשתלם ולא מהמועד שבו נשלחה הדרישה לתשלום.

לכיסוי החוב נדרש המבוטח לעתים לשלם 25% מהחוב מיד ואת היתרה בהסדר תשלומים.

כלומר, בכל תביעה לגמלה (למעט באוכלוסיות מיוחדות, לדוגמה, נכים קשים בעלי הכנסות נמוכות), נערכת ביקורת גבייה כדי לבדוק אם קיים פיגור בתשלום דמי ביטוח ששולל גמלה באופן מלא או באופן חלקי.

פטור מתשלום דמי ביטוח לתלמיד על יסודי

החל מיום 1 באוקטובר 2011, תלמיד כיתה י' עד י"ב במוסד חינוכי על יסודי (שמוכר לעניין חוק זה), שהכנסתו מזערית (5% מהשכר הממוצע במשק), שאינו עובד וטרם מלאו לו 19 שנים, פטור מתשלום דמי ביטוח לאומי בעד התקופה שבה הוא לומד (הפטור חל גם על תלמיד שאין לו צו גיוס). התלמיד ממלא טופס בל/670 (הצהרת עיסוק תלמיד על יסודי), שמצוי באתר הביטוח הלאומי באינטרנט.

פטור מדמי ביטוח למתגייס לצבא, או לשירות לאומי בהתנדבות, או לעתודאי

החל מיום 1 באוגוסט 2013, בעקבות תיקון תקנות הביטוח הלאומי מיולי 2013, מי שהכנסתו מזערית ואינו עובד וטרם מלאו לו 21 שנים, פטור מתשלום דמי ביטוח מיום שמלאו לו 18 שנים ועד המועד שבו החל לשרת כחייל או בהתנדבות בשירות לאומי. המוסד לביטוח לאומי פרסם ביום 26.11.2013 חוזר המפרט את תנאי הפטור ותחולתו.

עתודאי יהיה פטור מתשלום דמי ביטוח עד גיל 21 בתנאים שלעיל אם סיבת הפסקת השירות היא כי הוא עתודאי.

ביום 11.3.2018 קבע בית הדין לעבודה (ב"ל 16-06-53948 מיום 11.3.2018) כי הפטור מתשלום דמי ביטוח יחול גם על מבוטח שסיים י"ב בגיל 19, למד במכינה קדם צבאית, וכיוון שעבר ניתוח נבצר ממנו להתגייס עד גיל 21 בשל אי יכולת פיזית ורפואית (אך התגייס לפני גיל 22). המבוטח שירת במשך 3 שנים שירות סדיר.

המוסד לביטוח לאומי החיל עליו את הוראות פסק הדין מיום 11.3.2018.

ביום 16.5.2019 פרסם המוסד לביטוח לאומי חוזר מספר 1467 בעניין פטור מתשלום דמי ביטוח למי שמתגייס לשירות כחייל חובה או בשירות לאומי בהתנדבות אחרי גיל 21, במקרים שבהם נמנעה מהמבוטח האפשרות להתגייס לפני גיל 21 מסיבה שאינה תלויה בו.

החוזר מפרט רשימת מצבים שבהם ניתן לאשר פטור למתגייס בין גיל 21 לגיל 22. הפטור ניתן לפי החוק בין גיל 18 עד גיל 21. בין גיל 21 ועד מועד הגיוס, משלם המבוטח סכום מינימום של דמי ביטוח.

דוגמאות של מצבים מיוחדים: מצב רפואי, עיכוב בסיום הלימודים, שהות בחו"ל עם ההורים, דחיית גיוס במסגרת מסלול ישיבות ההסדר, או נסיבות חריגות אחרות.

לצורך הפעלת הסעיף יש למלא טופס מספר 6109 – הצהרת מבוטח שהתגייס לאחר גיל 21 ולפני גיל 22.

פטור מתשלום דמי ביטוח למשתחרר

לפי תיקון בחוק מינואר 2015 פטור כל משתחרר מצה"ל ומשירות לאומי לאחר שירות של 24 חודשים (בתנאים שנקבעו, לרבות לאחר שלי"ת) מתשלום דמי ביטוח מינימליים בחודשיים הראשונים שלאחר השחרור (למי שאינו עובד והכנסתו מזערית).

הכנסות ממערכת סולארית ביתית – לוחות פוטו וולטאיים

במסגרת החוק לעידוד השקעה באנרגיות מתחדשות (הטבות מס בשל הפקת חשמל מאנרגיה מתחדשת), התשע"ז-2016, נקבע כי החל מיום 1.1.2016 לא יראו בהכנסה ממכירת החשמל של הצרכן הביתי כהכנסה לעניין חוק הביטוח הלאומי וחוק ביטוח בריאות ממלכתי.

הסכום הפטור הוא עד סכום של "עוסק פטור" במע"מ, סך של 100,187 ש"ח בשנת 2019. הוראות הביטוח הלאומי מבהירות כי הפטור ניתן מדמי ביטוח וההכנסה מובאת בחשבון לעניין גמלאות, כגון, הבטחת הכנסה.

עיסוקים מעורבים והוראות מיוחדות בדבר תשלום דמי ביטוח

סעיף 344 קובע את כללי החיוב בדמי ביטוח של עובד שכיר וסעיף 345 קובע את כללי החיוב בדמי ביטוח של עובד עצמאי ושל מי שאינו עובד ואינו עובד עצמאי. אופן החיוב בדמי ביטוח של מבוטח בעל עיסוקים מעורבים נקבע בסעיף 371 ובתקנות שהותקנו לפיו.

הכוונה ברישה של סעיף 371, שעל אף האמור בפרק ט"ו, רשאי השר לקבוע הוראות מיוחדות בדבר תשלום דמי ביטוח, לרבות מתן פטור ותשלום בתנאים שנקבעו בתקנות, **למעט** בכל הקשור לפנסיה מוקדמת (שאופן ניכוי דמי הביטוח בגינן מוסדר בסעיף 345 לחוק).

תקנות הביטוח הלאומי (הוראות מיוחדות בדבר תשלום דמי ביטוח), התשל"א-1971 (להלן גם: "תקנות הוראות מיוחדות" או "הוראות מיוחדות") קובעות בעבור סוגים מיוחדים של מבוטחים, שפורטו בתקנות, האם הם חייבים בדמי ביטוח, על מי חלה האחריות לדווח ולשלם, מה שיעור דמי הביטוח, על אילו הכנסות חייבים המבוטחים בתשלום ואת סדר החיוב בדמי ביטוח של העיסוקים השונים. כפוף, כמובן, למגבלות המינימום והמקסימום בכל תקופה.

תקנות הביטוח הלאומי (הוראות מיוחדות בדבר תשלום דמי ביטוח) קובעות את סדר החיוב בדמי ביטוח למי שהוא גם עובד שכיר וגם עובד עצמאי בו זמנית במגבלות ההכנסה המרבית החייבת בדמי ביטוח. לפי תקנה זו מובאות בחשבון בשלב הראשון ההכנסות של העובד השכיר ובשלב השני ההכנסות של אותו מבוטח כעובד עצמאי עד ההכנסה המרבית.

בסעיף 371(ב) לחוק שהוסף ביום 1.1.2008 נקבע כי מבוטח שהוא עובד שכיר ו/או עובד עצמאי, שיש לו גם הכנסה מהמקורות המפורטים בסעיף 2 לפקודה, אשר אינה הכנסה כעובד שכיר ואינה הכנסה כעובד עצמאי (הכנסה אחרת), ישלם דמי ביטוח בעד הכנסתו האחרת בשיעור החל על הכנסה זו.

החל משנת 2008, חוק הביטוח הלאומי מגדיר מושג חדש - "הכנסה אחרת" - כך: הכנסה מהמקורות המפורטים בסעיף 2 לפקודה, אשר אינה הכנסה מעבודתו של המבוטח כעובד שכיר ואינה הכנסה מעבודתו כ"עובד עצמאי" (הכוונה להכנסות פסיביות, כשבמסגרת הכנסות אלה כלולות גם הכנסות של עצמאי, שלעניין חוק הביטוח הלאומי אינן כלולות בהגדרת "עובד עצמאי").

מבוטח שהוא גם עובד שכיר וגם עובד עצמאי בו זמנית - מבוטח שהוא גם עובד שכיר וגם עובד עצמאי בו זמנית משלם דמי ביטוח מהכנסתו מהמקורות המפורטים בסעיף 1(2) ו-8(2) לפקודה, אחרי שנוכו דמי הביטוח מהכנסתו מהמקורות המפורטים בסעיף 2(2) לפקודה, ובלבד שלא תובא בחשבון לעניין זה הכנסה העולה על ההפרש בין שכרו כעובד שכיר באותה שנת מס לבין ההכנסה המרבית באותה השנה.

למען הסר ספק, את דמי הביטוח משלם מבוטח שהוא עובד שכיר ו/או "עובד עצמאי" גם על "הכנסתו האחרת", גם אם ההכנסה האחרת פחותה ממחצית סך הכנסותיו.

הכנסה אחרת עד סכום של 25% מהשכר הממוצע במשק פטורה מתשלום דמי ביטוח (על פי חוזר הביטוח הלאומי, חובת התשלום אינה מן השקל הראשון אלא על ההכנסה העולה על 25% מן השכר הממוצע במשק).

הכנסות פסיביות אשר אינן חייבות בתשלום דמי ביטוח על פי סעיף 350(א) לחוק הביטוח הלאומי

בסעיף 350(א) לחוק הביטוח הלאומי מפורטת רשימה של הכנסות אשר אינן חייבות בתשלום דמי ביטוח. בשנת 2008 חלו שינויי חקיקה בהכנסות אלה כמפורט להלן, ובמיוחד חל שינוי מהותי בחיוב הכנסות מדיווידנדים.

דיווידנד, ריבית ודמי ניכיון

על פי סעיף 350(א)6 לחוק הביטוח הלאומי, ההכנסות שלהלן אינן חייבות בתשלום דמי ביטוח החל משנת 2008:

1. הכנסות מדיווידנדים שחל עליהן שיעור מס מוגבל בסעיף 125ב לפקודה (למעט הכנסה בחברה משפחתית, בחברת בית ובחברה שקופה). בין היתר, פטורה מתשלום דמי ביטוח הכנסה מדיווידנד שמקבל בעל מניות מחברה (לרבות בעל שליטה).
2. הכנסות ריבית ודמי ניכיון שחל עליהן שיעור מס מוגבל בסעיפים 125ג(ב) ו-125ג(ג) לפקודה. ריבית המחויבת בשיעור מס שולי חייבת בדמי ביטוח.

דמי שכירות והכנסות פטורות ממס

על פי סעיף 350(א)7 לחוק הביטוח הלאומי, ההכנסות שלהלן אינן חייבות בתשלום דמי ביטוח, החל משנת 2008

1. הכנסות מדמי שכירות שחל עליהן מס בשיעור מוגבל:
בארץ - לפי סעיף 122 לפקודה (הכנסות ממגורים בלבד, החייבות במס בשיעור 10%). מחו"ל - לפי סעיף 122א לפקודה (כל שכר דירה שבמסגרת הסעיף: הכנסות בניכוי פחת וניכוי בשל פחת החייבות במס בשיעור 15%).
2. הכנסה שאינה הכנסה כעובד שכיר או כ"עובד עצמאי" הפטורה ממס לפי כל דין, לרבות שכר דירה פטור ממס מהשכרה למגורים, למעט הכנסה מפנסיה מוקדמת כהגדרתה בסעיף 345ב(א) לחוק הביטוח הלאומי, ולמעט הכנסות ששר האוצר יקבע בעתיד בתנאים שבסעיף.

הרחבות בעניין שכר דירה למגורים בישראל

בחוזר הביטוח הלאומי (כללי 219/04 מיום 26.10.2004) הוצגה הבהרה בהתאם לחוות דעת משפטית, שעל פיה הכנסות משכר דירה למגורים בישראל (שרשומות בשומה כהכנסות ה"ע – אינן מיגיעה אישית), פטורות מדמי ביטוח ללא הגבלת סכום. הכנסות מדמי שכירות למגורים בישראל פטורות ללא הגבלה, בהתאם לאותה חוות דעת משפטית, גם משנת 2008 ואילך לפי חוזר ביטוח/1368 ממאי 2008.

לגבי שכר דירה למגורים בחו"ל - הפטור מדמי ביטוח ניתן רק אם שיעור המס בישראל מוגבל, כמפורט בסעיף 350(א) לחוק הביטוח הלאומי.

להלן הבהרות נוספות הקשורות לחוזר 219/04 ועל הטיפול בפועל בביטוח הלאומי בנושא שכר הדירה למגורים בישראל:

1. הפטור מדמי ביטוח לפי החוזר על הכנסות מהשכרת דירה למגורים בישראל אינו מוגבל בשלב זה בגובה ההכנסה מדמי השכירות (באופן שונה מהוראות מס הכנסה), ובלבד שמדובר בדירת מגורים בישראל המושכרת למטרת מגורים (אין מדובר בהשכרה למגורים לטווח קצר). מדובר בהכנסות שאינן מעבודה, ואינן מעסק או ממשלח יד (ה"ע).
2. הטיפול במוסד לביטוח לאומי כל עוד אין שינוי - כדי להפחית מהשומה הכנסה מהשכרת דירה למגורים שחויבה בשיעור מס שולי, המבוטח מעביר לפקיד הגבייה את העתק הדוח שהגיש למס הכנסה עם הנספח המעיד על חישוב ההכנסה משכר הדירה, את שומת המס ואת הסכמי שכר הדירה.
3. השכרת דירת מגורים לצורך עסק לא הייתה פטורה בעבר ואינה פטורה מתשלום דמי ביטוח (לדוגמה, משרד או גן ילדים). כאשר ההכנסה שמקורה בשכר דירה למגורים מופיעה בשומה בשדה 150 (משלח יד או עסק) – המבוטח מתבקש לתקן את השומה במס הכנסה.
4. המוסד לביטוח לאומי טרם פרסם הנחיות בעניין הכנסות משכר דירה למגורים שהיו פטורות מדמי ביטוח והפכו להכנסות מעסק בעקבות דיוני שומות בעקבות הלכת לשם ובירן בבית המשפט העליון. לנציגי המייצגים נמסר בישיבה במוסד לביטוח לאומי, כי פסיקת העליון קובעת גם למוסד לביטוח לאומי וככל שפקיד השומה יקבע את סיווג ההכנסות האלה מעסק, גם המוסד לביטוח לאומי יתייחס להכנסה כהכנסה מעסק, כפוף למבחני הגדרת עובד עצמאי שבסעיף 1 לחוק הביטוח הלאומי.

חלוקת הכנסות שאינן מעבודה בין בני זוג

חוזר מספר 242/2004 מחודש דצמבר 2004 והבהרות נוספות של מנהל הביטוח והגבייה בביטוח הלאומי, מפרטים את דרך הטיפול בחלוקת הכנסות שאינן מעבודה המשותפות לשני בני הזוג, שמקורן מנכסים הרשומים על שם שני בני זוג, או על שם אחד מהם.

המידע האמור מגיע למוסד לביטוח לאומי באמצעות פנייה של המבוטח או ממקורות אחרים (לדוגמה, תביעה לגמלה).

החוזר עוסק בבני זוג נשואים, באלמנים ובגרומים.

כאשר בני הזוג מעוניינים לחלק את ההכנסה שאינה מעבודה כאמור לעיל, על כל אחד מהם לפתוח עיסוק של מבוטח עם הכנסות שאינן מעבודה בטופס 6101 ולצרף הצהרה חתומה על ידי שניהם.

תקציר הנחיות הביטוח הלאומי באשר לחלוקת הכנסות שאינן מעבודה בין בני זוג (לרבות ידועים בציבור)

נישואין אחרי יום 1.1.1974	נישואין לפני יום 1.1.1974	חלוקת ההכנסות שאינן מעבודה
חלוקת ההכנסות בשנה השוטפת ובשנתיים שלפניה - תתבצע עם המצאת אישור שהנכס רשום על שם שני בני הזוג.	חלוקת ההכנסות בשנה השוטפת ובשנתיים שלפניה - תתבצע על פי בקשת אחד מבני הזוג או שניהם, ללא בקשת אישור נוסף.	הנכסים רשומים על שם שני בני הזוג
חלוקת ההכנסות בשנה השוטפת ובשנתיים שלפניה - תתבצע עם הצהרה בכתב של שני בני הזוג על כוונת שיתוף בנכסים. נוסח ההצהרה מצורף כנספח לחוזר ומצוי באתר הביטוח הלאומי באינטרנט (בל/631).		הנכסים רשומים על שם אחד מבני הזוג

הערות:

- ההצהרות הן חד פעמיות. אין צורך להצהיר מחדש על אופן החלוקה בכל שנה.
- כאשר המוסד לביטוח לאומי מקבל מידע מגורמים נוספים, הוא רשאי לנהוג במידע על פי הכללים שבחוזר (לדוגמה, בעת ביקורת גבייה בתביעה לגמלה).
- האפשרות לחלוקת הנכסים על פי החוזר ניתנת בשנה השוטפת ובשנתיים שקדמו לה (על פי מכתב מיום 17.8.2006, שהרחיב את ההוראות משנה אחת לשנתיים שקדמו לשנה השוטפת).

פנסייה מוקדמת וקצבת אובדן כושר עבודה – לפני גיל פרישה

בחוק המדיניות הכלכלית לשנת 2004 (תיקוני חקיקה), התשס"ד-2004, נוסף סעיף 345 לחוק הביטוח הלאומי.

החל בחודש פברואר 2004 חלה חובה על כל משלמי הפנסייה המוקדמת (בעת פרישה לגמלאות לפני גיל פרישה), לרבות חברות הביטוח, לנכות דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות ממלוא הקצבה (או הפנסייה) המשולמת מכוח חיקוק או הסכם עבודה לגמלאים בפרישה מוקדמת, **לרבות "פנסייה" המשולמת בשל נכות או בשל אובדן כושר עבודה מלא או חלקי.**

"פנסייה מוקדמת" מוגדרת בסעיף 345 לחוק כקצבה המשתלמת מכוח חיקוק או הסכם עבודה לעובד או למי שהיה עובד בטרם הגיעו לגיל פרישה, לאחר שפרש מעבודתו פרישה מוחלטת או חלקית, לרבות קצבה המשתלמת כאמור בשל נכות או בשל אובדן כושר עבודה מלא או חלקי.

משלמי הפנסייה המוקדמת, לרבות חברות הביטוח, חייבים לנכות דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות ממלוא הפנסייה שנכללת בהגדרת "פנסייה" שבסעיף 345 לחוק הביטוח הלאומי.

בפנסיה/קצבה שמקורה בפוליסת פרט אין חובת ניכוי במקור של דמי ביטוח, וההכנסה חייבת בדמי ביטוח באופן אישי על ידי המבוטח.
הכללים לתשלום הם:

1. דמי הביטוח מנוכים מכל הפנסיה, בגבולות ההכנסה המרבית לתשלום דמי ביטוח, בשיעורים שמשלם עובד שכיר, למעט התשלום בעד ענף אבטלה, ולפי המדרגות שנקבעו לעובד השכיר.
2. דמי ביטוח מנוכים מפנסיה מוקדמת על פי סעיף 345 לחוק הביטוח הלאומי עד גיל פרישה, על פי חוק גיל פרישה.
3. פנסיה מוקדמת נחשבת מעסיק משני לעניין ניכוי דמי הביטוח, גם אם לצורכי מס הכנסה הפנסיה היא המעסיק העיקרי.

עובד שכיר המקבל גם פנסיה או קצבת אובדן כושר עבודה לפני גיל פרישה

עובד שכיר שמקבל גם פנסיה מוקדמת - משלם דמי ביטוח במשכורת בשלב הראשון. מהכנסותיו מהפנסיה המוקדמת מנכה המשלם דמי ביטוח לפי הכללים הנהוגים באותו מועד.
אם סך ההכנסות החייבות בדמי ביטוח עולה על המקסימום, ניתן לבקש אישור לתיאום דמי ביטוח מראש או לבקש החזר דמי הביטוח שנוכו ביתר מהפנסיה המוקדמת.
ככל שההכנסה מהפנסיה או מקצבת אובדן כושר עבודה היא מפוליסת פרט, היא נחשבת להכנסה שאינה מעבודה והעובד משלם את דמי הביטוח באופן אישי לפי הכללים ולפי שיעורי דמי הביטוח של הכנסה שאינה מעבודה.

עובד עצמאי המקבל גם פנסיה או קצבת אובדן כושר עבודה לפני גיל פרישה

עובד עצמאי שמקבל גם פנסיה מוקדמת - משלם דמי ביטוח על הכנסותיו כעצמאי בשלב הראשון. מהכנסותיו מהפנסיה המוקדמת מנכה המשלם דמי ביטוח לפי הכללים הנהוגים באותו מועד.
אם סך ההכנסות החייבות בדמי ביטוח עולה על המקסימום, ניתן לבקש אישור לתיאום דמי ביטוח מראש או לבקש החזר דמי הביטוח שנוכו ביתר מהפנסיה המוקדמת.
מבוטח עצמאי שמקבל גם קצבת אובדן כושר עבודה מפוליסת פרט, שילם בעבר על כל ההכנסה כעצמאי, עד התקרה. הובהר ביולי 2019, רטרואקטיבית משנת 2017, כי ההכנסה מקצבת אובדן הכושר שמקורה בפוליסת פרט אינה נחשבת כהכנסה ממשלח יד אלא כהכנסה שאינה מעבודה ומחויבת בדמי ביטוח בהתאם עד התקרה החייבת בדמי הביטוח.

מבוטח שאינו עובד ואינו עובד עצמאי, המקבל גם פנסיה או קצבת אובדן כושר עבודה לפני גיל פרישה

מבוטח שיש לו הכנסות שאינן מעבודה (לא כעובד שכיר ולא כעובד עצמאי), ובנוסף לכך הוא מקבל פנסיה מוקדמת, משלם דמי ביטוח בשלב ראשון מהכנסותיו שאינן מעבודה - על פי שיעורי דמי הביטוח והכללים המתאימים. מהכנסותיו מהפנסיה המוקדמת מנכה המשלם דמי ביטוח לפי הכללים הנהוגים באותו מועד.
אם סך ההכנסות החייבות בדמי ביטוח עולה על המקסימום, ניתן לבקש אישור לתיאום דמי ביטוח מראש או לבקש החזר דמי הביטוח שנוכו ביתר מהפנסיה המוקדמת.
ככל שלמבוטח האמור ההכנסה מפנסיה או מקצבת אובדן כושר עבודה מקורה בפוליסת פרט, כל ההכנסות שלו הן הכנסות שאינן מעבודה לעניין גמלאות ולעניין תשלום דמי הביטוח.

להלן מפורטים המקרים שבהם משלם הפנסיה פטור מלנכות דמי ביטוח מהפנסיה המוקדמת (מבוסס על פרסומים של הביטוח הלאומי):

1. גמלאים שהגיעו ל"גיל הפרישה" על פי חוק גיל פרישה, התשס"ד-2004.
2. פנסיה לשאיריו של גמלאי (כגון אלמנה/וילדים).
3. מבוטח שפרש לגמלאות ב-2 לחודש ואילך – לא ינוכו ממנו דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות מהפנסיה באותו החודש, אלא רק מהחודש שלאחריו ואילך.
4. המוסד לביטוח לאומי רואה במענק שנים עודפות בפנסיה כהכנסה פטורה מתשלום דמי ביטוח.

5. הכנסה מהיוון פנסיה אינה מחויבת בדמי ביטוח החל מיום 1.9.2007 כיוון שההכנסה מהפנסיה המוקדמת מחויבת במלואה כאילו אין היוון.
6. "עקרת בית" כהגדרתה בחוק הביטוח הלאומי פטורה מתשלום דמי ביטוח – אישה נשואה (או ידועה בציבור) היא "עקרת בית" על פי חוק הביטוח הלאומי, אם אינה עובדת כעובדת שכירה, אינה בחלי"ת ואינה "עובדת עצמאית", ושבעלה (או בן זוגה) מבוטח לפי פרק י"א לחוק (מבוטח לענף אזרחים ותיקים ושאיירים).
7. כאשר הגמלאי אינו תושב ישראל (לפי החלטת המוסד לביטוח לאומי), הוא פטור מתשלום דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות.
8. אלמנה המקבלת קצבת שאירים או קצבת תלויים מן המוסד לביטוח לאומי בישראל.
9. מבוטח נכה המקבל מהמוסד לביטוח לאומי בישראל קצבת נכות כללית זמנית מלאה לתקופה של שנה לפחות, או קצבת נכות כללית מלאה יציבה, או קצבת נכות מעבודה בשיעור 100% לצמיתות. יש לשים לב לסוג הקצבה שמקבל המבוטח מהמוסד לביטוח לאומי. גמלת ניידות, גמלה לשירותים מיוחדים וגמלה לנכי פוליו, לדוגמה, אינם מזכים בפטור האמור.
- החל משנת 2019 מי שמקבל קצבת נכות כללית המזכה אותו בפטור מתשלום דמי הביטוח, מקבל אישור למשלם הפנסיה (אישור דומה למקבלי קצבת נכות מעבודה נמצא בפיתוח).
10. מבוטח שקיבל מהמוסד לביטוח לאומי אישור לתיאום דמי ביטוח כיוון שהכנסותיו הנוספות עולות על התקרה החייבת בדמי ביטוח.

פנסיה מוקדמת מחו"ל

ככלל, פנסיה מוקדמת מחו"ל היא הכנסה שמקורה בסעיף 2 לפקודה ולכן היא חייבת בדמי ביטוח לפי הכללים החלים על הכנסה שאינה מעבודה. לפי עמדת המוסד לביטוח לאומי, לפנסיה מחו"ל ממעסיק לשעבר או על פי חוק אין פטור בסעיף 350(א) לחוק הביטוח הלאומי.

הוראות הביטוח הלאומי בדבר ניכוי ותשלום דמי ביטוח מפנסיה מוקדמת ומקצבה בשל אובדן כושר עבודה

ביום 3.3.2019 פרסם המוסד לביטוח לאומי חוזר ביטוח מספר 1461 בנושא אובדן כושר עבודה.

החוזר מסביר את מהות המכתבים שהמוסד לביטוח לאומי שלח למבוטחים בדבר חבות בדמי ביטוח בשל פנסיה מוקדמת או בשל קצבת אובדן כושר עבודה.

הביטוח הלאומי החל לחייב בדמי הביטוח את מקבלי הפנסיה המוקדמת (כולל פנסיית נכות) ואת מקבלי פיצוי בשל אובדן כושר עבודה מחברות ביטוח, שלא שילמו דמי ביטוח על הכנסותיהם, כולל אלה שלא נוכו דמי ביטוח מהפנסיה המוקדמת שקיבלו, רטרואקטיבית משנת 2016 ואילך.

המוסד לביטוח לאומי פיתח אפשרות לזהות לפי טופס 126 את ההכנסות מפנסיה מוקדמת שמהן נוכו דמי הביטוח על ידי משלם הפנסיה המוקדמת והחל מחודש מארס 2019 הוא שולח הודעות לבירור לכל מי שלדעתו לא שילם את דמי הביטוח, בין כניכוי מהפנסיה המוקדמת או כתשלום כהכנסה פסיבית, וזאת משומת 2016 ואילך.

תמצית חוזר ביטוח מספר 1469 מיום 15.7.2019

ביום 15.7.2019 פרסם הביטוח הלאומי חוזר חדש מספר 1469, המבטל את האפשרות של העברת האחריות למשלם הפנסיה או למשלם קצבת אובדן כושר עבודה החל ממועד פרסום החוזר.

כלומר, כאשר תיערך ההצלבה של הנתונים מטופס 126 עם נתוני הביטוח של מי שקיבל את התשלום, ויתברר שלא נוכו או לא שולמו דמי הביטוח, כדין, הביטוח הלאומי יפנה למקבל התשלום ויחייב אותו בדמי הביטוח כהכנסה שאינה מעבודה.

לאחר פרסום החוזר מסר הביטוח הלאומי כי מבוטח שיוכיח כי מקור הפנסיה מחיקוק או מהסכם עבודה, יוכל לבקש מפקיד הביטוח הלאומי לחשב את דמי הביטוח בשיעורים שמשלם הפנסיה היה אמור לנכות ממנו (3.49% ו-11.79%) במקום שיעורי דמי הביטוח כהכנסה שאינה מעבודה.

החוזר מזכיר את האפשרות של ניכוי שכר טרחת עורכי דין והוצאות משפטיות מהקצבה ומפרט את ההוראות החדשות שבהן ינקטו חברות הביטוח ומשלמי הפנסיה לגבי מבוטחים שפטורים מניכוי דמי הביטוח.

הפרשי הצמדה וקנסות בוטלו והסדרי התשלום בוצעו ללא ריבית.

החוזר אינו מסיר אחריות ממשלם הפנסיה המוקדמת שלא נהג לפי החוק ומבהיר בחוזר שאם הטעות הייתה של משלם הפנסיה (לדוגמה הייתה טעות בסטטוס העובד), החיוב יהיה במסגרת ביקורת ניכויים.

איגרת למשלם פנסיה מחודש ספטמבר 2019

המוסד לביטוח לאומי פרסם בחודש ספטמבר 2019 איגרת למשלם הפנסיה שכוללת ריכוז של הכללים הרלוונטיים למשלמי הפנסיה וקצבת אובדן כושר עבודה.

תשלום דמי ביטוח מהכנסה שמקורה מפיצוי בגין אובדן כושר עבודה

סעיפי החוק הרלוונטיים לפיצוי בשל אובדן כושר עבודה מחברת ביטוח :

1. מכוח סעיף 345 לחוק הביטוח הלאומי - חייב עובד עצמאי בתשלום דמי ביטוח בגין הכנסותיו מהמקורות (1)2 ו- (8)2 לפקודת מס הכנסה, ומי שאינו עובד ואינו עובד עצמאי – חייב בדמי ביטוח מהמקורות המפורטים בסעיף 2 לפקודה (כל עיסוק מחויב בדמי ביטוח לפי שיעורי דמי הביטוח שבחוק).

2. מכוח סעיף 371(ב) לחוק הביטוח הלאומי - מבוטח שהוא עובד שכיר, או עובד עצמאי, או עובד שכיר וגם עובד עצמאי, שיש לו הכנסה אחרת מהמקורות המפורטים בסעיף 2 לפקודה, ישלם דמי ביטוח גם בעד הכנסתו האחרת בשיעור שחל על הכנסות שאינן מעבודה.

3. מכוח סעיף 345 לחוק הביטוח הלאומי – מי שמקבל פיצוי בשל אובדן כושר עבודה מכוח פוליסה ממעסיק או מכוח חוק, לעובד או למי שהיה עובד, כאמור בהגדרה שבסעיף, חייב אמנם בתשלום דמי הביטוח, אך משלם הפיצוי חייב בניכוי דמי הביטוח בהתאם לכללים של "פנסיה מוקדמת".

מי שהכנסתו אינה כלולה בגדר סעיף 345 לחוק הביטוח הלאומי אלא בסעיף 345 לחוק הביטוח הלאומי, חייב לשלם את דמי הביטוח בעד עצמו בהתאם לכללים שבחוק ובתקנות

הוראות הביטוח הלאומי

על פי הוראות הביטוח הלאומי, כאשר הפיצוי שולם לעובד עצמאי, הפיצוי הצטרף להכנסתו של המבוטח ממקור עצמאי וכל ההכנסה חויבה בדמי ביטוח בשיעורי דמי ביטוח של עובד עצמאי.

להלן מתוך חוזר ביטוח 1469 :

"בעקבות החלטת בית הדין הארצי לעבודה (עב"ל 13-05-14089) הכנסה של עובד עצמאי מאובדן כושר עבודה תסווג כהכנסה ממקור (5)2 - פאסיבי, ולא ממקור (1)2 או (8)2 - אקטיבי כפי שנהגנו בעבר. לפיכך, החל משומות 2017 ואילך, אין לצרף הכנסה מאובדן כושר עבודה להכנסות ממקור עצמאי. ההכנסות מאובדן כושר עבודה של עובד עצמאי יסווגו כהכנסות ממקור (5)2".

מבוטחים הפטורים מתשלום דמי ביטוח באופן מלא או חלקי

על פי סעיף 351 לחוק הביטוח הלאומי, פטורים מתשלום דמי הביטוח הלאומי (או משלמים דמי ביטוח מופחתים) המבוטחים כדלקמן:

1. מי שמקבל קצבת נכות כללית מלאה לשנה לפחות,
2. מי שמקבל קצבת נכות כללית מלאה לצמיתות (ועוד 36 חודשים בתנאים מסוימים לזכאים),
3. מי שמקבל קצבת נכות מעבודה בשיעור 100% לצמיתות,
4. מי שמקבל קצבת אזרח ותיק (זקנה) בפועל,
5. מי שזכאי לקבל קצבת אזרח ותיק אך בחר לקבל קצבת נכות מעבודה בגיל פרישה במקום קצבת אזרח ותיק. עובד עצמאי שזכאי לקבל קצבת אזרח ותיק ובחר לקבל קצבת נכות מעבודה, פונה לפקיד גבייה מלא שכירים בסניף הביטוח הלאומי עם האישור ממחלקת אזרחים ותיקים כדי להקטין את שיעורי דמי הביטוח. המוסד לביטוח לאומי הקל על מבוטחים בגיל פרישה ופרסם בחודש מארס 2012 כדלקמן:

כדי שעל משכורתו של עובד שכיר בגיל פרישה המקבל קצבת נכות מעבודה יחולו הכללים שחלים על מי שמקבל קצבת אזרח ותיק לעניין תשלום דמי ביטוח, עליו להגיש תביעה לקצבת אזרח ותיק, לבחור שלא לקבל את קצבת אזרח ותיק ולמסור למעסיק את אישור הזכאות העקרוני. עובד שלא מסר את האישור האמור למעסיק, ינוכו ממנו דמי ביטוח על פי החוק והמעסיק יעביר את חלקו בהתאם.

נכה שקיבל קצבת נכות כללית מלאה בשיעור 100% לפי תיקון לרון, וקצבתו הופסקה בשל הכנסות גבוהות, זכאי לקבל לפי סעיף 220א לחוק את ההנחה או את הפטור במשך 36 חודשים נוספים, בהתאם לאישור מהמוסד לביטוח לאומי.

קצבה לשירותים מיוחדים, קצבה לנכה פוליו, גמלת ניידות, קצבה בשל פגיעת איבה וקצבה לנכי צה"ל (הלכת תלמי להלך), אינם מזכים בהנחות במוסד לביטוח לאומי.

סעיף 320(ד) לחוק הביטוח הלאומי קובע שאם "היה אדם זכאי, לולא הוראות סעיף זה, ליותר מגמלה אחת, הברירה בידו לקבל אחת מהן". כלומר, כאשר למבוטח מגיעות שתי קצבאות: קצבת נכות מעבודה וקצבת נכות כללית - בו זמנית, הוא חייב לבחור באחת מהן.

סוגיות בעניין מעסיקים ושכירים

מבוטח שכיר במוסד לביטוח לאומי

קיימת חשיבות רבה לבחינה של מעמד העובד השכיר במוסד לביטוח לאומי לאור הזכויות שמעניק החוק לשכירים. מומלץ לשים לב למבחנים שקבעה הפסיקה ולצו הביטוח הלאומי בדבר סיווג מבוטחים וקביעת מעבידים שהתקין המוסד לביטוח לאומי, כיוון שמעמד המבוטח השכיר נבחן בעת הבקשה לגמלה ולא בעת הרישום על ידי המעסיק.

שכר מינימום

שכר המינימום יכול להיות לשעה, ליום או לחודש, ואינו כולל שעות נוספות, תוספת ותק, החזרי הוצאות, מענקים על בסיס שנתי ועוד, אלא תשלומים קבועים בלבד, כמפורט בחוק שכר מינימום. שכר המינימום שונה מעובד לעובד, ותלוי בחלקיות המשרה וברכיבי השכר השונים.

הכנסה זו היא גם ההכנסה המבוטחת לעניין גמלאות מחליפות שכר.

החל ממשכורת חודש אפריל 2018 שכר המינימום הוא 5,300 ש"ח לחודש, אך שכר המינימום לשעה הוא 29.12 ש"ח לשעה לאור קיצור שבוע העבודה ל-42 שעות שבועיות, וחלוקת שכר המינימום החודשי ל-182 שעות במקום ל-186 שעות בחודש.

חיוב בדמי ביטוח של הכנסת עבודה

סעיף 344 לחוק הביטוח הלאומי מחייב בדמי ביטוח הכנסת עבודה מהמקורות המפורטים בסעיף 2(2) לפקודת מס הכנסה.

מהי הכנסת עבודה לפי סעיף 2(2) לפקודה?

- השתכרות או רווח מעבודה.
 - שווי שימוש ברכב.
 - כל טובת הנאה או קצובה שניתנו לעובד ממעסיקו.
 - תשלומים שניתנו לעובד לכיסוי הוצאותיו... למעט תשלומים כאמור המותרים לעובד כהוצאה.
- כלומר, חוק הביטוח הלאומי ותקנותיו פוטרים מתשלום דמי ביטוח הכנסת עובד שפטורה ממס לפי סעיף 2(2) לפקודה ואינם פוטרים מתשלום דמי ביטוח הכנסת עובד שפטורה ממס לפי סעיף אחר.

הכנסות עובד שכיר הפטורות מתשלום דמי ביטוח

להלן בקצרה רשימת רכיבי המשכורת הפטורים מתשלום דמי ביטוח, מתוך חוזר המוסד לביטוח לאומי:

תשלומים סבירים המשולמים לעובד על פי דין עקב ניתוק מוחלט של יחסי העבודה – פיצויי פיטורין, פדיון ימי מחלה, פדיון ימי חופשה, מענק שנים עודפות לעובדי השירות הציבורי ותשלומים אחרים כגון, פיצוי בגין אי תחרות ודמי הסתגלות (תשלום פיצוי בגין אי מתן הודעה מוקדמת לפי החוק חייב בתשלום דמי ביטוח ויש לייחס אותו לתקופה שבעדה שולם).

החזרי הוצאות שהוציא העובד לצורך המעסיק – מותנה ברישום ההוצאה בספרי המעסיק לפי קבלות (החזר הוצאות אחזקת רכב פרטי של העובד חייב בתשלום דמי הביטוח).

מימון לימודים לעובד – רק כאשר הם מהווים שמירה על הרמה המקצועית הקשורה לתחום עיסוקו של העובד.

מימון בגדי עבודה – רק אם הם משמשים רק לעבודה (כמו סרבול או מדים) או שיש עליהם לוגו של העסק.

עלות ביגוד הנדרש לעובד על פי דין כמו גלימת עורך דין – יותרו כפטורים רק 80% מההוצאה.

הפרשות המעסיק לקרן השתלמות, קופת גמל, פנסיה ופיצויים – פטורים רק כשהם במגבלת התקרה הקבועה בפקודת מס הכנסה. מעל התקרה יש לזקוף שווי הטבה.

מימוש אופציות במסלול הוני בלבד ומיסוי הוני – בהקצאות משנת 2003 בלבד.

פיצויי הלנת שכר לרבות ריבית והפרשי הצמדה על השכר המולן – כפוף לסכומים הפטורים בפקודת מס הכנסה (מעל התקרה – הסכומים חייבים כהכנסת עבודה).

מענק פטירה ותשלומים הניתנים עבור העובד לאחר פטירתו – אם הם מיוחסים לתקופה שלאחר ניתוק יחסי העבודה.

החזר הוצאות בפועל ומותרות בניכוי לצורכי מס למומחה חוץ, לספורטאי חוץ ולעיתונאי חוץ – כפוף לתנאים המפורטים בתקנות מס הכנסה ולפי טופס שבו העובד מצהיר שהוציא בפועל את ההוצאות.

תשלום שכר או הפרשים או שכר נוסף לאחר ניתוק יחסי עבודה

לעתים משולם לעובד שכיר תשלום לאחר שנותקו יחסי העבודה, ויש לשלם בגינו דמי ביטוח.

יש להבחין בין תשלום שניתן לאחר ניתוק יחסי עבודה אשר מוגדר כשכר עבודה (כגון: הפרשי שכר ובונוס), לבין מצב שבו התשלום במהותו הוא פיצוי שניתן רק לאחר שנותקו יחסי העבודה ועקב ניתוקם (כגון: פיצויי פיטורין ופדיון ימי חופשה).

נקבע במוסד לביטוח לאומי שדמי הביטוח בעבור תשלום שכר עבודה למי שנותקו עמו יחסי העבודה, ישולמו כמקובל לעניין מי שלא נותקו עמו יחסי העבודה, אך המועד שאליו ייוחס החיוב יהיה המועד שבו נותקו יחסי העבודה וחלוקת ה"תשלום הנוסף" תתבצע בהתאם. קביעה זו הובהרה על ידי המוסד לביטוח לאומי בבית הדין הארצי לעבודה בפסק דין שרון טופז ושרון זלצמן (עב"ל 574/07). התשלום בפועל של דמי הביטוח יהיה לפי מועד תשלום שכר העבודה.

ביום 20.1.2019 דחה בית הדין לעבודה את תביעתו של אפרים שטיינמץ (ב"ל 61021-11-17) וקבע כי הכנסה פירותית מממוש אופציות שקיבל ממעסיקתו בעבר, שנים לאחר שנותקו יחסי העבודה, יש לייחס לחודש העבודה האחרון בחברה ולפרוס לפי התקנות.

פסק דין בעניין פורשי צה"ל - ביום 6.7.2107 פסק בית הדין האזורי (13954-09-15) כי תשלומים המשולמים למשרתי קבע במהלך חופשת הפרישה שלהם חייבים בדמי ביטוח.

ביום 5.9.2019 דחה בית הדין האזורי את תביעתו של ישראל בוקר (בי"ל 17176-08-18) לתשלום דמי אבטלה כיוון שהוא לא צבר תקופת אכשרה מספיקה. לפי עמדת בית הדין התקופה שבה המעסיק שילם לעובד פיצוי אי מתן הודעה מוקדמת כלול בתקופת האכשרה לדמי אבטלה רק בגובה הפיצוי החוקי (מקסימום חודש ימים).

ניכוי הוצאות מהכנסת עבודה

פסק דין בבית המשפט העליון

בית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים נתן את דעתו בנושא דמי חבר ודמי טיפול בפסק דין פ"ש פתח תקוה נגד שירותי בריאות כללית (ע"א 3844/15 מיום 15.12.2016).

השאלה במוקד הערעור הייתה אם יש לראות את דמי הטיפול המקצועי או את דמי החבר עד גובה דמי הטיפול המקצועי (להלן: "דמי הארגון") שמשלמת חברה בגין עובדיה למוסדותיה של ההסתדרות, כחלק מחישוב השכר והכנסת העבודה שבגינם מחויבת החברה במס שכר ובמס מעסיקים.

בפסק הדין קובע בית המשפט העליון שתכלית סעיף 2(2) לפקודה היא באופן כללי כי הכנסה הנובעת לנישום כתוצאה מקיום יחסי עובד ומעסיק ומשתלמת לו משום קיומם של יחסים אלה – היא הכנסת עבודה.

עוד קובע בית המשפט העליון כי הסעיף על פי לשונו, כולל בהגדרת הכנסת עבודה כל טובת הנאה המגיעה מן המעסיק לעובד כחלק מיחסי העבודה ביניהם, למעט המפורט בחריג.

"כאמור יש לפרש את החריג לסעיף 2(2) לפקודה בדרך תכליתית, על פיה כל תשלום או טובת הנאה המועברים מהמעסיק לעובד כחלק מיחסי העבודה ביניהם נכנסים בגדריה של הכנסת העבודה, למעט תשלומים הבאים בגדרי החריג, אשר לו יש לתת פירוש מצמצם, בשל אותה תכלית של החוק".

השופט רובינשטיין קבע כי דמי הארגון הם חלק בלתי נפרד מן השכר. העובדה שהכסף אינו מגיע בפועל לעובד אין פירושה כי הכסף לא שולם לו כחלק משכרו, שכן הכסף שולם להסתדרות בעבור העובד ובשם העובד לצורך מתן השירות לעובד. המעסיק משמש רק "צינור" להעברת הכספים.

אין לראות את התשלומים האלה כהחזר הוצאות מן המעסיק לעובד ולכן יש לראותם כחלק מהגדרת הכנסת העבודה, בין שהם מותרים לעובד כהוצאה ובין שלא.

הפרשנות הזאת אמורה, לדעת השופט רובינשטיין, להיטיב לכאורה עם העובדים, כיוון שאין פגיעה בגובה ההפרשות הפטורות ממס ובתגמולי הביטוח הלאומי הנגזרים מהגדרת הכנסת העבודה לפי סעיף 2(2) לפקודה.

כלומר, מפסק הדין עולה כי אין להתיר הקטנת הכנסת העבודה לעניין חישוב דמי הביטוח, כדי לא לפגוע בגמלאות הביטוח הלאומי הנגזרות מגובה הכנסת העובד.

עמדת הביטוח הלאומי בקשר לניכוי הוצאות של שכירים

בהסתמך על פסק הדין של בית המשפט העליון מדצמבר 2016, פרסם הביטוח הלאומי ביום 1.1.2017 את עמדתו בקשר לניכוי הוצאות של שכירים. להלן מתוך החוזר של הביטוח הלאומי:

בהתאם לסעיף 344 לחוק הביטוח הלאומי, הכנסתו של עובד שכיר נקבעת על פי סעיף 2(2) לפקודה. מכאן כי ככל שמדובר בהוצאה לפי סעיף 17 לפקודה (סעיף אליו לא מפנה סעיף 344 לחוק), הרי שאין היא רלוונטית לעניין חישוב ההכנסה לעניין חוק הביטוח הלאומי.

סעיף 2(2) לפקודה כולל חריג שאינו נכלל בהגדרת הכנסת עבודה: "למעט תשלומים כאמור המותרים לעובד כהוצאה".

הפירוש שנותן הביטוח הלאומי לחריג האמור בסעיף 2(2) לפקודה הוא, שהחריג נועד להקל על השכיר שלא יצטרך להגיש דוחות למס הכנסה כדי לנכות הוצאות המותרות לו בניכוי, ויוכל לנכות אותן ישירות מהמשכורת באמצעות המעסיק.

דמי החבר ששולמו משכרו של העובד (על ידי המעסיק המשמש כ"צינור" בין העובד לבין הארגון), אינם בגדר החזר הוצאות מהמעסיק לעובד ולכן יחויבו כהכנסת עבודה אף על פי שהן מותרות בניכוי ממשכורתו.

החוזר מביא את פסק הדין של בית המשפט העליון שלעיל כבסיס לעמדתו, שכן נקבע בפסק הדין כי יש לפרש את החריג לסעיף 2(2) לפקודה בדרך תכליתית, על פיה כל תשלום או טובת הנאה המועברים מהמעסיק לעובד כחלק מיחסי העבודה ביניהם נכנסים בגדרה של הכנסת העבודה, למעט תשלומים הבאים בגדר החריג, אשר לו יש לתת פירוש מצמצם, בשל אותה תכלית של החוק.

לעניין דמי הארגון קבע בית המשפט, כי הם אינם בגדר החריג, ויש לראותם כחלק מהכנסת העבודה של העובד, בין שהם מותרים בניכוי לעובד כהוצאה ובין שלא.

החוזר מפרט את דרכי הטיפול של עובד הביטוח הלאומי שבדוק תלוש משכורת של עובד :

1. ביקורת ניכויים - מבקר הניכויים יבדוק כי דמי הביטוח (חלק העובד וחלק המעסיק) שולמו משכר הברוטו, לפני ניכוי הוצאות.

2. בקשות להחזר דמי ביטוח במשכורת - פקיד מעסיקים ידחה בקשות להחזר דמי ביטוח בגין ניכוי הוצאות דמי חבר רטרואקטיביים.

בקשות להחזר דמי ביטוח בעקבות הגשת דוח למס הכנסה - פקיד מעסיקים ידחה בקשות להחזר דמי ביטוח בעקבות התרת ההוצאות לשכיר בדוח שהגיש למס הכנסה

תשלום דמי ביטוח בתקופת חופשה ללא תשלום (חל"ת)

מי שנמצא בחל"ת בהסכמת המעסיק לפחות חודש קלנדרי אחד מלא (או בחל"ד ללא זכאות לדמי לידה), ובתקופה זו אינו עובד אצל מעסיק אחר ואינו עובד עצמאי, מעסיקו ינהג כאמור להלן :

בכל אחד מהחודשיים הראשונים (2 חודשים) של החל"ת על המעסיק לדווח על העובד ולשלם דמי ביטוח מינימליים. המעסיק רשאי לנכות סכום זה מכל סכום שיגיע לעובד ממנו [כמפורט בתקנה 6(ג) להוראות המיוחדות בדבר תשלום דמי ביטוח].

סכום דמי הביטוח המינימליים נגזר משכר המינימום כפול 6.57%. בתקופה הזו העובד בחל"ת מבוטח לכל ענפי הביטוח, למעט לענף פגיעה בעבודה ולענף זכויות בפירוק חברה ופשיטת רגל של מעסיק.

הכוונה לחודש מלא או לחודשיים מלאים, שבהם העובד נמצא בחופשה ללא תשלום. כאשר העובד עובד אפילו יום עבודה אחד בחודש, ישולמו דמי ביטוח בעד יום העבודה בלבד.

החל מהחודש השלישי של החל"ת על המבוטח לשלם דמי ביטוח בעצמו, לרבות מבוטחת בחל"ת (לפי עמדת המוסד לביטוח לאומי יחסי העבודה הושעו ולא נותקו). יש לפנות למוסד לביטוח לאומי בסניף המגורים, למחלקת גבייה ממבוטחים שאינם שכירים (גל"ש).

כל עוד לא נותקו יחסי העבודה, לא תיחשב מבוטחת כאמור שאינה עובדת לעקרת בית נשואה או לאלמנה בת קצבה לעניין הפטור מתשלום דמי ביטוח.

בבחירת תקופת אכשרה לדמי לידה מובאים בחשבון החודשיים הראשונים של חל"ת, כאמור לעיל, אם הם לפני היום הקובע לזכאות לדמי הלידה.

המוסד לביטוח לאומי פרסם הבהרה בעניין מבוטחות בחופשת לידה, שמאריכות את החופשה ללא שמגיעים להן דמי לידה לתקופת ההארכה, לפי תיקון מספר 46 לחוק עבודת נשים, התשי"ד-1954.

בגין מבוטחות אלה המעסיק משלם דמי ביטוח במעמד של חופשה ללא תשלום, ולכן החל מהחודש השלישי המלא של החל"ת חובת התשלום מוטלת על המבוטחת כפי שהוסבר לעיל.

תזכורת לכללי פריסת שכר ותשלום הטבות

שכר החודשי רגיל

השכר החודשי הרגיל הוא השכר שנהוג לשלם לעובד מדי חודש.

תשלום חודשי לעובד שנהוג לשלמו בחודש שלאחר החודש שבעדו הוא משתלם, על פי הדיווח של העובד (כגון: פרמיות, שעות נוספות וכדומה), נחשב לשכר חודשי רגיל של העובד בעד החודש שלאחר החודש שבעדו משולם התשלום החודשי.

הפרשי שכר (הפרשים)

כשמעסיק משלם לעובד הפרשי שכר בעד תקופות קודמות, הפרשים בגין העלאה בדרגה וכדומה, יש לערוך דוח על הפרשים (הפרשי שכר אינם תשלום נוסף).

על פי תקנות הביטוח הלאומי (תשלום ופטור מתשלום דמי ביטוח), התשנ"ה-1995, הפרשים ייחשבו לשכרו החודשי הרגיל של העובד וייזקפו על כל אחד מהחודשים, בהתאמה. משום כך הדוח יתייחס לתקופה שבגינה שולמו הפרשים, לפי שיעורי דמי הביטוח והמקסימום שהיו נהוגים באותן התקופות. יש לשים לב לשינויים בשיעורי דמי הביטוח, לשינויים בהכנסה החייבת בשיעור מופחת ולתקרה החייבת בדמי ביטוח באותה התקופה.

תשלום נוסף

"תשלום נוסף" הוא שכר שניתן לעובד נוסף על השכר החודשי הרגיל, למעט הפרשי שכר.

ל"תשלום נוסף" נחשבים, בין היתר, רכיבי השכר הבאים: ביגוד, דמי הבראה, משכורת "13", בונוס, מענק השתתפות ברווחי מעסיק, מענק יובל, ביטוח רכב וכדומה, לרבות כל גילום מס בעבור כל אחד מהרכיבים הללו, וכן כל תשלום תקופתי שלא נהוג לשלמו מדי חודש, למעט הפרשי שכר (שאותם כאמור יש לייחס לכל אחד מהחודשים שבגינם שולמו).

כאשר השכר ברוטו כולל יותר מרכיב אחד של "תשלום נוסף", כגון: גם דמי הבראה וגם ביגוד, יש להביא בחשבון את סך כל ה"תשלומים הנוספים" באותו חודש.

כשמעסיק משלם לעובד בונוס או תשלום כלשהו נוסף על שכרו החודשי הרגיל, עליו לערוך דוח על תשלום נוסף בהתאם לתקנות הביטוח הלאומי (תשלום ופטור מתשלום דמי ביטוח).

הפעולות שיש לבצע בעניין פריסת שכר

1. החל ממשכורת חודש יוני 2014 יש להשוות את השכר הנוסף לרבע משכר המינימום. על פי חוזר הביטוח הלאומי מס' 1455 הכוונה לרבע משכר המינימום החודשי.

החל מחודש דצמבר 2017 שכר המינימום הוא 5,300 ש"ח לחודש ורבע ממנו הוא 1,325 ש"ח.

עד משכורת חודש מאי 2014 יש לבדוק מהו השכר החודשי הרגיל של העובד בחודש המסוים ולהשוות את השכר הנוסף ל-25% מן השכר החודשי הרגיל של אותו החודש (הכולל גם את הפרמיות, השעות הנוספות וכדומה).

2. בתשלום נוסף יש לנהוג כדלקמן:

2.1 אם התשלום הנוסף נמוך מרבע משכר המינימום של העובד אזי לא חלות הוראות הפריסה. התשלום הנוסף מצורף לשכר החודשי הרגיל, ומשולמים בגינו דמי ביטוח בחודש התשלום.

2.2 אם התשלום הנוסף עולה על רבע משכר המינימום של העובד או שווה לו, אזי חלות הוראות הפריסה המפורטות להלן.

3. הוראות הפריסה:

3.1 תשלום נוסף ששולם לאחר שהעובד עבד שנה לפחות ברציפות אצל המעסיק הנוכחי, יש לחלק ב-12. המנה מצורפת לשכרו החודשי הרגיל של העובד בחודש שבו חולק התשלום הנוסף ובכל אחד מ-11 החודשים שקדמו לו.

3.2 תשלום נוסף ששולם לעובד שלא עבד בכל חודשי השנה הקלנדרית, שכוללת את החודש שבו שולם התשלום הנוסף ו-11 החודשים שלפניו, יש לחלק במספר החודשים שבהם עבד העובד במהלך 12 החודשים הללו, עד וכולל החודש שבו שולם התשלום הנוסף. המנה מצורפת לשכרו החודשי הרגיל של העובד בכל אחד מהחודשים הללו.

3.3 יום עבודה בחודש נחשב לחודש שבו העובד עבד.

הפרש של תשלום נוסף

המוסד לביטוח לאומי קבע כי הפרש של תשלום נוסף יושווה לשכר הרגיל בחודש שבו שולם התשלום הנוסף במקור. לדוגמה: המעסיק שילם "משכורת 13" במשכורת חודש יולי, ובמשכורת חודש אוגוסט שילם לעובד הפרשים בשל טעות. במקרה זה יש לייחס את ההפרש לחודש יולי ולא לחודש אוגוסט.

הייחוס למועד המקורי משמעו חישוב מחדש בחודש יולי (על פי הדוגמה), תוך עריכה חוזרת של ההשוואה, והפעלת כללי הפריסה על פי הוראת תקנה 5 לתקנות שלעיל.

ההוראות חלות על כל סוגי העילות לשינויים בתשלום נוסף, לרבות טעויות ו/או הסכמים קיבוציים רטרואקטיביים.

חובת תשלום דמי ביטוח על הטבות שכר ופריסת תשלום נוסף כאשר עובד לא עבד במשך חודש מלא

ביום 29/06/2015 פרסם המוסד לביטוח לאומי חוזר 1458 המפרט את אופן הדיווח בעבור הטבות שכר בתקופת חל"ד וחל"ת, בתוקף ממשכורת יוני 2015 ואילך (מועד דיווח בחודש יולי 2015).

לעניין בונוסים ושכר נוסף בתקופות האמורות נקבעו כבר בשנת 2009 הוראות כדלקמן: ככלל, תשלום נוסף יש לחלק ל-12 חודשים, חודש התשלום ו-11 חודשים אחורה שבהם עבד העובד, אולם נקבע בהוראות שיש להוציא מהספירה חודשים מלאים שבהם העובד לא עבד, גם אם קיבל הטבת שכר או גמלה.

לדוגמה: בחודש פברואר משולם לרונית תשלום נוסף שעולה על 25% משכר המינימום. רונית קיבלה דמי לידה ולא עבדה בחודשים אוקטובר, נובמבר, דצמבר וינואר. יש לפרוס את התשלום הנוסף ל-8 חודשים (ללא החודשים אוקטובר, נובמבר, דצמבר וינואר).

כללים ממשכורת יוני 2015 לעניין הטבות שכר בחל"ת או בחל"ד, לפי חוזר 1458

ככלל, הטבות שכר המשולמות לעובד מידי חודש גם בתקופת שהותו בחל"ת או בחל"ד (כמו: שווי טלפון, שווי רכב, שווי עיתון וכדומה), הן בגדר הכנסות עבודה ולפיכך חייבות בניכוי ובתשלום דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות.

החוזר מבדיל בין הטבות ששולמו בתקופת חל"ת לבין הטבות ששולמו בתקופת חל"ד. מפורטים להלן עיקרי ההוראות (כל הפרטים הטכניים מצויים בחוזר):

1. הטבות שכר בתקופת חל"ד [לפי סעיף 351(א) לחוק הביטוח הלאומי]

ההטבה תדווח בטופס 102 בקוד מיוחד, תשוך לחודש שבעבורו שולמה וינוכו וישולמו בעבורה דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות בהתאם.

ניכוי דמי הביטוח מהעובד יתבצע לפי שיעורי הניכוי (מופחת ומלא) הנהוגים לסוג העובד ובהתאם לסוג המעסיק - עיקרי או משני.

החוזר מדגיש ומציין, שחודשי חל"ד (מלאים) אינם נחשבים כחודשי עבודה לעניין פריסת שכר נוסף.

2. הטבות שכר בתקופת חל"ת

הטבה המשולמת לעובד בתקופת חל"ת (החל מהחודש הראשון של החופשה), משולמת לו למעשה מכוח תקופת עבודתו אצל מעסיקו, ועל כן ההטבה תיוחס לחודש העבודה שקדם למועד יציאתו של העובד לחל"ת.

על המעסיק לייחס את כלל ההטבות ששולמו לעובד בתקופת החל"ת לחודש העבודה האחרון שקדם למועד יציאתו לחל"ת. סכום ההטבות הוא בגדר שכר נוסף ויחולו לגביו כללי הפריסה.

ההטבה תדווח בטופס 102 כתשלום נוסף. מקרים שבהם תקופת חל"ת חרגה משנה והעובד קיבל מידי חודש הטבות שכר גם לאחר 12 חודשים, יועברו כחריגים לבדיקת המשרד הראשי.

בעבור תקופת החל"ת משולמים דמי ביטוח כבעבר (כלומר, בכל אחד משני החודשים הראשונים המלאים של החל"ת על המעסיק לדווח על העובד ולשלם דמי ביטוח מינימליים. המעסיק רשאי לנכות סכום זה מכל סכום שיגיע לעובד ממנו, הכול כמפורט בתקנות. יום עבודה אחד בחודש נחשב כחודש עבודה).

למען הסר ספק מודגש בחוזר כי סך ההטבות ששולמו לעובד בתקופת החל"ת בחודש שקדם לחודש שבו יצא העובד לחל"ת, ייחשב כבסיס לחישוב גמלאות מחליפות שכר, בהתאם להוראות החוק.

בית הדין האזורי לעבודה (ב"ל 17-05-1392) דחה ביום 5 באוגוסט 2018 את תביעתו של עמוס מלניקוב וקבע כי פריסה של תשלום נוסף (החייב בפריסה) רלוונטית גם לעניין חישוב גמלת נכות מעבודה.

הפרשי גמלה

הפרשי גמלה בשל תשלום נוסף או הפרשי שכר

מעסיק ששילם בונוס שחייב בפריסת שכר (גם אחרי ניתוק יחסי העבודה), או ששילם לעובדים הפרשי שכר בשל תקופות קודמות, חייב לפנות למוסד לביטוח לאומי ולקבל השלמה לגמלאות שהוא קיבל בעבור העובד (לדוגמה: תגמולי מילואים), ולהפנות את העובד למוסד לביטוח לאומי כדי לקבל השלמה לגמלאות מחליפות שכר שהעובד קיבל, כגון: דמי לידה. **יש לשים לב למגבלת השיהוי** (בדרך כלל שנה מיום מתן הבונוס).

המוסד לביטוח לאומי מזכיר למעסיקים בעקבות ביקורת ניכויים שיש להודיע לעובדים על זכאותם לתבוע הפרשי גמלה (על פי חוק הודעה לעובד), לדוגמה, לעובד שהוסיפו למשכורתו בביקורת הניכויים שווי רכב, ומשלם הפרשי גמלה בתנאים מסוימים.

הפרשי גמלה כתוצאה מאי דיווח של מעסיק על משכורת

בהקשר לאמור לעיל, מבקר המדינה הזכיר למוסד לביטוח לאומי את זכותו לתבוע השבת גמלאות ממעסיק שלא דיווח או לא שילם דמי ביטוח בעד עובדו (לפי סעיף 369 לחוק הביטוח הלאומי).

בפסק דין רפאל חיון נ' המוסד לביטוח לאומי (ב"ל 13-07-57285 מיום 24.12.2015) הגדיל בית הדין את בסיס השכר הרבע שנתי שלפיו שולמו למבוטח גמלאות בגין תאונה בעבודה, כיוון שהמעסיק לא דיווח למוסד לביטוח לאומי על שכרו האמיתי של המבוטח.

המוסד לביטוח לאומי הוסיף את המעסיק כצד ג' לתביעה ובית הדין קבע כי צד ג' ישלם למוסד לביטוח לאומי את השלמת דמי הביטוח לשכר המתוקן ואת הסכומים העתידיים אשר נדרש המוסד לביטוח לאומי לשלם למבוטח בהתאם לשכרו המתוקן.

הבסיס לתשלום גמלאות מחליפות שכר כאשר השכר מורכב גם מעמלות

כאשר שכר עבודה כולל עמלות, יש לבחון מראש אם העמלות הן בונוס או שכר רגיל. הבעיה מתעוררת בעיקר בחישוב הבסיס לקביעת דמי לידה או דמי פגיעה בעבודה, שהרי בונוס נפרס לפי כללי הפריסה ל-12 חודשים.

כיוון שהמוסד לביטוח לאומי פורס עמלות לפי תקנות הפריסה לצורך חישוב דמי הלידה, פנו יולדות לבית הדין והסוגיה האמורה לעיל נדונה בשני פסקי דין:

1. בפסק דין המוסד לביטוח לאומי נגד קרן פרידמן (עב"ל 10-129) בבית הדין הארצי לעבודה ביום 20.06.2011.

2. בפסק דין פלונית נגד המוסד לביטוח לאומי (עב"ל 09-543) בבית הדין הארצי לעבודה ביום 4.5.2011.

משכורתן של העובדות בפסקי הדין התבססה על משכורת ועל עמלות ששולמו על פי הצלחה ונוכו דמי ביטוח גם בגין העמלות. המוסד לביטוח לאומי הכיר בתביעת העובדות לדמי לידה והתייחס לעמלות כתשלום נוסף.

בעניינה של קרן פרידמן אישר בית הדין הארצי את קביעת בית הדין האזורי לעבודה כי המעסיקה ראתה בתשלום העמלות חלק משכרה של העובדת, קיבל את תביעת העובדת וקבע כי משהיו העמלות חלק משכרה הרגיל של העובדת, יש לכלול אותן בחישוב דמי הלידה, ללא פריסה.

ערעורה של פלונית נדון לאחר שבית הדין האזורי הצדיק את עמדת המוסד לביטוח לאומי. בית הדין הארצי קיבל את הערעור וראה "במענק הרבעוני", בנסיבות המקרה, חלק משכרה החודשי של המבוטחת ללא פריסה.

בית הדין הדגיש שדרך חישוב אחרת עלולה להביא להפלייתן לרעה של עובדות המקבלות את שכרן בדרך של עמלות. בית הדין האזורי דחה ביום 29.7.2019 את תביעתה של איילת בן יגגי שלו (ב"ל 17-11-51804) וקבע כי אין לראות את המענקים הרבעוניים ששולמו לה לפני הלידה כשכר רגיל לאותו הרבעון. בנסיבות המיוחדות בוצעה התחשבות במענקים רבעוניים בצורה מיוחדת, לפי ממוצע של השנה הקודמת

יישום התוספת הראשונה לצו סיווג מבוטחים

צו הביטוח הלאומי (סיווג מבוטחים וקביעת מעבידים), התשל"ב-1972 (להלן: צו סיווג מבוטחים או הצו) קובע, שאם מבוטח נכלל בגדר התנאים שקבע הצו – הוא נחשב כעובד שכיר לפי התוספת הראשונה, כעובד עצמאי לפי התוספת השנייה, או כמי שאינו עובד (שכיר) ואינו עובד עצמאי לפי התוספת השלישית, בהתאם לאמור בצו, ללא צורך במבחנים נוספים.

הצו מחייב בעבור המוסד לביטוח לאומי בלבד, ואין בקיום התוספת הראשונה לצו אסמכתא לכך שמתקיימים יחסי עבודה כהלכתם לעניין חקיקת עבודה אחרת.

אי קיום האמור בתוספת הראשונה של הצו זהה למצב שבו מעסיק לא דיווח ולא שילם דמי ביטוח בעבור העובד, וחלות על המעסיק כל הסנקציות הקבועות בחוק ובתקנות, לרבות שיפוי לפי סעיף 369 לחוק הביטוח הלאומי. יש לשים לב, שהצו חל על עסקים, על משקי בית, וגם על ועדי בתים המעסיקים חצרנים שתחום העבודה וזמני ביצועה נקבעו מראש ושומרים, אם תחום השמירה נקבע מראש.

בתוספת הראשונה של הצו מפורטים המבוטחים, שכל עוד הם ממלאים את תנאי העבודה הרשומים בצו, מעסיקים הוא זה שחייב בתשלום גמול העבודה וכן בדיווח ובתשלום דמי הביטוח כאילו היה המבוטח עובד שכיר

דגשים בעניין ספורטאים – ספורטאי מקצועי או ספורטאי חובב

כדי שספורטאי יבוטח כעובד שכיר לעניין גמלאות הביטוח הלאומי, עליו לעמוד בקריטריון הקבוע בתוספת הראשונה בצו סיווג מבוטחים: קיום הסכם העסקה מראש בכתב. המעסיק הוא מי שחייב בתשלום גמול ההעסקה.

המוסד לביטוח לאומי בודק גם אם יש תשלום בפועל כי עמדת המוסד לביטוח לאומי היא שיחסי עובד ומעסיק מטיבם מחייבים מתן תמורה בעבור ביצוע העבודה (כלומר, יש להראות תלושי שכר ותשלום שכר בפועל, שאינו נמוך משכר המינימום). הביטוח הלאומי בוחן גם התאמה בין השכר להיקף המשרה (למשל, בהיקף עבודה של שליש משרה צריך להראות משכורת של שליש משכר המינימום לפחות) וזכאות לתנאים סוציאליים.

העסקת עובדים זרים (תושבי חוץ)

סעיף 2א לחוק הביטוח הלאומי קובע החל משנת 2003 כי לעניין חוק זה לא יראו כתושב ישראל, בין השאר, את מי שבידו אשרה ורישיון לשיבת ביקור בישראל (אשרות מסוג 1/ב, 2/ב, 3/ב, 4/ב, לרבות רישיון עבודה).

הדיווח על העובדים הזרים נעשה לפי שיעורי דמי ביטוח מיוחדים במוסד לביטוח לאומי או באמצעות לשכת שירות התעסוקה (להלן: "לשכת התעסוקה").

דיווח ללשכת התעסוקה

מעסיקי עובדים זרים שמקום מושבם בשטחים (למעט עובדים זרים במשק בית) שמועסקים בתחומי מדינת ישראל, מדווחים באמצעות מדור התשלומים שליד לשכת התעסוקה [תקנה 3(ב) לתקנות הביטוח הלאומי (גביית דמי ביטוח), התשי"ד-1954].

ביום 29 ביולי 2012 פרסמה רשות האוכלוסין וההגירה הבהרה בעניין דמי הביטוח הלאומי והיטל ההשוואה. על פי ההבהרה, הגבייה לביטוח הלאומי כוללת את ענפי הביטוח: נפגעי עבודה, אימהות ופשיטת רגל והיתרה כוללת את היטל ההשוואה.

סך שיעורי דמי הביטוח הלאומי והיטל ההשוואה הנגבים מהעובדים הפלשתינים המועסקים בישראל זהים לחלוטין לשיעורי דמי הביטוח הלאומי המוטלים על עובדים ישראלים.

דיווח במוסד לביטוח לאומי

- הדיווח למוסד לביטוח לאומי על העסקת עובד זר נעשה לפי קריטריונים שונים המפורטים להלן :
1. תושבי כל המדינות [לרבות פליטים ומבקשי מקלט בעלי אשרות לפי סעיף 2(א)5] לחוק הכניסה לישראל, התשי"ב-1952], למעט אלה שיש להם הוראות מיוחדות כמפורט להלן בסעיפים הבאים.
 2. תושבי שטחים שאינם תושבי ישראל שעובדים במשק בית – המעסיק מדווח ומשלם דמי ביטוח לאומי ישירות למוסד לביטוח לאומי ולא ללשכת התעסוקה.
 3. עובדים זרים המועסקים ב"אזור" - הדיווח למוסד לביטוח לאומי נעשה לפי תיקון בחוק הביטוח הלאומי מיום 1.10.2005.
 4. תושבי חוץ ממדינות אמנה. מדינות חריגות: קנדה, בולגריה ורומניה (כמוסבר להלן).

ביטוח בריאות ממלכתי

מי שאינו נחשב תושב ישראל בביטוח הלאומי אינו מבטוח על פי חוק ביטוח בריאות ממלכתי. בעניין זה הותקן צו הקובע הסדר מפורט המחייב מעסיק לבטוח עובד זר בישראל במסגרת ביטוח רפואי פרטי, לרבות עובדים זרים השוהים בישראל שלא כדין.

העסקת תושבי חוץ ממדינות אמנה לביטחון סוציאלי

החל בחודש ינואר 2010 דורש המוסד לביטוח לאומי לדווח על תושבי חוץ (שאינם אזרחי ישראל) שהם תושבי מדינות שישראל חתומה עמן על אמנה לביטחון סוציאלי - כעל תושבי ישראל, למעט תשלום דמי ביטוח בריאות.

המוסד לביטוח לאומי פרסם חוזרים הכוללים הנחיות בדבר תשלום דמי ביטוח לאומי בעד תושבי חוץ ממדינות אמנה שמועסקים בישראל.

בהתאם להנחיות, כל מעסיק בארץ שמעסיק עובד תושב חוץ שאינו בעל תעודת זהות ישראלית, מאחת המדינות שנכרתה עמן אמנה לביטחון סוציאלי שכוללת ענפי ביטוח מסוימים לעניין גמלאות, חייב לדווח למוסד לביטוח לאומי ולשלם דמי ביטוח לאומי (ללא דמי ביטוח בריאות) בהתאם לכללים שחלים על עובד תושב ישראל.

הדיווח על מי שאינו בעל תעודת זהות ישראלית נעשה באמצעות טופס 102 המשמש לדיווח בעד עובדים תושבי ישראל. המוסד לביטוח לאומי מנפיק לעובד האמור מספר מזהה שישמש לצורכי הביטוח הלאומי. כדי לקבל מספר מזהה, על המעסיק למלא טופס בל/1050 - שאלון לרישום נפש, שניתן להוריד מאתר האינטרנט של המוסד לביטוח לאומי. יש לצרף לטופס את צילום הדרכון הזר וכן אישור העסקה שכולל את פרטי העובד, פרטי המעסיק ומספר תיק הניכויים במוסד לביטוח לאומי, ולשלוח את הטופס לתחום הביטוח במשרד הראשי.

מהמוסד לביטוח לאומי נמסר כי המעסיק חייב לקבל מספר מזהה כאמור לעיל, ולכן, אם המספר המזהה התקבל באיחור, יש להגיש דוחות מתוקנים (כמו תושב ישראל שהמעסיק בטעות לא דיווח עליו במועד).

העסקת עובדים זרים שלא כדין

החל מיום 1 במארכ 2003 לא משולמות גמלאות לעובדים זרים בעד תקופה שבה הם שוהים באופן לא חוקי בישראל. סעיף 324ב קובע כי "לא תשולם גמלה לשוהה שלא כדין, כמשמעותו בסעיף 13 בחוק הכניסה לישראל (בסעיף זה - שוהה שלא כדין) בעד תקופת שהותו כאמור".

המונח "תשלום" (לפי הפירוש של המוסד לביטוח לאומי לסעיף) משמש בעיקרו למקרים שבהם מדובר בתשלום של גמלה בכסף, ולא חל על גמלאות אחרות. כלומר, גמלאות שאינן מוגדרות כתשלום בעד תקופה, ממשיות להשתלם גם למי ששוהה בישראל שלא כדין. לדוגמה: דמי טיפול רפואי לנפגע בעבודה.

המוסד לביטוח לאומי משלם קצבאות חודשיות המשתלמות בעד תקופה (דמי פגיעה, דמי לידה, קצבת נכות מעבודה) רק כאשר פסקה השוהה הבלתי חוקית (או שהעובד הזר יצא לחו"ל, או שהשוהה הפכה חוקית).

כשתובע הגמלה עוזב את ישראל הוא מקבל את הגמלה בעבור התקופה שנותרה לאחר עזיבתו.

קצבת תלויים (לדוגמה: קצבה לאלמנה שבעלה נהרג כתוצאה מפגיעה בעבודה) משתלמת על פי החוק לתלויים שאינם נמצאים בישראל ולתלויים השוהים בישראל כדין.

מעסיקי עובדים זרים שלא כדין צפויים לקנסות מנהליים ולקנסות נוספים בעבור כל יום שבו נמשכת העבירה. הסנקציות לפי סעיף 369 לחוק הביטוח הלאומי חלות גם במקרים אלה.

תושב ארעי

תיקון מס' 199 לחוק הביטוח הלאומי מתקן את סעיף 2א לחוק וחל על מי שקיבל אשרה ורישיון (שמקנה תושבות) לפי חוק הכניסה לישראל החל מיום 1.1.2018. התיקון חל על אוכלוסיית בעלי האשרות מסוג א/1, א/2, א/4 (הנלווה לאשרה מסוג א/2) ו-א/5.

עד התיקון לחוק, בעלי האשרות הוכרו כתושבי ישראל אם מרכז חייהם היה בישראל ובלבד שהתגוררו בישראל לפחות 183 ימים מיום קבלת האשרה.

על פי התיקון בחוק, כל בעלי האשרות המקנות תושבות מכוח החוק, יוכרו כתושבי ישראל מיום קבלת האשרה, ללא המתנה של 183 יום, ובתנאי ששהו בארץ כדין לפחות חצי שנה לפני קבלת האשרה שמקנה תושבות.

המוסד לביטוח לאומי פרסם חוזר ביטוח מס' 1452 ביום 24.1.2018, המפרט את התייחסותו לתיקון החוק. על פי החוזר, החל מתאריך 1.1.2018, ספירת 183 הימים תיבחן לתקופה של שישה חודשים טרם קבלת האשרה המזכה ובלבד שהמבוטח התגורר כדין בישראל. המעמד כתושב ייקבע לא לפני יום קבלת האשרה.

אחריות המעסיק לדיווח ולתשלום דמי הביטוח ותיקון סעיף 369 לחוק הביטוח הלאומי

מעבר למיצוי הזכויות של העובד, יש חשיבות לדיווח ככלל, ולדיווח על סכום ההכנסה האמיתי בפרט, לאור האפשרות שיש למוסד לביטוח לאומי לתבוע מהמעסיק את דמי הביטוח שלא שולמו לרבות חלק העובד (מגולם) עם הצמדה וקנסות וכן את היוון הגמלה ממעסיק שלא דיווח על העובד או שלא שילם כחוק את דמי הביטוח במועד, לפי סעיף 369 לחוק הביטוח הלאומי.

סעיף 369 לחוק הביטוח הלאומי מאפשר למוסד לביטוח לאומי לגבות ממעסיק שלא נרשם, שלא דיווח על עובדיו או שלא שילם דמי ביטוח בעדם, וקרה מקרה המזכה בגמלה לפני הסדרת הדיווח והתשלום, את היוון הגמלאות העתידיות בכסף שהמוסד לביטוח לאומי שילם לעובד, ואת השווי הכספי של הגמלאות בעין שהזכאי קיבל בקשר לאותו המקרה.

הגבייה לפי סעיף 369 לחוק היא נוסף על גביית דמי הביטוח שלא שולמו, כולל חלק העובד (מגולם) יחד עם הצמדה וקנסות. סעיף 369 לא הגביל את המוסד לביטוח לאומי בסוג הגמלה שבגינה הוא רשאי לתבוע את ההחזר.

לאי דיווח על עובד ו/או אי תשלום דמי ביטוח יש גם היבטים פליליים לפי סעיף 398 לחוק הביטוח הלאומי.

סעיף 369 לחוק הביטוח הלאומי תוקן במסגרת חוק ההסדרים לשנת 2017 **בתוקף מיולי 2017** בנוגע למקרה המזכה בגמלה שקרה במועד זה ואילך.

בסעיף המתוקן הוגבל בתקרה הסכום המרבי שהביטוח הלאומי רשאי לגבות מהמעסיק, כך שהחוב יהיה אמנם לפי סכום הגמלה המהוון, אך לא יותר מסכום מרבי לפי שלוש מדרגות בהתאם למשך ביצוע העבירה. הסכום המרבי האמור לא יעלה על 20 פעמים השכר הממוצע במשק (בשנת 2019 – 205,460 ש"ח) בעבור אי רישום או אי תשלום לתקופה שעולה על 12 חודשים.

בסעיף מודגש כי המוסד לביטוח לאומי חייב למצות את זכותו לתבוע שיפוי מכוח סעיף 328 לחוק הביטוח הלאומי לפני הפעלת סעיף 369 לחוק. סעיף 369 יחול על חלק מהסכום שלא נגבה לפי סעיף 328 לחוק הביטוח הלאומי.

המוסד לביטוח לאומי ימנה פקיד גבייה ראשי, בכיר, שיהיה מוסמך לחייב את המעסיק לפי הסעיף, ויהיה חייב לשלוח למעסיק הודעה בדואר רשום על הכוונה לחייב אותו במסגרת הסעיף. ההודעה תכלול את כל הפרטים לפי הסעיף ותיידע את המעסיק בדבר זכותו לטעון את טענותיו בכתב.

אם המעסיק אינו טוען את טענותיו בתוך 45 ימים מהמועד שבו נמסרה לו הודעת החיוב, ההודעה הופכת לדרישת תשלום שנמסרה למעסיק במועד האמור.

לפקיד הגבייה הראשי ניתנת הזכות להחליט אם לחייב את המעסיק, ולעניין סכום החיוב, אם לחייב אותו לבדו או לחלק את החיוב בינו ובין מעסיקים נוספים, שגם הם לא דיווחו ו/או לא שילמו את דמי הביטוח בגין העובד.

על גביית החוב יחולו הוראות פקודת המסים (גבייה). פיגור בתשלום החוב של יותר מ-30 ימים מיום מסירת דרישת התשלום יכלול הפרשי הצמדה. אפשר להגיש תובענה לבית הדין לעבודה על קביעת החוב לפי סעיף 369 לחוק הביטוח הלאומי, כאמור.

תשר (טיפ) למלצרים

ביום 26.3.2018 דן בית הדין הארצי בשני פסקי דין ונתן החלטה תקדימית בעניין התשר במסעדות, בבתי קפה וכד', שחלה מיום 1.1.2019 ואילך (עמרי קיס נ' המוסד לביטוח לאומי וגלי הצוק בע"מ 44405-10-15, ד.ע. יבוא וניהול מסעדות בע"מ נ' יחיאל בודה ע"ע 16-02-28480).

פסק הדין משנה הלכות ידועות לפיהן היה קיים מבחן הוולונטריות ואופן הרישום בספרי העסק.

בית הדין הארצי מדגיש שההלכות החדשות הן לעניין הביטוח הלאומי ומשפט העבודה, כל עוד אין חקיקה. בית הדין אינו מתערב בדיני המס והמע"מ, אך הקביעה שלו שהתשר הוא הכנסה ששייכת לבית העסק לעניין משפט העבודה ודיני הביטוח הלאומי היא בעלת משמעות עקיפה גם על מס ערך מוסף, על ניכוי במקור של מס הכנסה, על ניהול ספרים וגם על חוקים נוספים (כמו הגבלת השימוש במזומן).

המוסד לביטוח לאומי פרסם את עמדתו בחוזר ביטוח/1459 "הכנסות מתשר בענף המסעדות" וגם באיגרת למעסיק, בתחולה מיום 1.1.2019:

החוזר מבהיר כי הכנסה מתשר היא הכנסת עבודה של העובד ממעסיקו לפי סעיף 2(2) לפקודה, והמעסיק נדרש לנהוג בסכום התשר כפי שהוא נוהג בכל רכיב אחר של שכר.

התשר נכלל בגדר שכר עבודה מכוח הוראות סעיף 2(א) לחוק שכר מינימום ולכן העובד זכאי לקבל מהמעסיק שכר עבודה שלא יפחת משכר המינימום.

להלן מתוך החוזר – הוראות הביצוע לטיפול הפקיד (כפי הנראה מדובר בהוראות של המוסד לביטוח לאומי שאמורות לחול רק לעניין חוק הביטוח הלאומי):

1. החל מתאריך 1.1.2019 תשר נחשב כהכנסת עבודה ללא תלות באופן תשלומו, בין אם נרשם בספרי המסעדה ובין אם לאו.
2. בתי העסק מחויבים בדיווח וברישום ההכנסות מתשר כחלק מהכנסת בית העסק.
3. בקרות מקרה המזכה בתשלום גמלה, המוסד לביטוח לאומי ייחשב את הבסיס לגמלה בהתאם להכנסה האמיתית, הכוללת גם את כספי התשר.
4. במקרים שבהם לא ידווח בית העסק על ההכנסות מתשר במלואן, או לא ידווח כלל, יופעל כנגדו סעיף 369 לחוק הביטוח הלאומי.

חובת דיווח חודשית ורבעונית

המשכורת המדווחת למוסד לביטוח לאומי מהווה בסיס לגמלאות, לכן, לפי סעיף 344 לחוק הביטוח הלאומי, יש לדווח מדי חודש על השכר הרגיל, גם אם השכר שולם באיחור. למינצוי זכויות מיטבי לגמלאות, על בעלי שליטה להקפיד לקבל שכר באופן שוטף, כפי שנהוג לשלם לשאר העובדים.

החל בחודש ינואר 2010 המעסיקים חייבים לדווח למוסד לביטוח לאומי, נוסף על הדיווח החודשי, דיווח שמי מפורט באופן ממוכן בלבד, פעם ברבעון בעבור:

- 1) פנסיונרים בפנסיה מוקדמת עד שנת 2015. החל משנת 2016, יש לדווח בטופס 126.
- 2) תלמידים בהכשרה מקצועית.
- 3) עובדים בחופשה ללא תשלום.
- 4) דיווח לפי צו סיווג מבוטחים.

דיווח מרוכז

אין לדווח על גילום קיבוצי ברשימה מרוכזת ללא פירוט שמי. יש לפרט את התשלום ולהכניסו בחלק ב' של טופס 126 כרשומה נוספת לעובד, על כל המשתמע מכך. דיווח מרוכז כאמור גורם לכך שתלושי השכר שנמסרים לעובדים אינם כוללים את כל רכיבי השכר (עבירה לפי חוק הגנת השכר, התשי"ח-1958). כתוצאה מכך המוסד לביטוח לאומי אינו יכול למצות עם תובעי הגמלאות את כל זכויותיהם, ואינו משלם גמלאות בשל הטבות אלה (ברשות המסים קיימת הוראה דומה).

מילוי טופס 101 וטופס 103

יש לבקש מכל עובד למלא טופס 101 מיד עם תחילת העבודה, לצרף צילום של תעודת הזהות שלו ומסמכים הקשורים לקצבאות שהוא מקבל מהמוסד לביטוח לאומי. טופס 103 ימלא מי שחל עליו צו הביטוח הלאומי בדבר סיווג מבוטחים וקביעת מעבידים, בייחוד אם זהו מקום עבודתו היחיד כ"שכיר". יש להקפיד לדרוש דיווח מעודכן מדי שנה, לרבות פרוט ההכנסות הנוספות באופן ברור.

טופס 126 מקוון שמועבר למוסד לביטוח לאומי החל בחודש יולי 2016

במסגרת חוק ההתייעלות הכלכלית (תיקוני חקיקה להשגת יעדי התקציב 2015 ו-2016), התשע"ה-2015 נוסף סעיף 355(א1) לחוק הביטוח הלאומי.

הנחיות פורסמו בחוזר מעסיקים 1463 בחודש יוני 2016 ועדכון פורסם ביולי 2016.

להלן ההוראות שעולות מהחוק, מהחוזר ומהסיכומים בישיבת ועדת העבודה והרווחה שדנה בחוק:

לפי סעיף 355(א1) מעסיק או מי שמשלם פנסיה מוקדמת יגיש למוסד לביטוח לאומי באופן מקוון דין וחשבון על שכר עבודה או על פנסיה מוקדמת ששילם למי שבעדו הוא חייב או היה חייב בתשלום דמי ביטוח, למעט עובד במשק בית, במועדים אלה:

(א) עד יום 18 ביולי בכל שנה – לגבי החודשים ינואר עד יוני של אותה שנה – מספר 1 (שידור ראשון התבצע מיום 3 ביולי 2016).

(ב) עד יום 18 בינואר בכל שנה – לגבי החודשים ינואר עד דצמבר של השנה שקדמה לה מספר 2 (שידור ראשון בחודש ינואר 2017).

שידור טופסי 126 שלעיל מתבצע לפי המידע הקיים, ללא צורך בהתאמות הנדרשות בדרך כלל לפני הגשת טופס 126 למס הכנסה. הנחיות לשידור הטופס מפורטות בחוזר.

(ג) לפי המועד החוקי להגשת טופס 126 לרשות המסים (מספר 3).

הכוונה בסעיף זה למבנה זהה למבנה הדיווח של טופס 126 שמשודר למס הכנסה פעם בשנה (בתוספת של מספר תיק הניכויים הפעיל במוסד לביטוח לאומי במקום מספר התיק במס הכנסה). הטופס האמור ישודר גם למוסד לביטוח לאומי לאחר המועד שהוא משודר למס הכנסה, ובגינו ממילא התבצעו כל ההתאמות הדרושות לדיווחים השוטפים ולספרי המעסיק, כמקובל.

תיאום דמי ביטוח מראש והחזר דמי ביטוח בדיעבד

מבוטח שיש לו הכנסות משני עיסוקים או יותר (לרבות מפנסיה מוקדמת המשולמת לפני גיל פרישה), משלם דמי ביטוח על פי סדר החיוב המפורט להלן ובאופן המפורט להלן, אך לא יותר מההכנסה המרבית לתשלום דמי ביטוח וזכאי לשיעור מופחת רק פעם אחת:

1. מהכנסותיו כעובד שכיר המעסיק מנכה את דמי הביטוח.

2. כאשר הוא נכלל בהגדרת "עובד עצמאי" בחוק הביטוח הלאומי, הוא משלם דמי ביטוח בעד עצמו.

3. מהכנסות "פסיביות": הכנסות שאינן מעבודה כעובד שכיר או כעובד עצמאי (ואינן פטורות מדמי ביטוח על פי החוק או על פי התקנות), הוא משלם דמי ביטוח בעד עצמו.

4. מהכנסותיו מפנסיה מוקדמת כהגדרתה בחוק הביטוח הלאומי, משלם הפנסיה מנכה את דמי הביטוח.

האחריות לניכוי דמי ביטוח בשיעור המלא

האחריות לתשלום דמי הביטוח במלואם מוטלת על העובד השכיר שעובד אצל מעסיקים שונים לפי סעיף 342(ד) לחוק הביטוח הלאומי. תקנות התיאום נקבעו לפי הוראות סעיף 342(ה) לחוק שקבעו בין היתר את חובת המעסיק לניכוי בשיעור המלא למי שעובד אצל מעסיק נוסף.

מעובד שכיר שהוא גם עובד עצמאי וגם מקבל פנסיה מוקדמת בו זמנית, מנכה משלם הפנסיה את השיעור המלא של דמי הביטוח לפי סעיף 345ב(ה)(1) לחוק הביטוח הלאומי, למעט אם נעשה תיאום, כיוון שמשלם הפנסיה המוקדמת הוא המעסיק המשני.

מעסיק עיקרי ומעסיק משני

כאשר למבוטח יש בעיסוקו כעובד שכיר (לרבות לפי צו סיווג מבוטחים) כמה מקורות הכנסה (לרבות פנסיה מוקדמת) או שיש לו פנסיה מוקדמת משני מקורות או יותר, יש לקבוע מי המעסיק העיקרי ומי המעסיק המשני, ובהתאם נערך ניכוי דמי הביטוח.

המעסיק העיקרי מנכה מהעובד שיעור מופחת (3.5% בשנת 2019) ושיעור מלא (12% בשנת 2019). המעסיק המשני מנכה מהעובד שיעור מלא, אלא אם נערך תיאום כפי שיוסבר בהמשך.

המעסיק העיקרי לעניין תיאום דמי ביטוח הוא המעסיק שעובדו הצהיר בטופס 101 שאצלו הוא משתכר "משכורת חודש". כלומר, אותו מעסיק מנכה מס הכנסה משכר העובד על פי לוח הניכויים של מס הכנסה.

המעסיק המשני הוא המעסיק שעובדו הצהיר בטופס 101 שאצלו הוא משתכר "משכורת נוספת" (המעסיק מנכה משכרו של העובד את שיעור המס המרבי, או שיעור מס אחר שקבע פקיד השומה). אם יש יותר משני מעסיקים, אזי העובד יבחר מי מהם הוא המעסיק העיקרי ויצהיר על כך בטופס.

בטופס 620 שנמצא באתר הביטוח הלאומי מובהר כי המעסיק ינהג לפי ההצהרה בטופס 101 ואין להפנותו למוסד לביטוח לאומי לצורך קבלת אישור על ניכוי כמעסיק עיקרי. העובד חייב לעדכן את כל מעסיקיו בכל שינוי בהצהרה בטופס 101.

כאשר עובד שכיר מקבל גם פנסיה מוקדמת, **הפנסיה היא ה"מעסיק המשני"** לעניין תיאום דמי הביטוח. כלומר, כאשר לעובד יש משכורת ופנסיה מוקדמת, תיאום דמי הביטוח נערך בפנסיה אף על פי שבמס הכנסה התיאום נעשה במשכורת.

כאשר לעובד שכיר ההכנסה הנוספת היא ממשלח יד או שהיא הכנסה פסיבית, אין לערוך תיאום דמי ביטוח במשכורת כיוון שהחישוב נערך בתחום "גבייה מלא שכירים" במוסד לביטוח לאומי. אם ההכנסה מהמשכורת נמוכה מ-60% מן השכר הממוצע במשק – אזי יש לשלוח את התלוש (או התלושים) למחלקת גבייה מלא שכירים בסניף המוסד לביטוח לאומי, כדי לעדכן את שיעורי דמי הביטוח המופחתים בהכנסה הנוספת.

כאשר אין צורך למלא טופס 101, כמו למשל בתשלום על פי צו הביטוח הלאומי בדבר סיווג מבוטחים וקביעת מעבידים, העובד ממלא טופס 103, ומצהיר אם זה מקום עבודתו היחיד כ"עובד שכיר" או שיש לנכות דמי ביטוח כמעסיק משני. ברירת המחדל של מעסיק, כאשר מבוטח הכלול בצו סיווג מבוטחים לא מילא טופס 103, היא שזה מקום עיסוקו המשני של המבוטח, ועליו לנכות מהעובד דמי ביטוח בשיעור המלא.

תיאום דמי ביטוח מבוצע לעובד בלבד ובאחריותו. אין תיאום דמי ביטוח למעסיק.

כל ההוראות הקשורות לתיאום דמי ביטוח ולהחזר דמי ביטוח למבוטח שלא ערך תיאום, מצויות **בתקנות הביטוח הלאומי (תשלום וניכוי דמי ביטוח משכר מבוטח העובד אצל מעבידים שונים)**, התשנ"ז-1997 (להלן: "תקנות התיאום").

תיאום דמי ביטוח בפנסיה מוקדמת (פנסיה המשולמת לפני גיל פרישה)

פנסיה מוקדמת היא פנסיה המשתלמת מכוח חיקוק או הסכם עבודה לעובד או למי שהיה עובד בטרם הגיע לגיל פרישה, לאחר שפרש מעבודתו פרישה מוחלטת או פרישה חלקית, לרבות קצבה המשתלמת כאמור בשל נכות או בשל אובדן כושר עבודה מלא או חלקי.

אם אדם עובד כשכיר ויש לו גם הכנסות מפנסיה מוקדמת, אזי מקום העבודה שבו הוא עובד שכיר הוא המעסיק העיקרי ומשלם הפנסיה הוא "המעסיק המשני", גם אם בעבור מס הכנסה התיאום מבוצע באופן שונה.

אם משולמת פנסיה מוקדמת לגמלאי שהוא גם עובד שכיר, ו/או מקבל פנסיה מוקדמת ממקור נוסף, ו/או גם עצמאי, משלם הפנסיה מנכה מהמבוטח את השיעור המלא של דמי הביטוח, אלא אם המבוטח המציא למשלם הפנסיה אישור על ניכוי בשיעור שונה.

כפי שמוסבר להלן, העובד רשאי להגיש למשלם הפנסיה טופס בל/644 שבו יצהיר על הכנסתו אצל המעסיק העיקרי ומשלם הפנסיה יזין את ההכנסה הזאת בתוכנת השכר ויקבל אישור תיאום אוטומטי לשנה זו בשיעור המופחת (מתחילת השנה או מתחילת העבודה).

תיאום דמי ביטוח מראש בשיעור המופחת

עובד אצל שני מעסיקים או יותר (לרבות מי שמקבל פנסיה מוקדמת ממקור אחד או יותר), שהכנסתו אצל המעסיק העיקרי נמוכה מ-60% מהשכר הממוצע במשק זכאי לתיאום דמי ביטוח.

העובד מתבקש להגיש למעסיק המשני, ומקבל הפנסיה מתבקש להגיש למשלם הפנסיה, נוסף על ההצהרה בטופס 101 גם אישור לתיאום דמי ביטוח, כדלקמן:

1. הצהרה על ההכנסה אצל המעסיק העיקרי בטופס בל/644 - המעסיק המשני מזין את נתוני ההכנסה מחודש ינואר של השנה הנוכחית, או ממועד תחילת העבודה בשנה הנוכחית.
2. אישור שהופק באמצעות אתר האינטרנט של המוסד לביטוח לאומי.

תיאום דמי ביטוח לפי טופס 644 מבוצע מהחודש שבו העובד החל לעבוד אצל המעסיק המשני, או מחודש ינואר בשנה הנוכחית, או לפי התקופה שבאישור מהאינטרנט.

על פי הצהרות אלה, המעסיק המשני או משלם הפנסיה יזינו בתוכנת השכר את סכום ההכנסה של העובד או של מקבל הפנסיה אצל המעסיק העיקרי, וכך יתקבל אצלו אישור אוטומטי על ניכוי דמי ביטוח בשיעור המופחת (כאשר ההכנסה אצל המעסיק העיקרי נמוכה מסכום של 60% מן השכר הממוצע במשק).

העובד אינו יכול לקבל החזר דמי ביטוח בשנה הנוכחית מהמוסד לביטוח לאומי. אם לא בוצע תיאום, אזי החזר ייעשה בשנה הבאה (כמוסבר בהמשך).

כאשר המעסיק מזין את ההכנסה רטרואקטיבית, נוצרת יתרת זכות. דיווח על הפרשי שכר שליליים של עובדים מתבצע באמצעות שידור קובץ בלבד.

דוגמה (שני מעסיקים):

משכורת ברוטו (חייב לביטוח הלאומי) אצל המעסיק העיקרי - 3,000 ש"ח

משכורת ברוטו (חייב לביטוח הלאומי) אצל המעסיק המשני - 1,000 ש"ח - העובד מצהיר על המשכורת בסך 3,000 ש"ח שהוא משתכר אצל המעסיק העיקרי בטופס בל/644.

המעסיק המשני ינכה דמי ביטוח בשיעור המופחת עד לסכום של 60% מן השכר הממוצע במשק. כלומר, ינכה מסך ה-1,000 ש"ח את השיעור המופחת (3.5%).

ללא התיאום האמור המעסיק המשני ינכה מסך ה-1,000 ש"ח את השיעור המלא (12%).

המשך הדוגמה למעסיק שלישי (או מעסיק משני שני) :

משכורת ברוטו (חייב לביטוח הלאומי) אצל המעסיק השלישי - 500 ש"ח - העובד מצהיר בשני טופסי בל/644 על שתי המשכורות שלו: האחת אצל המעסיק העיקרי בסך 3,000 ש"ח, והשנייה אצל המעסיק המשני בסך 1,000 ש"ח. סך הכול העובד מצהיר על 4,000 ש"ח בטופסי בל/644. המעסיק השלישי (המשני השני) יחייב בשיעור המופחת סך של 500 ש"ח במקום בשיעור המלא.

טופס בל/644 נמסר כדלקמן :

1. למעסיק השני (המשני הראשון) - 3,000 ש"ח, בהתאם למשכורת אצל המעסיק הראשי.
2. למעסיק השלישי (המשני השני) - 4,000 ש"ח, בהתאם למשכורת אצל המעסיק הראשי והמעסיק המשני הראשון. המעסיק השלישי (המשני השני) יזין למערכת 4,000 ש"ח.

החישוב הוא כדלקמן: $4,000 - 6,164 = 2,164$ (בשנת 2019).

כלומר, המעסיק המשני השני יכול לנכות דמי ביטוח בשיעור המופחת עד 2,164 ש"ח בכל חודש.

מועד מילוי טופס בל/644

בתחילת כל שנת מס (אם ההצהרה ניתנת באיחור, אזי אפשר להצהיר מחודש ינואר בשנה הנוכחית, כפי שהוסבר לעיל).

לעובד חדש או למקבל פנסיה חדש – מיום תחילת העבודה או תחילת קבלת הפנסיה, ולאחר מכן בתחילת כל שנת מס.

למי שקיים כבר אישור לתיאום דמי ביטוח לתקופה הקרובה – כשיפוג תוקפו של האישור, ולאחר מכן בתחילת כל שנת מס.

העובד מתחייב לעדכן את המעסיק המשני אם שכרו אצל המעסיק העיקרי משתנה באופן מהותי. במקרים שבהם השכר אצל המעסיקים אינו קבוע, אין לבצע תיאום לפי טופס בל/644.

תיאום דמי ביטוח בשל הכנסה שעולה על ההכנסה המרבית

עובדים ו/או מקבלי פנסיה מוקדמת שהכנסתם הכוללת היא מעל ההכנסה המרבית החייבת בדמי ביטוח מקבלים אישור לתיאום דמי ביטוח לשנה השוטפת במוסד לביטוח לאומי לפי טופס בל/753 שנמצא באתר הביטוח הלאומי באינטרנט.

לצורך קבלת אישור התיאום יש לפנות לאגף גבייה ממעסיקים בסניף שאליו שייך המבוטח על פי כתובת מגוריו. לטופס יש לצרף טופסי בל/100 מודפסים וחתומים של השנה השוטפת והשנה שקדמה (או לפחות 12 חודשים שקדמו לחודש הבקשה), מכל מקורות ההכנסה, ולהצהיר מי המעסיק העיקרי של העובד. בשלב זה מטפל באישורים האלה תחום רציפות הביטוח במשרד הראשי (פקס 02-5386520).

כדי לקבל אישור לתיאום דמי ביטוח לשנת 2020, רצוי לשלוח את המסמכים לצורך התיאום בחודש ינואר 2020.

המוסד לביטוח לאומי מסר כי מעסיק משני רשאי לפטור עובד מתשלום דמי ביטוח מעל המקסימום רק לפי אישור לתיאום מהמוסד לביטוח לאומי. ככל שהמעסיק לא ניכה דמי ביטוח בטעות, עליו להגיש דוחות מתוקנים.

ביקורת המוסד לביטוח לאומי

המוסד לביטוח לאומי שומר לעצמו את הזכות לבדוק את הצהרת העובד או מקבל הפנסיה על הכנסתו אצל המעסיק העיקרי או משלם הפנסיה, על פי טופס 126 המדווח על ידי המעסיקים או משלמי הפנסיה. לכן המעסיק המשני או משלם הפנסיה אינם חייבים לבדוק את ההצהרה של העובד או של מקבל הפנסיה, אך הם חייבים לשמור את ההצהרות האמורות ואישורי התיאום יחד עם טופס 101 (או טופס 103), המעידים על הצהרת העובד על עבודה יחידה או על עבודה נוספת.

החזר דמי ביטוח בשיעור המופחת

כאשר לא נערך תיאום דמי ביטוח בשנה השוטפת או כאשר המעסיק העיקרי ניכה שיעור מלא במקום שיעור מופחת בשנה השוטפת, המבוטח רשאי לתבוע מהמוסד לביטוח לאומי החזר של דמי הביטוח ששולמו ביתר החל משנת המס הבאה.

בקשה להחזר דמי ביטוח בשל הכנסה בשיעור המופחת יש להזמין מהמוסד לביטוח לאומי באמצעות אתר הביטוח הלאומי באינטרנט (תיאום דמי ביטוח – בקשת החזר). החזר מתבצע באמצעות טופסי 126 שקיימים במוסד לביטוח לאומי. יש לעקוב אחר ההוראות באתר האינטרנט.

עובד שאין לו גישה לאינטרנט ישלח את הטופס שיקבל בסניפי הביטוח הלאומי, לפקס-מייל מספר 02-6463474 או דרך מוקד *6050.

כאשר קיימת בקשה באינטרנט וחסר טופס 126, המוסד לביטוח לאומי שולח למבוטח הודעה שחסר טופס 126. עם קליטת הטופס, חישוב החזר יתבצע אוטומטית ואין צורך לשלוח בקשה נוספת.

החזר דמי ביטוח מעל ההכנסה המרבית לתשלום דמי ביטוח

החזר דמי ביטוח מעל ההכנסה המרבית ששולמו ביתר בשל תיאום שלא נערך מראש, מבוצע בסניפי המוסד לביטוח לאומי בתחום גבייה ממעסיקים, בטופס 752 שאליו מצורפים טופסי 100 מכל המעסיקים.

מבוטח שיש לו חשבון דמי ביטוח בגבייה בשל הכנסות מעסק, ממשלח יד או הכנסות פסיביות – אמור לקבל את החזר לאחר חישוב דמי הביטוח על הכנסות אלה.

מי שאין לו חשבון במחלקת הגבייה במוסד לביטוח לאומי ושולח את הטופס למוסד לביטוח לאומי, מתבקש לצרף המחאה מבוטלת לצורך אימות חשבון הבנק.

ככלל, החזר מתבצע רק בעבור שנה שלמה ולא בעבור חלקי שנה. החזר בעבור השנה השוטפת מתבצע באמצעות קובץ זיכויים על ידי המעסיק אך ורק בהתאם לאישור שהתקבל מהמוסד לביטוח לאומי.

בית הדין האזורי לעבודה (ת"צ 22654-03-16) דחה ביום 21.8.2018 את בקשתו של יוסף אלבו להכיר בתביעתו כתובענה ייצוגית בגין אי השבה יזומה של תשלומי יתר מעל תקרת התשלומים המרבית, ששולמו לטענתו למוסד לביטוח לאומי.

התיישנות של החזר דמי ביטוח

החזר דמי ביטוח בשל תיאום שלא נעשה מראש ניתן עד שבע שנים לאחור (לא כולל את השנה השוטפת). המוסד לביטוח לאומי פרסם חוזרים המפרטים את אופן הטיפול בהחזרים (התיישנות החזרי דמי ביטוח).

החזר דמי ביטוח למקבל פנסיה מוקדמת

"פנסיה מוקדמת" (לרבות תקבול בשל אובדן כושר עבודה) כהגדרתה בחוק הביטוח הלאומי נחשבת "מעסיק משני", אף על פי שבמס הכנסה הפנסיה המוקדמת נחשבת למעסיק עיקרי לעניין תיאום מס.

מבוטח שהוא עובד שכיר במקום אחד או יותר וגם מקבל פנסיה מוקדמת, או מבוטח שמקבל פנסיה מוקדמת מכמה מקומות, שלא ביצעו תיאום דמי ביטוח מראש, פונים לקבל החזר דמי ביטוח בשיעור המופחת באמצעות אתר האינטרנט של המוסד לביטוח לאומי. החזר הוא עד שבע שנים לאחור (לא כולל השנה השוטפת).

עובד עצמאי (או עובד שכיר ועצמאי) ו/או מי שיש לו הכנסות פסיביות, שיש לו גם פנסיה מוקדמת, פונה לתחום גבייה ממעסיקים בסניף המוסד לביטוח לאומי שאליו הוא שייך לפי כתובת המגורים, כדי לקבל החזר דמי ביטוח ששולמו ביתר מהפנסיה המוקדמת, לחשבונו בגבייה, לאחר שתיערך התאמה על כל הכנסותיו.

מדור התשלומים של צה"ל

מקבל פנסיה מוקדמת ממופ"ת יבדוק באתר מופ"ת באינטרנט את הכללים החלים עליו בעניין תיאום דמי ביטוח והחזר דמי ביטוח בגין שנים קודמות.

חישוב דמי ביטוח של עצמאי שהוא גם שכיר

מי שהוא עובד שכיר במקום עבודה אחד והוא גם עובד עצמאי (או שיש לו הכנסות פסיביות החייבות בדמי ביטוח), חישוב דמי הביטוח עד התקרה מבוצע בהפרכי השומה בתיק העצמאי שלו בביטוח הלאומי. אם נעשתה טעות במשכורת, אזי יש לפנות למוסד לביטוח לאומי כמקובל.

הגשת תביעה לדמי פגיעה בעבודה על ידי המעסיק

בדרך כלל העובד מגיש תביעה לדמי פגיעה בעבודה והמעסיק משלים את הפרטים בחלקו בטופס התביעה.

חוק הביטוח הלאומי והתקנות מאפשרים למעסיק, בתנאים מסוימים ובאישור מראש של המוסד לביטוח לאומי, להגיש את התביעה במקום העובד, או לשלם תמורת דמי פגיעה, כמפורט להלן:

1. תקנה 22 תקנות הביטוח הלאומי (ביטוח מפני פגיעה בעבודה), התשי"ד-1954 – התקנה מאפשרת למעסיק (שחתם על הסכם עם המוסד לביטוח לאומי) להגיש את התביעה למוסד לביטוח לאומי ולשלם בשם המוסד לביטוח לאומי את דמי הפגיעה לעובד שנפגע בעבודה אצל אותו המעסיק, במועד תשלום המשכורת. אפשר לבחור את סוגי העובדים שכלולים בתקנה 22 ויש לציין אותם בעת החתימה על ההסכם.

המוסד לביטוח לאומי משלם למעסיק עמלה בשיעור 2.5% מדמי הפגיעה (לא כולל את 12 הימים הראשונים). העובד ממלא את חלקו בטופס וחותרם עליו. המעסיק משלים את חלקו בטופס ומגיש את הטופס למוסד לביטוח לאומי על פי ההסדר (לסניף שקרוב למקום מגורי העובד).

המעסיק משלם לעובד שכר רגיל/דמי מחלה לפחות בסכום דמי הפגיעה שמגיע לעובד מהמוסד לביטוח לאומי עד סיום הטיפול בתביעה במוסד לביטוח לאומי. כשהתביעה תאושר המעסיק יקבל בחזרה את סכום דמי הפגיעה ששילם (החל מהיום ה-13) בתוספת העמלה.

על פי הפרסום של המוסד לביטוח לאומי, יכול להצטרף להסדר לפי תקנה 22 מעסיק שמעסיק 100 עובדים או יותר. המעסיק ממלא טופס בקשה להצטרפות וכתב התחייבות (שהוא החוזה המשפטי בין המעסיק למוסד לביטוח לאומי). המעסיק מקבל גם איגרת בנושא ביטוח נפגעי עבודה שכולל בין היתר דגשים במילוי טופס התביעה.

2. תמורת דמי פגיעה ודמי ביטוח מופחתים – סעיפים 95 ו-343 לחוק הביטוח הלאומי – כאשר מתמלאים שני תנאים המפורטים בסעיף 343 לחוק הביטוח הלאומי, המעסיק משלם לעובדים משכורת רגילה בזמן תקופת דמי הפגיעה, שלא תפחת מדמי הפגיעה (תמורת דמי פגיעה) ובתמורה לכך הוא מקבל הנחה בתשלום דמי ביטוח לאומי לענף פגיעה בעבודה שהוא משלם בעבור כל העובדים.

העובד מגיש את התביעה לדמי הפגיעה בעבודה לצורך הכרה בפגיעה ואינו מקבל תשלום מהמוסד לביטוח לאומי.

התנאים הם:

המעסיק מעסיק לפחות 500 עובדים.

המעסיק חייב מתוקף חוק, הסכם קיבוצי או חוזה עבודה, לשלם לעובדים שכר בעד הזמן שבעדו משתלמים דמי פגיעה בעבודה וסך כל השכר אינו קטן מדמי הפגיעה.

דמי פגיעה בעבודה

דמי פגיעה בעבודה היא גמלה יומית המשולמת לנפגע שאיבד את כושרו לעבוד בשל הפגיעה בעבודה, כפיצוי על הפסד ההכנסה לתקופה שבה אינו מסוגל לעבוד ולא עסק בכל עבודה. ניתן לקבל דמי פגיעה חלקיים למי שחזר לעבוד באופן חלקי.

דמי הפגיעה משולמים לתקופה שלא תעלה על 91 יום על סמך תעודות אי כושר לנפגע בעבודה שנתן רופא קופת חולים.

שכר יום הפגיעה משולם על ידי המעסיק.

כאשר תקופת אי הכושר פחותה מ-12 ימים – לא משולמים דמי פגיעה בעבור היומיים הראשונים.

העובד מקבל את כל דמי הפגיעה מהמוסד לביטוח לאומי והמעסיק מקבל מדי רבעון דרישה להחזיר את 12 הימים הראשונים שבעדם זכאי הנפגע לדמי פגיעה, כאילו היו דמי ביטוח. המעסיק אינו רשאי לנכות את הימים האלה ממשכורתו של העובד או מצבירת ימי המחלה שיש לעובד.

מעסיק המשלם דמי פגיעה לפי תקנה 22, משלם לעובד את כל דמי הפגיעה ומקבל בחזרה את דמי הפגיעה בניכוי 12 ימים ראשונים.

הבסיס לגמלה נקבע בהתאם להכנסות הנפגע ברבע השנה שקדם לפגיעה עד לסכום מרבי הקבוע בחוק (שכר ברבעון שקדם לפגיעה ו/או הכנסה של עובד עצמאי ברבעון שקדם לפגיעה, עד לסכום המרבי). החישוב נעשה לפי בסיס של 75% מממוצע השכר ה"רבע שנתי" כאמור.

דמי פגיעה מרביים בשנת 2019 הם 1,111 ש"ח ליום. מדמי הפגיעה מנוכים מס הכנסה, דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות (לנכה עבודה המקבל קצבה בשיעור 100% לצמיתות יש הנחה בתשלום דמי הביטוח הלאומי).

נפגע שחישוב הבסיס לתשלום הגמלה אינו משקף נאמנה את שכרו ברבע השנה כמפורט לעיל זכאי למנגנוני חישוב מיוחדים לתיקון המעוות.

דמי פגיעה ליום הם:

$$\frac{\text{שכר רבע שנתי}^{(1)} \times 75\%}{90}$$

(1) שכר ברבעון שקדם לפגיעה ו/או הכנסה של עובד עצמאי ברבעון שקדם לפגיעה, עד לסכום המרבי.

תגמולי מילואים

ביום 2 במארס 2011 פורסם ברשומות תיקון מספר 127 לחוק הביטוח הלאומי המחייב את המעסיק בפעולות כדלקמן:

1. בחודש השירות במילואים המעסיק ישלם לעובד את השכר שהיה משלם לו אילו לא שירת במילואים והוסיף לעבוד. תשלום זה נחשב למקדמה על חשבון התגמול המגיע לעובד.

2. המעסיק יתבע את התגמול מהמוסד לביטוח לאומי.

3. המעסיק יעביר לעובד את יתרת התגמול לכל המאוחר במשכורת החודש שבו קיבל את התגמול מהביטוח הלאומי. כלומר, המעסיק יעביר לעובד את ההפרש שבין התגמול שקיבל מהמוסד לביטוח לאומי (סעיף 2 לעיל) ובין התשלום ששילם לעובד בחודש שבו שירת במילואים (בסעיף 1 לעיל) במגבלות מסוימות:

א. אם העובד עבד במהלך השירות, אזי שכר זה לא יובא בחשבון בחישוב יתרת התגמול.

ב. כל סכום שהעובד היה מקבל גם אם נעדר מעבודתו (בהתאם להסכמי העבודה התקפים באותו מקום עבודה), לא יובא בחשבון בחישוב יתרת התגמול.

תשלום התגמול החל מאוגוסט 2008 בעבור שירות רצוף של עד 6 ימים, או שאירית של מספר ימי השירות הרצופים בניכוי כפולות של 7 הוא:

בגין עד חמישה ימי שירות רצופים משולם התגמול בתוספת 40%.

ככל שהיו בחישוב שישה ימים: משולם התגמול בתוספת יום אחד.

להלן הבהרה מאת המחלקה המשפטית של המוסד לביטוח לאומי שהתקבלה ביום 6.10.2019:

בחוק הביטוח הלאומי אין הוראה מפורשת כיצד לחשב את יתרת התגמול ועל כן משמדובר לדידו של המוסד לביטוח לאומי (להלן: המוסד) ביחסים שבין המעסיק לעובד והדבר תלוי, בין היתר, בדיני העבודה (חוקי המגן) החלים על יחסי העבודה (לרבות הסכמים קיבוציים ואישיים), אין הוא מנחה את המעסיקים כיצד לחשב את יתרת התגמול.

עם זאת, נסב את תשומת לבכם לכך שההחלטה בדבר מספר הימים בהם יש לחלק את השכר החודשי, צריכה להלום את ההחלטה בדבר מספר הימים המנוכה מהעובד בגין שירות המילואים; כלומר – אם למשל יצא העובד לשירות

מילואים רציף של שבוע, במקום עבודה הנוהג לחשב את שווי הימים לפי חלוקה ב-22 (למעט שישי-שבת) הרי שבחישוב השכר החודשי, על פניו, יהא על המעסיק לנכות 5 ימים בלבד (ולא 7).

מכל מקום, כל החלטה של המעסיק בעניין זה עשויה להיות עילה של המעסיק לבירור משפטי בבית הדין לעבודה (כשברור שהמוסד אינו צד לו).

מעסיקי עובדים במשק בית

על פי הוראת המוסד לביטוח לאומי אי אפשר לדווח על העסקת עובד משק בית ללא פרטים מלאים של העובד. יש לבקש מן העובדים את הפרטים המלאים כדי שניתן יהיה לדווח ולשלם את דמי הביטוח.

יש לדווח גם על עובד תושב חוץ ולרשום את מספר הדרכון במקום מספר תעודת זהות. יש לחשב את דמי הביטוח בשיעור המתאים בעד עובד תושב חוץ.

מומלץ לוודא שלעובד יש אשרת עבודה תקפה לעבוד באותו משק הבית (לא מומלץ להעסיק עובד שאינו חוקי אך מי שמעסיק עובד כאמור חייב לבטח אותו במוסד לביטוח לאומי).

יש לזכור שמעסיק שאינו משלם דמי ביטוח בעבור עובד עלול להידרש לשלם את דמי הביטוח בצירוף הצמדה וקנסות, ולעתים אף להיתבע להחזיר גמלה שהמוסד לביטוח לאומי שילם וישלם לעובד. כאשר העובד תובע גמלה, אשר ייתכן שלא היה זכאי לה בשל העובדה שהוא עובד במשק בית, עלול המעסיק להיחשד כמי שסייע לעובד לקבל גמלה שלא כדין אם לא דיווח כדין על העובד.

כאשר עובד ניקיון מועסק בבית פרטי והתגמול בעד העבודה משולם על ידי בעל הבית הפרטי ישירות לחברה ששלחה את העובד – חובת תשלום דמי הביטוח חלה על החברה/המעסיק, ולא חלה שום חובה מבחינת האדם הפרטי בהקשר לתשלום דמי הביטוח (הובהר בפגישה של נציגי הלשכות עם עו"ד דני זקן ונציגי תחום הביטוח ביום 10.1.2018).

עובד במשק בית מוגדר במוסד לביטוח לאומי כמי שמועסק בעבודות שוטפות ורגילות במסגרת ביתו הפרטי של המעסיק או בעבודות ניקיון בבניין משותף. נכללים גם מי שעוסקים בטיפול בילדים, במבוגרים, בקשישים ובסיעודיים. לא נכללים מי שעוסקים בעבודות לצורך עסקו או משלח ידו של המעסיק.

מדובר בעבודות שבטבען נחוצות לשמירה על אחזקה תקינה ועל תפקוד משק הבית הפרטי (ולא העסק) ו/או הבניין המשותף וסיוע לבעל הבית הפרטי ו/או לבני ביתו בניהול משק הבית

דמי ביטוח מופחתים בשל זכאות לגמלה

מעסיק שמדווח על עובד כמבוטח בשיעורי דמי ביטוח מופחתים בשל זכאות לגמלה [לפי סעיף 351(ד) לחוק הביטוח הלאומי], חייב לוודא שבידיו נמצא אישור מהמוסד לביטוח לאומי המעיד על התנאים המזכים בהטבה.

המוסד לביטוח לאומי פרסם באיגרת למעסיק לשנת 2018 כי חובה לקבל אישור בכל שנה על קבלת הקצבה מהביטוח הלאומי, בכל גמלה שמזכה בתשלום דמי ביטוח מופחתים.

הנחה בדמי הביטוח ניתנת כאשר המבוטח מקבל בפועל מהמוסד לביטוח לאומי בישראל קצבת נכות כללית מלאה לתקופה של שנה לפחות או לצמיתות, קצבת נכות מעבודה בשיעור 100% לצמיתות, או קצבת אזרח ותיק (ראה הבהרה בהמשך).

נכה שקיבל קצבת נכות כללית בשיעור 100% לפי חוק לרון, וקצבתו הופסקה בשל הכנסות גבוהות, זכאי לקבל בתנאים שבחוק את השיעורים הנמוכים של דמי הביטוח במשך 36 חודשים נוספים, בהתאם לאישור שיקבל מהמוסד לביטוח לאומי בעבור המעסיק.

הבהרה בעניין זכאות לקצבת נכות כללית לשנה לפחות - הכוונה לתקופה שאינה כוללת את 90 הימים הראשונים, שבהם נקבעת הזכאות לקצבת הנכות הכללית.

המוסד לביטוח לאומי ערך הפגשה של משכורות מטופסי 126 עם הנתונים המצויים במחלקות הגמלאות, ומחייב בדמי ביטוח מעסיקים שלא פעלו כחוק (חשוב מאוד לשמור על טופס 101 החתום על ידי העובד ועל האישור שהביא מהמוסד לביטוח לאומי המעיד על זכאותו בפועל לקצבה).

יש לשים לב לסוג הקצבה שהמבוטח מקבל, כיוון שקצבה לשירותים מיוחדים, קצבה לנכה פוליו, גמלת ניידות, קצבה בשל פגיעת איבה וקצבה לנכי צה"ל, למשל, וכן זכאות לפטור ממס בשל נכות, אינם מזכים בהנחות במוסד לביטוח לאומי.

דגשים בביקורת ניכויים של המוסד לביטוח לאומי

כדאי להקפיד על כמה הוראות בסיסיות בעת טיפול בביקורת ניכויים ולהבין את התהליך, כיוון שבכל שלב של התהליך אפשר להוסיף מסמכים ולתקן טעויות כדי שלא יהיה צורך להגיש השגה. ככלל, המוסד לביטוח לאומי אינו מאשר השגה נוספת.

לאחרונה החל המוסד לביטוח לאומי להעביר את שומות הניכויים שלו למס הכנסה, זאת לאחר שכבר במשך שנים רבות מס הכנסה מעביר למוסד לביטוח לאומי את שומות הניכויים, בהתאם להלכת גדות בבית הדין הארצי לעבודה. לנושאי המשרה האחראים לתחום המשכורות, יש אחריות גדולה לדיווח נכון למוסד לביטוח לאומי.

תלושי השכר

המעסיק חייב להציג בתלושי השכר את כל רכיבי ההכנסה כמתחייב מסעיף 24 לחוק הגנת השכר, ובכלל זה גם הטבות שוות כסף כגון נסיעות לחו"ל, ארוחות וכדומה.

ניכוי דמי ביטוח מהעובד

לפי סעיף 342(ג) לחוק הביטוח הלאומי מנכה המעסיק את דמי הביטוח מהעובד [למעט בגיל זכאות או למי שמקבל קצבת אזרח ותיק (זקנה)]. זאת, בשונה מתקנה 8(ב)2) לתקנות הביטוח הלאומי (הוראות מיוחדות בדבר תשלום דמי ביטוח), תשל"א-1971. בתקנה כתוב במפורש לעניין דרכי חישוב דמי ביטוח לעובד **במשק בית** כי מעסיק "יהיה רשאי לנכות משכרו של עובד..."

ביצוע ביקורת ניכויים בביטוח הלאומי

בביקורת ניכויים במוסד לביטוח לאומי נוהגים לבדוק עד 5 השנים המוקדמות מתוך שבע השנים האחרונות (למעט חריגים).

תאגידי המעסיקים יותר מ-20 עובדים נבדקים בשגרה. בעקבות דוח מבקר המדינה נבדקים גם מעסיקים קטנים יותר, לרבות חברות משפחתיות וחברות פרטיות.

הנושאים העיקריים שנבדקים בביקורת הניכויים של הביטוח הלאומי הם:

בדיקת כל רכיבי השכר, התאמה בין טופס 126 לטופס 102, בדיקת התאמות בין הדוחות לבין התשלומים, סיווג עובדים בטור הנכון בטופס 102, פריסת שכר נוסף, זקיפת הטבות שכר לעובדים (לרבות הוצאות שלא נזקפו), בדיקת שכר מינימום, ביקורת הכנסות מחברה משפחתית וחברת בית, תיאום דמי ביטוח (ניכוי דמי ביטוח בשיעור המופחת למי שעובד בעבודות נוספות), איתור תשלומים לאוכלוסיות שונות ללא דיווח, איתור דיווחים כוזבים, סיווג עובדים על פי צו סיווג מבוטחים ותשלום דמי הביטוח בעדם ועוד.

מבקר הניכויים בודק הטבות בשווה כסף שלא נזקפו בשכר כמו זקיפת שווי רכב. מעסיקים שזקפו שווי רכב חלקי לפי חישוב מדויק של הנסיעות הפרטיות – מחויבים בהפרש.

ביקורת ניכויים מבוצעת גם לגיבוי תביעת גמלאות, או כאשר המעסיק תובע החזרים, או מתקן דוחות, או כאשר יש צורך לבחון יחסי עבודה.

זקיפת שווי הטבה בגין ימי גיבוש לעובדים

ככלל, כאשר "טובת המעסיק" גוברת על "טובת העובד", המעסיק אינו זוקף שווי במשכורת העובד המשתתף בפעילות מטעם המעסיק, אך מבחן נוחות העובד ונוחות המעסיק נבחנים במוסד לביטוח לאומי באופן אובייקטיבי, בהתייחס לעובד ולתפקיד שהוא ממלא.

רשות המסים פרסמה הנחיה ביום 9.4.2018 המבוססת על פסק דין דה ניישון טרפיק בבית הדין האזורי לעבודה (ב"ל 30052-07-12), לפיה, רק במקרים שבהם מתקיימים כל התנאים המפורטים בהנחיה, המעסיק אינו זוקף שווי לעובדים. המוסד לביטוח לאומי אימץ את הכללים האלה.

דוגמה לתנאים שבהנחיה: המעסיק קובע את תנאי הגיבוש ומשלם עליהם, המעסיק משלם משכורת מלאה לעובדים בימי הגיבוש, צרכי העבודה מצדיקים את הגיבוש, הגיבוש נעשה ללא בני זוג, באמצע השבוע, בישראל, בעלות סבירה, הגיבוש כולל הרצאה או תוכנית העשרה וכל המסמכים נשמרו לבדיקת הביקורת.

שווי שימוש ברכב

בעקבות פסיקת בית המשפט העליון המוסד לביטוח לאומי אינו מקבל חישוב של שווי שימוש חלקי לפי יחס הנסיעות הפרטיות והעסקיות.

שווי שימוש ברכב לטכנאי שירות - החלטת מיסוי שלא בהסכם 4586/12

הבקשה – שווי שימוש חלקי לפי יחס הנסיעות העסקיות והפרטיות בשל כמות הנסיעות הגדולה של טכנאי המזגנים בעבור העסק – הבקשה נדחתה.

רכב תפעולי ורכב מאגר

"רכב תפעולי" הוא רכב שהתקיים בו להנחת דעתו של פקיד השומה אחד מאלה: הוא רכב ביטחון, או שהרכב משרת רק את העסק ולא הועמד לרשות עובד כלשהו בהתאם לכללים שבתקנות מס הכנסה (ניכוי הוצאות רכב), התשנ"ה-1995.

לפי עמדות רשות המסים והביטוח הלאומי, המעסיק אמור לייחד מראש רכב מסוים להיות רכב תפעולי ועליו לקבוע נוהלי עבודה ברורים, קפדניים וחד משמעיים ביחס לשימוש ברכבים האלה ולנקוט אמצעי ביקורת על הנהלים שקבע.

על פי נוהלי הביטוח הלאומי, כשהעובד עובד מהבית, הרכב לא יוכר כרכב תפעולי.

אין בפקודת מס הכנסה או בתקנות מס הכנסה מונח בשם "רכב מאגר" אך נוהגים להשתמש במונח הזה למצבים שבהם המעסיק מעמיד לרשות העובדים רכב שנועד לפעילות שוטפת של העסק, שהרכב אינו מוקצה לעובד כלשהו ושלא הוצמד רכב אחר לעובד שמשמש ברכב המאגר.

רשות המסים פרסמה הנחיה מקילה לפיה אין צורך לזקוף שווי רכב לעובד ביום שבו הוא עבד עד לשעות הלילה, ולכן רכב המאגר חנה בביתו באופן חד פעמי (בחודש), באופן אקראי ולא באופן שיטתי ולא בסוף השבוע (מיום חמישי בערב) או בחגים והעובד החזיר את הרכב למחרת.

כאשר השימוש ברכב הוא יותר מפעם אחת בחודש, יש לזקוף שווי יחסי בהתאם לקריטריונים שנקבעו. מי שלא עומד בקריטריונים האלה, חייב לזקוף שווי רכב מלא בהתאם לתקנות. מודגש שיש לשמור את התיעוד באשר לקיום התנאים האמורים.

הוצאות עודפות שאינן ניתנות לייחוס

מבקר הניכויים בודק את מהות ההטבות שתואמו בדוח ההתאמה למס הכנסה. טובות הנאה הניתנות לייחוס, הן הטבות שכר החייבות בדמי ביטוח. לדוגמה, נסיעת עובד פרטית לחו"ל.

הוצאות עודפות שאינן ניתנות לייחוס אינן חייבות בתשלום דמי ביטוח, אך יש לשמור את התיעוד המתאים לצורך הוכחת ההוצאה, כמו למשל החזר הוצאות נסיעה עסקית של עובד לחו"ל, מעל התקרה שפטורה ממס.

בני זוג העובדים בעסק משותף (שאינו מאוגד כחברה)

תקנה 24 להוראות המיוחדות בדבר תשלום דמי ביטוח מחייבת יחס חלוקה בין בני זוג העובדים בעסק משותף. ההכנסה של כל בן זוג שמובאת בחשבון לעניין דמי ביטוח כפופה להכנסה המרבית לתשלום דמי ביטוח.

עמדת המוסד לביטוח לאומי היא שחלוקת הכנסה בין בני זוג על פי תקנה 24 האמורה אפשרית רק אם בת הזוג עונה לכללים של "עובדת עצמאית".

בני זוג המדווחים על הכנסתם על פי תקנה 24 האמורה וההכנסה מחולקת ביניהם, רשאים להצהיר על יחס החלוקה (לפי התקנה) עד ליום 30 באפריל בכל שנה, למעט בעת זכאות לקצבת אזרח ותיק.

כאשר שני בני הזוג הם "עובדים עצמאיים" ללא תלות במקור הכנסתם, לכל אחד מהם אמור להיות תיק נפרד בביטוח הלאומי כעובד עצמאי. על בני זוג אלה תקנה 24 האמורה אינה חלה. לסוגיה זו השלכות משמעותיות לאור תיקון סעיף 66(ד) לפקודת מס הכנסה וביטול סעיף 66(ה) לפקודה מינואר 2014 ואילך.

לעניין העסקת בן/בת הזוג כעובד/ת שכיר/ה חשוב לזכור שהמוסד לביטוח לאומי קובע מעמד מבוטחים על פי דיני עבודה, ולא על פי אופן תשלום דמי הביטוח או על פי אופן תשלום המס.

הכרה רטרואקטיבית באישה כעצמאית לפי יחס חלוקה להשלמת זכאות מינימלית לקצבת אזרח ותיק

המוסד לביטוח לאומי פרסם ביום 30.7.2012 הוראות שלפיהן הוא אינו מאפשר הכרה רטרואקטיבית של חלוקת הכנסות מעבר לשנה השוטפת ולשנה שקדמה לה. ואולם, בעניין תביעה לקצבת אזרח ותיק של אישה שעבדה בעסק משותף עם בעלה תוכר תקופה מוקדמת יותר, כפוף להמצאת ראיות, אך רק עד כדי השלמה לתקופת האכשרה המינימלית הנדרשת לקבלת קצבת אזרח ותיק. זאת, לצורך איזון בין הזכות הביטוחית ותשלום דמי הביטוח לבין מיצוי הזכויות וצבירת תקופות ביטוח לענף אזרחים ותיקים ושאיירים.

המוסד לביטוח לאומי יוזם פניות לנשים כדי ליידע אותן על תקופות האכשרה שצברו אך מומלץ לבחון אם בעסק משותף, כאמור, הנשים מבוטחות לפי החוק והתקנות, בין היתר לצורך צבירת זכויות לגמלאות הביטוח הלאומי.

המוסד לביטוח לאומי אימץ את ההכרה הרטרואקטיבית בעקבות מקרים שבהם האישה עבדה בעסק משותף עם בעלה אך הדיווח למוסד לביטוח לאומי נעשה רק על שם הבעל. לדוגמה בפסק דין (ב"ל 1875-09) שיתואר להלן:

מלכה כתב עבדה כשכירה בשנים 1961 ועד 1992 וצברה תקופת אכשרה של 143 חודשים. לטענתה, בשנים 1980 ועד 2008 היא עבדה עם בעלה בעסק המספק שירותי הסעות, אך הדיווח למוסד לביטוח לאומי בנדון נעשה על שם הבעל בלבד.

בשנת 2009 ביקשה לדווח על היותה עובדת עצמאית בעסק המשותף רטרואקטיבית, כיוון שהיו חסרות לה תקופות ביטוח לזכאות לקצבת זקנה.

המוסד לביטוח לאומי דחה את בקשתה בשל היעדר ראיות חד משמעיות על עבודה בפועל ובשל הזמן הרב שחלף (29 שנים) מיום תחילת העבודה ועד ליום ההצהרה, וטען כי ייתכן שפעילותה בעסק המשותף הייתה בגדר עזרה משפחתית מקובלת של אישה לבעלה בלבד ולא כעובדת עצמאית.

בית הדין האזורי לעבודה התרשם מתיאורי המבוטחת והעדים מטעמה, שנתמכו בעדות רואה חשבון ונתקבלו כמהימנים על ידי בית הדין, שאכן המבוטחת עבדה בעסק.

ביום 7.8.2012 קיבל בית הדין האזורי לעבודה את תביעתה של מלכה כתב והכיר בה כעובדת עצמאית בעסק של בעלה אף שלא דווח כך מעולם.

מצבים שבהם בת זוג שכירה בעסק של בעלה (בעסק שאינו מאוגד כחברה)

אין מניעה חוקית כי אישה תיחשב עובדת שכירה של בעלה (בעסק פרטי). בת זוג נחשבת לשכירה בעסק של בעלה אך ורק אם מתקיימים ביניהם יחסי עבודה כהלכתם. **המוסד לביטוח לאומי פרסם הבהרות בעניין זה עוד בשנת 1995 באיגרת למעסיקים.**

עם זאת, לאור מיעוט המקרים בפסיקה שבהם אישה הוכרה כשכירה של בעלה, אימץ המוסד לביטוח לאומי מספר מבחנים **מצטברים** שנקבעו בפסיקה, נוסף על המבחנים לקיום יחסי עבודה (הכללים זהים גם למקרים שבהם בן הזוג מועסק בעסק של אשתו):

1. שכר קבוע ויציב שמתקבל בפועל, שאינו מותנה במצב הכלכלי של העסק ושאינו מושפע ממנו. העובדת (האישה) אינה חשופה לסיכון כלכלי.
2. קיימת מסגרת קבועה של שעות עבודה.
3. בת הזוג מקבלת שכר ריאלי בתוספת התנאים הסוציאליים, כגון: חופשה, הבראה ותוספת יוקר כמו כל העובדים.
4. האישה אינה נוהגת מנהג בעלים בעסק, ובעלה הוא זה שמקבל את החלטות המהותיות במקום העבודה.

באותם מקרים שבהם האישה עובדת בפועל והוגשה תביעה לגמלה, ייבחנו יחסי העבודה ויתכן שהיא בגדר עובדת עצמאית, לצורך בחינת הזכאות לגמלאות והיא תהיה זכאית לגמלה בהתאם לכללים במוסד לביטוח לאומי.

כאמור, חוק הביטוח הלאומי מאפשר מצב שבו אישה תהיה שכירה אצל בעלה, אולם כדי שהדבר יתאפשר, צריכים להתקיים יחסי עבודה בין הצדדים.

דיווח טכני על האישה כשכירה כאשר היא מתנהגת כעצמאית לכל דבר אינו יכול "להכשיר" את המעמד כ"שכיר" כשלא מתקיימים יחסי עבודה בין הצדדים, שכן שינוי במעמד האישה מעובדת עצמאית (או עצמאית שאינה עונה להגדרה) לעובדת שכירה שלא על פי דיני עבודה בשל תכנוני מס, טומן בחובו הוספת זכויות ביטוחיות למי שאינו מבוטח בהן, כגון ביטוח בענף אבטלה ובענף פשיטות רגל.

אשר על כן, המוסד לביטוח לאומי מקפיד על בחינת מעמדה של אישה המדווחת כשכירה של בעלה, כדי שלא תוכל ליהנות מזכויות אשר אינן מגיעות לה.

העברת הכנסה בין בני הזוג לאחר דיון במס הכנסה והוצאת שומה סופית

המוסד לביטוח לאומי מקבל שומה סופית ומעדכן בהתאם את הפרשי דמי הביטוח. כאשר הכנסת בן זוג כעצמאי מוגדלת בשומה הסופית והכנסת בן הזוג השני כשכיר מוקטנת – נוצר חיוב אוטומטי של הפרשי דמי ביטוח רק לבן הזוג העצמאי ולא מוחזרים דמי ביטוח לבן הזוג השכיר.

במקרה כזה, כדי לבטל את החיוב הכפול, יש להוכיח לפקיד הגבייה כי אין מדובר בהעסקה פיקטיבית של בן הזוג ולהמציא הוכחות שבן הזוג אכן עובד כשכיר, נוכח ממנו דמי הביטוח כחוק ושולמו למוסד לביטוח לאומי דמי הביטוח המלאים.

תושב ארעי

תיקון מס' 199 לחוק הביטוח הלאומי מתקן את סעיף 2א לחוק וחל על מי שקיבל אשרה ורישיון (שמקנה תושבות) לפי חוק הכניסה לישראל החל מיום 1.1.2018. התיקון חל על אוכלוסיית בעלי האשרות מסוג א/1, א/2, א/4 (הנלווה לאשרה מסוג א/2) ו-א/5.

עד התיקון לחוק, בעלי האשרות הוכרו כתושבי ישראל אם מרכז חייהם היה בישראל ובלבד שהתגוררו בישראל לפחות 183 ימים מיום קבלת האשרה.

על פי התיקון בחוק, כל בעלי האשרות המקנות תושבות מכוח החוק, יוכרו כתושבי ישראל מיום קבלת האשרה, ללא המתנה של 183 יום, ובתנאי ששהו בארץ כדין לפחות חצי שנה לפני קבלת האשרה שמקנה תושבות.

המוסד לביטוח לאומי פרסם חוזר ביטוח מס' 1452 ביום 24.1.2018, המפרט את התייחסותו לתיקון החוק. על פי החוזר, החל מתאריך 1.1.2018, ספירת 183 הימים תיבחן לתקופה של שישה חודשים טרם קבלת האשרה המזכה ובלבד שהמבוטח התגורר כדין בישראל. המעמד כתושב ייקבע לא לפני יום קבלת האשרה.

מבוטח השוה בחו"ל

הגדרת תושבות ושליטת תושבות של מבוטח שגר בישראל ויצא לחו"ל

תושב ישראל חייב לשהות כחוק בישראל ואם הוא אינו אזרח ישראל, הוא חייב להחזיק באחת מהאשרות המקנות תושבות: רישיון לישיבת קבע או אשרה מסוג א/1, א/2, א/4, א/5 (כפוף לכללי הישיבה בישראל בסעיף 2א לחוק הביטוח הלאומי).

תושב ישראל שגר בארץ ויוצא לחו"ל מבוטח בביטוח הלאומי ועל פי חוק ביטוח בריאות ממלכתי, כל עוד הוא מוכר בביטוח הלאומי כ"תושב ישראלי" וכל עוד יציאתו לחו"ל היא זמנית. בדרך כלל המוסד לביטוח לאומי ממשיך להכיר באדם שגר בארץ ויוצא לחו"ל כתושב ישראל בחמש השנים הראשונות שבהן הוא נמצא בחו"ל, ולאחר מכן מברר עמו היכן מרכז חייו.

ההחלטה בנושא תושבות (לרבות לעניין חוק ביטוח בריאות) מוטלת על פקיד הביטוח והגבייה במוסד לביטוח לאומי, על פי הלכות שנקבעו בבית הדין הארצי לעבודה. החלטה זו אינה תלויה בהחלטתם של גופים אחרים כגון מס הכנסה ומשרד הפנים.

הפסיקה קבעה שתושב ישראל הוא מי שמרכז חייו בישראל. מרכז החיים נבחן בפסיקה לפי שני מבחנים:

1. מבחן אובייקטיבי – היכן מקום המגורים הקבוע שלו, היכן נמצאת המשפחה, היכן לומדים הילדים, היכן הוא עובד, היכן נמצאים הנכסים שלו וכדומה.

2. מבחן סובייקטיבי – היכן האדם רואה את מרכז חייו.

אחד הגורמים שמשפיעים על קביעת התושבות של המבוטח בעודו בחו"ל הוא תשלום דמי הביטוח בארץ. כאשר אין בעובדות המוצגות בפני הפקיד המוסמך במוסד לביטוח לאומי כדי להכריע באופן חד וברור עד לאיזה תאריך נחשב המבוטח תושב ישראל, נקבע תאריך הפסקת התושבות במועד שבו הסתיימה תקופת הביטוח שבעדה שילם המבוטח דמי ביטוח, אך בדרך כלל לא מעבר לחמש שנים רצופות.

בחינת תושבות במהלך חמש השנים הראשונות נעשית בדרך כלל במצבים הבאים:

1. המבוטח מבקש לדון בתושבותו.

2. המבוטח תובע קצבה (לעניין קצבאות אזרח ותיק (זקנה) ושאיירים קבע המוסד לביטוח לאומי שהתושבות תיבחן בכל מקרה שבו מוגשת תביעה לקצבת אזרח ותיק או לקצבת שאירים, ועולה שהתובע קצבת אזרח ותיק שוהה בחו"ל יותר משנה ממועד זכאותו לגמלה, או המנח שמכוחו הוגשה תביעה לשאיירים שהה בחו"ל יותר משנה).

3. הגיע למוסד לביטוח לאומי מידע שמשפיע על ההחלטה (לדוגמה - המבוטח אינו משלם דמי ביטוח).

4. תושב חוזר או עולה חדש שאינם גרים בארץ במגורי קבע.

עקרון התא המשפחתי בקביעת תושבות בביטוח הלאומי

בני זוג וילדים עד גיל 18 השוהים עם המבוטח בחו"ל, ממשיכים להיות מבוטחים על פי חוק הביטוח הלאומי ועל פי חוק ביטוח בריאות ממלכתי כל עוד הם נחשבים תושבי ישראל, מכוח המבוטח כתושב ישראל.

המוסד לביטוח לאומי נוהג לראות בתא המשפחתי כתא אחד. כמה פסקי דין קבעו לאחרונה בנסיבות המיוחדות של פסקי הדין ניתוק של התא המשפחתי.

המוסד לביטוח לאומי מסר כי כל מקרה של הפרדת תא משפחתי נבחן לגופו של עניין בנסיבות המיוחדות ואין שינוי בעמדת הביטוח הלאומי להמשיך ולראות בתא המשפחתי תא אחד, על אף פסקי הדין.

מבחן תושבות לסטודנטים שלומדים בחו"ל

סטודנט יכול לחיות וללמוד בחו"ל יותר מחמש שנים ולהמשיך להיחשב תושב ישראל (לאחר שנבחנה תושבותו במוסד לביטוח לאומי), כל עוד השהייה שלו בחו"ל היא זמנית.

אם הסטודנט מבצע פעולות המצביעות על השתקעות בארץ אחרת, סיבת השהייה הראשונית שהייתה זמנית הפכה לשולית והתושבות תישלל.

מבחן תושבות לבני הגיל השלישי

המוסד לביטוח לאומי מכיר בכך שבני הגיל השלישי נוסעים יותר לחו"ל בשל הזמן הפנוי שיש להם ולכן בחינת התושבות מביאה בחשבון את וותק התושבות שצברו לאורך השנים בישראל, ובמוסד לביטוח לאומי מגמישים את מבחן התושבות.

על המבוטח להוכיח שיצא לחו"ל פעמים רבות כדי לבקר את ילדיו או כדי לטייל, למשל, והתושבות שלו לא תבוטל גם אם שהה בחו"ל בממוצע יותר מאשר בישראל במשך 5 שנים. המוסד לביטוח לאומי לא ישלול ממנו את התושבות כל עוד הוא אינו מעביר את מרכז חייו לחו"ל.

שלילת תושבות

לאחר תקופה של חמש שנים שבהן לא שהה תושב ישראל בישראל רוב הזמן, המערכת אמורה לבצע בירור באופן אוטומטי, שבסופו עלול להתחיל לגביו הליך של שלילת תושבות. ניתן זמן קצוב לערעור שבו המבוטח עדיין זכאי לשירותי בריאות.

יש לצרף לערעור על ביטול התושבות שאלון לקביעת תושבות ממולא וחתום ומסמכים המעידים על מרכז החיים בישראל.

פקיד המוסד לביטוח לאומי רשאי לבחון מחדש בכל עת את התושבות של המבוטח ולהחליט בדיעבד על שילתה. מי שאינו מוגדר תושב ישראל על ידי המוסד לביטוח לאומי ואינו עובד בישראל, פטור מתשלום דמי ביטוח לאומי ודמי ביטוח בריאות בישראל (גם על הכנסות פסיביות שהופקו או שנצמחו בישראל).

חובת הצהרה למס הכנסה החל משנת 2016

החל משנת 2016 כל נישום שיוצא לחו"ל ונחשב תושב ישראל לפי חזקת הימים שבסעיף 1 לפקודה, חייב להגיש דוח למס הכנסה ולהצהיר על כל הכנסותיו בארץ ובחו"ל, או לתת גילוי מלא ככל שהוא טוען שאינו תושב ישראל.

החל משנת 2017 נישום שהוא תושב ישראל לפי החזקות שבסעיף 1 לפקודה, שטוען שהוא תושב חוץ, חייב לצרף לדוח השנתי טופס 1348. הוא מתבקש בטופס לענות על שאלות הקשורות לתשלום דמי הביטוח בישראל ולקבלת קצבאות מהמוסד לביטוח לאומי והוא מתבקש לצרף את שאלון התושבות שהוא מסר למוסד לביטוח לאומי.

עובד שכיר של מעסיק ישראלי

כאשר מעסיק תושב ישראל שולח עובד תושב ישראל לחו"ל מטעמו, וחווה העבודה נקשר בישראל - דינו של העובד כדין עובד שכיר בישראל המשלם דמי ביטוח על פי שיעורי דמי הביטוח הנהוגים בישראל.

בתנאים מסוימים ניתן לראות גם עובדים שנשלחים מישראל לעבוד בחברות בנות בחו"ל, כשכירים של המעסיק הישראלי ששלח אותם לחו"ל.

המבוטח השכיר ובני משפחתו זכאים לטיפול רפואי בישראל מכוח חוק ביטוח בריאות ממלכתי. כמו כן הם זכאים לזכויות מכוח חוק הביטוח הלאומי. לדוגמה, המשך תשלום קצבאות ילדים מותנה בהמצאת אישור מתאים למוסד לביטוח לאומי. לעניין זכויות אלו, התקופה המרבית היא חמש שנים. עם זאת, ניתן לקבל אישור מיוחד להארכת התקופה מפעם לפעם, גם אם השהייה בחו"ל נמשכת יותר מחמש שנים.

ביום 2.6.2014 פרסם המוסד לביטוח לאומי הוראות בחוזר ביטוח/1419 המתייחס למצב שבו טוען עובד שכיר שתשלום אש"ל חו"ל הוא מסוהה ל"שכר אמיתי" (למשל, לצורך תביעה לגמלאות לפי בסיס הכנסה גבוה יותר). בחינת הטענה תכלול העברת החומר לביקורת נכויים במוסד לביטוח לאומי ובמס הכנסה. אם הבסיס יגדל המעסיק יחויב בהפרשים וגם עלול להיות מחויב בהחזר גמלאות לפי סעיף 369 לחוק הביטוח הלאומי.

עובד עצמאי בחו"ל

מדווח למוסד לביטוח לאומי על עצמו והאחריות לדיווח ולתשלום דמי הביטוח מוטלת עליו. יש להבחין בין עובד עצמאי אשר מנהל את עסקיו בישראל ובחו"ל לסירוגין ומבוטח בארץ כעובד עצמאי, ובין מצב שבו כל עסקיו הם בחו"ל והכנסותיו הן בחו"ל.

במקרה הראשון: הוא ימשיך להיות מבוטח כעובד עצמאי כאילו הוא עובד בישראל, והכנסותיו יחויבו בדמי ביטוח כמקור הכנסה של "עובד עצמאי". חשוב לזכור כי זכותו לקבל גמלאות בשל פגיעה בעבודה שאירעה לו בחו"ל כפופה לתנאים שבתקנות הביטוח הלאומי בעניין פגיעה בעבודה של עובד עצמאי שנפגע בחו"ל.

במקרה השני: אדם ששוהה ברציפות בחו"ל מטעם עיסוקו בישראל, ביטוחו לענף נפגעי עבודה כעובד עצמאי מוגבל בדרך כלל לשנה אחת וכפוף לחובת הודעה מראש למוסד לביטוח לאומי. במקרה זה יסווגו ההכנסות שלו כפסיביות ויחויבו בהתאם בדמי ביטוח.

עובד מקומי ישראלי (עמ"י)

אזרח ישראלי ששוהה בחו"ל באורח זמני והתקבל לעבודה בנציגות ישראלית בחו"ל במעמד של עובד מקומי ומועסק באורח זמני על פי חוזה מיוחד. במקרה זה חלים חוקי העבודה הישראליים. המוסד לביטוח לאומי מתייחס לעמ"י כאל עובד שכיר בישראל כל עוד הוא נחשב לתושב ישראל במוסד לביטוח לאומי.

מבוטחים שאינם מפורטים לעיל ופטורים מתשלום דמי הביטוח המינימליים

1. מבוטח בחופשה ללא תשלום בחודשיים הראשונים שבהם המעסיק משלם את דמי הביטוח, כמקובל (לרבות מורה בשנת השתלמות).
2. מבוטח שמקבל פנסיה מוקדמת ומשלם הפנסיה מנכה את דמי הביטוח מהפנסיה.
3. אסיר בחו"ל בתנאים מסוימים.

עובד שכיר אצל מעסיק זר

החל משנת 2014 המוסד לביטוח לאומי עורך בדיקה אוטומטית בעת קבלת שומה של מבוטח שכוללת הכנסה ממשכורת, אם קיים דיווח במקביל על הכנסות שכיר ממקור חיצוני (כגון מטופס 126).

אם לא קיים עיסוק כשכיר במערכת, המבוטח מקבל מכתב לבירור. מבוטח שאינו שולח הסבר בצירוף מסמכים מחויב (בדרך כלל) כברירת מחדל על הכנסה שאינה מעבודה שמקורה ממשכורת בחו"ל.

במקביל, ובהדרגה, אמור המוסד לביטוח לאומי לשלוח מכתבים גם למבוטחים נוספים שקיימת אי התאמה בנתונייהם.

כאמור לעיל ועל פי סעיף 345 לחוק הביטוח הלאומי, הכנסות מחו"ל חייבות בדמי ביטוח כאשר מקורן בסעיף 2 לפקודת מס הכנסה בהתאם לכללים הנהוגים במוסד לביטוח לאומי. להלן דוגמאות לסוגי הכנסות מחו"ל:

1. בסעיף 350(א) לחוק הביטוח הלאומי נקבעו בין היתר הכנסות מחו"ל שאינן חייבות בדמי ביטוח (לדוגמה: ריבית מבנק בשיעור מס מוגבל).

2. יש פטור מדמי ביטוח לאומי בלבד (ולא פטור מדמי ביטוח בריאות) על הכנסות מחו"ל בגין עבודה שבוצעה בחו"ל, אם מקור ההכנסה הוא במדינה שישראל חתומה עמה על אמנה לביטחון סוציאלי הכוללת מניעת כפל דמי ביטוח לאומי, ונוכו דמי הביטוח הלאומי במדינת האמנה על פי הכללים שבאמנה (עד שנת 2010 מבוטחים אלה חויבו בדמי ביטוח בריאות בסכום מינימום).

לדוגמה:

האמנה עם איטליה כוללת מניעת כפל דמי ביטוח לאומי לתושב ישראל שעובד באיטליה אצל מעסיק זר רק מחודש דצמבר 2015.

האמנה עם צרפת כוללת מניעת כפל דמי ביטוח רק לעובד שכיר או מעין שכיר.

3. כאשר מבוטח עובד כשכיר בעבור מעסיק זר, הוא מסווג במוסד לביטוח לאומי כעובד שחייב בדמי ביטוח בעד עצמו [תקנה 1 לתקנות הביטוח הלאומי (הוראות מיוחדות בדבר תשלום דמי ביטוח)] לפי ההכנסות בשומה:

א. אם המבוטח עובד בארץ - הוא משלם דמי ביטוח כעובד עצמאי ומבוטח כעובד שכיר, לרבות לענף דמי אבטלה.

ב. אם המבוטח עובד בחו"ל - הוא משלם דמי ביטוח כמבוטח בעל הכנסות שאינן מעבודה.

אמנות לביטחון סוציאלי

האמנות לביטחון סוציאלי מסדירות את רציפות הביטחון הסוציאלי בין שתי המדינות. **לכל אמנה תנאים המתאימים לה.** מדינת ישראל אינה חתומה על אמנה לביטוח בריאות.

המדינות שישראל חתומה איתן על אמנות לביטחון סוציאלי, שכוללות גם גמלאות, הן: אוסטרליה, אורוגוואי, איטליה (מתאריך 1.12.2015), בולגריה, בלגיה (מורחב מיום 1.6.2017), בריטניה, גרמניה, דנמרק, הולנד, נורבגיה, סלובקיה, פינלנד, צ'כיה, צרפת, רומניה, רוסיה (מתאריך 1.10.2017) שבדיה ושוויץ. האמנה עם קנדה (ללא חבל קוויבק) מסדירה מניעת כפל דמי ביטוח לאומי בלבד.

קצבאות לתושב חוזר ותיק (או עולה חדש)

כאשר תושב חוזר ותיק ועולה חדש תובעים גמלה מהמוסד לביטוח לאומי, הם מתבקשים לדווח על הכנסותיהם מכל המקורות, בארץ ובחו"ל, בהתאם לכללים שבכל גמלה.

חשוב מאוד לזכור כי ההכנסות המדווחות לצורך גמלאות כוללות בדרך כלל את ההכנסות מהמקורות המפורטים בסעיף 2 לפקודת מס הכנסה - גם אם הכנסות אלה פטורות ממס ו/או פטורות מדמי ביטוח, וגם אם אין צורך לדווח עליהן לשלטונות המס.

אי דיווח על ההכנסות עלול להוביל למצב שבו יקבל אדם גמלה שלא כדין והמוסד לביטוח לאומי ידרוש בחזרה את הגמלה בצירוף קנסות והצמדה. במקרים חריגים המוסד נוהג לבחון היבטים פליליים.

הכנסות של עולה חדש ושל תושב חוזר ותיק – תיקון 168 לפקודת מס הכנסה

חוק הביטוח הלאומי אינו כולל פטור ממבחן הכנסות על הכנסות מחו"ל לעולה חדש ולתושב חוזר ותיק שמגישים תביעה לגמלה.

ולכן, כאשר הם תובעים גמלה מהמוסד לביטוח לאומי, הם מתבקשים לדווח על הכנסותיהם מכל המקורות, בארץ ובחו"ל, בהתאם לכללים שבכל גמלה, גם אם הכנסות אלה פטורות ממס ו/או פטורות מדמי ביטוח, וגם אם אין צורך לדווח עליהן לשלטונות המס.

המידע על ההכנסות האלה עובר למחלקת הגבייה של המוסד לביטוח לאומי לביקורת גבייה. פקיד הגבייה בוחן את ההכנסה בהיבט הגמלה ובהיבט דמי הביטוח.

המוסד לביטוח לאומי מחייב בדרך כלל בדמי ביטוח הכנסות של עולים חדשים ושל תושבים חוזרים ותיקים במקרים שבהם הוגשו תביעות למוסד לביטוח לאומי שבהן נרשמו הכנסות.

המוסד לביטוח לאומי סבור כי כאשר מבוטח עובד בחו"ל כעובד שכיר או כעובד עצמאי, הכנסתו היא הכנסה של עובד, אף על פי שהוא משלם דמי ביטוח כמי שאינו עובד ואינו עובד עצמאי, ולכן הפטור של סעיף 350(א)(7) לחוק הביטוח הלאומי אינו חל עליו. גם לעניין הפנסיה המוקדמת שמקורה בחו"ל המוסד לביטוח לאומי סבור כי אין פטור מדמי ביטוח על ההכנסה הזאת.

נציגי לשכת רואי חשבון נפגשו בעבר עם מנכ"ל המוסד לביטוח לאומי ועם נציגי מינהל הביטוח והגבייה וביקשו לתקן את חוק הביטוח הלאומי כך שלא יהיה ספק שכל הכנסה שפטורה ממס לפי תיקון 168 לפקודה, תהיה פטורה גם מתשלום דמי ביטוח לאומי. החוק לא תוקן.

עמדת לשכת רואי חשבון היא שהכנסות שמקורן בחו"ל, כמו הכנסות ריבית, דיווידנדים ושכר דירה, וכן הכנסות ממעסיק זר בחו"ל בגין עבודה בחו"ל (שמסווגות בביטוח הלאומי כהכנסות שאינן מעבודה), פטורות מדמי ביטוח לפי סעיף 350(א)(7) לחוק הביטוח הלאומי, כיוון שכולן מסווגות בביטוח הלאומי כהכנסות שאינן מעבודה כעובד או כעובד עצמאי, וההכנסה פטורה ממס לפי כל דין.

הכנסה מפנסיה מוקדמת אינה פטורה אמנם לפי סעיף 350(א)(7) לחוק, אך עמדת הלשכה כי ההגדרה של הפנסיה המוקדמת בסעיף 345ב מאפשרת לפטור מדמי ביטוח גם הכנסה מפנסיה מוקדמת שמקורה בחו"ל, ככל שהיא פטורה ממס לעולה חדש ולתושב חוזר ותיק.

להלן סעיף 350(א)(7) לחוק הביטוח הלאומי:

"לעניין תשלום דמי ביטוח לא יראו כהכנסה –

(7) ...הכנסה שאינה הכנסה מעבודה כעובד או כעובד עצמאי, הפטורה ממס לפי כל דין, למעט הכנסה מפנסיה מוקדמת כהגדרתה בסעיף 345ב(א), ולמעט הכנסה שיקבע שר האוצר, בהסכמת שר הרווחה, ובאישור ועדת הכספים של הכנסות.

המוסד לביטוח לאומי דיווח לנציגי לשכות המייצגים בפגישה ביום 10.1.2018 כדלקמן:

- ברשות המסים קיים פטור מתשלום ומדיווח למשך 10 שנים לעולה חדש בעל הכנסה מחו"ל וכן לתושב חוזר ותיק. בביטוח הלאומי ההכנסה מחויבת בתשלום דמי ביטוח ככל שמתקבלת שומה או אם מתקבל מידע מהמבוטח עצמו.
- הועלתה השאלה מדוע אין הקבלה בין מתן הפטור על ידי רשות המסים לפטור בביטוח הלאומי. הוסבר כי המוסד לביטוח לאומי אינו נכלל בפטור זה. למוסד לביטוח לאומי יש רשימה סגורה של הכנסות פטורות.
- המיעוט מאוכלוסייה זו שמגיש תביעות לביטוח לאומי בהן נדרש מבחן הכנסות, מתבקש לדווח על ההכנסה. המוסד לביטוח לאומי מחויב לבצע חישוב וחיוב דמי ביטוח היות וכאמור מדובר בהכנסה חייבת.
- הובא לידיעת המשתתפים, כי באתר האינטרנט מפורסמת הנחיה כי תושב ישראל השוהה בחו"ל ואין לו הכנסות חייב בתשלום דמי ביטוח בשיעור הקבוע בחוק. אם יש לו הכנסות מחו"ל, יחויב בהתאם לשומה שתקבל ממוסד הכנסה. כל עוד לא מתקבלת שומה יחויב לפי המינימום.

עבודה

בעלת שליטה בחברה (בסמוך להפסקת עבודתה בחברה) אינה זכאית לדמי אבטלה

בית הדין האזורי לעבודה (ב"ל 16-03-30811) דחה ביום 12 ביולי 2018 את תביעתה של גיטל דיאמנט רהב (להלן: "המבוטחת") לתשלום דמי אבטלה, לאור העובדה שהייתה בעלת שליטה בחברה בסמוך לעזיבתה ולסיום עבודתה בה, וזאת מבלי להידרש למבחני עובד ומעסיק.

רקע חוקי

סעיף 6ב לחוק הביטוח הלאומי (נוסח משולב), התשנ"ה-1995 (להלן: "החוק") קובע מפורשות החל מ-1/2004 כי ביטוח אבטלה לא יחול על בעל שליטה בחברת מעטים.

בסעיף 32 לפקודת מס הכנסה (נוסח חדש), התשכ"א-1961 (להלן: "הפקודה") בעל שליטה הוא בין היתר מי שמחזיק במישרין או בעקיפין, לבדו או ביחד עם קרובו ב-10% לפחות מהון המניות שהוצא או ב-10% מכוח ההצבעה.

חברת מעטים בסעיף 76 לפקודה - חברה שהיא בשליטתם של חמישה בני אדם לכל היותר ואינה חברת בת ולא חברה שיש לציבור ענין ממשי בה.

תמצית עובדתית

המבוטחת הייתה בעלת מניות בחברה עם אחיה במשך יותר מעשר שנים, ולטענתה שמשה בה מנהלת חנות, שכירה. מן העדויות עולה שקיבלה את המניות בחברה בשל השקעה של 150 אלף ש"ח, לטענתה - כבטוחה כנגד ההלוואה. בחודש 10/2015 יצאה לחופשת לידה, ובחודש 12/2015 העבירה את מניותיה לאחיה. עקב מעבר פעילות החנות למקום המרוחק מביתה התפטרה בתחילת 2016, והגישה תביעה לדמי אבטלה שנדחתה על ידי המוסד לביטוח לאומי (להלן: "המל"ל") בטענה שהייתה בעלת שליטה בחברת מעטים.

סלע המחלוקת

לטענת המבוטחת, אף שהייתה בעלת 50% ממניות החברה עד לסמוך להתפטרותה בפועל, הייתה הפרדה מלאה בין היותה בעלת מניות לבין תפקידה כמנהלת חנות שכירה. היא קיבלה משכורת קבועה ועבדה בשעות קבועות, הרוח החיה בחברה היה אחיה, שקיבל החלטות מהותיות, יזם מיזמים, שמו התנוסס על ניירת החברה ועוד.

לטענת המל"ל, המבוטחת נכנסת להגדרת "בעלת שליטה בחברת מעטים" ומשכך אינה מבוטחת בביטוח אבטלה. אין חשיבות לטיב פעילותה כבעלת שליטה בחברה. הפסקת העבודה בפועל לפני ההתפטרות או העברת מניותיה לאחיה לפני תביעת דמי האבטלה – אינן מסייעות לה.

דיון והחלטה

אין חולק כי החברה היא חברת מעטים, והמבוטחת שמשה בעלת שליטה בה עד סוף 2015. בית הדין קובע כי מהגדרת "בעל שליטה" עולה שאין היא כוללת דווקא "שליטה" במובן של יכולת לקבל החלטות בחברה.

המבוטחת נכנסת להגדרת "בעל שליטה בחברת מעטים", וזה היה מצבה טרם הגשת התביעה לדמי אבטלה עובר להתפטרותה. משכך אין צורך לבחון את קיומם המעשי של יחסי עובד-מעסיק.

בית הדין נסמך על הלכת עלי תיתי בבית הדין הארצי, שם נקבע כי אין צורך לבחון את קיומם של יחסי עובד-מעסיק, כאשר אין חולק כי עסקינן בבעל שליטה בחברת מעטים.

ההגדרה הפורמלית היא הבסיס לבחינת מעמדו של בעל השליטה, ופרשנות כפי שמציעה המבוטחת ולפיה תיבדק המהות חלף הנתונים הפורמליים, חותרת תחת הוראות החוק.

סעיף 6 לחוק תיקן מצב של חוסר בהירות ואין להחזיר הגלגל אחורנית ולפגום בבהירות שביקש המחוקק להנחיל, בניגוד להוראותיו המפורשות.

בית הדין קבע כי בנסיבות העניין גם העברת מניותיה כחודש לפני שהגישה את תביעת דמי האבטלה, אינה מסייעת לעניינה.

התביעה נדחתה.

בית הדין ייעץ למל"ל כי "יבחן האם שולמו עבור התובעת דמי ביטוח בגין ביטוח אבטלה וככל שכן, יושבו לה במגבלות הדין".

הורים מאמצים אינם זכאים לקצבת לידה

בית הדין האזורי לעבודה (ב"ל 17-03-26590) דחה ביום 4/2/2019 את תביעתה של אליסון גיין גיאת (להלן: "המבוטחת") לתשלום קצבת לידה בנימוק שהמבוטחת הייתה בגדר של הורה מאמץ, ולא הורה ביולוגי או הורה מיועד (פונדקאות).

הסבר מונחים חופשי, ובאופן כללי בלבד:

מענק לידה – סכום סמלי שמקבלת יולדת שילדה, לכיסוי הוצאות ראשוניות (1,778 ש"ח לילד ראשון, נכון לשנת 2019, שהולך ופוחת בלידות הבאות).

דמי לידה – גמלה "מחליפת הכנסות" לה זכאית יולדת מבוטחת, אשר מילאה תקופת אכשרה טרם הלידה כעובדת עצמאית ו/או כעובדת שכירה (בהתבסס על ממוצע השכר/ההכנסות שלה ברבע השנה שקדם ל"יום הקובע" ולא יותר מסכום של 1,481.33 ש"ח ליום בשנת 2019).

מענק אשפוז – משולם על ידי המוסד לביטוח לאומי (להלן: "המל"ל") ישירות לבית החולים (כ-14,000 ש"ח בלידה רגילה, נכון לשנת 2019).

קצבת לידה – קצבת תמיכה המשתלמת לפי סעיף 45 לחוק הביטוח הלאומי (להלן: "החוק") למי שילדה יותר משני ילדים בלידה אחת (סכום כולל של כ-123,000 ש"ח נכון לשנת 2019 בתשלום על פני 20 חודשים למי שילדה שלושה ילדים בלידה אחת).

עיקרי החוק:

- סעיף 42(א) לחוק קובע כי מבוטחת שהזדקקה לאשפוז בקשר ללידה זכאית לקבל מענק אשפוז ומענק לידה, וזכאית לקבל קצבת לידה ככל שילדה יותר משני ילדים בלידה אחת.
- סעיף 57(א) לחוק קובע כי על אף הוראות סעיף 42(א) לעיל, מבוטחת שאימצה ילד עד גיל 10 זכאית למענק לידה ולדמי לידה. הסעיף אינו מזכיר זכאות לקצבת לידה, בשונה מסעיף 57 שמפנה לסעיף 42 וכולל את שלושת סוגי הגמלאות בלידה בפונדקאות, שבה היולדת הזדקקה לאשפוז.

תמצית עובדתית:

- המבוטחת ובעלה אימצו במחצית שנת 2015 את שלוש אחייניותיה (בנות 3, 4 ו-5) של המבוטחת, לאחר שאחותה נקלעה למצב קשה, והן הובאו ארצה באותו יום.
- בחלוף כשבועיים ניתן פסק אפוטרופסות, ובחלוף כמה חודשים ניתן צו אימוץ סופי.
- לבני הזוג שולם מענק לידה.
- המבוטחת לא הגישה תביעה לדמי לידה בהיעדר תקופת אכשרה.
- תביעת המבוטחת לקצבת לידה מהמל"ל נדחתה.

טיעוני הצדדים:

לטענת המבוטחת, עסקינן בתובענה ייחודית, שבמרכזה זכויות חוקתיות לשוויון. לטענתה יש לראות באימוץ כמה ילדים רכים ביום אחד כלידתם בלידה אחת. היעדר התייחסות מפורשת לעניין קצבת לידה באימוץ הוא לקונה חקיקתית, שיש לרפאה לפי הצדק וההיגיון.

אין כל בסיס חוקי או מוסרי להפלות בינה לבין בני זוג שלהם נולדה באופן טבעי שלישייה, שעה שהעומס הטיפולי והכלכלי המוטל על ההורים בשני המקרים זהה לחלוטין.

לטענת המל"ל, סעיף 57 בא להוסיף על הוראות סעיף 42(א) ומעניק גם למאמצי ילדים מענק לידה ודמי לידה. הסעיף במפורש לא העניק להם גם זכאות לקצבת לידה, ואין מדובר בלקונה.

קצבת הלידה קדמה להכרה בהורה המאמץ ולכן אין מדובר בלקונה. אילו רצה המחוקק לכלול את הזכאות גם במקרה של אימוץ, היה עושה זאת כפי שעשה במקרה של פונדקאות.

דין והחלטה:

- בית הדין דוחה את תביעת המבוטחת הגם שמדובר בנסיבות מיוחדות. לגרסתו אין מדובר בלקונה - המחוקק בחר במודע שלא להעניק קצבת לידה להורה מאמץ. בהתייחסו לסעיף 57 לחוק מדגיש בית הדין כי כאשר המחוקק בחר להעניק להורה מאמץ זכויות אחרות בדמות מענק לידה ודמי לידה, הוא קבע זאת באופן ברור ומפורט.

- בית הדין מתייחס לפסיקה בנוגע לפונדקאות, שלגביה נקבע כי יש להעניק קצבת לידה, וקובע כי סעיף 57 לחוק השווה את דינה של אם פונדקאית לאם יולדת רגילה, והעניק לה קצבת לידה. לא כך עשה המחוקק בעניין אימוץ.

בשולי הדברים:

אנו קוראים מכאן גם למחוקק וגם למל"ל עצמו ליזום תיקון חקיקה נדרש בעניין פעוט זה, כדי למנוע את אפלייתם של הורים המאמצים שלישיית ילדים רכים, ולהעניק גם להם קצבת לידה, בדומה ליולדת שלישייה או לאם פונדקאית לשלישייה. תיקון זה מתבקש מן הצדק הטבעי וההגינות המוסרית, מה גם שהשפעתו התקציבית זעומה, אם בכלל.

פרמיות ששולמו טרם שמירת היריון וחופשת לידה יובאו בחשבון לעניין דמי פגיעה

בית הדין האזורי לעבודה (ב"ל 16-08-18129) קיבל ביום 19.9.2018 את תביעתה של ריקי כהן (להלן: "המבוטחת") וקבע כי בתאונת עבודה שאירעה שלושה ימים לאחר ששבה מחופשת הלידה, יובאו בחשבון לעניין דמי הפגיעה גם פרמיות ששולמו למבוטחת טרם שמירת ההיריון והלידה.

רקע חוקי

- על פי סעיף 98 לחוק הביטוח הלאומי דמי פגיעה מחושבים לפי הכנסת המבוטח ברבע השנה שקדם לפגיעה.
- מכוח סעיף 100 לחוק הותקנו תקנות בנושא חישוב שכר הרגיל ונקבעו הוראות לחישוב שכר העבודה הרגיל במקרים שבהם החישוב לפי סעיף 98 לא יסקף נאמנה את שכר העבודה הרגיל של המבוטח. במקרה כזה יבחן המוסד לביטוח לאומי (להלן: "המל"ל") מהי המשכורת בעד שעות העבודה הרגילות, שהייתה משתלמת בעד רבע השנה אילו העבודה הייתה מלאה, כמפורט בתקנה.
- רבע השנה לעניין חישוב שכר העבודה, הוא רבע השנה שקדם ל-1 בחודש שבו חל היום שבעדו מגיעים לראשונה למבוטח דמי פגיעה או החודש האמור ושני החודשים שקדמו לו לפי דמי הפגיעה הגבוהים ביותר.

תמצית עובדתית

- המבוטחת עבדה כשכירה בחברה מסוימת. לפי חוזה ההעסקה שלה - שכר היסוד החודשי שלה היה 9,000 ש"ח, בתוספת עמלות (בונוסים).
- מיום 3/2/2015 עד 9/5/2015 קיבלה מהמל"ל גמלה לשמירת היריון.
- מיום 10/5/2015 עד 15/8/2015 שהתה בחופשת לידה וקיבלה דמי לידה.
- ביום 18/8/2015 - שלושה ימים לאחר ששבה לעבודה, נפגעה בתאונת דרכים שהוכרה כתאונת עבודה.
- ביום 3.2.2016 פנה המל"ל למבוטחת וביקש אישור מעסיק לגובה השכר שהיה משולם למבוטחת אילו עבדה באופן מלא בחודשים 5-8/2015. היא התבקשה להמציא תלושי שכר לחודשים 10/2014 ועד 1/2015. המעסיק לא שיתף פעולה עם המל"ל עקב סכסוך בין המבוטחת למעסיק.
- המל"ל קבע כי שכר המבוטחת ברבע השנה שקדם לתאונה עמד על 37,365 ש"ח.
- המל"ל חשד שהמבוטחת עבדה בחברה גם בתקופה שבה הייתה בשמירת היריון.

המחלוקת

- לטענת המבוטחת, השכר הקובע ברבע השנה טרם התאונה עמד על 42,171 ש"ח (השכר בחודשים 11/2014 עד 1/2015).
- לטענת המל"ל אין לקחת בחשבון תשלומים משתנים (פרמיות).

דיון והחלטה

- המבוטחת קיבלה מדי חודש בונוסים שהיוו חלק אינטגרלי משכרה, ואין מדובר בתשלום ארעי.
- עיון בתלושים מעלה כי העמלות היוו מרכיב משמעותי בשכרה והיו כפופות למכירה אישית של המבוטחת.
- העיקרון הניצב בבסיס ההסדר הנורמטיבי הזה, תכליתו לפצות מבוטח בגין אובדן הכנסה אמיתי, שנגרם בעקבות פגיעה בעבודה.
- לאור תכלית זו נתקבלה התביעה והבונוסים האמורים נכללו בבסיס השכר המחושב לצורך גמלת הפגיעה בעבודה (על פי המשכורות והבונוסים שלפני שמירת ההיריון).

בשולי הדברים

- במסגרת הטענות המשפטיות קובע בית הדין כי המל"ל לא התייחס כלל לטענת המבוטחת לעניין חישוב שכרה, ולמעשה קובע בית הדין כי דין התביעה היה להתקבל מיידית. לפני משורת הדין הוצע בפסק גם ניתוח משפטי להנמקתו.
- טענת המבוטחת כי השכר ערב יציאתה לשמירת היריון לא שיקף את היקף השתכרותה המלא התאורטי בשל מצבה הרפואי, ובשל כך יש להתחקות אחר שכרה המלא בחודשים מוקדמים יותר - נדחה.

האם רשאי המעסיק להוציא עובד לחופשה כפויה?

ביום 30.6.2019 נתן בית הדין האזורי לעבודה בת"א פסק דין (57786-03-17 דוד בלילתי נ' עפר המרכז שלג 1991 בע"מ) בעניינו של עובד אשר הועסק במשך כ-16 שנים בתפקיד חשב בחברה. העובד נחשד בביצוע עבירות של "ניפוח" חשבונות, והחברה ביקשה לערוך בירור מקיף בעניין. לצורך בירור העניין החליטה החברה להוציא את העובד לחופשה כפויה בתשלום, על חשבון ימי החופשה הצבורים לזכות העובד.

כעבור חמישה חודשים, לאחר שהחברה לא יצרה כל קשר עם העובד, פנה העובד אל החברה כדי לקבל את זכויותיו כמי שפוטר מהחברה. בתגובה לפנייתו, זומן העובד לשימוע לפני פיטורים, אליו לא הגיע ותחת זאת תבע מהחברה פיצויי פיטורים וכן פיצוי בגין פיטורים שלא כדין וללא עריכת שימוע.

בית הדין מתייחס בפסק דינו לשאלת הוצאת עובד לחופשה כפויה, והתנהלות המעסיק בזמן ביצוע בירור כאשר העובד נמצא בחופשה כזו. וכך קבע בית הדין בהקשר זה:

זכותו של מעסיק לערוך בירור אם מתעורר אצלו חשד לביצוע עבירת משמעת.

- כאשר לא מדובר במעסיק ציבורי לגביו קיימים נהלים להשעיה, לגיטימי כי העובד יוצא לחופשה במהלך הבירור.
 - התקופה הלגיטימית לעריכת בירור במקרה שכזה, תלויה בנסיבות (אין בפסק הדין פירוט בעניין זה). באותו פסק דין סבר בית הדין כי הייתה הצדקה לקיום בירור במשך 5 חודשים.
 - הוצאת עובד לחופשה שנתית בתשלום על חשבון ימי החופשה של העובד, היא פרוגרטיבה של המעסיק. באמצעות הוצאת התובע לחופשה כאמור לעיל, פעל המעסיק כדין.
 - עם זאת, קובע בית הדין כי המעסיק נהג שלא כדין בעניינו של העובד, שכן לא קוימו החובות החלות על המעסיק במקרה של הוצאת עובד לחופשה כפויה. בהקשר זה קובע בית הדין כי:
 - המעסיק לא נהג כדין כיוון שלא טרח לעדכן את העובד בהתקדמותו בבירור או אודות הבירור.
 - אילו לא פנה העובד אל המעסיק, לא היה המעסיק מזמן את העובד לשימוע.
 - בנסיבות האמורות לעיל, נקבע כי המעסיק פטר למעשה את העובד ועליו לשלם לו פיצויי פיטורים.
 - כמו כן, לאור האמור לעיל והאופן בו נעשה סיום העסקתו של העובד, נקבע כי על המעסיק לשלם לעובד פיצוי בגין פיטורים שלא כדין בסכום של 20,000 ש"ח.
- הקביעות בפסק דין זה סוטות מהלכות קודמות אשר קבעו כי אין להוציא עובד לחופשה כאקט ענישתי, שכן פעולה כזאת חוטאת לתכלית חוק חופשה שנתית וכן סוטה מהלכות קודמות אשר קבעו כי מעשה של פיטורים או התפטרות אמור להיות ברור וחד משמעי, מה שלא היה במקרה זה.
- עוד מוקדם לדעת אם יוגש על פסק הדין ערעור ומה יהיו תוצאות ערעור שכזה (ככל שיוגש).
- כרגיל, חוזרנו זה הוא לידיעה כללית בלבד, וכל מקרה חייב להידון לגופו.

נסיעות עובד מהבית לעבודה ובחזרה ברכב צמוד ייחשבו לנסיעה פרטית לעניין קיזוז מס תשומות

בית המשפט דחה את ערעורה של רשת סופרמרקטים ארצית שביקשה להכיר בהוצאות רכב צמוד שהעמידה לרשות חלק מעובדיה כהוצאות עסקיות לעניין קיזוז מס תשומות. גדר המחלוקת הצטמצם תוך כדי הדיון והתרכז רק בעניין נסיעות העובדים מהבית לעבודה ובחזרה. הערעור הוגש פעם ראשונה ונמחק בהסכמת הצדדים שחזרו להתדיין ביניהם, אך לבסוף הגיע שוב לפתחו של בית המשפט, בהיעדר הסכמה גם לאחר הניסיון הנוסף.

עובדות המקרה וטענות הצדדים

המערערת העמידה רכבים צמודים לחלק מעובדיה. היא טענה כי עיקר הנסיעות ברכבים אלה הוא עסקי, ולצורך הוכחת הדברים נעזרה במערכת מבוססת GPS שהותקנה ברכבים. כיוון שכך, ביקשה לקזז שני שלישים ממס התשומות בגין רכבים אלה על פי תקנה 18 לתקנות מע"מ. המערערת ציינה גם את העובדה שהיא מתייחסת להוצאות הרכב כהוצאות עסקיות, ומגלמת לעובדיה את זקיפת ההטבה בגין הרכב, דבר שאינו נהוג בחברות שבהן הרכב הצמוד לעובד משמש בעיקר לצרכיו הפרטיים. כן טענה שעובדים אלה ממשיכים לפעול בתפקידם טלפונית גם כשהם בדרך וגם מהבית.

המשיב טען כי העובדים לא נדרשו לנסיעות במסגרת עבודתם, וגם כאשר התייחס לכל הנסיעות במהלך שעות העבודה כאל חלק מעבודתם (דבר שלא הוכח) עדיין אחוז הנסיעות הפרטיות נותר גבוה מ-50% ולכן יש להתיר קיזוז מס תשומות בשיעור של רבע בלבד על פי תקנה 18. כן טען המשיב שנסיעות מהבית לעבודה הן פרטיות מעצם הגדרתן וכי נדרשת הרמוניה בין חוקי המס (בהתייחס לאיסור הגורף להכיר בהוצאה זו בסעיף 32(1) לפקודת מס הכנסה). עוד טען כי המידע ממערכת המעקב ברכבים חלקי ואינו נותן תמונה מלאה ואמינה.

הכרעת בית המשפט

בית המשפט ציין כי מוסכמת על הצדדים תחולתה של תקנה 18 לתקנות מע"מ על המקרה מעצם היות התשומה האמורה מעורבת, וכי אין לבחון את העניין דרך הוראות חוק אחרות שעלו כאלטרנטיבה. לגישת בית המשפט המחלוקת היא לעניין היקף הקיזוז המותר לאור הטענות הנוגדות בעניין אופי השימוש ברכבים, ומעת שהמשיב הסכים קטגורית להכיר בכל הנסיעות בזמן העבודה, הרי נותר לדון רק במעמד נסיעות העובדים מהבית לעבודה ובחזרה.

בית המשפט קבע כי נטל ההוכחה חל במקרה זה על המערערת שלא הרימה אותו ואף נמנעה מלהעיד עובדים שהנושא קשור אליהם באופן אישי. נדחתה טענת העבודה בדרך הביתה או מהבית, שאינו קשור ישירות לשימוש ברכב, וכן נדחתה הטענה שהרכבים משמשים גם להסעת עובדים אחרים (דבר שלא הוצגו לו ראיות). בית המשפט ערך הבחנה בין מקרה זה לפסיקות אחרות של בתי המשפט בנושאים דומים ובכלל זה מפסק הדין בעניין קינטון (ע"א 3457/99, דנ"א 4340/03) שם נדון נושא מימון מגורים והסעות לעובדים זרים והיחס שבין טובת העובד לתועלת המעסיק בהוצאות אלה.

בית המשפט דחה את טענות המערערת לאי תקינות פרוצדורלית של ההליכים ולא נדרש לעניין ההקבלה בין הוראות חוק מע"מ לאלה של פקודת מס הכנסה לעניין נסיעות עובד בין ביתו למקום העבודה שלו.

סוף דבר

הערעור נדחה ונפסקו 40,000 ש"ח הוצאות למערערת.

סוף לניסיונות לתקוף את תקנות שווי השימוש ברכב

לפני כמה ימים נתן בית המשפט העליון את פסיקתו בערעור המאוחד של שתי מערערות שניסו לתקוף את תקנות שווי השימוש ברכב (ראו: ע"מ 4096/18 אור זך נ' פ"ש עכו וע"מ 7550/18 אור חי נ' פ"ש חולון).

עוסקים העושים שימוש ברכב במהלך עבודתם יודעים כי שיטת החישוב הממוצעת שמכתיבות התקנות עושה להם עוול בחלק לא מבוטל מהמקרים. אם נהיה הוגנים, יש להניח כי באותה מידה יש גם קבוצה קטנה של עוסקים שדווקא יוצאים נשכרים, כמו תמיד כשכופים הסדר קשיח אחד על ציבור שלם.

המערערות לא העלו טענות בעלמא, ומעבר לטיעונים הפרקטיים והמשפטיים שהציגו, עשו שימוש באמצעים טכנולוגיים שהותקנו ברכבים שלהם לשם הפרדת הנסיעות הפרטיות מהעסקיות ותיעודן. לאור פסיקתו החד משמעית של בית המשפט ראוי להדגיש ולהבהיר שתי נקודות:

1. פקיד השומה כפוף למסגרת של חוקים ותקנות וכנציג המדינה הוא מוסמך להפעיל שיקול דעת רק כאשר ההסדרים בחוק מאפשרים לו, או כשאננם קובעים מסמרות. משום כך, פקיד השומה לא יקבע מס בשיעור שונה מהרשום בחוק, לא יתיר סכומי פטור גבוהים מהרשום בתקנות, ולא יכיר בהוצאות מעורבות בסכום שעולה על המוסדר בהוראות. הוא לא יעשה זאת לא רק כי אינו מקבל את הטיעונים לגופם, אלא בראש ובראשונה כי אין לו סמכות חוקית לעשות כן, ולכן חייב כל נישום לדעת כי תקיפה ישירה שלו את ההוראות בכל נושא סופה להידחות. אם יעמוד על דעתו, דרישתו תתברר בסופו של דבר בפני בית המשפט עם צפי לתוצאה דומה כמו במקרה שלעיל.

2. על רקע המציאות שתוארה לעיל צצים מדי פעם חברות ויזמים, מגובים באנשי מסים, שמגייסים עוסקים לצורך ניהול מאבקים במציאות שדורשת שינוי לטעמם. גם במקרה זה היו כמה גורמים ששיווקו באופן נמרץ מערכות לרישום נסיעות, ויש לקוות שהחברות שאימצו את המערכות, ידעו לאיזה שדה מוקשים הן נכנסות ומה הסיכוי שלהם לשנות בעצמן את עמדת רשות המסים.

העצה הטובה ביותר שאפשר לתת לעוסקים היא לבחור את המלחמות שלהם ולנהל אותן בחוכמה. הניסיון להפוך מקרים פרטיים לפורצי דרך עקרוניים, ניגף שוב ושוב בפני רשות המסים ובתי המשפט. המסקנה המתבקשת היא שהמאמץ לתיקון עיוות או עוולה חייב להתרכז בהפעלת לחץ על המחוקק הראשי והמשני לומר את דברו בתיקוני חקיקה. לצערנו, היכולת של העוסקים, בעיקר העצמאים והבינוניים-קטנים, להכניס את ענייניהם לסדר היום הפוליטי, כמעט ולא קיים.

לכל הפחות נושא שווי השימוש ברכב ירד מהפרק עד אשר יפעל המחוקק בעניין, ואת המכשור שהוצע בשנים האחרונות לעוסקים רבים להתקין ברכבים, בהבטחה ש"יהיה בסדר" ברגע האמת, אפשר להסב בשלב זה לשימושים אחרים.

זקיפת שווי מס בגין הפקדות גבוהות מהתקרה

במאמר זה נעסוק בנושא שעלה במסגרת התגובות שקיבלנו למאמרים קודמים – זקיפות שווי מס.

פקודת מס הכנסה מגדירה בסעיפים 3(ה)1(1) ו-3(ה)1(א)1(א) מהו המועד בו יראו את תשלומי המעסיק למרכיבי התגמולים והפיצויים, כהכנסת עבודה של העובד – האם במועד ההפקדה לקופה, או במועד בו קיבל אותם העובד.

הסעיף קובע כי תשלומי המעסיק (המעסיקים) לתגמולים, עד תקרת שיעור ההפקדה (7.5%) כפול שכרו של העובד, או לחילופין עד לסכום התקרה (פעמיים וחצי השכר הממוצע במשק – 25,683 ש"ח), לפי הנמוך מבין השניים, יהיו פטורים ממס במועד שבו הופקדו, ויהיו הכנסה בידו של העובד במועד בו יקבל אותם (לפי כללי המשיכה של כספי תגמולים). כך גם לגבי הפקדות המעסיק לפיצויים – הפקדות בשיעור המירבי (8.33%) משכר העובד, או מ"תקרת הפיצויים" (מושג חדש מינואר 2017) 34,000 ש"ח, *לפי הנמוך מבין השניים*, יהיו פטורות במועד ההפקדה, ויחולו עליהן כללי המס במועד בו יקבל העובד את כספי הפיצויים, לכשיפרוש.

ומה לגבי עובדים שמשכורתם גבוהה מהתקרות האמורות? כאן מגדיר הסעיף שתשלומי המעסיק העולים על השיעור המירבי (7.5%/8.33%) או על התקרות האמורות, יראו אותם כהכנסת עבודה של העובד במועד בו שולמו לקופות.

מה משמעות האמור לעיל? ראשית, יש לזכור שכשמדובר בזקיפות השווי, ההתייחסות הינה ל*סכומי ההפקדה* של המעסיק לכל רכיב, ולא לשיעור ההפקדה או לשכר העובד. כך, מכפלת שיעור ההפקדה לתגמולים (7.5%) בתקרה לתגמולים (25,683 ש"ח), וכן מכפלת שיעור ההפקדה לפיצויים (8.33%) בתקרה לפיצויים (34,000 ש"ח), קובעות שני סכומים – 1,926 ש"ח לחודש לתגמולים ו-2,832 ש"ח לחודש לפיצויים, שהינם הסכומים הפטורים בידי העובד במועד ההפקדה, ורק אם הפקיד המעסיק מעל הסכומים האמורים, ישלם העובד מס על ההפקדה שמעבר, בשיעור המס השולי שלו - 35%/47% ולעיתים גם 50%! יש לשים לב! זהו אינו המס היחיד שמשלם העובד על הפקדת המעסיק מעל התקרות – כיוון שהסעיף מגדיר את הפקדות המעסיק שמעל לתקרות כהכנסת עבודה, העובד ישלם בגינם גם דמי ביטוח לאומי ומס בריאות, עד תקרת שכר של 43,890 ש"ח.

ומה לגבי ההפקדות לתגמולים ולפיצויים בגינן מוסה העובד במועד ההפקדה? אלה יהיו חלק ממקורות הקצבה המוכרת, עליה נרחיב באחד הטיפים הקרובים.

כיצד מטפלים בזקיפות מס בגין פיצויים בסיום העבודה?

החל בחודש ינואר 2017 נוסף לפקודת מס הכנסה סעיף 3(ה)1(א)1(א), המחייב עובד בתשלום מס במועד ההפקדה, בגין הפקדת המעסיק למרכיב הפיצויים העולים על תקרת ההפקדה לפיצויים הפטורה בידי העובד, העומדת בשנת 2019 ע"ס 2,833 ש"ח לחודש. סכום ההפקדה המרבי לפיצויים, מחושב לפי הפקדה בשיעור 8.33% משכר בגובה 34,000 ש"ח בשנת 2019.

אם לדוגמה פורש ששכרו החודשי עולה על 40,000 ש"ח וסכום ההפקדה החודשי לפיצויים עמד על 3,332 ש"ח, ההפקדה העודפת שמעל התקרה בסך 499 ש"ח, מחויבת בזקיפת מס בעת ההפקדה.

כידוע, בסיום עבודה ממלא המעסיק טופס 161, בו הוא מפרט, בין היתר, את תקופת העבודה, השכר לפיצויים, הקופות אליהן הופקדו תשלומים חודשיים למרכיב הפיצויים וכן מענקי פרישה אותם הוא משלם במועד סיום העבודה.

החל משנת 2017 - המועד בו נקבעה התקרה לפיצויים כאמור, נדרש המעסיק בעת סיום עבודה, לצרף לטופס 161 נספח ובו פירוט חודשי השכר, ההכנסה המבוטחת, סכום ההפקדה ששילם המעסיק למרכיב הפיצויים, והסכומים בהם חויב העובד בזקיפת מס, בגין ההפקדות שמעל התקרה לפיצויים. מסמכי סיום העבודה – טופס 161, הנספח החדש בעניין התקרה לפיצויים, 3 תלושי שכר אחרונים וכו', מוגשים לפקיד השומה, והוא מנפיק אישורי מס הכלליים מעתה שלוש "שכבות" של כספים – מענק פרישה פטור, מענק פרישה חייב ומענק הון פטור.

מהו "מענק הון פטור"? זהו מענק לגביו יחולו הוראות סעיף 9(א)7(א)1, שנוספו לפקודה בשנת 2017. סעיף זה פוטר ממס את הסכומים בגינם שילם העובד מס במועד ההפקדה, וקובע כי במשיכה יראו את הרווחים בגינם, כחייבים

במס רווחי הון לפי סעיף 125ג(ג) לפקודה, וככל שכספים אלה והרווחים בגינם יימשכו כקצבה החל מגיל 60, קצבה זו תהא פטורה ממס, מכוח הגדרת "תשלומים פטורים" בסעיף 9א(1)ג), כחלק ממקורות "קצבה מוכרת". מכאן, שאם עובד המסיים עבודה, בוחר למשוך את הפיצויים האמורים במועד הפרישה, הם יהיו פטורים מכל מס, ולא יהיו חלק מהמענקים הפטורים לעניין הפטור על הקצבה בגיל הפרישה, כלומר לא ייכנסו במסגרת "נוסחת הקיזוז".

מכאן חשיבותו הגדולה של צירוף הנספח החדש לטופס 161, וכן חשיבותם הגדולה של היחס האישי וההסברים ללקוח, לגבי שמירת הפיצויים בקופות, כדי להפוך אותם בעתיד לקצבה פטורה, הן מכוח קצבה מזכה והן מכוח קצבה מוכרת.

כאן גם המקום להזכיר שבמסגרת תקנות התשלומים, ההפקדות החודשיות של המעסיק לקופות מדווחות בהתאם לקובץ במבנה האחיד, והסכומים בהם חויב העובד במס נכללים בדוח השנתי המקוצר, המבחין בין תשלומים ל"קצבה מזכה" לתשלומים ל"קצבה מוכרת".

מעסיקים של פחות 20 עובדים מחויבים בדיווח אחיד החל מ-1 בפברואר 2019

עפ"י הוראות חוזר רשות שוק ההון, ביטוח וחיסכון 9-19-2017 מנובמבר 2017, שעניינו 'אופן הפקדת תשלומים לקופת גמל', החל מ-1 בפברואר 2019 **מעסיקים של פחות מ-20 עובדים** מחויבים לדווח באמצעות קובץ במבנה אחיד.

מעסיק של **עד חמישה עובדים** פטור מלדווח פרטים לפי סעיף 2א(ו-ב) לחוזר, בהתקיים התנאים הבאים:

1. המעסיק מסר פעם אחת לחברה המנהלת, את הפרטים הנדרשים, ולא חלו שינויים בפרטים.
2. סכום ההפקדה בשל עובד לא השתנה, למעט עדכון הסכום כתוצאה מהצמדה למדד.
3. המעסיק נתן לחברה המנהלת הוראת קבע באמצעות כרטיס אשראי או הרשאה לחיוב חשבון.
4. החברה המנהלת אישרה למעסיק שלא לדווח במועד ההפקדה.

הוראות החוזר יחולו על החברה המנהלת ועל המעסיק.

היטל מופחת בגין העסקת מסתננים בתעשייה, בניין ומסעדות אתניות – פס"ד טומי ווש

שיעור ההיטל שישלמו מעסיקים בגין העסקת מסתננים שיש להם אשרת שהייה זמנית בישראל, בתעשייה, בניין ומסעדות אתניות, יהיה בשיעור של 15% בלבד, ולא בשיעור של 20%, למרות שאין להם היתר עבודה בישראל.

שכן, בקביעת שיעור ההיטל, בחוק ההיטל, הדגש הושם על **סוג הענף** בו מועסק העובד, ולא על שאלת קיומו של ההיתר. ההקלה בשיעור ההיטל ניתנה לא בשל קיומו של היתר אם לאו, אלא, כדי לעודד ענפי עיסוק, אשר המחוקק סבר כי ראוי לתת להם הקלה ועידוד.

כך נקבע בעניין טומי ווש (ע"מ 29283-08-16, **טומי ווש בע"מ נ' פקיד שומה רחובות**, ניתן ביום 14.7.2019), אשר העסיקה מסתננים בצביעה ועיבוד בדים בטקסטיל. טומי ווש העסיקה כ-20 מבקשי מקלט מאריתריאה ושילמה בגינם היטל בשיעור של 15%.

טומי ווש טענה, כי היא זכאית לשלם היטל בשיעור המופחת. זאת, לפי שיעור ההיטל החל על עובדים זרים המועסקים בתעשייה, כאמור בסעיף 45 ל"חוק ההיטל".

פקיד השומה טען, כי טומי ווש אינה זכאית ליהנות מהשיעור ההיטל המופחת. שכן, אין מדובר בעובדים זרים המועסקים לפי היתר בענף התעשייה. לפיכך, על טומי ווש לשלם היטל בשיעור "הרגיל" בגובה של 20%.

טומי ווש לא חלקה על העובדה כי אין בידה היתר להעסקת עובדים זרים וכי מדובר בעובדים המחזיקים ברישיון זמני לפי סעיף 2א(5) לחוק הכניסה לישראל. עם זאת, טענה, כי משעה שנקבע כי עובדים כאמור הם בבחינת "**עובדים זרים**" לצורך חוק ההיטל, המשמעות היא כי העסקתם אינה חייבת היתר הן לצורך הרישאה של סעיף 45 שעניינו עובד זר אשר העסקתו חייבת בשיעור ההיטל הרגיל של 20%, והן מבחינת הסיפא של סעיף 45, שעניינו עובד

זר באחד הענפים הרשומים שם, שהעסקתו חייבת בשיעור המס המופחת, ובמקרה דנן בענף – התעשייה ובשיעור היטל של 15%.

בעניין שלמה סעד (ע"א 4946/16, שלמה סעד נ' פקיד שומה אשקלון, ניתן ביום 12.9.2016), בית המשפט העליון קבע, כי יש להשוות בעניין ההיטל את דינו של מעסיק עובדים יוצאי סודאן ואריתריאה, לדינו של מעסיק עובדים זרים "חוקיים". כך גם הייתה עמדת המדינה באותו הליך, כפי שבאה לידי ביטוי בפסק הדין, לפיה העסקתו של עובד כאמור בענף החקלאות, לא תחויב בהיטל ואף זאת בהתאם לסיפא של סעיף 45 לחוק ההיטל.

לאור סעיף 1 יד לחוק עובדים זרים, כשמדובר במסתננים אשר מוצאם מסודאן ואריתריאה, נוקטת הממשלה במדיניות של "אי הרחקה" וזאת בשל החשש לחייהם במדינת מוצאם, ועל אף שהמדינה לא מצאה לנכון להעניק למסתננים היתרי עבודה.

עם זאת, נוקטת הממשלה במדיניות של "אי אכיפה" כלפי מעסיקי מסתננים, דהיינו היא אינה אוכפת עליהם את האיסור הפלילי להעסיק מסתננים (ראו החלטת ממשלה מספר 3936 מיום 11.12.2011), משום שלמסתננים מנועי הרחקה קיימת זכות לעבוד לפרנסתם בישראל מכוח חוק יסוד: כבוד האדם וחירותו.

מדיניות זו אושרה על ידי בית המשפט העליון אשר מצא כי יש בה משום "איזון ראוי בהתחשב במציאות הקשה והרגישה שנוצרה" (בג"ץ 6312/10, עמותת קו לעובד נ' הממשלה, ניתן ביום 16.1.2011).

ביהמ"ש קבע, כי המסתננים נחשבים כ"עובדים זרים" לצורך הטלת ההיטל, על אף האיסור להעסיק עובדים זרים ללא היתר קבוע בסעיף 1(גא) לחוק עובדים זרים. משמע, כי לשאלת קיומו או העדרו של היתר העסקה לפי חוק עובדים זרים אין רלוונטיות. יש לראותם כ"עובדים זרים" גם לצורך קביעת שיעור ההיטל, על אף שאין בידם היתר לעסוק בענף התעשייה על פי חוק ההיטל.

לפי הליכי החקיקה של חוק ההיטל, נראה כי הדגש הושם על סוג הענף שבו מדובר ולא על שאלת קיומו של היתר. מתוך הנחה כי העסקת עובדים זרים היא ממילא בהיתר. גם קריאה מדוקדקת של סעיף 45 בנוסחו הקיים מלמדת כי הדגש בסיפא אינו על התיבה "לפי היתר" אלא על הענף שלגביו ניתן ההיתר. במילים אחרות – ההקלה ניתנת לא בשל קיומו של היתר, אלא בשל כך שהעובד הזר מועסק בענף שהמחוקק סבר כי ראוי לתת לו הקלה.

בעניין העסקת העובדים בסיעוד, נקבע בעניין עמל בשרון (ע"מ 18-01-15031, עמל בשרון בע"מ נ' פקיד שומה כפר סבא, ניתן ביום 30.4.2019), כי העסקת מסתננים בענף הסיעוד המוסדי, אינה זכאית לפטור מהיטל, היות והמדינה נמנעה מלכתחילה ובאופן עקרוני ועקבי מלתת היתרים להעסיק עובדים זרים בענף הסיעוד המוסדי, אלא רק בענף הסיעוד הביתי.

גם בעניין מעונות יניב (ע"מ 16-01-45494, מעונות יניב נ' פקיד שומה גוש דן, ניתן ביום 15.1.2019), הפטור מההיטל לא נועד לחול על טיפול סיעודי מוסדי, אלא רק על טיפול סיעודי ביתי, "סיעוד" לצורך זה משמעו סיעוד ביתי.

אולם, כאשר מדובר בהעסקה בתעשייה, בניין ומסעדות אתניות, אין להבחין בין עובדים זרים חוקיים למסתננים. שעה שהמדינה אינה מונעת ממסתננים לעבוד בכל הענפים ובכלל זה בענף התעשייה.

הוצאת מכתב פיטורים לשם קבלת דמי אבטלה תחייב את המעסיק בתשלום פיצויי פיטורים

העובדות

הגב' תהילה משה (להלן: "העובדת") הועסקה אצל מר אסף חתוקה (להלן: "המעסיק") שהיה גם בן זוגה, בסיוע בניהול המספרה שבבעלותו במשך 18 חודשים שהסתיימו ביום 6.3.13.

מדובר בבני זוג, שגרו תחת קורת גג אחת וניהלו משק בית משותף. משנפרדו דרכם, הוגשה לאחר זמן ניכר התביעה הנוכחית.

המספרה הייתה פתוחה מדי יום ביומו והעובדת הייתה יוצאת ובאה מהמספרה והולכת ושוהה בחלק "משעות פתיחת המספרה", בביתם המשותף של בני הזוג שהיה בסמוך, כאשר לדבריה בביתם המשותף הייתה "עושה כביסה" עבור המספרה ועבור צרכי הבית.

לטענת העובדת, בעת תחילת עבודתה הבטיח לה המעסיק שכר של 5,000 ש"ח לחודש, אך היא לא גבתה את השכר בהתחשב בזה שהייתה בת הזוג של המעסיק והייתה קשובה לטענותיו לפיהם יש לו חובות גדולים.

תביעתה של העובדת כנגד בן זוגה, המעסיק, כללה מספר עילות תביעה: תביעה לפיצויי פיטורים, פיצוי בגין אי מתן הודעה על תנאי עבודה, פדיון חופשה, פיצוי על פיטורים שלא כדין והודעה מוקדמת, פדיון ימי הבראה, הפרשי שכר, גמול עבודה בשעות נוספות, ופיצוי על אי הפרשות פנסיוניות.

פסק-דין

פיצויי פיטורים

במקרה שלפנינו לטענת העובדת והמעסיק הפסקת העבודה הייתה בהסכמה הדדית ואף נרשם "מכתב פיטורים". בית הדין קבע, כי הפסקת עבודה בהסכמה הדדית, יכול שתיחשב "כפיטורים" ועם הוצאת "מכתב הפיטורים", רואים את המעסיק כמי שהסכים לפיטורים. במקרה דנן, המעסיק גילה את הסכמתו בעצם חתימה על מכתב הפיטורים וממילא צריך היה לקחת בחשבון, שמכתב זה לא רק יקל על העובדת לקבל "דמי אבטלה" אלא גם יחייב אותו כמעסיק בתשלום "פיצויי פיטורים".

המעסיק חויב לשלם לעובדת פיצויי פיטורים בסך של 7,773 ש"ח.

פיצוי על "אי מתן הודעה על תנאי עבודה"

שעה ששררו בין הצדדים יחסי עובד ומעסיק, המעסיק לא פטור ממתן "הודעה על תנאי עבודה", חרף היותו בן זוגה של העובדת. הודעה כזו לא ניתנה מעולם. בעת קביעת "שיעור הפיצוי" לקח בית המשפט בחשבון את היחסים המיוחדים ששררו בין הצדדים באותה העת. על כן, נפסק לעובדת פיצוי בהקשר זה של 3,000 ש"ח.

פדיון חופשה

העובדת טענה, כי קופחה בימי החופשה, בכך שנותרו לזכותה 15 ימים, ואת פדיונם תובעת כעת. משלא הוגש "פנקס חופשות", או ראייה טובה אחרת המשקפת את המצב לאשורו, החליט בית הדין הנכבד, כי המעסיק ישלם לעובדת סכום של 3,109 ש"ח.

פיצוי על "פיטורים שלא כדין" ו-"הודעה מוקדמת"

יחסי עובד ומעסיק שבין הצדדים, הסתיימו על רקע של "מריבה משפחתית", כפי שעלה מהעדויות הרבות אשר הוגשו לבית הדין. דובר היה בחילוקי דעות מקצועיים ואישיים, שהובילו בסופו של יום להסכמה, לפיה אין בני הזוג יכולים לעבוד באותו מקום עבודה בכפיפה אחת. בנסיבות כאלו של ניתוק בהסכמה, התביעה בהקשר זה נדחתה.

פדיון דמי הבראה

מדובר ב"זכות קוגניטיבית", השמורה לעובד, גם ככזה המועסק על ידי "בן משפחה". לפיכך, נפסק לעובדת סכום של 2,900 ש"ח בגין פדיון דמי הבראה שלא שולמו לה בעת עבודתה.

פיצוי על "אי הפרשות פנסיוניות"

עצם קיום יחסי קרבה בין המעסיק לעובדת, אין פירושה הענקת פטור למעסיק מהפרשות ל"קופת פנסיה". על כן, חויב המעסיק לשלם לעובדת סך של 3,918 ש"ח בגין פיצוי על אי ביצוע הפרשות פנסיוניות.

לסיכום: התביעה התקבלה בחלקה המעסיק ישלם לעובדת סך של 20,700 ש"ח.